

s t r a t e g i e p r o B r n o

strategický plán rozvoje města Brna

Manažer rozvoje města
Útvar hlavního architekta MMB
červen 2002

OBSAH

A O strategii 3

B Profil města 6

1. Perspektivní město 6
2. Prosperující město 16
3. Fungující město 30
4. Obyvatelné město 41

C Analýza SWOT 58

D Strategická vize 66

E Strategické záměry a programové cíle 67

1. Vnější vztahy 67
2. Řízení a správa 75
3. Hospodářský rozvoj 82
4. Vzdělávání 93
5. Doprava a prostorový rozvoj 98
6. Technická infrastruktura 110
7. Kvalita života 116
8. Kultura a sport 129
9. Životní prostředí 139

Seznam zkratek 145

A. O STRATEGII

1. Strategické plánování

Princip strategického plánování vychází původně z oblasti ekonomiky a řízení podniků. V souvislosti s měnícím se společenským a ekonomickým prostředím našel rovněž uplatnění v jiných, složitějších organizačních jednotkách, jakými jsou např. města. Plánovací proces není chápán pouze jako prostorový regulativní nástroj, ale jako stimul inovací, ekonomického a sociálního rozvoje.
Strategický plán města je zastřešující koncepcí, která vytváří rámec pro směřování dílčích sektorových politik a programů. Vzniká jako výsledek otevřeného procesu založeného na dialogu mezi spektrem městských subjektů a skupin. Výsledkem dialogu je dohoda o definovaných cílech.
Strategický plán je základem proaktivního rozhodování ve střednědobém až dlouhodobém horizontu, tj. 15 - 20 let. Navrhované dlouhodobé cíle a kroky vedoucí k jejich realizaci přitom zohledňují působení vnějších trendů i vnitřní potenciál a limity města.
Nastavený systém monitoringu a hodnocení strategického plánu umožňuje cyklické opakování plánovacího procesu a je podmínkou udržování „živého“ dokumentu.

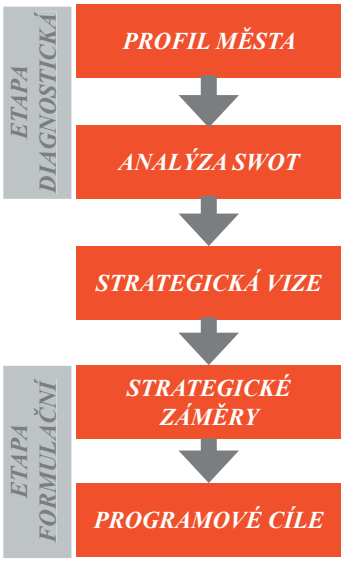
2. Strategický plán rozvoje města Brna

Strategický plán rozvoje města Brna - Strategie pro Brno postihuje dlouhodobé aspekty rozvoje města, které vytvářejí jeho identitu a vnější viditelnost. Hodnotí vnitřní rozvojový potenciál Brna a současně vyvozuje roli města ve středoevropském geografickém a ekonomickém prostoru.
Strategický plán jako komplexní programový dokument poskytuje přehled dlouhodobých rozvojových linií města. Výhledově je tak významným podkladem pro komunikaci a spolupráci mezi městem a evropskými, národními či regionálními strukturami.
Průmětem vybraných rozvojových priorit do fyzického prostoru města je územní plán. Strategie pro Brno je tedy rámcovým společenským zadáním územního plánu definujícím žádoucí socio-ekonomický rozvoj města.
Strategický plán svým pojetím rovněž otevírá problematiku formulování dlouhodobé vize města široké veřejnosti, ať už odborné, či laické.

3. Struktura Strategie pro Brno

Proces Strategie pro Brno lze rozdělit na dvě hlavní etapy. Etapa diagnostická zahrnuje zpracování vstupních analýz (Profil města), jejich interpretaci (Analýza SWOT) a částečně i vytyčení dlouhodobě platných cílových stavů (Strategická vize). Etapa formulační obsahuje výběr hlavních strategických linií (Strategické záměry) a jejich rozpracování do dílčích cílů (Programové cíle).
Mimo strukturu strategického plánu stojí dokument Rozvojové scénáře, kde jsou nastíněny variantní scénáře rozvoje města dle různé priority záměrů a cílů, dále pak podkladové studie Obchod a město a Vybrané sociální a demografické charakteristiky městských částí Brna.

Struktura Strategie pro Brno

3.1. Profil města

Profil města je výchozí analýzou, která na základě vybraných dat popisuje stav města v jeho jednotlivých sektorech. Účelem Profilu města je podat celostní pohled na stav a dosavadní vývoj města - tomu je podřízena skladba sledovaných ukazatelů a proporčnost jednotlivých kapitol.
Tam, kde to charakter dat umožňoval, bylo preferováno zachycení trendů a vývojových změn. Struktura analýzy umožňuje periodickou aktualizaci dat.

3.2. Analýza SWOT

Analýza SWOT je standardní metodou interpretace nashromážděných analytických podkladů. Definuje silné a slabé stránky města, rozvojové příležitosti a rizika, resp. vnější stimuly či ohrožení dalšího vývoje. Analýza vymezuje prostor pro definování jednotlivých položek strategické vize.

3.3. Strategická vize

Strategická vize vychází ze sektorových analýz zpracovaných v Profilu města a jejich interpretací obsažených v Analýze SWOT. Vize zohledňuje vnitřní predispozice města i působení vnějších trendů na jeho rozvoj. Strategická vize je souborem obecných cílů, které vymezují věcný rámec pro formulaci jednotlivých strategických záměrů a následně i dílčích programů.

Položky fiše strategického záměru:

popis záměru
indikátory

3.4. Strategické záměry a programové cíle

Strategické záměry jsou dlouhodobými strategickými liniemi danými transformací strategické vize. Jejich doplňková charakteristika zahrnuje popis záměru (cíl, obsah, značka záměru) a indikátory umožňující sledovat vývoj problematiky pokryté daným záměrem.
Programové cíle detailněji specifikují jednotlivé linie strategických záměrů. Každý jednotlivý programový cíl je popsán v samostatné fiši.
Dokument Strategické záměry a programové cíle je těžištěm souboru strategického plánu rozvoje města Brna - Strategie pro Brno. Strategické záměry a v detailnější úrovni i Programové cíle určují žádoucí směry rozvoje města a svým pojetím respektují hranici mezi ideálním vývojem města a reálnými předpoklady.

Položky fiše programového cíle:

vazba na strategický záměr
popis výchozího stavu
indikátory
dotčené subjekty
programové nástroje
návrhy programových aktivit

4. Komunikace a koordinace

Informace o Strategii v Haló, Brno

Strategie pro Brno byla od počátku profilována jako otevřený proces. Vznikala za přispění odborné i laické veřejnosti a svým pojetím veřejného dialogu se přiblížila “plánu města” a nikoliv “plánu radnice”.
V komunikačním plánu Strategie pro Brno byly rozlišeny cílové skupiny (občané města Brna - laická veřejnost, odbory MMB, soukromý sektor, experti, vysoké školy a neziskový sektor). Zapojení jednotlivých subjektů probíhalo ve třech rovinách - informační, konzultační a pracovně-expertní.
Koordinací prací na Strategii pro Brno byl pověřen manažer rozvoje města. Veškeré práce spojené s přípravou Strategie pro Brno (vyhledávání a aktualizace podkladů, příprava konceptů materiálů k připomínkování, kontakt s oslovenými odbory a externími subjekty, vedení diskusních jednání a připomínkovacích řízení atd.) byly vykonávány společně s referátem společenských východisek ÚHA MMB.

4.1. Informační úroveň

Veškeré zpracované materiály, diskusní podklady a koncepty byly prezentovány na internetových stránkách města Brna s možností zpětné vazby.

V informačním a reklamním měsíčníku Haló, Brno byly zveřejněny dva obsáhlé materiály zabývající se Strategií pro Brno. V září 2001 byla veřejnost seznámena se systémem práce na strategickém plánu, obsahem Profilu města a Analýzy SWOT. V prosinci 2001 vyšel obsáhlý článek věnovaný vizím města Brna a doplněný anketou. V anketě byli občané města požádáni, aby se vyjádřili k vizím města, k představám, kam by mohlo Brno směřovat a na co by mělo soustředit hlavní pozornost.

4.2. Konzultační a pracovně-expertní úroveň

Na konzultačním a posléze pracovně-expertním zapojení především odborné veřejnosti včetně odborů MMB a ÚMČ byl postaven celý systém práce na Strategii pro Brno. V této úrovni se do prací na Strategii pro Brno zapojilo přibližně 100 subjektů.

V závislosti na etapě prací (viz. kap. 2) byly vytvořeny expertní skupiny, z nichž každá fungovala jako platforma pro konzultaci a připomínkování předkládaných konceptů dokumentů. Během diagnostické etapy prací (Profil města, Analýza SWOT, Strategická vize) fungovaly 4 expertní skupiny, v průběhu formulační etapy (Strategické záměry a Programové cíle) pak 9 expertních skupin. Dle připomínek expertních skupin byla jednotlivá témata dopracována až do úrovni fiší programových cílů.

Práce expertních skupin probíhala formou kulatých stolů, kterých proběhlo více než 20, průběžné konzultace a připomínky byly realizovány elektronickou formou.

Expertní skupiny

- *VNĚJŠÍ VZTAHY*
- *ŘIZENÍ A SPRÁVA*
- *HOSPODÁŘSKÝ ROZVOJ*
- *VZDĚLÁVÁNÍ*
- *DOPRAVA A PROSTOROVÝ ROZVOJ*
- *TECHNICKÁ INFRASTRUKTURA*
- *KVALITA ŽIVOTA*
- *KULTURA A SPORT*
- *ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ*

B. PROFIL MĚSTA

1. Perspektivní město

1.1. Geografická poloha

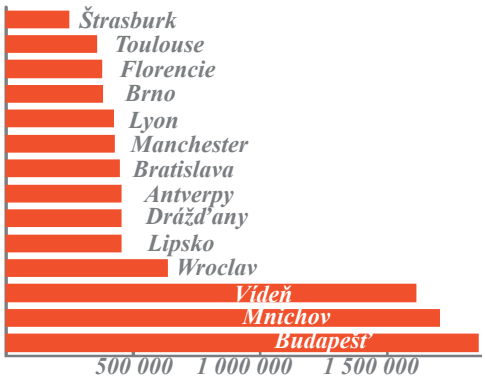
Geografická poloha
49° 12‘ sev. š.
16° 34‘ vých. d.

Nadmořská výška
190 – 425 m n.m

Brno je městem, které geograficky náleží do středoevropského kulturního prostoru, s těsnými vazbami na regiony východní a jižní Evropy. Sídlo s polohou na pomezí Českého masivu a nížinných úvalů se historicky vyvíjelo jako součást podunajského regionu.
Jádro města se nachází v kotlině řeky Svratky, která společně s řekou Svitavou vymezuje prostorový rámec Brna. Díky pahorkatinnému reliéfu se Brno vyznačuje velkým množstvím “zelených horizontů” a dobrými mikroklimatickými podmínkami.
Příznivá fyzicko-geografická poloha města rovněž snižuje pravděpodobnost výskytu záplav, extrémních klimatických jevů a ostatních přírodních rizik.

1.2. Širší vztahy

Srovnání vybraných evropských měst dle počtu obyvatel

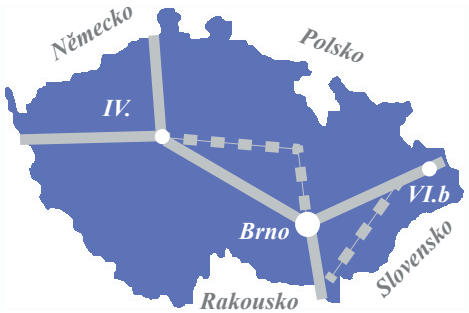
Pramen: Urban Audit, 1996

Partnerská města:
Dallas
Kaunas
Leeds
Lipsko
Rennes
Stuttgart
St. Poelten
Utrecht
Vídeň

1.2.3. Brno v evropském kontextu

Zásadním trendem ovlivňujícím postavení města Brna v Evropě je proces evropské integrace, který určuje jeho geopolitickou roli města a předurčuje hospodářské a kulturní vazby.
V evropském kontextu je Brno reprezentantem měst vyšší střední velikosti, vymezených horní hranicí 500 000 obyvatel. Při použití kritéria počtu obyvatel jsou srovnatelnými evropskými městy např. Lyon (425 000), Toulouse (358 000), Drážďany (456 000) či Manchester (428 000). Především v této kategorii vykazuje vývoj měst největší rozdíly, důležitou roli hrají faktory, jako je poloha nebo specializace ekonomické základny.
Strategickou polohu města v Evropě není možné chápat čistě geograficky – jde o vysoce relativní proměnnou, závislou na zapojení Brna do sítí globální evropské ekonomiky a trhu a rovněž na rozložení nabídky a poptávky po službách nabízených městem. To, že Brno není hlavním městem státu, se projevuje jako handicap právě při lokalizaci nadnárodních institucí a organizací, služeb a aktivit celoevropského významu.
Klíčovou schopností – a to zvláště po předpokládaném vstupu České republiky do EU - se stane zviditelnění kulturní a ekonomické identity Brna v prostředí srovnatelných evropských měst. Význam bude rovněž mít zapojení do účelových kooperačních sítí a vazeb.
V Brně lze zatím zaznamenat pouze několik oblastí, které jsou konkurenceschopné v evropském měřítku. Patří sem existence veletržního areálu spojená s cennou image tradičního středoevropského obchodního centra. Tato dispozice je navíc (dočasně) umocněna hraniční polohou města mezi územím Evropské unie (Rakousko) a kandidátskými státy (Slovensko, Maďarsko). Mezi hlavní konkurenty patří ostatní středoevropská veletržní města, jako např. Budapešť, Poznaň, Lipsko či Mnichov.
Výhodou je poloha v rámci širokého pásu severo-jižní dopravní osy a blízkost přirozené středoevropské komunikační trasy, kterou je tradičně údolí Dunaje. Dopravní poloha města je zohledňována vedením IV. (resp. VI.b) transevropského koridoru pro tranzitní silniční i železniční dopravu.
Pro zapojení města do celoevropské dopravní sítě je prioritou fungující letecké spojení, alternativou pak dostatečná obsluha města v rámci evropské železniční sítě. Stávající využití brněnského letiště je nedostatečné, problémem je otázka “kritické masy”, tj. schopnosti Brna a regionu

IV. a VI.b transevropský koridor na území ČR

vygenerovat ekonomicky udržitelnou poptávku po leteckém spojení, ať už domácí, či zahraniční. Současná četnost 3 – 4 letů za týden a jejich nízká obsazenost neodpovídá charakteristikám evropského regionálního letiště.
Pro dálkovou železniční dopravu, schopnou konkurovat dopravě letecké, je klíčový zejména modernizovaný 1. koridor, umožňující spojení Berlín – Vídeň. Brno je městem obsluhovaným vlaky Eurocity. Otázkou je dořešení napojení města na 2. železniční koridor (Vídeň – Varšava). Vnitřním handicapem města v oblasti železniční dopravy je stále otevřená problematika přestavby brněnského železničního uzlu, která determinuje i způsob napojení na budoucí systém vysokorychlostních tratí.
Silniční doprava vychází se stejného prostorového uspořádání jako doprava železniční. Kostru dálkové silniční sítě tvoří dálnice D1 a D2, rychlostní komunikace R52, resp. 43. Dílčími slabými stránkami bezprostředně ovlivňujícím město je současné přetížení dálnice D1 na úseku Praha – Brno a nedokončené rychlostní spojení s Vídní (R52 a rakouská A5).
Středoevropský prostor vymezený městy Brnem, Bratislavou, Vídní (resp. i Győrem) je potenciálním zárodkem budoucího euroregionu.
Takto geograficky vymezený přeshraniční celek otevírá prostor pro spolupráci měst, postavenou na společných historických tradicích (zejména v případě Bratislavy a Vídně) a vzájemné koordinaci městských politik. Relativní geografická a kulturní blízkost zmíněných měst dává předpoklady pro ekonomický rozvoj založený na principu doplňujících se městských služeb, nikoliv na principu konkurence.
Jednoznačným hegemonem v takto vymezeném prostoru je Vídeň. Její strategický rozvoj je již v současnosti založen na výsadním postavení metropole členské země EU disponující nadstandardními kontakty se středoevropskými regiony a městy. Vídeň se tak cíleně prezentuje jako vhodné zázemí pro společnosti expandující na středo- a východoevropské trhy a jako kontaktní místo mezi Východem a Západem.
Silné vazby má doposud město Brno s Bratislavou, přestože od roku 1993 dochází k jejich selektivnímu utlumování. Rozpad společného státu narušil tradiční polohu města na ose západ – východ, naopak obnovu prodělávají předválečné vazby na Vídeň. Překážkou výraznější spolupráce je nedostatečná dopravní dostupnost v rámci euroregionu (výjimkou je spojení Brno – Bratislava), dále přetrvávající rozdíly v ekonomickém potenciálu a národním postavení uvažovaných měst budoucího euroregionu a v neposlední řadě odlišné legislativní podmínky.

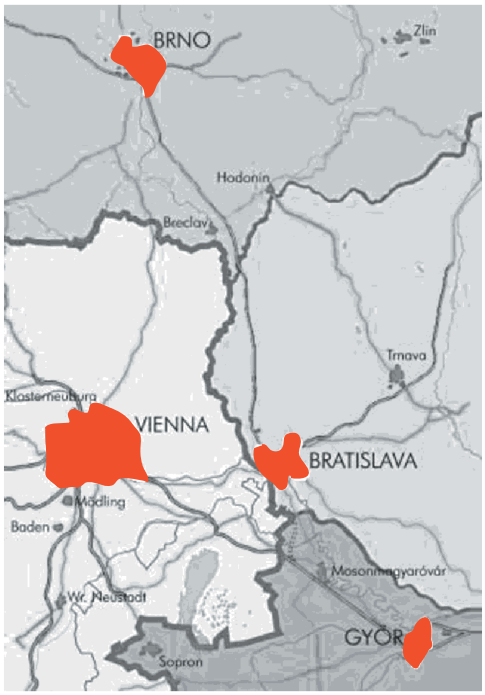
1.2.2. Brno v národním kontextu

Brno je druhým největším městem České republiky a centrem v mnoha ohledech přesahujícím význam krajské metropole. Velikost Brna poměrně zřetelně vymezuje okruh srovnatelných (konkurenčních) měst v rámci státu.
Vzájemné konkurenční působení Brna a Prahy vychází právě z role Brna jako "druhého města" země. Tento stav byl rozhodně umocněn rozpadem Československa, kdy Brno současně zaujalo z geografického pohledu poněkud periferní polohu v rámci nového státu. Při poměrně malé rozloze České republiky se může Brno jen velmi obtížně profilovat jako alternativní sídlo institucí s celostátními rozhodovacími pravomocemi. Přítomnost vrcholových rozhodovacích orgánů je přitom jedním z faktorů, které činí město atraktivním pro lokalizaci špičkových ekonomických struktur, jako jsou např. ústředí národních či nadnárodních společností, nadstandardní ekonomické služby apod.

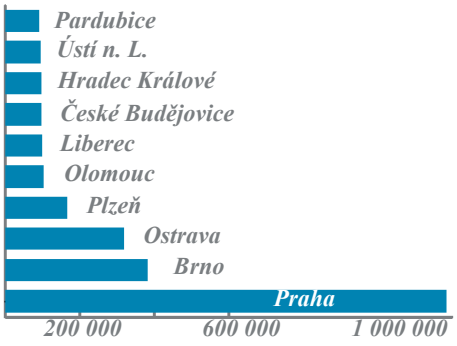
Brno v rámci Evropy

Širší region

Srovnání počtu obyvatel vybraných statutárních měst

Pramen: ČSÚ, Předběžné výsledky SLDB 2001

Brno se této pozici přiblížilo v letech 1918 – 1948, kdy díky postavení hlavního zemského města soustřeďovalo poměrně velkou část výkonné moci. V současnosti mezi instituce národního významu umístěné v Brně patří Nejvyšší soud, Nejvyšší státní zastupitelství, Ústavní soud, Úřad na ochranu hospodářské soutěže, kancelář Veřejného ochránce práv a Design centrum ČR. Kvalitní dálniční a železniční spojení s hlavním městem nicméně umožňují posilovat ty městské funkce, které se s Prahou doplňují – věda a výzkum, vzdělávání, specializovaná výroba či výstavnictví.
Určité konkurenční působení lze zaznamenat i ve vztazích k dalším "stotisícovým" českým městům, zejména pak Ostravě a Plzni.
Soutěž, především v ekonomické oblasti, je dána podobným hospodářským vývojem, poznamenaným masivní deindustrializací a restrukturalizací výrobní základny. Klíčovou snahou je zvyšování investiční atraktivity města využíváním veškerých lokálních komparativních výhod.

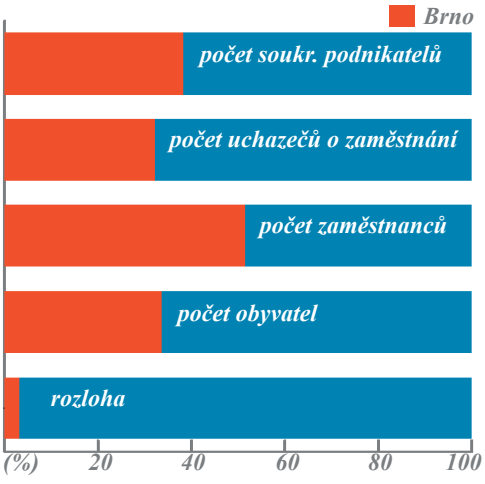
1.2.3. Brno v regionálním kontextu

Brno je přirozeným centrem regionu jižní Moravy, přičemž svým významem překračuje administrativní hranice Jihomoravského kraje. Jeho vliv zasahuje i do východních částí kraje Vysočina a jižních částí Olomouckého kraje.
Brno je v rámci kraje jednoznačným centrem dojížďky za prací, službami a kulturou. Zejména nabídka pracovních příležitostí, spolu s maloobchodní infrastrukturou, prostorově přesahují svým vlivem hranice brněnské aglomerace.
Nadregionální úrovně dosahuje rovněž nabídka vzdělávání, především v oblasti vysokého školství.
Jihomoravský kraj je svým charakterem výrazně monocentrický, dominantní postavení Brna je posilováno, kromě absence srovnatelného sídla, také radiální orientací dopravní sítě.
Aglomerace města Brna zahrnuje území, ve kterém dochází k intenzivním dojížďkovým tokům do zaměstnání, škol a za službami a rovněž k postupné prostorové expanzi jádrového území města do příměstského prostoru. Nejsilnější aglomerační vazby se odehrávají na území okresu Brno–venkov, částečně pak brněnská aglomerace zasahuje i na území okresů Blansko a Vyškov. Současný model prostorového rozvoje brněnské aglomerace se vyznačuje bodovým rozvojem zejména sídelní, ale i komerční infrastruktury. Jedním z důvodů nekoordinovaného územního rozvoje je snaha obcí o získání pracovních příležitostí, investic do infrastruktury, resp. zvýšení daňové výtěžnosti obce.
Nejintenzivnější projevy suburbanizace v podobě nesouvislé rezidenční či komerční výstavby mimo administrativní hranice města je možné zaznamenat především ve vnitřním území brněnské aglomerace, a to zejména v územních pásech Řečkovice – Česká – Kuřim, Modřice – Rajhrad, popřípadě Moravany – Střelice. Tyto pásy jsou současně potenciálními směry dalšího rozvoje vlastního města.
Takto vymezené aglomerační vazby však nejsou doposud natolik silné, aby bylo možné hovořit o metropolitním regionu Brna, srovnatelném s homogenními metropolitními územími obdobných západoevropských měst.

Jihomoravský kraj

Podíl Brna na vybraných ukazatelích Jihomoravského kraje

Pramen: ČSÚ, 2000

1.2.4. Image města

Identita a image jsou významnými prvky marketingu města nejen z hlediska samotných obyvatel, ale i z hlediska postavení Brna v konkurenčním prostředí ostatních měst. Vnější image města je výsledkem historického vývoje města a rovněž vnímání současných městských aktivit a produktů.

Mezi prvky vytvářející pozitivní image Brna jak pro obyvatele města, tak i pro jeho návštěvníky jsou nejčastěji řazeny geografická poloha města, turisticky atraktivní okolí a kvalitní životní prostředí, architektonické památky, role města jako centra justice a vysokého školství, průmyslová a obchodní tradice spojená především s přítomností veletrhů, vybrané sportovní akce (Grand Prix) a také působení řady osobností národního či evropského významu.
Negativní image je dán naopak nedostatečným úklidem města, bezpečnostní situací (zvláště pouliční kriminalitou), omezenými možnostmi parkování, nedostatkem míst pro odpočinek (městský mobiliář) a špatným orientačním systémem města.
Z hlediska image města lze pozorovat určité obecné tendence. Např. obyvatelé Brna – na rozdíl od tuzemských či zahraničních návštěvníků – mají vlivem lokálního patriotismu sklon k příznivějšímu hodnocení města jako celku. Na druhé straně jsou kritičtější v hodnocení detailů, např. v oblasti čistoty a pořádku ve městě, bezpečnosti nebo vstřícnosti k investorům.
Design a styl města se odráží v jeho urbanistickém pojetí. Slabou stránkou města v této oblasti je absence jednotného vizuálního stylu užívaného k prezentaci území jako takového i k prezentaci služeb, které nabízí. Jednotný vizuální styl posiluje schopnost místních obyvatel identifikovat se s místem, návštěvníkům zase pomáhá odlišit jej a uvědomit si jeho specifika.
Image města velmi těsně souvisí i s image veřejné správy. Magistrát města Brna a úřady městských částí dosud hledají cesty, jak účinněji prezentovat veřejnosti svoji činnost a jak efektivně s občany komunikovat. Samozřejmě se v hodnocení veřejné správy silně odráží i celkové společenské klima.

1.3. Řízení a správa města

1.3.1. Vývoj

Během období centrálně plánovaného hospodářství neměla municipalita potřebu a ani možnosti sehrávat aktivní roli v městském rozvoji a plánování, těžiště její činnosti spočívalo především ve výkonu státní správy. Většina aktivit radnice byla omezena pouze na zajišťování provozních záležitostí města. Alokace ekonomických činností, pracovní síly nebo bydlení v úrovni města byla odvozena z národních plánů ekonomiky a struktury osídlení. Národní ekonomické plány se soustředily převážně na masivní industrializaci, jednotlivé průmyslové jednotky byly lokalizovány podle sektorového pojetí. Umisťování nových technologií reflektovalo princip ekonomické nivelizace a preferování aglomerovaného průmyslu. Městské plánování se omezilo pouze na deskriptivní určení prostorového uspořádání v územních plánech – nebyla realizována žádná autonomní městská strategie rozvoje obvyklá v západní Evropě. Vzhledem k politickému klimatu bylo minimální i zapojení veřejnosti a občanských sdružení do rozhodovacího procesu.
Situace po roce 1990 znamenala zásadní změnu v řízení města. Stávající top–down systém se zhroutil kvůli absenci centrálních politik. Počáteční transformační roky byly charakterizovány odklonem od dosavadní plánovací praxe, velice liberálním přístupem ze strany centrální vlády k ekonomické či bytové problematice, a samosprávné rozhodování města proto často nenacházelo účinnou podporu v národních politikách. Do vývoje města aktivně vstupovalo stále více subjektů (soukromý podnikatelský sektor, zahraniční investoři, občanská sdružení, nevládní organizace aj.) a město

jen obtížně hledalo nástroje, jak s těmito subjekty navázat komunikaci. Místní samospráva v počáteční fázi transformace neměla odpovídající partnery zastřešující jednotlivé sektory, a naopak ani městská komunita nevytvářela tlak, aby se municipalita stala koordinátorem rozvoje.

1.3.2. Institucionální východiska

Orgány města Brna vykonávají rozhodnutí v samosprávné působnosti i v oblasti přenesené působnosti státní správy. Mezi nejvýznamnější oblasti samosprávných pravomocí patří koordinace a schvalování územního, ekonomického a sociálního rozvoje, správa obecního majetku, oblast rozpočtu a financování, školství, kultury a sociální a zdravotní péče.

Současně město vykonává na svém území i působnost okresního úřadu (stejně jako Plzeň a Ostrava). Ve městě působí řada institucí vykonávajících státní správu přímo (finanční úřady, katastrální úřady, úřady práce apod.), město rovněž hraje roli správního centra okresu Brno–venkov.

Brno patří mezi 13 statutárních měst, která mohou být ze zákona územně členěna. V Brně je uplatňován dvoustupňový model územněsprávního členění – území statutárního města Brna je od roku 1990 rozděleno na 29 městských částí. Tento akt znamenal výraznou decentralizaci místní správy ve srovnání s centralistickým systémem 5 obvodů před rokem 1990. Rozsah výkonu samosprávy a přenesené státní správy jednotlivými městskými částmi je určen Statutem města Brna. Podílem městských částí na samosprávné politice města je například tvorba místních rozvojových plánů nebo sestavování a schvalování rozpočtu MČ.

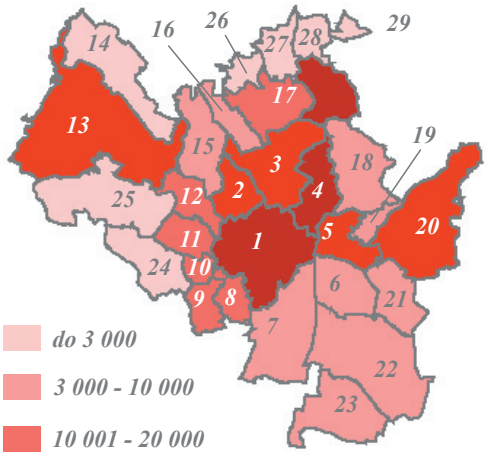
Větší velikost města přináší do systému jeho řízení často protichůdné územněsprávní aspekty. V případě aktivit charakteristických intenzivním kontaktem s obyvateli (sociální péče, evidence obyvatelstva apod.) je žádoucí jejich zabezpečení v rámci městských částí. Naopak některé činnosti, jako např. koordinace dopravního systému či vnější vztahy města, vyžadují centrální řízení. Část pravomocí postoupených městským částem definuje Statut města Brna.

Město však vytváří i vztahy směrem k vyššímu územněsprávnímu celku, v případě Brna vůči Jihomoravskému kraji. Vzhledem k těsnému vztahu Brna s regionem, zejména pak s okresem Brno–venkov, je současná úroveň koordinace nedostatečná. Nejde již pouze o aspekty územního rozvoje, ale i o koordinaci příchozích investic, hospodářskou a dopravní politiku apod.

Struktura orgánů veřejné správy na celoměstské úrovni a na úrovni místních částí je dána Zákonem o obcích a je obecně shodná se situací v České republice.

Státní správa je vertikálně a hierarchicky organizovaná. Nejvyšším samosprávným orgánem města je Zastupitelstvo města Brna. Výkon státní správy je realizován Magistrátem města Brna, který zároveň vykonává i samosprávné činnosti. Jeho organizační struktura proto do značné míry reflektuje význam a sektorové rozložení jednotlivých samosprávných aktivit. U většiny odborů Magistrátu města Brna je tedy kromě samosprávné koncepční činnosti vykonáván i určitý objem přenesené státní správy. Organizační hierarchie úřadu zachovává výraznou vertikální strukturu, která zefektivňuje řešení a rozhodování v rámci kompetenčních hranic a sektorových koncepcí, současně však znesnadňuje horizontální komunikaci v případě řešení průřezových problémů či vytváření dlouhodobých rozvojových plánů. Určitým nesystémovým řešením je ad hoc vytváření horizontálních pracovních skupin vykazujících rozdílnou efektivitu. Takto komplikovaná situace vede v některých případech ke kompetenčním střetům či naopak k nepokrytí některých aktivit a nevytváří podmínky

Městské části podle počtu obyvatel

do 3 000
3 000 - 10 000
10 001 - 20 000
20 001 - 30 000
30 001 - 70 834

1	Brno-střed
2	Žabovřesky
3	Královo Pole
4	Brno-sever
5	Židenice
6	Černovice
7	Brno-jih
8	Bohunice
9	Starý Lískovec
10	Nový Lískovec
11	Kohoutovice
12	Jundrov
13	Bystrc
14	Kníničky
15	Komín
16	Medlánky
17	Řečkovice a Mokrá Hora
18	Maloměřice a Obřany
19	Vinohrady
20	Líšeň
21	Slatina
22	Tuřany
23	Chrlice
24	Bosonohy
25	Žebětín
26	Ivanovice
27	Jehnice
28	Ořešín
29	Útěchov

pro uplatňování projektového řízení a financování. Markantním příkladem témat spadajících pod více odborů je např. problematika hospodářského rozvoje města, která věcně spadá pod dva až tři odbory magistrátu, či oblast strategického plánování.
Správa města je dosud poněkud operativnější v oblasti výkonu přenesené státní správy, kde sehrává typickou regulační a rozhodovací roli. Podíl autonomní samosprávné politiky (role koordinační) na celkové administrativě města však narůstá jednak v souvislosti s vnější konkurencí ostatních měst a jednak s potřebou koordinace vnitřního rozvoje. Vzrůstá význam integrovaných společenských, ekonomických a prostorových strategií pro řízení města. Z řady důvodů jsou však některých případech preferovány cíle s velkou mírou návratnosti v krátkodobém horizontu bez jejich zařazení do souvislostí dlouhodobého rozvoje.
K výkonu specifických městských činností navíc město zřizuje příspěvkové organizace, popřípadě si za účelem prosazení a koordinace svých dlouhodobých zájmů udržuje majetkový podíl ve vybraných společnostech.

Tab. 1: Vybrané společnosti s majetkovou účastí města

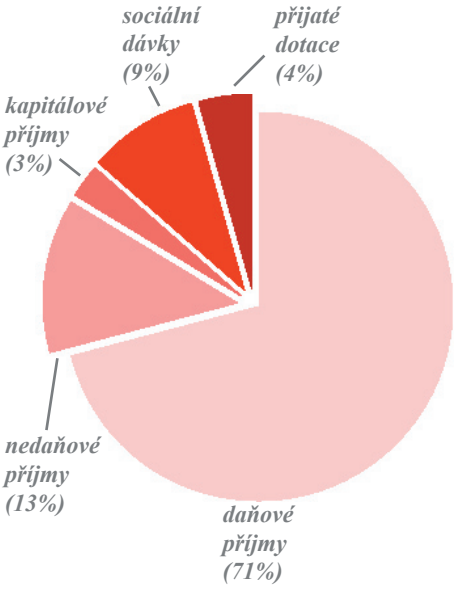
společnost	**podíl města (%)**
Tepelné zásobování Brno, a. s.	100
Spalovna a komunální odpady Brno, a. s.	100
Brněnské komunikace, a. s.	100
Jižní centrum Brno, a. s.	100
Dopravní podnik města Brna, a.s.	100
Technické sítě Brno, a. s.	100
Technologický park Brno, a. s.	50
Brněnské vodárny a kanalizace, a. s.	51
Lesy města Brna, s. r. o.	100
Pohřební a hřbitovní služby města Brna, s. r. o.	100
Veletrhy Brno, a. s.	34
Teplárny Brno, a. s.	10,4

Pramen: MMB, 2001

1.3.3. Rozpočet města

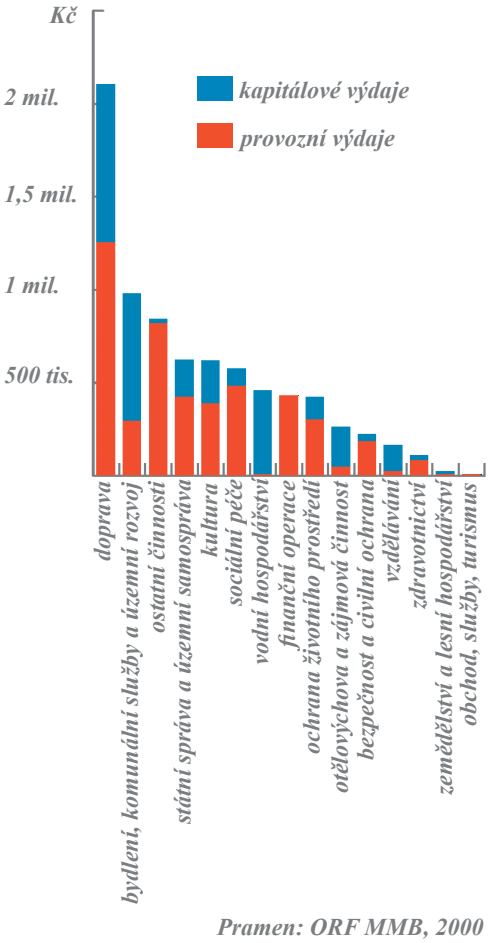
Městský rozpočet je jedním z nástrojů realizace samosprávné politiky města. Struktura rozpočtu, zejména příjmová základna, vymezuje prostor pro možnosti města uplatňovat své záměry a do značné míry určuje i rozsah výdajů.
Základní položku celkových příjmů města tvoří daňové příjmy, jejich podíl se ve městě Brně pohybuje okolo 70 %. Současný systém rozpočtových pravidel v České republice je založen na principu sdílených daní, tj. základní daňové charakteristiky jsou v kompetenci státu. U výnosů daní, které nejsou přímo spjaté s územím, je volena strategie jejich sdílení více příjemci při odbourání lokálních extrémů. Naopak u daní přímo spjatých s územím je jejich výnos v území ponechán v plné výši. Podle nového systému financování se město podílí na 21 % z celostátního výnosu daně z přidané hodnoty, daně z příjmů fyzických osob, daně z příjmů právnických osob, daně z příjmů fyzických osob vybíraných srážkou, dále pak bude jeho příjmem plný výnos daně z nemovitostí ležících na území města. Podíl Brna na celostátním hrubém výnosu je stanoven na základě počtu obyvatel upraveném speciálním koeficientem velikostní

Struktura příjmů města (bez financování)

Pramen: ORF MMB, 2000

Provozní a kapitálové výdaje vlastního města na rok 2001

Pramen: ORF MMB, 2000

kategorie (Brno – koeficient 1,67) a činí v tomto roce cca 6 %. Většina daňových příjmů má však spíše charakter dotace. Dalšími příjmy města jsou pak příjmy z pronájmů a stálých dotací, poplatků a dávek. Systém je poznamenán nízkou vahou těch příjmových položek, které může město svou politikou ovlivnit, a oslabuje tak vazbu mezi lokálním hospodářstvím a místní správou. Rozpočtové příjmy jsou doplněny o zdroje financování, kam patří například prodej akcií energetických podniků v roce 1999 či emise městských obligací (1996, další emise 2001).

Výdajová část rozpočtu poskytuje městu nástroj k realizaci jednotlivých politik a záměrů. Poměrně značný podíl si zachovávají výdaje, jejichž zajištění je dáno zákonem (běžné výdaje na veřejně prospěšné služby). Tímto stavem je poněkud omezen prostor pro výdaje, které spadají čistě pod kompetenci samosprávy – tj. především pro investice.

Mezi hlavní položky výdajů města patří výdaje určené na dopravu. Jde zejména o neinvestiční dotace Dopravnímu podniku města Brna, které pokrývají přibližně 50 % nákladů na dopravu, dále pak o provozní a kapitálové výdaje použité na správu a rozvoj silniční sítě. Sektor dopravy se tak na celkových výdajích vlastního města (bez dávek a převodů městským částem) podílí asi 30 % (pro srovnání – Praha vynakládá na oblast dopravy cca 40 % výdajů městského rozpočtu).

K dílčím oblastem, které zaznamenávají vyšší podíl na celkových provozních výdajích města, lze prioritně zařadit výkon státní správy a územní samosprávy, dále pak sektor kultury, zdravotnictví, oblast bytového a odpadového hospodářství.

Podíl kapitálových výdajů na celkových výdajích města se pohybuje okolo 35 – 40 %. Hodnota podílu kapitálových výdajů signalizuje investiční aktivitu města, na druhou stranu je spojena s nutností dluhového financování a předznamenává zvýšení provozních nákladů v budoucnu. Jako prioritní položky v rozpočtu na rok 2001 jsou zahrnuty zejména dopravní investice (dobudování VMO, nákup dopravních prostředků pro DPMB), investice do inženýrských sítí (kanalizace, kolektory), mj. v případě rozvojových projektů Brněnské podnikatelské zóny a Univerzitního kampusu, a výdaje na sociální a sportovní infrastrukturu. Významnou složkou jsou výkupy a majetkové vypořádání pozemků pro rozvojové lokality. Celková struktura kapitálových výdajů města nevykazuje, např. při srovnání s rozpočtem pro rok 2000, významnější změny v zaměření investic.

Z pohledu dlouhodobého rozvoje města je určitým handicapem absence skutečného projektového financování, ve kterém by byly jednotlivé výdaje vztaženy ke konkrétním projektovým aktivitám. Tento stav závisí především na organizační struktuře samosprávy, která nevytváří podmínky pro zavedení projektového řízení. Roční rozpočtový cyklus přednostně preferuje realizaci operativních výdajů před dlouhodobými projekty, nutností je tedy zpracování středně a dlouhodobých finančních plánů s vazbou na rozvojový plán města. Tento přístup je akutní zejména v případě plánovaných dlouhodobých projektů typu Jižního centra, severo-jižního diametru nebo čistírny odpadních vod.

Do rozpočtu se rovněž promítá dvoustupňový model územní správy, který vyvolává nutnost vyrovnávacích transferů mezi rozpočtem vlastního města a rozpočty městských částí v závislosti na objemu vykonávané státní a samosprávné agendy.

Výrazné provozní přebytky, průkazné rozpočtové hospodaření, udržitelná úroveň zadlužení a celkový stav místní ekonomiky byly zohledněny při opakovaném udělení velmi příznivého ratingového hodnocení města (A-agenturou Standard & Poor`s, Baa1, resp. A3 agenturou Moody`s).

1.3.4. Komunikace s občany

Mezi funkcemi, které obce v posledních letech plní, je komunikace s občany zřejmě nejmladší. Cíle komunikace před listopadem 1989 se výrazně lišily od dnešních. Občan nebyl brán jako partner, a tato tradice se jen velmi těžko a pozvolna překonává.

Komunikace mezi občanem a veřejnou správou, ale i komunikace mezi jednotlivými orgány veřejné správy probíhá ve dvou rovinách.

Rovina "povinné komunikace" vyplývá z příslušných zákonů, vyhlášek a norem, které je třeba respektovat. Poskytuje byrokratická "pravidla hry", omezení, mantinely a sankce a je zároveň zárukou právního státu. Vytváří předpoklady pro činnost veřejné správy jako celku a měla by umožňovat plnohodnotné propojení s dalšími strukturami. Tato rovina je určována zejména právem každé fyzické i právnické osoby na informace, jež je zakotveno v Listině základních práv a svobod v článku 17. Podmínky a způsob poskytování informací státními orgány a orgány územní samosprávy stanoví zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Město Brno je povinno poskytovat informace vztahující se k jeho oblasti působnosti (územní rozvoj a výstavby, tvorba a ochrana životního prostředí, finance a rozpočet, majetek, bydlení, doprava a silniční hospodářství, veřejné služby, technické sítě, vodní hospodářství, zemědělství, rybářství, ochrana zemědělského půdního fondu, veterinární péče, lesní hospodářství a myslivost, informatika, vnitřní věci, archivnictví, zahraniční vztahy, kultura, památková péče, zdravotnictví, hygiena sociální péče, školství, tělovýchova, mládež a sport, živnostenské podnikání a pozemkový úřad).

Rovina "nepovinné komunikace" není ošetřena zákonem, vychází z tradic, kultury, obecných zvyklostí a představ o slušnosti, respektuje místní specifika a reaguje na konkrétní problémy.

Pomáhá nacházet společná řešení, vytvářet a rozvíjet společnost svobodných občanů. Na nepovinné komunikaci záleží, zda zákony nebudou obcházeny, mylně interpretovány, zda se nestanou záminkou pro šikanování občana. Na ní záleží, jak je skutečně společnost demokratická, zda nevzniká prostor pro korupci a nedochází ke zneužívání moci.

První rovina tedy vypovídá o tom, že občané s veřejnou správou i jednotlivé orgány veřejné správy vzájemně komunikovat musí, druhá, že komunikovat chtějí. V obou rovinách se pak využívá dvou forem komunikace, a to komunikace přímé a nepřímé.

Za prioritní v oblasti nepřímé komunikace se pokládá informovanost. Je prokázáno, že s větší mírou informovanosti občanů a s větší snahou zapojit veřejnost do komunikace se zmenšuje pozdější riziko s projednáváním či samotnou realizací jakýchkoliv záměrů.

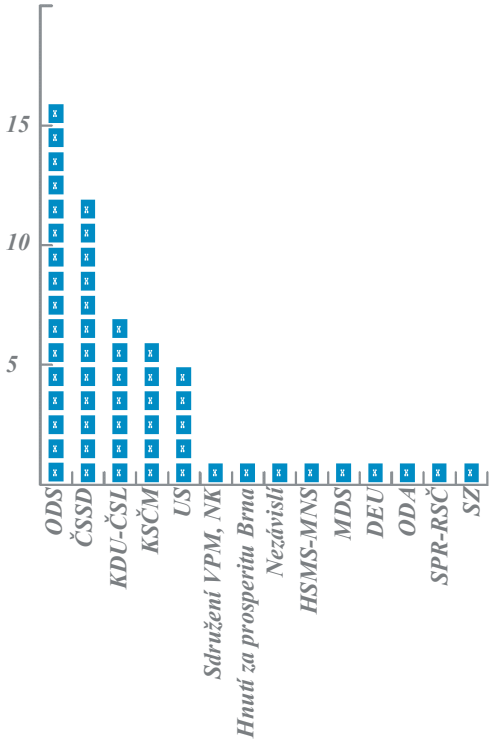
I informování probíhá ve dvou oblastech. V oblasti první musí jít občan za informací, v oblasti druhé jde informace za občanem.

V první oblasti je v městě Brně k dispozici především informační středisko MMB (podává informace ústně, telefonicky, elektronickou poštou apod.), úřední desky veřejně přístupné 24 hodin denně a úřední tabule – vývěsky jednotlivých městských částí.

V druhé oblasti jsou nejvýznamnějším zdrojem informací veřejné sdělovací prostředky, především pak tisk: městské noviny Haló, Brno jsou měsíčníkem dodávaným zdarma do všech brněnských domácností, podobnou roli plní i zpravodaje městských částí. Občané jsou informováni i prostřednictvím denního tisku, rozhlasu a televize, tam však role radnice již není přímá, ale je do jisté míry transformována zájmem a invencí redaktorů příslušných sdělovacích prostředků.

Dalšími zdroji jsou informační materiály a publikace o Brně, včetně

Volby do ZMB v roce 1998

Pramen: ČSÚ, 2000

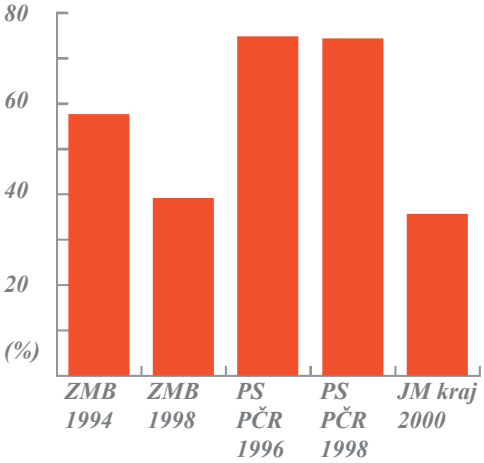
odborných, jako např. Generel bydlení, Územní plán města Brna, Městské standardy pro kanalizační zařízení a vodovodní síť apod.
Zvláštní význam v informovanosti pak má stále stoupající obliba internetu. Obecné informace pro občany jsou na internetu zveřejňovány prostřednictvím webové stránky www.brno.cz (zápisy z Rady města Brna, zápisy ze Zastupitelstva města Brna, vyhlášky města Brna, veřejné zakázky, dokumenty řízení města, podnikatelské prostředí, Strategie brněnského kraje apod.).
V oblasti přímé komunikace již dochází k přímému setkání občana a veřejné správy. Jako příklad v rovině povinné komunikace může sloužit účast veřejnosti při projednávání územněplánovacích dokumentací, která přímo vyplývá ze zákona. Občané, právnické a fyzické osoby podávají své připomínky již k zadávacímu dokumentu, a to prostřednictvím zastupitelstva městské části nebo přímo pořizovateli. Následující koncept a stejně tak i návrh územně plánovací dokumentace musí být veřejně přístupný, provádí se k němu podrobný výklad a na závěr třicetidenní lhůty se musí projednat za účasti všech dotčených orgánů státní správy, dotčených organizací a veřejnosti.
Slabými místy této povinné komunikace jsou především špatná informovanost veřejnosti o projednávání a s tím spojené pozdní zapojení veřejnosti (účinnější by byla silná účast veřejnosti ve fázi zadání územně-plánovací dokumentace za využití některých nepovinných metod práce s veřejností). Negativně je vnímán používaný odborný žargon specialistů spojený s grafickým výkladem (část veřejnosti nerozumí a v mapách se nevyzná). Projednávání se zúčastňuje častěji ta část veřejnosti, která je dotčená záměry v území (a to většinou negativně).
V posledních letech se však již začíná, byť zatím jen zřídka, využívat i nepovinných způsobů přímé komunikace, jako jsou diskusní (kulaté) stoly, se zastoupením veřejnosti či nejrůznějších občanských sdružení. Dále sem patří semináře, konference, veřejná slyšení a hovory politiků s občany i tzv. akční plánování, kde se veřejnost formou plánovacích víkendů zúčastňuje procesu tvorby určitého prostoru nebo řešení určitého problému (např. Plánovací sobota pro náměstí Svobody). Na podobném principu pracují i workshopy, těch se však zpravidla více zúčastňuje odborná veřejnost.
Město Brno ke komunikaci s občany používá i dalších forem. Jde například o různé typy sociologických šetření, anket a výzkumů veřejného mínění (viz např. Profil Zdravé město), ale i o dopisy občanů a zprostředkovaně i interpelace politiků.

Návštěvnost internetových stránek města Brna (tis.)

Pramen: OMI MMB

Účast voličů na volbách

Pramen: ČSÚ

1.3.5. Občanská angažovanost a neziskový sektor

Míra občanské angažovanosti je obtížně kvantifikovatelnou charakteristikou, hraje však důležitou roli v rozvoji a správě města. Základním vyjádřením občanské participace je účast ve volbách do Zastupitelstva města Brna a jednotlivých městských částí. Tato účast má snižující se tendenci, podobně jako účast ve volbách v rámci celé ČR.
Opačný trend vývoje má oblast stojící mimo instituce veřejné správy. Polistopadový vývoj je charakteristický nárůstem počtu subjektů vymezených na zájmovém či profesním principu a zvýšením jejich aktivity.
Spektrum občanských sdružení, nevládních neziskových organizací (NNO) a nadací v různé míře pokrývá většinu oblastí fungování města. Ve vybraných případech jde o subjekty s celorepublikovou působností (např. ČSOP, YMCA). Široké programové rozpětí a určitá roztříštěnost občanského sektoru má negativní dopady zejména na komunikaci

jednotlivých subjektů s městem. Ve většině případů dochází ke vzájemné komunikaci až při řešení konkrétních dílčích témat, méně je občanský sektor zastoupen při koncepčních činnostech místní správy.
Ze strany NNO vychází snaha o zvýšení transparentnosti a organizovanosti celého občanského sektoru – příkladem může být založení Brněnské asociace nevládních neziskových organizací (BANNO), sdružující přes 30 subjektů, či koordinační činnost Brněnského institutu rozvoje občanské společnosti.
Řada nevládních neziskových organizací je různou formou podporována městem Brnem. Jde především o organizace s těžištěm působnosti v sociální a zdravotní oblasti, oblasti vzdělávání a práce s mládeží.

2. Prosperující město

2.1. Ekonomika

Brno je druhým ekonomicky nejsilnějším městem České republiky, přičemž stejně jako v případě ostatních měst se jeho hospodářská základna přizpůsobuje makroekonomickým změnám a reaguje na obecné trendy urbánního vývoje.
Na hrubém domácím produktu České republiky se podílí zhruba 4 %, v rámci kraje podíl činí více než polovinu.

2.1.1. Ekonomická historie

V novodobé historii města je možné počátek hospodářského rozmachu datovat do konce 18. století, kdy dochází k masivnímu rozvoji textilních manufaktur. Na počátku 19. století se město Brno stává jedním z největších textilních center ve střední Evropě. Podíl textilního průmyslu na celkovém ekonomickém vývoji města rapidně poklesl až v době hospodářské krize ve 30. letech 20. století.
Na přelomu 19. a 20. století se dominantním ekonomickým sektorem stala strojírenská výroba, v roce 1918 se již počet zaměstnaných ve strojírenství vyrovnal počtu pracovníků v textilní výrobě. Intenzivní industrializace nastartovala rozvoj i v jiných sektorech – v návaznosti na průmysl bylo posíleno vysoké školství, strojírenství bylo stimulem inovací a technologií. Příznakem a zároveň i jedním z faktorů hospodářského růstu bylo založení areálu výstaviště, které umocnilo obchodní potenciál Brna.
Poválečný vývoj byl poznamenán politikou centrálně řízeného plánování, která ve svém důsledku vedla k posílení průmyslové funkce města. Málo diverzifikovaná výroba byla soustředěna do velkých celků strojírenské a elektrotechnické výroby, z nichž čtyři strojírenské podniky se podílely zhruba třetinou na celkové zaměstnanosti (celková zaměstnanost v průmyslu před rokem 1989 činila cca 90 000 pracovníků). Ke konci 70. let bylo Brno po Praze a Ostravě třetím největším průmyslovým střediskem. Vzhledem k orientaci průmyslové výroby na východní trhy se začal (až na výjimky – např. elektronová mikroskopie) zpomalovat technologický a vědecko-výzkumný rozvoj. Geopolitická situace se negativně projevila na kvalitě obchodních vztahů a rovněž podstatně oslabovala podíl cestovního ruchu na celkovém hospodářském profilu města.
Vliv politických a makroekonomických změn po roce 1989 zasáhl i strukturu ekonomiky města a vybrané transformační procesy ji ovlivňují až do současnosti.
Vnějšími znaky byl podstatný útlum výkonnosti průmyslové výroby, pokles významu místních, především průmyslových, podniků v národním srovnání, jejich mezinárodní nekonkurenceschopnost a odbytové potíže, transfer pracovní síly z průmyslu do terciární sféry (30% nárůst zaměstnanosti ve službách) a změny vlastnických vztahů (privatizace, restituce, prodej). Obecně došlo k výraznému snížení počtu pracovníků téměř ve všech firmách existujících před rokem 1989.
Pozitivními dopady pak bylo oživení terciárního sektoru, zejména ve sféře maloobchodu, finančních a marketingových služeb. Těžiště průmyslové výroby se začalo přesouvat do technologicky vyspělejší oblasti elektrotechniky. Kladným trendem ve velikostní struktuře ekonomických subjektů je rovněž rozvoj malého a středního podnikání, vedoucí k větší diverzifikovanosti a stabilitě hospodářské základny města.

Již v průběhu transformace došlo k přílivu zahraničního kapitálu do vybraných brněnských společností (průmysl) či jako samostatných subjektů (bankovnictví, maloobchod).

Tab. 2: Postavení brněnských podniků v žebříčku Czech Top 100 (dle tržeb)

firma	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
JME, a. s.	12	14	17	20	24	22	24
JMP, a. s.	25	27	34	36	35	29	33
Slovnaft Moravia, a. s.	-	-	-	-	-	-	39
ŽS Brno, a. s.	87	76	74	82	71	61	50
Alta, a. s.	-	-	-	-	247	144	76
Unistav, a. s.	-	-	-	-	186	173	124
Nová Mosilana, a. s.	-	-	-	-	-	228	138
BVV, a. s.	-	100	-	149	146	152	154
Teplárny Brno, a. s.	-	-	-	-	-	-	161
Brněnské vodárny a kanalizace, a. s.	-	-	-	-	-	-	193
PLIVA - Lachema, a. s.	-	-	-	-	-	-	197
První brněnská strojírna Brno DIZ, a. s.	-	-	-	-	-	-	203
DPMB, a. s.	-	-	-	-	-	280	232
Starobrno, a.s.	-	-	-	-	-	-	242
GiTy, a. s.	-	-	-	-	-	284	243
Královopolská, a. s.	67	58	81	129	98	-	-
Průmyslové stavitelství Brno, a. s.	-	-	-	124	129	-	-
První brněnská strojírna, a. s.	39	-	-	-	-	-	-
První brněnské strojírny - holding	-	-	-	-	164	-	-
Hortim International, s. r. o.	-	-.	-	-	-	137	-
Zetor, a. s	41	38	58	54	-	-	-

Pramen. Czech Top 100, 2000

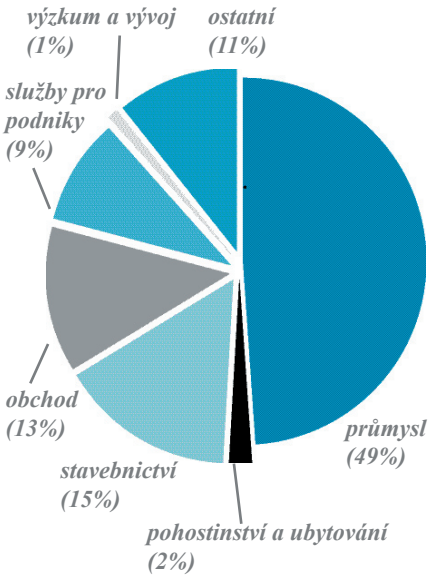
2.1.2. *Ekonomika současného Brna*

V průběhu stále pokračující restrukturalizace místní hospodářské báze si město zachovalo významný podíl průmyslu. Podíl služeb na celkové zaměstnanosti je více než dvoutřetinový – i přes výrazný rozvoj maloobchodu v druhé polovině 90. let (u Prahy je zastoupení terciéru 75 %).

Ve srovnání s Prahou či Vídní je v Brně stále malá internacionalizace vlastnických vztahů a manažerských struktur. Úroveň zahraničních investic je zatím poměrně nízká a město i přes nepopiratelně výbornou nabídku kvality života (životní prostředí, kulturní infrastruktura) nedokáže překonat "syndrom poboček", tj. stát se místem pro lokalizaci řídících orgánů společností s širší teritoriální působností.

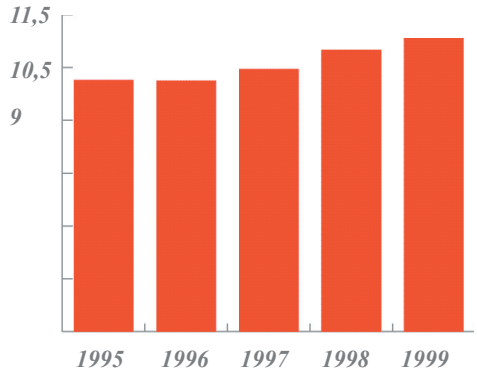
Markantním jevem je trvalá deindustrializace, zvyšování produktivity a technologické náročnosti průmyslové výroby. Významnější příliv kapitálu a inovací lze pozorovat zejména v případě vstupu zahraničních investic.

Odvětvová struktura výkonů (podle účetní přidané hodnoty)

Pramen: ČSÚ, 1999

Daňová výtěžnost okresu Brno-město (tis. Kč/obyv.)

Pramen: Program rozvoje Brněnského kraje, 2000

V této oblasti se město pohybuje v konkurenčním prostředí, které vyžaduje politiku aktivního vytváření podmínek pro investory. Město proto praktikuje systém pobídek kombinující státní a municipální podporu investic do zpracovatelského průmyslu.

Tab. 3: Vybrané podniky se zahraniční účastí v Brně

podnik	zahraniční účast	rok vstupu zahr. kapitálu	odvětví
Alstom Power Czech	ABB	1993	průmysl strojírenský
ABB Lummus Global	ABB	1993	průmysl strojírenský
ABB ELSINN	ABB	1998	průmysl strojírenský
Hády metall	IFE	1996	průmysl strojírenský
Poclain Hydraulics, s. r. o.	Poclain Hydraulics Verberie,	1991	průmysl strojírenský
ABB EJF, a. s.	ABB	1991	průmysl elektrotechnický
ABB EJF DIZ, a. s.	ABB	1998	průmysl elektrotechnický
Flextronics Int., s.r.o.	Flextronics Int.,	1998	průmysl elektrotechnický
BMT, a. s.	MMM	1992	průmysl elektrotechnický
JULI Motorenwerk, k. s.	Linde AG / Jungheinrich AG	1993	průmysl elektrotechnický
Philips Electron Optics, s. r. o.	Philips Electron Optics	1996	průmysl elektrotechnický
Lexmark Int., s. r. o.	Lexmark	1999	průmysl elektrotechnický
Silicon Graphics, s. r. o.	Silicon Graphics	1994	průmysl elektrotechnický
Lachema, a. s.	Pliva Group	1999	průmysl chemický
Nová Mosilana, a. s.	Gaetano Marzotto E Figli	1994	průmysl textilní
Starobrno, a. s.	BBAG – Österreichische Brau-Beteiligungs AG	1994	průmysl potravinářský
YTONG, a. s.	YTONG Holding GmbH	1993	stavebnictví
Brněnské vodárny a kanalizace, a. s.	Lyonnaise Des Eaux	1992	služby
Teplárny Brno, a. s.	Eastern Group European Investments Limited (EGEI)	1996	služby

Pramen: OHR MMB, 2000

Současným investičním trendem je preference vstupu "na zelenou louku" před akvizicí stávajících podniků. Jeho důvodem je mj. obava investorů

z nevyjasněných majetkoprávních vztahů, resp. starých ekologických zátěží, ale i snaha o rychlejší návratnost vložených prostředků v případě výstavby na zelené louce.

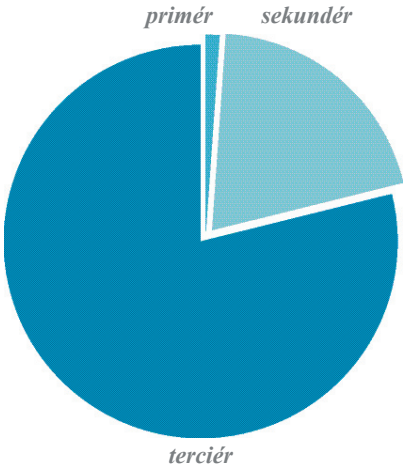
Jedním z předpokladů pro přilákání zahraničního kapitálu je kvalitní nabídka vhodných nemovitostí. V Brně je tato nabídka pokryta přípravou industriální zóny o rozloze 190 ha s perspektivou dalšího rozvoje, poskytující výhledově výhody aglomerované ekonomiky ve zpracovatelských oborech s vysokou mírou přidané hodnoty. Poněkud užší je nabídka vhodných alternativních rozvojových ploch pro investory nesplňující některá z kritérií pobídkového zákona. Specifickou rozvojovou lokalitu představuje Technologický park, zaměřený na technologicky vyspělé druhy výrob, výzkum a vývoj.

Poměrně silné postavení v rámci brněnského průmyslu si stále drží strojírenská výroba. Brno, resp. Jihomoravský kraj, patří mezi nejvýznamnější koncentrace výrobních kapacit v rámci ČR (podíl počtu pracovníků, přidané hodnoty a tržeb v rámci ČR se pohybuje okolo 15 %). Došlo však k hluboké diverzifikaci výroby, vybrané tradiční podniky čelí odbytovým problémům (Zetor, Královopolská), nedůsledný privatizační proces vedl v řadě případů ke komplikovaným majetkoprávním vztahům. Hospodářské problémy vybraných brněnských podniků byly řešeny i ze státní úrovně. Jejich oddlužení však proběhlo bez následného zprostředkování perspektivy dalšího rozvoje, např. formou zajištění strategického partnera.

Strojírenství z celorepublikového hlediska vykazuje malou míru investiční atraktivity, ačkoliv některé ze zahraničních akvizic v Brně se týkaly právě strojírenských podniků (ABB, resp. Alstom Power Czech, Poclain Hydraulics). Trendem je příklon k specializaci a adaptabilitě, reprezentované zejména firmami malé a střední velikosti. Z hlediska růstu výkonů lze očekávat rychlejší vývoj především v oborech výroby speciálních strojů. U ostatních oborů půjde spíše o stagnaci nebo pouze mírný nárůst.

Sektorem s vysokým potenciálem růstu je elektrotechnická výroba. Zvýšená míra zahraničních investic do tohoto odvětví v rámci brněnské (resp. brněnsko-blanenské) aglomerace dala vzniknout územní koncentraci elektrotechnických firem, která má republikové srovnání pouze s uskupením měst střední Moravy (Rožnov p. R., Frenštát p. R., Hranice, Nový Jičín – investice Motorola, Siemens, Ford a Philips).

Struktura subjektů zapsaných v RES v okrese Brno-město (členění podle převažující činnosti)

Pramen: ČSÚ, stav k 20. 12. 2000

Tab. 4: Investice do elektrotechnického průmyslu v širším regionu

investor	lokalita	výhledový počet pracovníků
Celestica Czech Republic, s. r. o.	Ráječko	3000
ALPS Electric Czech, s . r. o.	Boskovice	400
Tyco Electronics Czech, s. r. o.	Kuřim	2500
Flextronics International, s. r. o.	Brno	3000
Lexmark International (Czech), s. r. o.	Brno	500
ITW Pronovia, s. r. o.	Velká Bíteš	500

Pramen: MU Brno, 2000

Výhledově by mělo vzniknout okolo 10 000 pracovních míst v elektrotechnickém, resp. automobilovém průmyslu. Mezi ohrožení tohoto odvětvového vývoje patří postupné vyčerpávání dostupné a kvalifikované pracovní síly. Dynamika odvětví je dána poměrně krátkým životním cyklem produkovaných výrobků, což dává předpoklady pro rozvoj dalších navazujících oborů z oblasti high-tech.
Mezi důležitá, i když méně nosná, průmyslová odvětví patří dále textilní a oděvní průmysl, chemie a farmaceutika a průmysl potravinářský.
Textilní a oděvní průmysl má vzhledem k vysokému podílu živé práce na výrobku značný význam pro udržení zaměstnanosti. Jde o exportně orientovanou výrobu, podléhající ovšem obecně silnému konkurenčnímu tlaku. Výrazným oživením byl vstup zahraničního partnera do Nové Mosilany a následné rozšíření výroby tohoto podniku.
Na území města má sídlo více než polovina stavebních podniků Jihomoravského kraje, řada z nich s celorepublikovým významem.

tržní služby
Tyto služby (jinak označované jako "producer services") zahrnují především finančnictví (banky, pojišťovnictví), poradenské, auditorské a marketingové činnosti, služby právnické a v oblasti nemovitostí. Intenzita těchto služeb je přímo úměrná poptávce, vyvolané zejména průmyslovými aktivitami. Značnou část klientů přitom tvoří drobní podnikatelé. Tyto služby vykazují obecně vyšší nároky na středoškolsky a vysokoškolsky vzdělané pracovníky.
Na hranici této kategorie se pak pohybuje autonomnější podskupina tzv. strategických služeb, kam lze zařadit produkci software, design, zpracování a poskytování dat či vývoj informačních a telekomunikačních technologií.
Ačkoliv je Brno druhou největší koncentrací a nadregionálním centrem nadstandardních finančních a specializovaných ekonomických služeb v ČR, lze zaznamenat kvalitativní rozdíl vůči větším metropolím, způsobený odlišnou strukturou potenciálních klientů a velikostí obsluhovaného teritoria. Nejrychlejší vývoj, podpořený masivním vstupem investic do tohoto sektoru, prodělalo bankovnictví.
Specifickou oblastí je sektor strategických služeb, kdy zejména společnosti pracující s informačními technologiemi (IT) nejsou vázány územně omezenou poptávkou. Ve prospěch lokalizace strategických služeb ve městě Brně přispívají kvalitní životní podmínky, "nepřekrvená" dopravní a telekomunikační infrastruktura, cenová dostupnost nemovitostí (ve srovnání s Prahou) a přítomnost zdrojů levnější kvalifikované pracovní síly (vysoké a odborné střední školství).
Přes málo precizní definici strategických služeb a chybějící celonárodní srovnání lze důvodně předpokládat, že se v Brně formuje silný potenciál IT firem. Až na výjimky jde o společnosti malé a střední velikosti (v rozpětí 10 – 100 zaměstnanců).
Logistické služby v Brně dosahují i přes výhodné dopravní podmínky zatím pouze regionálního významu. Potenciální klienti s globální působností (elektrotechnické a strojírenské firmy, maloobchodní řetězce) uplatňují autonomní distribuční politiku. Teprve při větší územní aglomeraci, zejména tzv. just-in-time výrobě, může dojít ke vzniku specializovaných logistických center, která budou kromě distribuční funkce poskytovat i služby s vyšší přidanou hodnotou (konečná montáž, testování, obaly). Vznik logistických středisek bez vazeb na místní ekonomiku (čistě distribučních a reexportních center) je brzděn relativně periferní polohou Brna vůči hlavním zahraničním koncentracím poptávky.

Tab. 5: Předpoklady pro rozvoj technologicky vyspělých výrob

město	prac. síla (tis. osob)	dostupnost univerzitního technického vzdělání	mez. letiště	dálnice	prům. zóna	dostupnost prac. síly
Praha	519	ano	ano	ano	ne	ne
Brno	200	ano	ano	ano	ano	ano
Ostrava	135	ano	ano	ne	ano	ano
Plzeň	108	ano	ne	ano	ano	ano
Olomouc	77	ne	ne	ano		ano
Liberec	48	ano	ne	ne	ano	ano
Č. Budějovice	66	ne	ne	ne	ano	ne
Hradec Králové	57	ne	ne	ne	ne	ano
Ústí nad Labem	42	ano	ne	ne	ne	ne
Pardubice	56	ano	ano	ne	ano	ano

Pramen: PriceWaterhouseCoopers, 2000

obchodní služby

Významným sektorem v oblasti obchodních služeb je výstavnictví, reprezentované akciovou společností Veletrhy Brno (resp. Brněnské veletrhy a výstavy - BVV). V rámci Brna jde o výjimečný subjekt jak v otázce sféry vlivu, tak svým multiplikačním efektem na ostatní složky místní ekonomiky. Přestože Veletrhy Brno nepatří k největším zaměstnavatelům ve městě Brně (cca 600 pracovníků), jsou společností, která tvoří podstatnou část vnější image města a významně ovlivňuje výkonnost navazujících sektorů – obchodu, cestovního ruchu, podnikatelských služeb. V 90. letech došlo ke vstupu zahraničního kapitálu (Messe Důseldorf, 1998), rozsáhlým investicím do infrastruktury, posílení marketingu a druhotných veletržních služeb. Významnou událostí v roce 2000 bylo schválení fúze akciové společnosti BVV s akciovou společností Veletrhy Brno.

Podíl Veletrhů Brno na celkovém veletržním a výstavním trhu České republiky je dominantní a pohybuje se každoročně z hlediska čisté pronajaté plochy na úrovni téměř 50 % (v případě auditovaných mezinárodních veletrhů, klasifikovaných podle standardů Unie mezinárodních veletrhů UFI, činí podíl téměř 90 %).

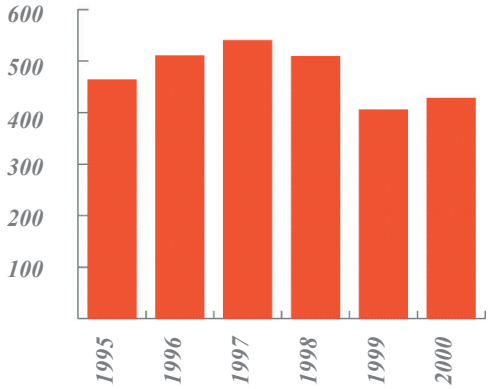
Struktura vystavovatelů reflektuje orientaci české ekonomiky na země EU, zejména Spolkovou republiku Německo. Podnikatelský záměr Veletrhů Brno dále sleduje vyšší internacionalizaci pořádaných projektů a zkvalitnění návštěvnické struktury.

V roce 2000 přinesla internacionalizace 16 % podíl zahraničních vystavovatelů na celkovém počtu vystavovatelů a 5 % podíl zahraničních návštěvníků na celkovém počtu návštěvníků. Největší nárůst byl zaznamenán z Maďarska, Slovenska, Polska, Německa a Rakouska.

Vzhledem k lokalizaci a tradici Veletrhů Brno je tedy silnou stránkou zprostředkovávání ekonomických kontaktů mezi vyspělými evropskými ekonomikami a státy CEFTA (resp. východoevropskými státy), což může být výrazným kladem při hledání mezinárodní role města. V úzké návaznosti na Veletrhy Brno působí brněnská pobočka World Trade Centre.

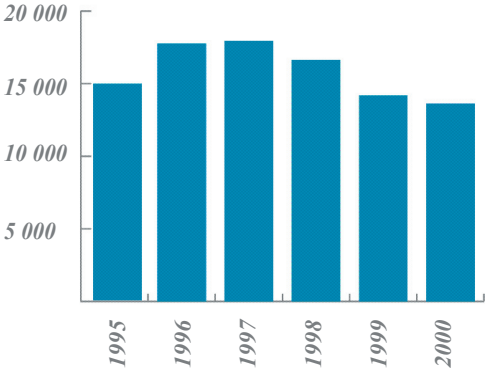
V Brně dále sídlí Obchodní a hospodářská komora, která v roce 1994

Veletrhy Brno - výstavní plocha (tis. m²)

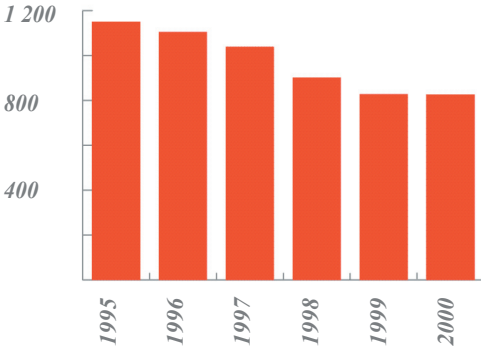
Pramen: Veletrhy Brno, 2001

Veletrhy Brno - počet vystavujících firem

Pramen: Veletrhy Brno, 2001

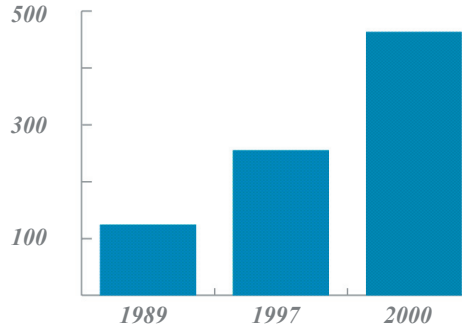
Veletrhy Brno - počet návštěvníků (tis.)

Pramen: Veletrhy Brno, 2001

získala status Evropského informačního střediska (Euro Info Centre) a v současnosti sdružuje přes 560 členů.
Organizací na podporu inovativního malého a středního podnikání je Business Innovation Centre Brno.

Celková prodejní plocha v Brně (tis. m²)

Pramen: ČSÚ, ÚHA MMB

malobchod

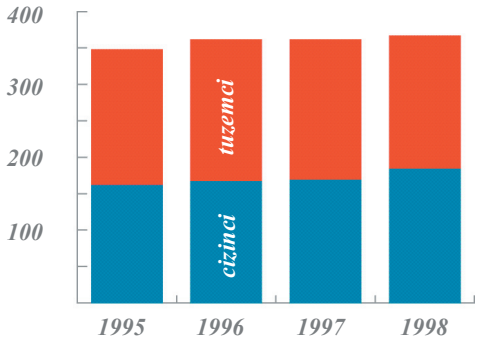
Transformace maloobchodní sítě patří mezi jedny z nejviditelnějších důsledků ekonomických změn 90. let v České republice. Ve městě Brně došlo k významným kvalitativním a kvantitativním změnám, dynamika rozvoje maloobchodu byla navíc ovlivněna nadstandardní mírou internacionalizace kapitálu.
Výchozí stav v roce 1990 se vyznačoval nízkou kapacitou maloobchodní sítě, a to jak v evropském, tak i v celorepublikovém srovnání, nevhodnou velikostní strukturou prodejních jednotek a nevyváženým prostorovým rozložením.
K zásadním změnám došlo ve druhé polovině 90. let; většina obchodních řetězců expandovala prostřednictvím výstavby velkoplošných typů prodejen na zelené louce (prodejna Globus v Brně se stala prvním hypermarketem otevřeným v České republice – 1996).
Příznivé ekonomické podmínky (nízké ceny pozemků, nižší stavební a provozní náklady) spolu se zvýšenou mobilitou obyvatelstva vedly k lokalizaci většiny nových prodejních jednotek do okrajových poloh města. U jednotlivých řetězců lze pozorovat jejich stoupající význam na trhu práce, kdy některé z nich patří k rozhodujícím zaměstnavatelům ve městě Brně.
V současnosti je plošný standard prodejní plochy 1,2 m²/ob. plně srovnatelný s podmínkami ve městech západní Evropy a míra internacionalizace se v rámci republiky dá srovnávat pouze s Prahou. V Brně či jeho okolí působí téměř všechny společnosti provozující velkoplošné prodejny.
Význam Brna jako maloobchodního centra podstatně přesahuje regionální úroveň, zejména v oblasti specializovaného sortimentu zasahuje dojížďkový region i vzdálenější okresy a Slovensko.
Politika obchodních řetězců, sledující v první fázi zachycení se na novém trhu, se přitom dostává do střetu s reálnou kupní silou obyvatelstva.
Odrazem tohoto vývoje je pokles podílu prodejen s plochou menší než 400 m² a selektivní zhoršení úrovně maloobchodní vybavenosti. Specifickým problémem je zvýšený konkurenční tlak na tradiční obchodní okrsky v centru města, který ústí buď v pozitivní specializaci a rozšíření služeb, či v horším případě v umrtvování, resp. v nevhodnou skladbu maloobchodu v městském jádru.

cestovní ruch

Cestovní ruch je odvětvím s permanentně rostoucím podílem na celkových ekonomických ukazatelích českých a evropských měst. Po prvotním dramatickém nárůstu počtu návštěvníků, provázeném masivním rozšiřováním pohostinských a ubytovacích služeb, došlo v druhé polovině 90. let ke konsolidaci situace, která je nyní charakterizovaná mírným růstem či stagnací.
Předpoklady města Brna jako destinace příjezdového cestovního ruchu jsou pro intenzivnější rozvoj klasické volnočasové a poznávací turistiky pouze průměrné, a to i po vyrovnání nabídky v oblasti turistické infrastruktury. Tato forma cestovního ruchu je vázána na širokou nabídku přírodních či historických kvalit, která je dostatečně pokryta teprve na regionální úrovni. Mnohem příznivější je situace v oblasti specializovaných turistických aktivit, kam patří kongresová a incentivní turistika, obchodní cesty, turistika

orientovaná na cílové skupiny klientů. Tyto segmenty patří přitom mezi nejprogresivnější směry cestovní ruchu. Spíše než nadstandardní úrovní poskytované infrastruktury a služeb je intenzita kongresové turistiky posilována veletržními aktivitami, v menší míře pak přítomností silného vysokého školství. Během 90. let došlo k rozšíření nabídky potřebné infrastruktury (Kongresové centrum, a. s., kongresová centra vybraných hotelů, doplňková infrastruktura škol), citelná je však absence koordinované organizační struktury (obdoba Pražské asociace kongresové turistiky).
Nevyrovnaná je nabídka specifických forem městské turistiky, kam lze zařadit krátkodobé návštěvy kulturních a sportovních akcí nadregionálního významu či seniorskou turistiku. Tradičními silnými stránkami jsou Masarykův okruh, Janáčkovo divadlo či Státní filharmonie, na druhou stranu tradice celoměstských festivalových aktivit vytvářejících image města (např. akce Brno – město uprostřed Evropy či Hradní slavnosti) je teprve na počátku. Tyto aktivity však nejsou nabízeny v ucelených turistických nabídkách (packages), což negativně ovlivňuje možnost koordinovaného marketingu a provázání dílčích nabídek.

Počet hostů v ubytovacích zařízeních (tis.)

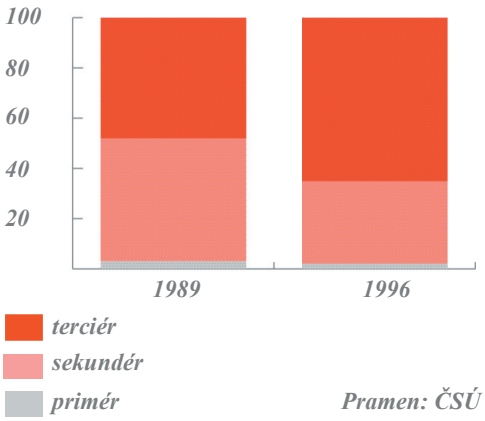

Pramen: Marketingová studie cestovního ruchu města Brna

2.1.3. Zaměstnanost a trh práce

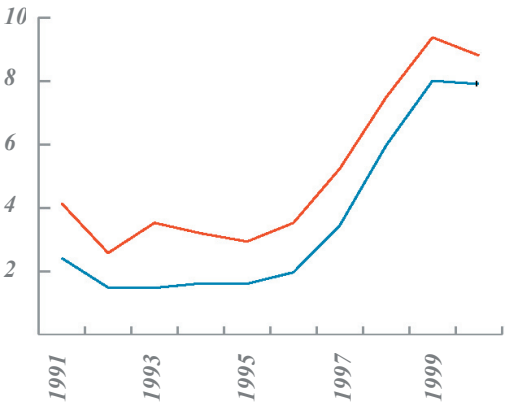
Transformace brněnské ekonomiky se výrazně promítla také do odvětvové skladby zaměstnanosti. V případě některých sektorů se odvětvové rozložení zaměstnanosti přibližuje situaci ve městech Evropské unie – např. v terciárním sektoru (služby, obchod), který zaznamenal největší nárůst, již pracují téměř dvě třetiny ekonomicky aktivních obyvatel. Naopak se razantně snížila zaměstnanost v průmyslu. Přes tento pokles zůstává z hlediska počtu pracujících průmysl stále významným odvětvím. Brno je rovněž významným střediskem veřejné správy, které tak vykazuje významný podíl státu na zaměstnanosti ve městě. Takto vázaná pracovní síla je stabilní a minimálně ohrožena nezaměstnaností.
Relativně diverzifikovaná struktura městské ekonomiky se odráží i ve vyrovnaném rozložení zaměstnanosti do jednotlivých sektorů. Nebezpečí prudkého nárůstu nezaměstnanosti z důvodu kolapsu odvětví je tedy poměrně nízké. S výjimkou státu nebo města podíl žádného zaměstnavatele na úhrnné zaměstnanosti nepřesahuje 1 %.
Ze srovnání nákladů na pracovní sílu a kvalifikačních předpokladů v rámci České republiky vyplývá podhodnocení ceny práce v Brně. Levná pracovní síla je jistě významným faktorem ekonomického rozvoje, na druhou stranu však tato regionální disproporce může vyvolávat "odliv mozků" z vybraných sektorů místního hospodářství.
Okres Brno–město mezi okresy vykazující podprůměrnou míru nezaměstnanosti. Vzhledem k charakteru hospodářské základny, postavení Brna v administrativním systému státu i kvalifikační úrovni populace je ovšem znepokojivé, že nadpoloviční většina okresů dosahuje nižší míry nezaměstnanosti než okres Brno-město.
Až do roku 1996 nepřekročila míra nezaměstnanosti 2 %, v dalších letech začala prudce narůstat a v průběhu roku 1999 přesáhla hranici 8 %. Míra registrované nezaměstnanosti z června roku 2001 činila v Brně 7,9 %.
Příčiny růstu nezaměstnanosti – v Brně stejně jako v celém státě – je možno zobecnit. V průběhu posledních zhruba čtyř let došlo v přístupu zaměstnavatelů v oblasti řízení pracovních zdrojů na území města k výrazným změnám. Podniky ve snaze o snížení výrobních nákladů začaly provádět velmi úspornou politiku. Na trhu práce v Brně se to projevilo ve dvou rovinách; výrazně vzrostl počet evidovaných nezaměstnaných (značná část nově příchozích by za lepší ekonomické situace zůstala na

Podíly jednotlivých sektorů na celkové zaměstnanosti v Brně

Pramen: ČSÚ

Vývoj míry nezaměstnanosti

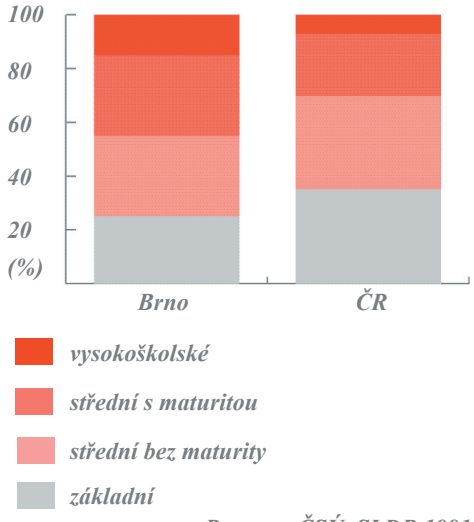
Pramen: ČSÚ

Nejvýznamnější zaměstnavatelé v okrese Brno – město:
Fakultní nemocnice Brno
Flextronics International
Zetor Brno
Alstom Power
Nová Mosilana
Pliva – Lachema
Královopolská Brno
Zbrojovka Brno
Šmeral Brno

Pramen: Úřad práce Brno–venkov, 2001

svém původním pracovišti) a současně se dramatickým způsobem snížil počet hlášených volných pracovních míst.
Současná úroveň nezaměstnanosti se v nejbližší době pravděpodobně výrazněji nesníží. Jednou z příčin je špatná ekonomická situace velkých průmyslových podniků. V Brně je několik velkých výrobních organizací bezprostředně ohroženo likvidací. Firem nad 500 zaměstnanců s trvale kladným hospodářským výsledkem stále není mnoho.
Z podniků nad 500 zaměstnanců zaznamenala výrazný nárůst v oblasti pracovních sil pouze společnost Flextronics International. Nyní zaměstnává zhruba 2,5 tis. pracovníků; podle záměrů zahraničního vlastníka by tento stav mohl v horizontu 2 let přesáhnout i hranici 4 tisíc pracovníků. Již dnes je tato firma největší výrobní organizací na území Brna s výrazným pozitivním dopadem na snížení úrovně nezaměstnanosti.
Negativním trendem je zvyšující se počet dlouhodobě nezaměstnaných, především ve skupinách nekvalifikovaných či mladistvých uchazečů o práci. Skladba nezaměstnaných se rovněž jen málo kryje se současnou nabídkou volných pracovních míst. Specifickým problémem zůstává vhodná struktura nabídky pracovních míst pro středoškolsky a vysokoškolsky vzdělané osoby.

Vzdělanostní struktura

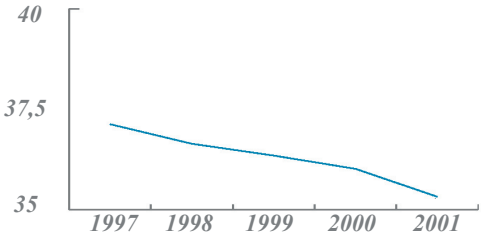

Pramen: ČSÚ, SLDB 1991

2.2. Vzdělávání, věda a výzkum

Vzdělání je rozhodujícím prvkem hospodářského a kulturního rozvoje, významným společenským stabilizátorem a jedním z předpokladů zviditelnění města v evropské konkurenci. Brno má dobré výchozí podmínky (tradice, atraktivní poloha, velký rozvojový potenciál) stát se významným centrem středoevropského vzdělání, vědy a výzkumu. K tomu směřují i některé rozbíhající se aktivity, jako např. Technologický park, Centrum evropského vzdělávání nebo projekt Medical Parku.
Význam jakéhokoli města jako centra vzdělání, vědy a výzkumu nespočívá v pouhé lokalizaci školských zařízení všech stupňů, ale zejména v kvalitě vlastní výuky, spolupráce školství s hospodářskou sférou a nabídce doplňkových služeb a aktivit. Při hodnocení stavu nelze pominout rozvinutou síť základního, středního a vyššího odborného školství, které tvoří předstupeň školství vysokého.

Počty žáků ZŠ (tis.)

Pramen: OŠMT MMB

2.2.1. Základní školství

Na území města Brno se nachází celkem 75 základních škol, u 71 je zřizovatelem městská část, 3 jsou soukromé a 1 církevní. Městské části jsou rovněž zřizovateli 156 škol mateřských, 3 jsou soukromé.
V posledních letech se začínají objevovat disproporce mezi počtem dětí, využitelností škol a nároky na novou výstavbu. V některých městských částech vzniká požadavek na dostavbu chybějících školských objektů a jejich přiměřené vybavení, zejména pokud jsou na jejich území rozvojové lokality, kde Územní plán města Brna předpokládá v nejbližších letech další výstavbu a tedy i podstatný nárůst počtu obyvatel. Naopak existují městské části, které – v souvislosti s poklesem počtu narozených dětí – nebudou mít dostatečně naplněné své školské objekty. Od školního roku 1997/1998 již nedochází v žádné základní škole na území města ke směnování žáků, lokálně jsou však některé třídy přeplňovány a na druhé straně mají některé školy žáků nedostatek. Tato územní nerovnováha pak ovlivňuje zejména kvalitu výuky.

2.2.2. Střední školství

Transformace středního školství přináší do vzdělávací soustavy

nejvýraznější změny. Došlo k přesunu rozhodovacích pravomocí na ředitele škol, zvýšení autonomie škol přiznáním právní subjektivity, rozvíjí se nabídka maturitních i nematuritních oborů na základě požadavků trhu práce i veřejnosti, otevřel se prostor pro vznik soukromých a církevních škol. S takto širokou nabídkou jsou však (v souvislosti s poklesem počtu dětí) spojena i negativa: v určitých oborech se projevuje nedostatečná nabídka, naopak v jiných dochází k silnému konkurenčnímu působení s cílem získání co největšího počtu nových studentů (i formou snižování přijímacích kritérií či náročnosti výuky). Také z těchto důvodů je hlavním cílem programu rozvoje vzdělávací soustavy České republiky vyvážení a stabilizace vzdělávací soustavy, racionalizace její struktury a důraz na kvalitu.

Ve školním roce 1999/2000 působilo v Brně celkem 66 středních škol (včetně 21 gymnázií a 39 středních odborných škol), dále pak 11 vyšších odborných škol. Při sledování vývoje počtu žáků na jednotlivých typech škol se začíná projevovat zřejmý nárůst počtů žáků na gymnáziích a středních školách na úkor středních odborných učilišť. Toto zvyšování podílu všeobecného vzdělání odpovídá současným požadavkům z hlediska dosažení co nejvyšší úrovně vzdělanosti ve společnosti a odsunutí úzké specializace do vyššího věku.

Celková nabídka středoškolského vzdělání a z toho pramenící struktura absolventů ne zcela odpovídá požadavkům na trhu práce. Značné problémy s uplatněním jsou zaznamenávány u absolventů vyšších a středních odborných škol zaměřených na ekonomiku a administrativu, či u absolventů středních odborných učilišť s maturitou. Naopak se projevuje zvýšený zájem o absolventy odborných učilišť, zejména v elektrotechnických a "klasických oborech" (zedník, tesař apod.).

2.2.3. Vysoké školství

Brno je druhým největším centrem vysokého školství v České republice, s Prahou soustřeďuje dvě třetiny všech posluchačů vysokých škol, poskytuje téměř kompletní zastoupení všech směrů studia, tj. technické, univerzitní, ekonomické, zemědělské a umělecké. Vzhledem k počtu obyvatel převyšuje u Brna vzdělávací funkce více než pětinásobně jeho funkci obytnou (4 % obyvatelstva ČR, 20 % studentů), u Prahy "jen" asi trojnásobně (12 % obyvatelstva, 35 % studentů).

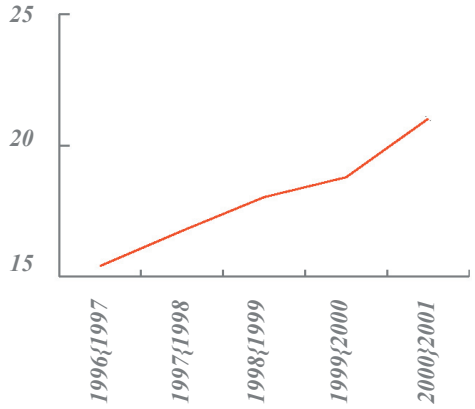
Na šesti státních vysokých školách se zaměřením univerzitním, technickým, uměleckým a vojenským studuje ve školním roce 2000/2001 okolo 43 tisíc studentů denního studia a dalších forem, jako je celoživotní vzdělávání, stáže, doktorské programy apod. Dalších téměř 7 000 osob je pedagogickými a ostatními zaměstnanci těchto škol. Vztah vysokých škol zastoupených na území Brna je založen na principu komplementarity nabízeného vzdělání, bez vážnějších konkurenčních oblastí.

Obecné podmínky pro fungování vysokých škol v Brně jsou dány zejména rámcem zákona o vysokých školách z roku 1999. V praxi jde o vytvoření veřejných vysokých škol provázené výrazným převodem majetku ze státu na školy a zavedením správních rad do řízení. Obecným problémem je trvalé podfinancování veřejného vysokého školství, spojené navíc s markantním nárůstem studentů a efektivitou vynakládaných prostředků.

Masarykova univerzita v Brně

Masarykova univerzita vznikla v Brně v roce 1919 jako druhá česká univerzita po Univerzitě Karlově v Praze. K původním čtyřem fakultám (právnické, lékařské, filozofické, přírodovědecké) přibyla v roce 1946

Vývoj počtu studentů všech forem studia na MU (tis.)

Pramen: MU, 2001

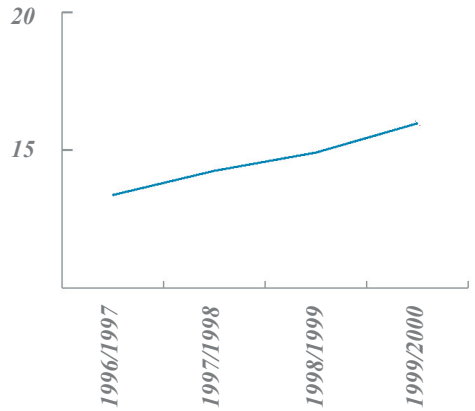
pedagogická fakulta (zrušena po roce 1948, znovu zřízena 1964), dále fakulty ekonomicko-správní (1991), informatiky (1994) a sociálních studií (1997). Dnešní Masarykova univerzita má tedy osm fakult s více než 140 katedrami, ústavy a klinikami, které pokrývají široký rozsah akademických disciplin a výzkumných oblastí. Většina posluchačů Masarykovy univerzity je z jihomoravského regionu, významnějším podílem jsou však zastoupeni i posluchači ze severní Moravy a Slovenska.

Masarykova univerzita se profiluje jako vysoká škola s výrazným podílem vlastního výzkumu. Z pohledu objemu získaných grantů a výzkumné kapacity zůstává těžištěm činnosti především přírodovědecká fakulta, významná je rovněž činnost fakulty lékařské. Velký potenciál představují dvě nejmladší fakulty – informatiky a sociálních studií. Počet udělených grantů a jejich celková hodnota mají stoupající tendenci. Přetrvávajícím problémem zůstává nízká mobilita akademických pracovníků, týkající se jak pohybu mezi fakultami, tak jejich výměny s mimouniverzitním prostředím. V oblasti aplikací a transferu technologií lze mezi obory s nejvyšším komerčním potenciálem zařadit ekotoxikologii, plazmovou fyziku a analytickou chemii. Z hlediska uplatnění absolventů na trhu práce patří mezi momentálně nejperspektivnější obory jednoznačně informatika, dále pak fyzikální vědy, právo a studium veřejné správy.

V současnosti je univerzita ze dvou třetin umístěna v definitivních dislokacích. Určitým problémem zůstává zajištění a rozvoj infrastruktury, ať už v oblasti materiálního vybavení, či ubytovacích služeb. Tato otázka však bude, včetně dořešení dislokace, částečně vyřešena v rámci výstavby nového univerzitního kampusu v Brně–Bohunicích.

Vysoké učení technické v Brně

Vývoj počtu studentů všech forem studia na VUT (tis.)

Pramen: VUT, 2000

Vysoké učení technické v Brně je nejstarší brněnskou vysokou školou – Česká vysoká škola technická byla zřízena v roce 1899. Se svými 15 tisíci studenty je Vysoké učení technické druhou největší univerzitou v Brně a třetí největší v České republice.

V současné době do svazku VUT náleží sedm fakult (v roce 2000 byla z VUT v Brně vyčleněna Fakulta technologická a Fakulta managementu a ekonomiky ve Zlíně). VUT jako jediná technická univerzita v naší zemi pokrývá celé spektrum technických věd: strojírenství, stavitelství, elektrotechniku, architekturu, chemii, informatiku, podnikání a management, návrhářství a design. Jednotlivé fakulty jsou na území města koncentrovány do tří komplexů. Podobně jako v případě MU je prioritou dostavba kampusu v areálu Pod Palackého vrchem koordinovaná současně s územním rozvojem Technologického parku.

Podle počtu a celkového finančního objemu uskutečněných projektů lze těžiště vědecko-výzkumné činnosti vidět ve fakultách strojního inženýrství, elektrotechniky a informatiky a fakultě stavební. Škola se v případě vybraných fakult blíží modelu evropské technické univerzity, financované až z jedné třetiny spoluprací s průmyslovými podniky – intenzita aplikované vědecko-výzkumné činnosti je však omezována depresí českého průmyslu. Spolupráce s firmami lokalizovanými v areálu Technologického parku zatím sice nedosáhla očekávané úrovně, ale má trvale vzestupnou tendenci.

Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně

Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně je nejstarším vysokým zemědělským a lesnickým učením v českých zemích. Dnes ji tvoří čtyři fakulty – agronomická, lesnická a dřevařská, provozně-ekonomická (se sídlem v Brně) a zahradnická se sídlem v Lednici na Moravě.

Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně
Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně je autonomní vysoká škola, která jako jediná v České republice zajišťuje veterinární vzdělání a jako jediná vysoká škola farmaceutické vzdělání na Moravě a ve Slezsku.
Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně sestává ze dvou fakult veterinárních a jedné farmaceutické. Farmacie patří k typům atraktivních studijních oborů s trvale vysokým uplatněním na trhu práce, který zaplňuje nedostatek kvalifikovaných odborníků v privátním a veřejném sektoru.

Janáčkova akademie múzických umění v Brně
Janáčkova akademie múzických umění v Brně je specifickou uměleckou vysokou školou. Značná část je zaměřena na individuální formu výuky. Přítomnost tohoto druhu školy výrazně ovlivňuje kulturní scénu města. Pořádané divadelní a hudební události významně přispívají k budování image města (viz projekt Pouliční divadlo aj.). Vzhledem k potenciálu osobnosti Leoše Janáčka v mezinárodním marketingu města lze počítat s ještě těsnější spolupráci mezi městem a školou.

Vojenská akademie v Brně
Vojenská akademie v Brně připravuje vojenské profesionály ve vybraných studijních oborech podle požadavků Ministerstva obrany ČR, a to pro potřeby pozemního vojska, letectva, protivzdušné obrany a průmyslu, a zaručuje srovnatelnost jejich vzdělání s příslušnými obory civilních vysokých škol.
Do bakalářských a magisterských typů studia nastupují nejen vojenští, ale i civilní studenti, kterým po ukončení studia nevznikají závazky vůči Armádě České republiky. Civilní studenti se připravují zpravidla ve vybraných studijních programech, které nejsou vyučovány na civilních vysokých školách. Akademie zaznamenává stoupající zájem o studium způsobený vzrůstající prestiží armády po vstupu do NATO a stabilitou sociálních podmínek důstojnického sboru. Významná je spolupráce s Vysokou školou pozemního vojska ve Vyškově, vytvářející silné zázemí vojenského vysokého školství v širší brněnské aglomeraci.

2.2.4. Celoživotní vzdělávání
Jedním z nejvýznamnějších trendů ve vývoji vzdělávání vůbec je rychlý rozvoj různých způsobů vzdělávání dospělých. Hlavní příčiny tohoto vývoje spočívají v požadavcích trhu práce. V důsledku rozšiřování nabídky a ve snaze o zlevňování výrobků a služeb v podmínkách sílící konkurence a rozšiřující se globalizace rychle rostou požadavky na rychlou aplikaci nejnovějších poznatků, které umožňují zvyšovat produktivitu, kvalitu a efektivnost. Zároveň dochází ke změnám ve struktuře zaměstnanosti. Mění se také obsah práce, zejména v rychle se rozvíjejících odvětvích (např. informační technologie, komunikace) se mění obsah práce a používané poznatky tak rychle, že většina jich zastarává za několik málo let. Dosavadní tradiční jednorázové vzdělávání "pro celý život" již zdaleka nestačí, rozhodující se stává koncepce celoživotního vzdělávání.
Ve srovnání s tzv. počátečním vzděláváním mládeže v rámci školské soustavy je další vzdělávání značně diferencované, a to jak pokud jde o hlavní skupiny vzdělávaných, tak i o poskytovatele vzdělávání, vzdělávací cíle, metody, organizaci, řízení a financování. Účastní se ho zaměstnanci podniků a dalších institucí všech odvětví, samostatní podnikatelé i nezaměstnaní. Další vzdělávání poskytují vzdělávací firmy, podniky, státní i nestátní školy.

Do schématu celoživotního vzdělávání zapadá také vysokoškolské vzdělávání pro občany–seniory, kteří ukončili výdělečnou činnost, nebo občany invalidní, kteří mají zájem o určitý vědní obor. Tento typ vzdělávání se nazývá Univerzita třetího věku a v Brně ho poskytují celkem čtyři vysoké školy a jejich fakulty.

2.2.5. Věda a výzkum

Významné je postavení Brna také v oblasti vědy a výzkumu. Rozvinutá výzkumně–vývojová základna souvisí s širokou vzdělávací nabídkou a bohatou průmyslovou tradicí města. Má zde pracoviště 16 ústavů Akademie věd České republiky (sedm hlavní sídlo a dalších devět pobočky), 11 výzkumných ústavů a při jednotlivých fakultách brněnských vysokých škol je řada pracovišť, které využívají vědeckého potenciálu profesorského a učitelského sboru i studentů k přípravě, zpracování a realizaci řady výzkumných a vývojových programů a projektů.

V roce 2000 byla v České republice schválena politika výzkumu a vývoje, jejíž součástí je program "Výzkumná centra". Vzhledem k tomu, že špičkových pracovišť na skutečně světové úrovni je v České republice jen malý počet a spolupráce jednotlivých oblastí výzkumu a vývoje (tj. ústavů AV ČR, vysokých škol, resortních výzkumných organizací a výzkumu podnikového) je i přes mnohá zlepšení stále ještě nedostatečná, je jeho hlavním cílem právě podpora spolupráce při řešení rozsáhlejších problémů výzkumu a vývoje, při výchově mladých odborníků a doktorandů a vytvoření podmínek pro odstraňování zbývajících překážek pro spojování výzkumných kapacit vysokých škol, AV ČR a dalších institucionálně podporovaných výzkumných organizací.

Na vybraných projektech národních center se bude v základním badatelském nebo aplikovaném výzkumu podílet také osm brněnských pracovišť jako nositelé či spolunositelé projektu.

Tab. 6: Přehled center, na jejichž práci se podílejí brněnská pracoviště

výzkumné centrum	**pracoviště**
Biomolekulární centrum	Masarykova univerzita (nositel) Biofyzikální ústav (spolunositel) Výzkumný ústav veterinárního lékařství (spolunositel)
Centrum leteckého a kosmického výzkumu	Vysoké učení technické (nositel)
Výzkumné centrum aplikované kybernetiky	Vysoké učení technické (spolunositel)
Proteomové centrum pro studium intracelulárního parazitismu bakterií	Masarykův onkologický ústav (spolunositel)
Signální dráhy u rostlin	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita (spolunositel) Biofyzikální ústav (spolunositel)
Výzkumné centrum pro komplexní zpracování ropy	Polymer Institute (spolunositel)
Nové a perspektivní anorganické sloučeniny a materiály	Výzkumný ústav anorganické chemie (spolunositel)
Centrum výzkumu utváření osobnosti v etnických a sociálních kontextech	Masarykova univerzita (nositel)

Pramen: AV ČR

Výzkumné ústavy zahrnují velmi široký rozsah oborů, např. zdravotnictví, chemie, strojírenství a elektrotechnika, stavebnictví, textilní a potravinářský průmysl.
Podle centrální evidence projektů bylo v databázi výzkumu a vývoje zahrnuto cca 2 500 projektů financovaných úplně či částečně ze státního rozpočtu, jejichž nositeli jsou organizace se sídlem v Brně (od roku 1993). Od roku 1998 je rovněž registrováno 53 výzkumných záměrů.
Mezinárodní vědecko-výzkumná spolupráce probíhá nejen na univerzitách, ale prostřednictvím programů EU je otevřena i soukromým subjektům. Na 5. rámcovém programu participuje přes 10 brněnských organizací včetně podnikatelské sféry, účastnících se především jako partneři více než 100 projektů.
Oblast aplikované vědy a výzkumu je v současné době velmi nepřehledná v důsledku poměrně roztříštěné institucionální podpory. Stav nevyrovnané poptávky po inovacích a technologiích je dán restrukturalizací a technologickým zaostáváním průmyslové sféry, která by měla být hlavním zadavatelem vědecko-výzkumné činnosti.
Zprostředkováním vztahů mezi vědou, výzkumem a aplikační (komerční) sférou se zabývá řada organizací. V Brně sem patří především Podnikatelské a Inovační Centrum BIC Brno, zajišťující transfer technologií, podporu inovačního podnikání (podnikatelský inkubátor) a zprostředkování zapojení do mezinárodních sítí (člen konsorcia regionální kontaktní organizace pro 5. rámcový program). Částečnou podporou nových technologií se zabývá rovněž Obchodní a hospodářská komora.
Dosud pouze částečně využitým potenciálem pro posílení aplikované vědy a výzkumu je areál Technologického parku. Projekt se spoluúčastí města Brna, VUT a zahraničního partnera je zatím finančně mimo možnosti začínajících domácích firem v oblasti high-tech, zatímco atraktivita ČR, a tím i Brna, z hlediska vědecko-výzkumných kapacit (zejména v oblasti lidských zdrojů) nebyla doposud doceněna ze strany případných zahraničních investorů. Tomuto stavu odpovídá zatím omezený rozsah společností lokalizovaných v parku. Obratem v tomto vývoji je rozšíření zákona o investičních pobídkách i na oblast tzv. strategických služeb (výzkum a vývoj, design, střediska sdílených služeb apod.). Zákon byl uplatněn v případě společnosti IBM, která rozhodla o lokalizaci expertního řešitelského centra právě do Technologického parku v Brně. Jde o kvalitativně novou úroveň investic v Brně, zaměřených na vysoce kvalifikovanou pracovní sílu a příznivý poměr nákladů a výnosů. V případě dalšího rozvoje tohoto typu investic je Technologický park významným nástrojem ke zvýšení investiční atraktivity města.

3. Fungující město

3.1. Mobilita

Udržení kvalitní vnitřní dostupnosti města je jedním ze základních předpokladů jeho fungování. Jednotlivé dopravní systémy a infrastruktura se však rozvíjejí s rozdílnou intenzitou a často se dostávají do konfliktu s dosavadní prostorovou strukturou města. I v případě Brna lze identifikovat problémy pramenící z rostoucích dopravních nároků, jejichž řešení je často nutné koordinovat na regionální a národní úrovni.

Charakter městské dopravy, ať už hromadné, či automobilové, je ovlivňován komplexem ekonomických, společenských a environmentálních faktorů. Polistopadové změny v rozložení a struktuře pracovních příležitostí, extenzivní komerční a rezidenční rozvoj v suburbánních lokalitách a související změny životního stylu našly svůj odraz i ve vývoji dopravy na území města. Mezi nejviditelnější projevy patří prudký nárůst individuální automobilové dopravy (IAD), odklon od nemotorové a hromadné dopravy a celkové zvýšení dopravní zátěže města.

Délka komunikační sítě na území města Brna (km):

státní silnice v majetku ČR	*167,1*
místní komunikace v majetku města	*814,1*

Dálnice a rychlostní komunikace na území města Brna (km):

D1	*11,6*
D2	*3,5*
R23	*3,0*
R43	*5,3*
R50	*3,6*
R41	*0,13*

3.1.1. Individuální automobilová doprava

Prudký nárůst IAD je fenoménem, který můžeme v městské dopravě pozorovat zejména po roce 1990. Počet registrovaných osobních automobilů se v Brně neustále zvyšuje. V současné době je úroveň automobilizace charakterizována stavem 400 osobních automobilů na 1 000 obyvatel.

Nárůst počtu automobilů a zvyšování jejich využívání vede ke změnám v dělbě přepravní práce, zejména na úkor hromadné dopravy.

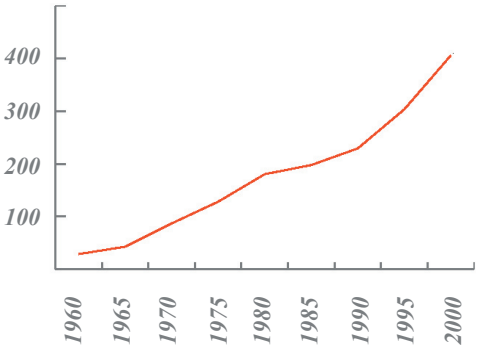
Od roku 1990 vzrostla v Brně intenzita automobilové dopravy zhruba o 80 %, což mělo významný dopad na zatížení především vnitřní části města (intenzita dopravy na nejzatíženějším úseku Koliště dosahuje cca 50 000 automobilů za den). Negativním prvkem je také pokles přepravy nákladů železnicí a následné zvýšení nákladní silniční dopravy.

Rozvoj individuálního automobilismu je mnohem rychlejší než rozvoj komunikační sítě města. Radiální model silniční sítě vede k neúměrnému zatěžování centrálních částí Brna, a to i tranzitní dopravou. Situaci zhoršuje prozatímní nekompletnost velkého městského okruhu a vysoké finanční náklady na jeho dostavbu. Tranzitní doprava v ose sever – jih a částečně i sever – východ se tak dostává do vnitřních částí města. Dálniční síť je původně v zásadě příznivě trasována, lokalizace několika velkých nákupních center na jihu města však způsobila neúměrné posílení obslužné funkce této dříve hlavně tranzitní komunikace.

Naléhavým problémem je řešení parkování, a to jak v historickém centru města, tak i ve starších obytných územích a na sídlištích. Zejména v centru města se dostávají do střetu bilanční nároky a skutečná kapacita parkovacích míst (cca 2 500 parkovacích stání). Rozpor lze pouze mírnit – např. vyšším zpoplatňováním parkovací plochy a omezeným poskytováním firemních parkovacích stání či využitím části vnitrobloků pro parkování rezidentů.

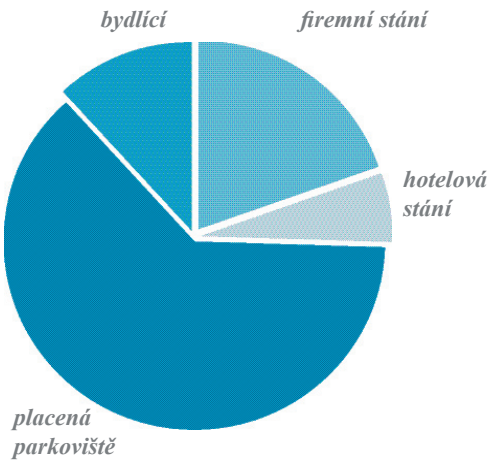
Situace v obytných celcích je řešena především organizací dopravy (zvyšování podílu jednosměrných ulic) a následnou úpravou parkovacích míst na komunikacích. V Brně není doposud v provozu oficiální záchytné parkoviště typu Park and Ride. Jedním z vlivů zvýšené IAD na kvalitu prostředí je růst míry nehodovosti a zhoršování stavu ovzduší ve městě Brně. Růst nehodovosti v Brně překračuje i nepříznivý celorepublikový vývoj. Pozitivem je relativně nízký poměr výše hmotných škod a počtu zraněných osob vůči celkovému počtu nehod.

Vývoj automobilizace v Brně (počet osob. automob. na 1 000 obyvatel)

Pramen: Brněnské komunikace, a. s., ÚDI Praha

Struktura parkovacích stání v centru města

Pramen: Brněnské komunikace, a. s.

3.1.2. *Železniční doprava*

Brněnská aglomerace má na většině území dobrou vybavenost železničními tratěmi a železnice má velký význam zejména pro příměstskou dopravu na větší vzdálenosti. Možnosti železnice jako prostředku pro dopravu osob v rámci užší aglomerace jsou však doposud využity méně.

Hlavními bariérami vyššího zapojení železnice do městského a příměstského dopravního systému je především zastaralost infrastruktury, absence integrovaného dopravního systému, úsporná opatření Českých drah a v neposlední řadě neujasněný výhled přestavby brněnského železničního uzlu.

3.1.3. *Hromadná doprava*

Městská hromadná doprava (MHD) je nejvýraznější alternativou vůči individuální automobilové dopravě. Velikosti podílů obou subsystémů na městské dopravě jsou navzájem podmíněny a vyplývají z řady dopravních, ekonomických a sociálních faktorů, jako je např. dostupnost a rychlost MHD, charakter silniční sítě, cena pohonných hmot a rozložení pracovních příležitostí. Městská hromadná doprava se s IAD dostává do silného konkurenčního boje a v souladu se současnými celostátními trendy dochází ke změně v podílu přepravní práce ve prospěch IAD. Přitom ještě na začátku 90. let ve velkých českých městech byl tento poměr 3:1 (resp. 9:1 v ranní špičce) ve prospěch hromadné dopravy.

Hlavním provozovatelem městské hromadné dopravy je Dopravní podnik města Brna, a.s. (DPMB). Dotace města Brna jako vlastníka pokrývají více než polovinu provozních nákladů podniku. Reorganizace dopravy v roce 1995 vedla ke zjednodušení dopravního systému i za cenu většího počtu přestupů a připravila podmínky pro pružnější přizpůsobování systému MHD přepravním nárokům. Součástí změny byl přechod na časový přestupný tarifní systém a podstatné zkrácení intervalů většiny linek. Páteř dopravní sítě dnes tvoří 13 tramvajových linek propojených přes centrální oblast města, doplněných trolejbusovými radiálami, napájecími autobusovými linkami, okružní autobusovou linkou a trolejbusovou tangentou. V takto uspořádaném systému vzrostl význam klíčových přestupních uzlů vně jádrového města (Královo Pole – nádraží, Stará osada, Bystrc – zoo, Lesná – Halasovo náměstí, Mendlovo náměstí).

Vybrané charakteristiky dopravní sítě, jako je např. hustota sítě zastávek (cca 5/km^2) a počet linek, dosahují evropského standardu a celá síť vykazuje relativně dobré geografické pokrytí území města. Nadprůměrnou hodnotu mají rovněž ukazatele využívání MHD – 870 cest na obyvatele za rok, či 452 000 přepravených osob na 1 vozidlo za rok. Tyto přepravní výkony se však mohou dostávat do konfliktu s požadavky na komfort cestování.

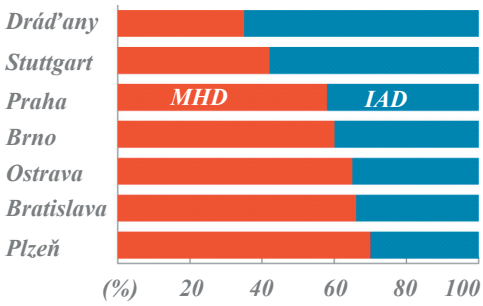
Dopravní výkon MHD je již několik let stabilizovaný a pohybuje se na úrovni 38,6 mil. vozokilometrů za rok.

Faktorem, který výrazně snižuje atraktivitu MHD, je především obecně nízká cestovní rychlost. Tato nevýhoda vůči IAD je způsobena doposud málo intenzivní aplikací nástrojů podporujících přednost MHD, např. formou dynamické preference vozidel MHD na křižovatkách či důslednou segregací linkových tras.

Rezervy ve zvyšování komfortu cestování jsou u dodržování jízdního řádu (v roce 1999 odchylky až 10 % od stanoveného jízdního řádu) a při udržování přijatelné obsazenosti vozidel, zejména na páteřních tramvajových linkách.

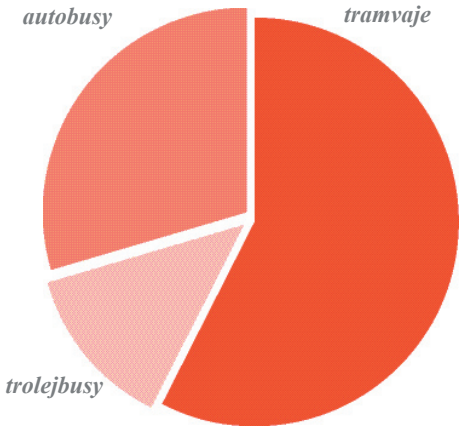
Veřejnou přitažlivost MHD rovněž snižuje vysoká cena jízdného, související mimo jiné s vyrovnáváním kontinuálního poklesu cestujících, zvýšenými provozními náklady a nutností modernizace zastaralé infrastruktury a vozového parku (více než polovina vozidel za hranicí životnosti).

Rozdělení přepravní práce (odhad)

Pramen: ÚDI Praha, 1999, DPMB, a.s., 2000

Rozdělení přepravního výkonu v rámci MHD

Pramen: DPmB, 2000

3.1.4. Regionální příměstská doprava

Aglomerační dopravní vazby a příměstská hromadná doprava nejsou dosud podchyceny do integrovaného dopravního systému (IDS), koordinujícího příměstskou autobusovou a železniční dopravu ve vztahu k MHD.

Současný denní obrat dojíždějících do Brna vlakem činí 55 000 osob, v případě autobusové dopravy jde o cca 40 000 osob.

Linky DPMB obsluhují rovněž vybrané obce mimo administrativní hranice města (Troubsko, Popůvky, Ostopovice, Modřice, Šlapanice, Otmarov, Vranov, Veverská Bítýška).

Pilotním projektem je změna organizace dopravy a tarifu na lince 820 Brno – Kuřim. Očekávanými dopady implementace IDS na hromadnou dopravu ve městě je vytvoření koordinátora IDS a změna tarifního systému (pravděpodobně zavedení tzv. klouzavých tarifů), zvýšení kapacity okrajových přestupních uzlů a omezení průjezdu příměstské autobusové dopravy městem.

3.1.5. Cyklistická doprava

Přes relativně nepříznivé terénní podmínky je cyklistická doprava díky nízkým prostorovým nárokům a velké šetrnosti vůči životnímu prostředí výhledově dalším silným prvkem mobility ve městě. Nejvyšší uplatnění kola je vedle rekreačních jízd pravděpodobné především u cest do zaměstnání kratších než 5 km.

Z hlediska efektivity a bezpečnosti cyklistické dopravy je nutným předpokladem vybudování alespoň základní sítě cyklistických stezek na území města. V Brně jsou stezky budovány od roku 1992, současná celková délka činí zhruba 13,5 km. Nevýhodou sítě stezek je její fragmentace do čtyř hlavních, vzájemně nenavazujících úseků, snižující rychlost a atraktivitu dopravy.

K nejucelenějším úsekům patří trasa podél Svratky a studentská radiála Vodova – Mášova. Ostatní úseky mají vzhledem ke své délce pouze lokální význam.

Realizace stezek je zpomalována zejména složitým procesem stavebních příprav, ne vždy efektivní koordinací s ostatními dopravními investicemi a omezeným množstvím disponibilních finančních prostředků.

3.1.6. Pěší pohyb

Nejlepší podmínky pro pěší chůzi v Brně má centrum města v rámci pěší zóny. Navzdory výrazné koncentraci služeb a obchodu je centrální část města při srovnání se západoevropskými městy stále nedostatečně přitažlivá pro delší pobyt obyvatel. Slabými stránkami je vybavení městským mobiliářem a úroveň čistoty a údržby veřejných prostor. Před ostatní dopravou je pěší pohyb v historickém jádru města preferován uplatněním systému regulačních zón.

3.2. Inženýrské sítě

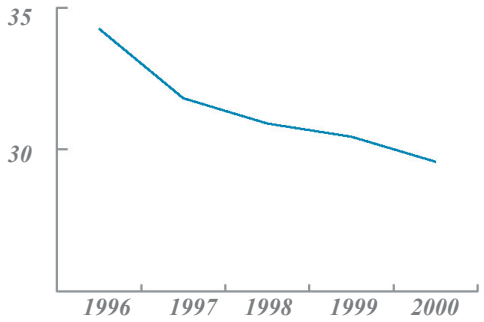
3.2.1. Zásobování vodou

Dodávku pitné vody na území města Brna zajišťují Brněnské vodárny a kanalizace, a. s. (BVK). Město Brno je vlastníkem vodohospodářské infrastruktury, kterou pronajímá akciové společnosti BVK. Současně je město Brno významným akcionářem společnosti BVK.

V současné době je zásobování města Brna pitnou vodou postaveno na třech zdrojích – podzemní voda je dodávána z prameniště Březová nad Svitavou, upravovaná voda povrchová z Vírského oblastního vodovodu a vodu z řeky

Svratky dodává úpravna vody v Pisárkách.
V současné době pokrývá březovský zdroj spotřebu vody ve městě z 94 %, úpravna vody v Pisárkách z 1 %, Vírský oblastní vodovod z 5 %.
BVK spravují vodovodní síť o celkové délce cca 1 131 km, a na tuto síť je napojeno 42 562 vodovodních přípojek.
Průměrné stáří vodovodní sítě je cca 44 let, přibližně 30 % vodovodního potrubí je starší 50 let, značná část vodovodní sítě je tedy přestárlá. Negativem je pomalé tempo obnovy potrubního systému. Přesto se ztráty vody v síti pohybují na úrovni 16 %, což je hluboko pod celostátním průměrem.
Kvalita vody v brněnské vodovodním systému splňuje dané limity po stránce chemické a mikrobiologické.

Objem fakturované vody (mil. m³)

Pramen: BVK, a.s.

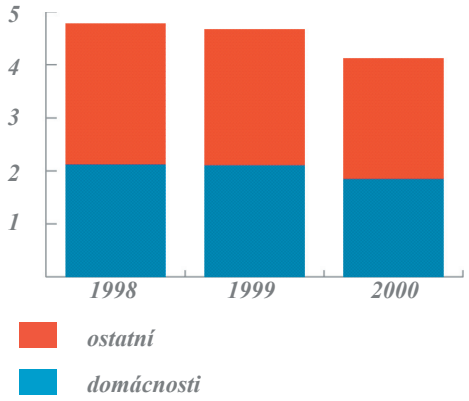
3.2.2. Odkanalizování

Systém základní kanalizační sítě města Brna vytvářejí kmenové a hlavní stoky jednotného (stoky A, B, C, D, E) a oddílného systému (AI, BI, CI, F, FII). Převážná část stokové sítě města Brna (cca 860 km) je kapacitně přetížena a trpí fyzickou opotřebovaností. V některých okrajových částech v Brně splašková kanalizace zcela chybí a pracuje se na jejím dobudování.
K dostavbě a rekonstrukci je navržen hlavně systém základní kanalizační sítě, tj. kmenových stok, z nichž některé byly pouze rozestavěny (C,D) a nedokončeny, rekonstrukce některých nebyla započata vůbec (A, E). Dokončena byla pouze stoka B, jejíž výstavba byla zahájena jako první. Stoka C se dobudovává v současné době. Částečně byl rozestavěn a rovněž nedokončen systém kmenových stok splaškového systému (AI, BI, CI, EI).
Stav kanalizační sítě je hodnocen jako opotřebovaný, zčásti až na hranici životnosti. Značná část stok je hodnocena jako kapacitně nevyhovující. V důsledku špatného stavebního a kapacitního stavu hlavních stok dochází přímo v zástavbě města Brna k vytékání odpadních vod do málo vodných recipientů Svratky a Svitavy. Zhruba 25 % stokové sítě je v havarijním stavu a je nezbytné je rekonstruovat.
Nedílnou součástí systému odkanalizování města Brna je Ústřední čistírna odpadních vod v Modřicích, uvedená do provozu v roce 1961. S rozvojem města a následným přetížením čistírna není schopna dodržovat veškeré limity, zejména v oblasti odstraňování dusíku a fosforu. Od počátku 90. let se rozbíhá projekt rozšíření a intenzifikace, který bude finančně krytý úvěrem Evropské banky pro obnovu a rozvoj. Po výstavbě a uvedení modernizovaného zařízení do provozu (2001 – 2004) by měly všechny parametry vyčištěné vody odpovídat požadovaným limitům evropské úrovně.

3.2.3. Centrální zásobování teplem

Kombinovaná výroba elektrické energie a tepla má v Brně dlouhou tradici od roku 1930, kdy brněnská teplárna zajišťovala elektrickou energii a páru pro technologii i vytápění (především) textilních továren. Dnes Teplárny Brno, a. s. pokrývají asi jednu třetinu potřeby tepla ve městě. situace se ovšem rychle mění v souvislosti s ukončením výroby v mnoha podnicích.
Teplárny Brno, a. s. mají čtyři navzájem propojené zdroje: Špitálka, Červený Mlýn, Brno–sever a Staré Brno. Navíc vykupují teplo ze Spalovny Brno. Brněnská teplárenská soustava se svými 96 km parovodů a 75 km horkovodů je jedna z největších v ČR. Zprovozněním paroplynového cyklu v Červeném Mlýně jsou Teplárny Brno, a. s., schopny zásobovat asi jednu čtvrtinu města elektrickou energií, ovšem s podmínkou, že toto vyrobené

Prodej tepla (mil. GJ)

Pramen: OTS MMB

množství elektřiny je podmíněno příslušným odběrem tepla. Kombinovaná výroba elektrické energie a tepla umožňuje maximální využití energie obsažené v palivu.

Zásobování teplem v Brně bylo těsně před rokem 1989 připravováno na realizaci horkovodu z jaderné elektrárny Dukovany, ke které však nedošlo. Prodej tepla v současné době stále klesá, i když ne tak prudce jako po roce 1989. Je to dáno celkovým útlumem výroby, přechodem na levnější plynové vytápění a úspornými opatřeními ve spotřebě tepla. Předpokládaný trend vyrovnání cen energií zatím nenastal. Problematická je malá hustota odběrů z teplárenských sítí, což negativně ovlivňuje hospodárnost dodávek tepla. Rozšiřování tepelných sítí se nepředpokládá.

Aby byly nižší tepelné ztráty v rozvodech a aby byl lépe využit výkon z Červeného Mlýna, je parovod Tábor postupně nahrazován horkovodem, a to od ulice Pod kaštany směrem do města. Záměr nahradit parovody v historickém jádru horkovody v sekundárních kolektorech byl pozastaven pro vysokou finanční náročnost, zpoždění ve výstavbě kolektorů a zjištění množství nízkotlakého parního topení v domech .

Mimo výše uvedený systém je ve městě provozována akciovou společností Tepelné zásobování Brno řada lokálních systémů s celkem 200 tepelnými zdroji (kotelny a výměníkové stanice), ze kterých je zásobováno teplem 53,9 % bytů.

3.2.4. Elektroenergetika

JME:
1997: 191 725 zákazníků
1998: 194 175 zákazníků
1999: 196 045 zákazníků

dodávka energie:
1996: 1 080 551 MWh
1997: 1 126 027 MWh
1998: 1 100 208 MWh
1999: 1 064 180 MWh

Dodávku elektrické energie na území města Brna zajišťuje Jihomoravská energetika, a. s. (JME). Hlavním předmětem činnosti JME je přenos a rozvod elektrické energie koncovým odběratelům, dále zajišťuje výstavbu a provozování přenosových a distribučních elektrických sítí napěťových hladin 110 kV, 22 kV, 0,4 kV, dosluhující sítě 6 kV a transformačních stanic příslušných napěťových úrovní. Neméně důležité je zajišťování styku se zákazníky, zajišťování rekonstrukcí a výstavby nových vedení, a to jak z hlediska potřeb JME, tak i pro připojování nových odběratelů.

Provoz sítí VVN i VN je řízen z dispečinků, které jsou samostatné a jsou umístěny v centru Brna.

Hlavním dodavatelem elektrické energie pro JME je ČEZ, a. s. Dále jsou na území města významné energetické zdroje pracující do sítě 110 kV i do sítě 22 kV JME. Prvním z nich je brněnská teplárna, pracující do sítě 22 kV, kterou provozuje akciová společnost Teplárny Brno. Druhým významným zdrojem je nedávno dokončená paroplynová jednotka Červený mlýn, taktéž v majetku Tepláren Brno, a. s. Tento zdroj pracuje do sítě 110 kV. Dalšími, méně významnými zdroji jsou závodní elektrárna Zetor, a. s., a vodní elektrárna Kníničky (HydroČEZ, a. s.).

Město Brno je napájeno z rozvoden 400/220/110 kV Sokolnice a 400/110 kV Čebín dvojitým okružním vedením 110 kV. Toto vedení probíhá kolem celého města (se střední příčkou) a napájí 8 hlavních transformačních stanic 110/22 kV, které jsou poměrně rovnoměrně rozmístěny kolem Brna i v jeho centru. V nich se elektrická energie transformuje na napětí 22 kV, které je používáno již pro vlastní distribuci elektrické energie jednotlivým velkoodběratelům a dále pro napájení distribučních trafostanic 22/0,4 kV. Z těchto distribučních trafostanic jsou již pomocí distribuční sítě NN napájeni jednotliví maloodběratelé, a to jak bytové odběry, tak i odběry sloužící pro podnikání. Dále je ještě ze sítě 22 kV napájena dožívající síť 6 kV.

Mezi největší velkoodběratele JME v městě Brně patří ABB-Alstom Power Czech, s. r. o., Feramo Brno, Roučka – Slatina, SAKO, a. s., Nová Mosilana,

a. s., Šmeral Brno, a. s. ,Veletrhy Brno, a. s., Brněnské vodárny a kanalizace, a. s., Dopravní podnik města Brna, a. s., Energetické strojírny Brno, a. s., Fakultní nemocnice Brno, Starobrno, a. s. a řada dalších.

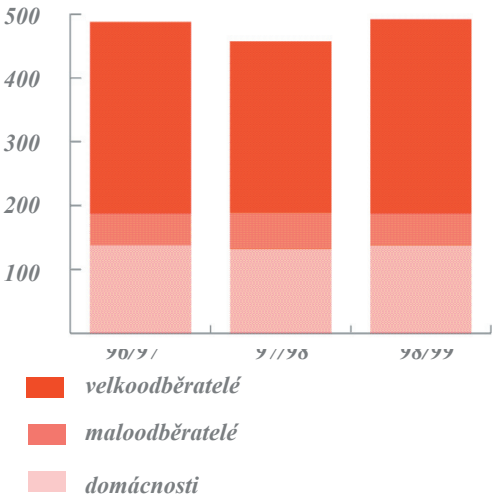
3.2.5. *Plynárenství*

Akciová společnost Jihomoravská plynárenská (JMP) je autorizovanou distribuční společností zabezpečující dodávku zemního plynu a služeb s ní spojených zákazníkům všech kategorií na území jižní Moravy. JMP je zásobována zemním plynem ze systému plynovodů společnosti Transgas, s. p. Plyn pro město Brno je dodáván z předávací stanice Velké Němčice na jižní Moravě plynovodem Velké Němčice – Podolí. Do sítě města je plyn dodáván přes předávací a regulační stanici Podolí.

Dostupnost systému z hlediska možnosti dodávek zemního plynu zákazníkům lze charakterizovat jako velmi dobrou. Důvodem je dostatečná hustota vysokotlakého systému, pokrývající celé teritorium působnosti JMP. Nově plynofikovaná města, obce a průmysloví velkoodběratelé mohou být napojeni na plynovodní systém prostřednictvím výstavby vysokotlakých přípojek a středotlakých plynovodů.

Koncepce zásobování plynem spočívá ve vybudovaném vysokotlakém obchvatu kolem Brna. Z vysokotlakých regulačních stanic situovaných poblíž vysokotlakého obchvatu vychází síť středotlakých plynovodů jednak pro přímé zásobení odběratelů a jednak pro napájení regulačních stanic středotlak-nízkotlak ve městě. Středotlaký plynovod tvoří v podstatě okruhovou síť vzájemným propojením, rozvod je provozován pod tlakem 0,1 MPa až 0,3 MPa. Ze středotlakých regulačních stanic je proveden uliční rozvod nízkotlakého plynu pro zásobování obyvatel a maloodběratelů.

Odběr zemního plynu (tis. m³)

Pramen. JMP, a. s.

3.2.6. *Telekomunikace*

Obor telekomunikací se v městě Brně od roku 1992 vyznačuje mimořádně dynamickým kvantitativním a kvalitativním rozvojem. Tato skutečnost se projevuje především zásadní technickou a technologickou změnou zařízení a provozu telekomunikační sítě.

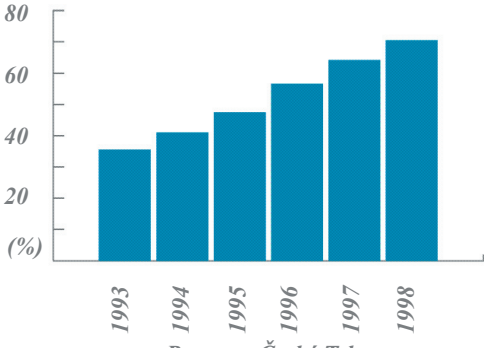
Jedná se nejen o nasazení zařízení digitální spojovací a přenosové telekomunikační techniky, ale i o vytvoření komplexního systému digitalizované telekomunikační sítě včetně dálkových dohledů provozu. Tento systém je podmínkou pro zavedení nových telekomunikačních služeb (např. ISDN) s cílem zavedení tzv. "inteligentní sítě" v plném rozsahu možností její aplikace (např. virtuální pobočkové ústředny, přenositelnost účastnického telefonního čísla atd.).

Základní technická infrastruktura telekomunikační sítě v Brně byla od roku 1992 (resp. 1993 – uvedení prvních kapacit digitální sítě do provozu) budována systémem "overlay" – překryvné digitální sítě, která v návaznosti na stávající analogovou telefonní síť postupně přebírá její funkci a kapacitu.

V roce 1995 byla v Brně uvedena do provozu mezinárodní digitální telefonní ústředna, která současně s mezinárodní telefonní ústřednou v Praze zajišťuje odbavení telefonního provozu mimo území ČR. Komplexnost a kvalita digitální telefonní sítě je zabezpečována i výstavbou digitální přenosové sítě realizované na bázi optických kabelů a převážně SDH přenosových systémů.

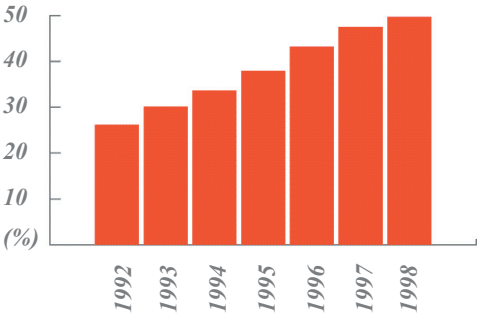
V polovině roku 1999 bylo ve vlastním městě Brně provozováno v pevné síti celkem cca 190 tisíc hlavních telefonních stanic (HTS), což představuje penetraci cca 49,5 % a počet nevyřízených žádostí o telefonní stanice je stabilně minimální (pro srovnání město Olomouc dosahuje nyní penetrace 41,4 % a Ostrava 38,4 %). Tato hodnota se blíží průměrným hodnotám

Digitalizace telefonní sítě

Pramen: Český Telecom, a. s.

Penetrace

Pramen: Český Telecom, a. s.

dosahovaným v Evropské unii.
Z uvedeného počtu HTS je převážná část (cca 71 %) provozována na digitální spojovací technice, přičemž kterýkoliv telefonní účastník zapojený na analogovou ústřednu může být na základě svého požadavku přepojen na digitální ústřednu.
V poslední době vzrůstá poptávka po službě ISDN (plně digitální připojení telefonního účastníka do sítě). V polovině roku 1999 dosáhl počet realizovaných připojení cca 2 800 účastnických 64kbit kanálů.
Uvedená charakteristika telekomunikační sítě v Brně se týká dosud dominantní sítě Českého Telecomu, a. s. Telekomunikační služby jsou zajišťovány rovněž aktivitami jiných operátorů mobilních a datových sítí (např. Eurotel, Český mobil, Radio Mobil, GiTy, Masarykova universita, operátoři kabel. televize atd.). V souvislosti s plnou liberalizací telekomunikačních služeb se počítá s velkým nárůstem počtu dalších operátorů.

3.2.7. Radiokomunikace

Na území města Brna jsou dnes zajišťovány a poskytovány následující radiokomunikační služby: vysílání a distribuce televizního a rozhlasového signálu, datové sítě pro provozovatele veřejných mobilních telefonních služeb, datové sítě pro uzavřený okruh uživatelů, datové spoje privátní, veřejné mobilní telefony a satelitní spoje.
Dominantním poskytovatelem služeb rozhlasového a televizního vysílání je v České republice akciová společnost České Radiokomunikace (ČRa), území města Brna spadá do působnosti odštěpného závodu oblast Jižní Morava se sídlem v Brně. Pokrytí města je zajištěno z vysílačů Barvičova, Hády a Kojál, a to dvěma televizními veřejnoprávními programy ČT1, ČT2 a dvěma privátními NOVA a Prima. Rovněž tak řadou rozhlasových programů vysílaných v pásmu VKV třemi veřejnoprávními programy Českého rozhlasu (ČRo) - Radiožurnál, Vltava, a Regina - a programy privátních stanic Rádio Krokodýl, Rádio Kiss Hády, Rádio Brno, Rádio Proglas. Rozhlasový středovlnný vysílač ČRa v Komárově zajišťuje v určitých denních hodinách vysílání programů ČRo Praha a ČRo 6. Kromě toho jsou z vysílače ČRa Kojál vysílány programy Frekvence 1 a Impuls. ČRa rovněž zajišťuje distribuci televizního a rozhlasového signálu k vysílačům. Pokrytí území města Brna rozhlasovými a televizními veřejnoprávními programy je větší než 90 %.
Klíčové lokality Českých radiokomunikací Barvičova a Hády jsou nezbytné nejen pro rozhlasové a televizní vysílání, ale též pro páteřní přenosové sítě a další radiokomunikační služby poskytované ČRa na území města Brna. Přes tyto objekty prochází řada magistrálních radioreléových spojů celostátního významu a současně slouží i jako opěrné body optických sítí v Brně. Jsou využívány nejen vlastníkem ČRa, ale i dalšími provozovateli radiokomunikačních služeb.
V Brně je provozována řada tzv. zákaznických spojů zajišťujících především datové služby mezi pobočkami velkých společností. Město Brno je rovněž důležitým uzlem celostátní datové sítě Českých radiokomunikací Radionet. Celkově tato síť zajišťuje cca 30 % celostátního datového provozu a v Brně poskytuje datové služby pro cca 60 účastníků, z nichž přibližně 40 jsou uzavřené uživatelské skupiny.
Významnou roli v městě Brně zaujímá i celostátní síť Datanet, která zajišťuje především transakční služby. V Brně sídlí poskytovatel satelitní služby EUTELTRACS (ČRa), určené pro dopravce k řízení, komunikaci a kontrole vozidel.

3.3. Prostorový rozvoj

Koncepce prostorového rozvoje města je vyjádřena v územním plánu, jehož podoba je výsledkem dohody všech jeho uživatelů – občanů, majitelů nemovitostí, podnikatelů, institucí, politických sdružení apod. Územní plán zakládá možnosti pro podnikání místních i zahraničních investorů. Vyjadřuje územní strategii rozvoje města, jejímž cílem je především využitelnost a obyvatelnost území. Podle platné legislativy je územní plán závazným podkladem pro jakékoliv územní a stavební řízení na území města Brna.

3.3.1. Územní plán města Brna

Návrh Územního plánu města Brna (ÚPmB) byl schválen Zastupitelstvem města Brna v listopadu 1994 pro návrhové období do roku 2010. Pořizovatelem byl Útvar hlavního architekta MMB, zpracovatelem UAD Studio, s. r. o., Brno.

Jeho vznik byl poznamenán dobou, ve které vznikal, a proto nemohl vyčerpávajícím způsobem reagovat na rychle se měnící společenské i hospodářské prostředí. ÚPmB nemohl s dostatečnou přesností předvídat vývoj na trhu nemovitostí, nebyla zajištěna koordinace s plánem veřejných investic (výkup a zainvestování rozvojových pozemků) a vzhledem k neexistenci regionální úrovně správy nebylo možné dostatečně zohlednit regionální vazby.

Vytvořil však předpoklady k zajištění trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území s ohledem na péči o životní prostředí. Preferoval především regeneraci a přestavbu s důrazem na zlepšení životního prostředí a fungující infrastrukturu. Jeho cílem bylo dosažení souladu mezi přírodními, civilizačními a kulturními potřebami města.

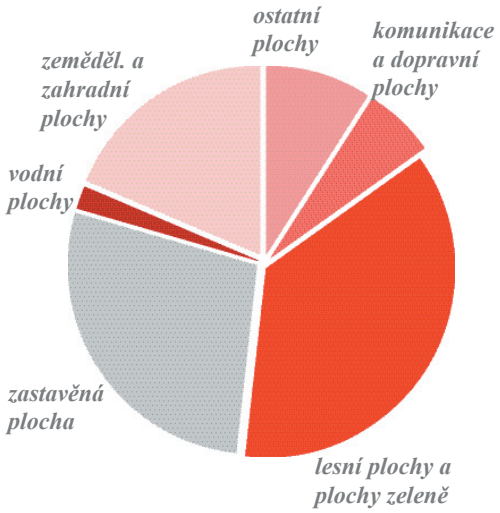
Mezi hlavní zásady, kterými se územní plán řídil, patřilo zejména respektování, případně obnovení přírodního rámce města, respektování, rozvoj a revitalizace historicky vzniklé struktury města, napojení města na evropské dopravní sítě a zároveň jeho ochrana před zbytečnou průjezdní dopravou. Kapacita funkčních ploch byla dimenzována pro 420 tisíc trvale bydlících obyvatel, 600 tisíc denně přítomných osob a 370 tisíc pracovních příležitostí.

Hlavní směry rozvoje ÚPmB orientoval do jižní a východní, částečně pak i do západní části města. Prohlubování podrobných znalostí o využití území, vývoj společenského a ekonomického prostředí a situace na trhu nemovitostí vedly k potřebě dílčích změn územního plánu. Velké množství změn ÚPmB se dotýkalo navýšení návrhových ploch ve prospěch funkce bydlení, zeleně a dopravy na úkor ploch zemědělského půdního fondu (ZPF), individuální rekreace a ploch pracovních aktivit. Největší úbytek je v plochách ZPF, největší nárůst v plochách bydlení.

3.3.2. Současný prostorový vývoj

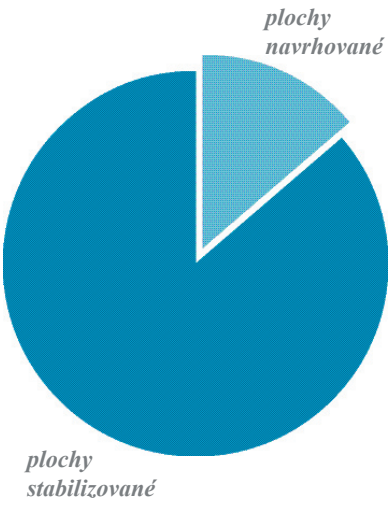
Současný vývoj prostorové struktury města se odehrává v několika rovinách a pod tlakem celé řady socioekonomických faktorů. Mezi nejvýznamnější rámcové změny ovlivňující tvář města náleží základní transformační procesy, jako privatizace, liberalizace cen a otevření domácího trhu zahraničním investicím. Některé z těchto faktorů vedly k přímým změnám vlastnických poměrů (restituce), nastolené tržní principy uvolnily doposud statický obchod s nemovitostmi a poloha ve městě se stala komerční hodnotou. Uvolnění zahraničního obchodu přispělo k poměrně rychlé a v některých sektorech (maloobchod) zásadní

Bilance funkčních ploch ÚPmB (stabilizované a návrhové)

Pramen: ÚHA MMB, 1995

Základní bilance ploch

Pramen: ÚHA MMB, 1994

internacionalizaci městského hospodářství. Ekonomická restrukturalizace oslabila průmyslovou funkci města a větší důraz byl položen na sektor služeb. Zmíněné ekonomické změny druhotně ovlivnily i sociální úroveň jednotlivých skupin obyvatelstva a výraznější sociální diferenciace se projevila např. v nárocích na bydlení či trávení volného času.
Nastíněný vývoj se promítl i do prostorového vývoje Brna – vydělil oblasti prodělávající intenzivní prostorové změny, a naopak oblasti podléhající útlumu.
Historické centrum města, v případě Brna relativně malé, bylo ovlivněno komercializací a prudkým rozvojem služeb. Ačkoliv poptávka po komerčních plochách není zdaleka tak silná jako v případě Prahy, dochází k postupnému vytěsňování rezidenční funkce z centra a jejímu nahrazování službami, administrativou a komercí – obecně funkcemi s vysokým ziskem na jednotku plochy. Prostorový vývoj v centru vede k fyzické obnově nemovitostí a k intenzivnímu využívání plochy (polyfunkční centra; např. IBC, Velký Špalíček). Negativními důsledky je především zvýšená úroveň automobilové dopravy.
Oblast vnitřního města je tvořena poměrně kompaktním prstencem (s výjimkou jižního, resp. jihovýchodního sektoru). Území s relativně kompaktní obytnou zástavbou představují konsolidované oblasti, které však mohou být v některých případech ohroženy sociální degradací (oblast Francouzské, Bratislavské). Naopak je možné rovněž vydělit oblasti se zřetelně vyšším sociálním statutem (Stránice, Pisárky).
Průmysl lokalizovaný v tomto prstenci byl hluboce postižen změnami makroekonomických podmínek. Proces deindustrializace nejvíce zasáhl historicky vyvinutou posvitavskou průmyslovou zónu. Pro řadu nekonkurenceschopných podniků v tomto okrsku znamenal přelom 90. let silný útlum výroby spojený s jejím vymísťováním a postupnou degradací výrobních areálů. Vzhledem k ekologickému zatížení řady ploch a mnohdy nevyjasněným majetkoprávním vztahům jsou tyto “brownfields” jen málo atraktivní pro investory dávající přednost stavbám “na zelené louce”, zejména v okrajových územích města. Případná revitalizace i pro jiné než výrobní účely je podmíněna vysokými investicemi.
Okrajové sídlištní celky jsou oblastmi s poměrně příznivou sociální skladbou, zatím pouze selektivně ohroženými sociální exkluzí a plošnou degradací. V řadě sídlišť probíhají programy humanizace obytného prostředí a bytového fondu.
Nejdynamičtější současné změny se odehrávají v okrajových příměstských částech. Markantními projevy prostorové expanze jádrového města je masivní rozvoj bytové výstavby (zejména ve formě rodinných domů a rozsáhlých obytných kondominií) a prudký nárůst velkoprostorových nákupních středisek. Do předměstských oblastí jsou situovány i rozvojové projekty náročné na plochu, jako je např. projekt Brněnského podnikatelského parku či Technologického parku. Extenzivní prostorový rozvoj v suburbánních zónách zvyšuje nároky na městskou infrastrukturu, především dopravní. Často také vyvolává nutnost spolupráce v rámci širší aglomerace, která však dosud není uspokojivě řešena.

trh s pozemky
Největší dynamiku lze pozorovat podobně jako v ostatních velkých městech ČR v případě stavebních pozemků pro bydlení. Z hlediska prostorové diferenciace cen jsou zejména ceny pozemků rodinných domů nejvíce závislé na umístění. V Brně se největší počet prodejů pozemků určených pro výstavbu rodinného bydlení uskutečňuje v severní části města na

území městských částí Ivanovice, Jehnice, Medlánky, Ořešín, Řečkovice a Útěchov.
Mimo projekt Brněnské průmyslové zóny zatím stagnuje rozvoj velkých lokalit a komerční pozemky jsou obchodovány zejména v souvislosti s realizacemi dílčích staveb. Větší pohyb lze zaznamenat u relativně menších ploch (do 2 000 m^2) v průmyslových areálech, kde jsou budovány stavby převážně administrativního charakteru.

3.3.3. Hlavní rozvojové projekty

Město je iniciátorem či se podílí na několika velkých rozvojových projektech, které výhledově přispívají k řešení některých latentních problémů města a zároveň posilují jeho konkurenceschopnost v rámci ČR i středoevropského prostoru. Většina projektů je zohledněna ve stávajícím ÚPmB.

Brněnská průmyslová zóna – Černovická terasa
Projekt předinvestované průmyslové zóny vznikl jako reakce na nutnost aktivního přilákání investic do Brna. Je jedním z nejúčinnějších nástrojů ekonomického marketingu a nespornou lokalizační výhodou. Svým plánovaným rozsahem patří BPZ k největším v rámci ČR a je schopna pokrýt i prostorově náročné investice. Nutno dodat, že jde o nástroj časově omezený (masivní příliv zahraničních investic je odhadován na pět, maximálně deset let), který vyžaduje aktivní management a koordinaci s ostatními projekty, především pak Technologickým parkem.

Jižní centrum
Projekt revitalizace rozsáhlé oblasti (cca 100 ha) přiléhající k centru města. Záměrem je rozšíření stávajícího centra města a vytvoření prostoru pro lokalizaci vyvážené nabídky služeb, obchodu, administrativy, kultury a bydlení. Zájmy investorů v území koordinuje akciová společnost Jižní centrum. Největšími problémy realizace projektu je jeho částečná provázanost s vyřešením přestavby brněnského železničního uzlu, dalším problémem je pak financování základní infrastruktury rozvojového území.
Specifickou součástí projektu je otázka rekonverze bývalé slévárny "Vaňkovka", nyní národní kulturní památky. Problémem je nalezení finančně udržitelného modelu financování, který předpokládá vyvážený poměr komerčních a kulturních a vzdělávacích funkcí.

Přestavba železničního uzlu Brno
Projekt vyřešení brněnského železničního uzlu zahrnuje více aspektů. Především určuje výhledové napojení města na systém vysokorychlostních tratí (VRT) a významně ovlivňuje rozvoj oblasti Jižní centrum. Otázkou zůstává zhodnocení finanční a technické uskutečnitelnosti projektu a zdroj jeho financování.

Český technologický park
Projekt města Brna, anglické firmy BOVIS (resp. P&O) a VUT Brno. Na principu akciové společnosti je provozován technologický park nabízející podmínky pro umístění tzv. high-tech výrob. Rozjezd projektu byl poznamenán malou konkurenceschopností na národní úrovni – Česká republika neposkytovala pro tento typ investic škálu pobídek srovnatelných s Maďarskem či Polskem. Technologický park proto jen málo využíval své hlavní přednosti, jakými jsou vazba na silnou technickou univerzitu a disponibilní levná, a přitom kvalifikovaná pracovní síla. Modifikace zákona

o pobídkách a následně příchod silného investora požadovaného typu (IBM) předznamenává obrat ve vývoji projektu, který je svým způsobem ojedinělý v rámci republiky.

Univerzitní kampus Bohunice
Obsahem projektu je redislokace části zařízení a pracovišť Masarykovy univerzity do rozvojového území v Brně–Bohunicích o výměře 35 ha. Cílem je vznik univerzitního kampusu vytvářejícího zázemí pro lékařskou fakultu, vybrané části fakulty přírodovědecké, nově se tvořící fakultu tělovýchovy a sportu, včetně navazující univerzitní i podnikatelské infrastruktury a technologického parku s orientací na medicínský výzkum.

4. Obyvatelné město

4.1. Obyvatelstvo

Rozvoj města Brna je významným způsobem ovlivňován počtem a strukturou jeho obyvatel. Vývoj brněnské populace je stejně jako v celé České republice od počátku devadesátých let silně ovlivněn měnícími se hospodářskými a sociálními podmínkami. Demografický vývoj města je rovněž modelován řadou vlivů s evropskou či celorepublikovou působností. Určující je zejména populační stagnace, kterou v současnosti procházejí všechny evropské země, a nepříznivý výhled dalšího populačního vývoje spojený s úbytkem a stárnutím obyvatelstva.

4.1.1. Přirozená měna

Ve městě Brně ubývá obyvatelstvo přirozenou měnou pravidelně od roku 1980, po roce 1989 se tento trend ještě prohloubil.

Podle předběžných výsledků Sčítání lidu, domů a bytů se počet obyvatel Brna snížil od roku 1991 o více než 9 000, k 1. 3. 2001 bylo sečteno 379 185 obyvatel.

Depopulační vývoj pak především souvisí s demografickým chováním mladé generace – odkládání sňatků a rození dětí do pozdějšího věku, snižování počtu dětí v rodinách, zvyšování počtu dětí narozených mimo manželství, stejně jako zvyšování počtu svobodných a samostatně žijících osob. Změny demografického chování jsou pokládány za jedny z hlavních příčin současné velmi nízké porodnosti, počtu narozených dětí, a tím i úbytku počtu obyvatel.

Přestože plodného věku dosahují velmi početné ročníky z poloviny 70. let, celkový počet narozených dětí této skutečnosti neodpovídá a počet zemřelých stále převyšuje počet narozených. Důvodem k mírnému optimismu však může být fakt, že od roku 1997, kdy se narodilo méně než 3 000 dětí, dochází k postupnému nárůstu (v roce 2000 to bylo již 3 135 dětí) .

Na přirozené měně se zřetelně projevil i značně vysoký index stáří brněnského obyvatelstva (počet obyvatel starších šedesáti let na 100 obyvatel mladších patnácti let; k 1. 1. 2000 činil 134,9). Ve srovnání s ostatními okresy dosahuje vyšší hodnoty pouze hlavní město Praha a okres Plzeň–město.

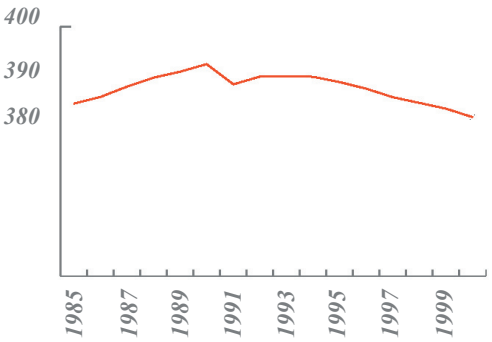
Od roku 1990 dochází k postupnému stárnutí brněnské populace – výrazně klesá počet obyvatel v předproduktivním, zvyšuje se podíl osob v produktivním, mírně roste i počet obyvatel v poproduktivním věku.

4.1.2. Migrace

Prostorová mobilita obyvatelstva je v našem prostředí obecně malá, regionální rozdíly v ekonomické úrovni nejsou zatím stimulem pro masivnější přesuny pracovní síly. Tento stav je umocňován málo pružným bytovým trhem a tradičně nízkou ochotou obyvatelstva ke změně bydliště.

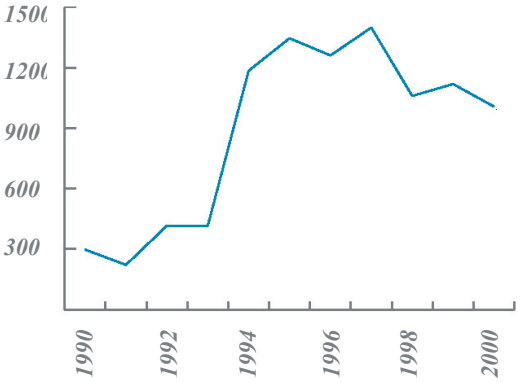
Migrační saldo (rozdíl počtu přistěhovalých a vystěhovalých) ve městě Brně vykazovalo za minulá tři desetiletí až do konce roku 1990 mírný růst. Od roku 1996 je však migrační bilance záporná. Nejintenzivnější vnitřní migrace probíhala na krátké vzdálenosti. Město Brno ztrácelo obyvatele ve prospěch okresů v jeho bezprostředním zázemí (Brno–venkov, Vyškov a Blansko). Většina obcí okresu Brno–venkov vykázala zisk obyvatel migrací právě v neprospěch Brna. Tyto skutečnosti vypovídají o zintenzivnění procesu suburbanizace a o prohlubování vazeb mezi centrem a jeho bezprostředním zázemím.

Vývoj počtu obyvatel Brna (tis.)

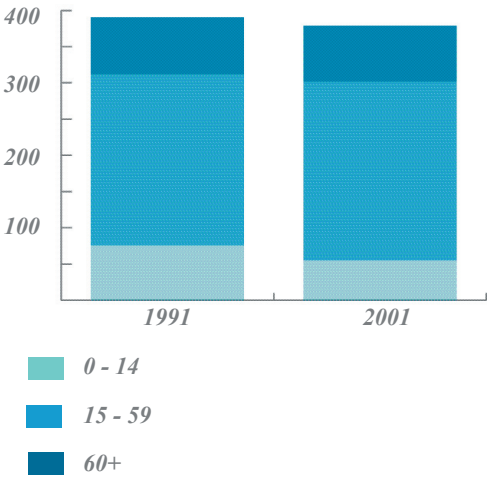
Pramen: ČSÚ

Úbytek počtu obyvatel přirozenou měnou

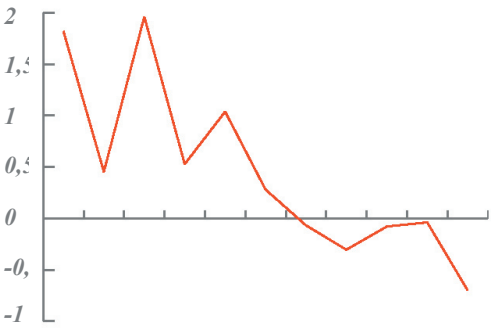
Pramen: ČSÚ

Věková struktura

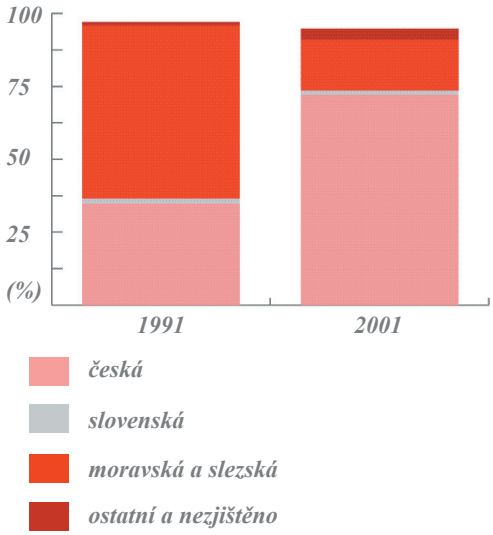
Pramen: ČSÚ, SLDB 1991, Předběžné výsledky SLDB 2001

Migrační přírůstek/úbytek (tis.)

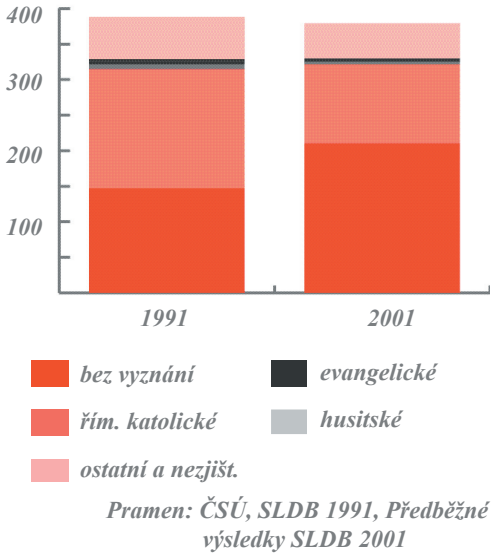
Pramen: ČSÚ

Národnostní složení (podíl osob hlásících se k jednotlivým národnostem)

Pramen: ČSÚ, SLDB 1991, Předběžné výsledky SLDB 2001

Náboženské složení

Pramen: ČSÚ, SLDB 1991, Předběžné výsledky SLDB 2001

Z hlediska stěhování tvoří nejmobilnější skupinu obyvatel mladí lidé ve věku 20 – 29 let, v Brně se stěhování podílí na prohlubování procesu stárnutí populace. Město Brno vykazuje vyšší migrační zisk z pracovních či studijních důvodů, okres Brno–venkov z důvodu bytových. Ve struktuře důvodu stěhování v 90. letech podobně jako v celé ČR nabývají na významu zdravotní důvody.

Další vývoj počtu obyvatel je závislý zejména na faktorech ovlivňujících migrační aktivitu. V případě vstupu ČR do Evropské unie lze očekávat mírný nárůst emigrace obyvatelstva, kompenzovaný vyšší imigrací z východoevropských států. Oživení migrační atraktivity Brna by mohl přinést i větší rozsah bytové výstavby realizované na území města. Současným trendem je trvalý nárůst přechodně bydlících obyvatel.

Kombinované působení demografických a ekonomických vlivů má dopad na vzorce chování jednotlivců a domácností. Stárnutí populace, zvýšený podíl jednočlenných domácností a vysoká ekonomická aktivita žen vede k poptávce po specifických městských službách (zejména sociálních), jiným nárokům na bydlení a pestřejší diferenciaci pracovních rytmů.

4.1.3. Národnosti a náboženství

Dějiny Brna jsou téměř po celou dobu dějinami soužití a prolínání několika kulturních skupin. Brzy po založení města sem přicházeli osadníci z německých oblastí i Flander a také Židé, kteří se tak připojili ke slovanskému obyvatelstvu. Až do druhé poloviny 19. století nebylo možné Brno chápat jako jednoznačně národnostně vymezené město. Od konce 19. století však sílí soupeření jednotlivých národních bloků.

Mezi válkami zůstává Brno stále pestrou směsicí několika kulturních a etnických elementů, které městu vtiskly jeho jedinečnou tvář. Unikátním fenoménem vyrostlým z kombinace sociální a jazykové příslušnosti je brněnský hovorový jazyk "hantec", který vstřebal vedle češtiny, němčiny a jidiš také romštinu.

Čtyřicátá léta patří mezi zlomová v dějinách brněnského obyvatelstva. Nejtragičtější kapitolou je bezpochyby nacistický holocaust, který postihl zdejší obyvatelstvo, zejména Židy a Romy. Během války bylo také popraveno mnoho zdejších, především českých odpůrců nacistického režimu. Odsun německého obyvatelstva pak dokončil etnickou homogenizaci Brna. Ztráta unikátní národnostní rozmanitosti rovněž přispěla k poválečnému poklesu významu města.

Národnostní identita Brna se však dále vyvíjí. Po válce v Brně postupně narůstá počet Romů přicházejících z východního Slovenska. Početnou skupinou jsou od 70. let Vietnamci. Na počátku devadesátých let se většina Brňanů přihlásila k moravské, spíše než k české národnosti Zároveň se do Brna stěhují za prací v nebývalém počtu lidé z Ukrajiny. Etnická a náboženská diverzita se opět stávají jednou z pozitivních stránek města, ale i příčinou nárůstu rasistických útoků.

Mezi nejpočetnější a nejaktivnější patří: Arméni (v současné době jich žije v Brně asi 250), Bulhaři (přibližně 170 registrovaných příslušníků), Chorvaté (dnes asi 150 až 200), Maďaři (asi 400), muslimové (přibližně 300 – 350), Němci (dnes se k německé národnosti hlásí několik stovek lidí), Poláci (přibližně 500), Romové (zhruba 35 tisíc), Řekové (asi 800), Slováci (v roce 1993 žilo na území Brna 20 tisíc občanů slovenské národnosti), Ukrajinci (nejsou bližší údaje – na území ČR žije zhruba 350 tisíc lidí ze zemí bývalé SSSR), Vietnamci a Židé (brněnská židovská obec má asi 300 členů).

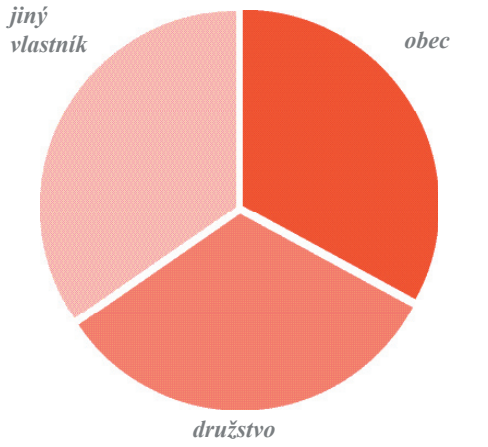
Tyto odhady se liší od údajů zjištěných ve Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB),

kde je však národnost uváděna podle vlastního rozhodnutí každého občana. Podle předběžných výsledků SLDB 2001 bylo na územní města Brna sečteno 288 418 osob národnosti české, 65 455 národnosti moravské (výrazný pokles oproti roku 1991) a 5 569 národnosti slovenské. Výrazně méně osob se hlásí k ostatním národnostem – německé (436), polské (396), romské (393) a slezské (105). Národnost nebyla zjištěna u 14 413 osob.
Podle vlastního rozhodnutí je při SLDB uváděna i náboženská příslušnost. 210 199 osob je podle předběžných výsledků SLDB 2001 bez vyznání, mezi věřícími tvoří nejpočetnější skupinu 111 008 osob římskokatolického vyznání.

4.2. Bydlení

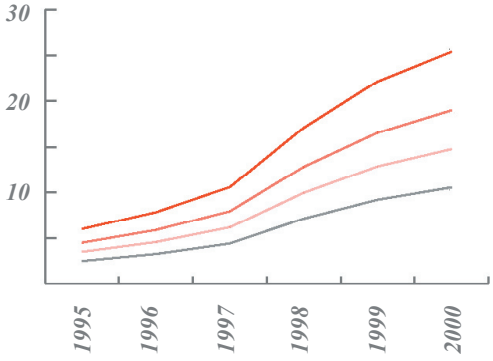
Potřeba bydlení je jednou ze základních lidských priorit. Vytvoření příznivých podmínek pro bydlení je významným aspektem, který může napomoci ke změně současné nepříznivé demografické struktury města z hlediska věku jeho obyvatel a nastavení migračních trendů zejména mladých a vzdělaných skupin obyvatelstva. Pohodu bydlení ovlivňuje komplex faktorů – od kvality bytu a objektu bydlení až po kvalitu veřejných prostranství, úrovně občanské vybavenosti atp.
V uplynulém desetiletí se však situace v této oblasti zhoršila, došlo ke zhroucení státní bytové výstavby, a tím se nedostatek bytů, který byl v zemích střední a východní Evropy již před rokem 1989, ještě znásobil.
Podstatná změna nastala zejména ve vlastnictví bytů. Díky restitucím a prodeji do osobního vlastnictví se vlastnická struktura bytového fondu v Brně přibližuje poměrům v obdobných evropských městech (třetinu bytů vlastní obec, třetinu družstva a třetinu jiný vlastník), počet bytů v poměru na 1 obyvatele je však nižší. Podíl městských bytů a bytů svěřených jednotlivým městským částem se stále snižuje.
Vzhledem k chybějící evidenci bytů je komplexní inventura bytového fondu prováděna pouze při sčítání lidu, domů a bytů. Podle předběžných výsledků SLDB 2001 bylo v Brně sečteno celkem 36 909 domů, z toho 34 086 trvale obydlených a 2 823 neobydlených. Struktura domovního fondu (téměř tři čtvrtiny z nich jsou domy rodinné) určuje profil bytové zástavby.
Z celkového počtu více než 163 986 bytů je 151 368 bytů obydleno trvale (151 617 v roce 1991), 12 618 bytů je neobydlených (téměř dvojnásobek oproti SLDB 1991). Převážná část neobydlených bytů je obydlena přechodně, necelých 10 % slouží k rekreaci.
Od roku 1991 se mírně snížil průměrný počet osob na jeden obydlený byt (z 2,56 na 2,51) a průměrný počet osob na jednu obydlenou místnost nad 8 m^2 (z 1,05 na 1,03). Naopak k nárůstu došlo u průměrného počtu obytných místností (8 a více m^2) na jeden trvale obydlený byt (z 2,42 na 2,44).
Nezbytné budou investice do oprav bytů v domech postavených panelovou technologií (44 % bytového fondu), životnost těchto staveb je nepoměrně menší než u tradiční cihlové výstavby.
Mezi největší problémy v oblasti bydlení patří poplatky za bydlení (především výše nájemného), nefungující trh s byty a nedostatečná bytová výstavba. Výše nájemného, která je stále silně deformována, pro vlastníka domu nedosahuje nákladů nutných k provozu a údržbě nájemního domu. K opravám se většinou přistupuje až po haváriích, průběžným opravám je věnována minimální péče a často ani po restituci a privatizaci nemohou noví vlastníci o svůj majetek pečovat lépe. Deregulace nájemného při respektování nezbytných sociálních jistot spolu se zvýšením nabídky volných bytů je základní nutnou podmínkou pro vznik fungujícího trhu s byty.

Podíl trvale obydlených domů podle vlastníka

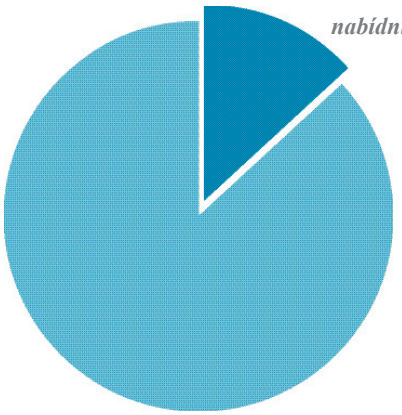
Pramen: OSB MMB, 1996

Vývoj regulovaného nájemného (max. sazba v Kč/měsíc za 1 m^2)

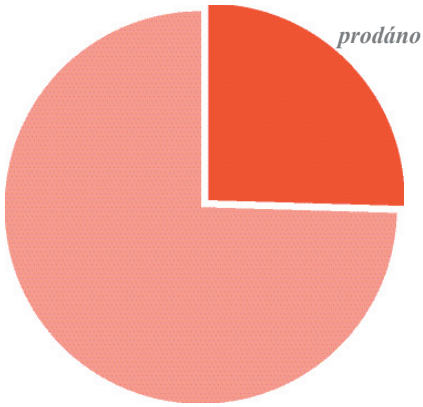
Pramen: BO MMB

Podíl domů v majetku města nabídnutých k prodeji

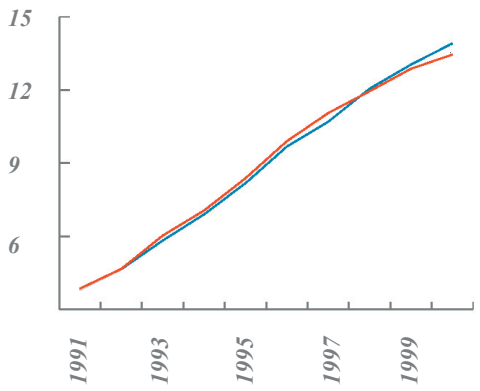
Pramen: BO MMB, 2001

Podíl prodaných domů z celkového počtu nabídnutých

Pramen: BO MMB, 2001

Průměrná měsíční mzda (tis. Kč)

Pramen: ČSÚ

Město k tomu přispívá zejména prodejem městských bytů nájemcům, výstavbou nových bytů formou půdních vestaveb a nástaveb na stávajícím bytovém fondu i výstavbou zcela nových domů, většinou za využití státní dotace.

Nová výstavba v současné době nedokáže nahradit úbytek bytů, pořízení nového bytu do vlastnictví je dostupné jen malé části obyvatel v nejvyšších příjmových skupinách, výstavba realizovaná soukromými investory je velmi drahá a pro většinu populace finančně nedostupná. Obce nemají na výstavbu dostatek prostředků, nemohou ovlivnit druh a skladbu nových bytů, na trhu chybí hlavně menší a levnější byty.

Tato disproporce se ještě zvyšuje vlivem měnící se demografické charakteristiky domácností. Podobně jako v ostatních městech se snižuje velikost domácností, přibývá domácností jednotlivců a bezdětných, vícegenerační soužití se stává výjimečné a většinou nechtěné.

Tyto trendy mohou do budoucna způsobovat stále více problémů, mimo jiné i na trhu práce, kde nedostatečná nabídka bytů může způsobit odliv kvalifikované pracovní síly do jiných regionů.

Existující vysoký stupeň sociální promíšenosti zejména v sídlištích, který vznikl v minulosti v souvislosti se systémem hospodaření s bytovým fondem, podtrhují prohlubující se rozdílné majetkové poměry.

V rezidenčních čtvrtích vznikají areály luxusního bydlení, naopak v chátrajícím domovním a bytovém fondu se usazují chudší vrstvy a problémové skupiny. Je proto v zájmu města nabízet disponibilní pozemky uvnitř domovní zástavby pro atraktivní bydlení a vytvářet podmínky pro rekonstrukci stávající zástavby tak, aby se vytvořily podmínky pro soužití skupin s různým sociálním statusem. Tímto způsobem je možné zastavit (nebo alespoň zpomalit) degradaci obytných souborů a zabránit vzniku sociálně problémových území.

4.3. Životní úroveň

Nové společenské podmínky zasáhly všechny oblasti veřejného i soukromého života. Pro hodnocení životní úrovně je charakteristické, že její vnímání není závislé pouze na objektivních podmínkách, ale stejně tak na jejich subjektivní interpretaci, na jejich prožívání. K popsání všech změn, k nimž během posledních let došlo, by bylo nutné využít rozsáhlá sociologická šetření, protože však žádné tak komplexní šetření není k dispozici, je nutné využít dostupná statistická data.

4.3.1. Příjmová situace

Průměrné měsíční výdělky se v Brně pohybují zhruba na úrovni průměru za celou republiku, do roku 1998 byly dokonce mírně vyšší. V Brně, druhém největším městě republiky, není ovšem v celostátním srovnání odpovídající platová úroveň. Brno se řadí mezi 77 okresy na 11. místo.

Vzhledem k okresům Jihomoravského kraje je hodnota tohoto ukazatele výrazně vyšší, což je dáno zejména významem Brna jako regionálního centra a širokou strukturovanou nabídkou pracovních příležitostí.

4.3.2. Sociální problematika

Při koncipování rozvoje města a jeho praktickém řízení je nezbytné zajišťovat sociální pomoc občanům, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci a potřebují odbornou pomoc k jejímu překonání.

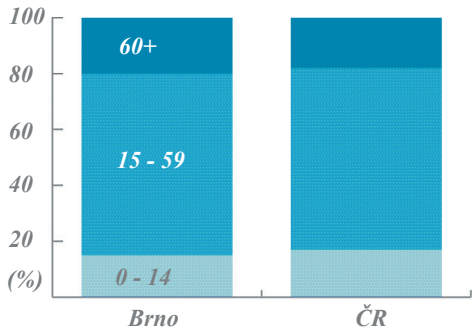
Cílem sociální pomoci je kompenzace nepřiměřených sociálních důsledků nerovností ve schopnostech a možnostech lidí a důsledků různých znevýhodnění a i různé neúspěšnosti na trhu práce, a to formou poskytování

sociálních dávek anebo sociálních služeb.
Systém sociální pomoci v Brně musí reagovat na řadu ekonomických, demografických a sociálních změn a celospolečenských trendů. Vedle tradičních cílových skupin (senioři, zdravotně postižení občané, děti a mládež) narůstá v posledních letech také potřeba péče o další marginalizované skupiny obyvatelstva, které jsou ohroženy sociální exkluzí (bezdomovci, sociálně nepřizpůsobiví, matky s dětmi v tísni, migranti, národnostní menšiny, Romové, drogově závislí, mládež s výchovnými problémy).
K nepříznivým trendům v Brně patří nárůst podílu seniorů v populaci města, jenž je vyšší než v ostatních městech republiky, a následné zvyšování poptávky po sociálních službách pro seniory, kterou jejich současná kapacita není schopna uspokojit.
Narůstá také počet zdravotně postižených občanů, kteří patří ke skupinám nejhůře zasaženým rostoucí mírou nezaměstnanosti. Negativním trendem je zvyšující se počet dlouhodobě nezaměstnaných.
Trvale narůstá počet společensky nepřizpůsobených osob, zejména mladistvých ohrožených závislostí na různých substancích, bezdomovectvím, kriminalitou a sociálním vyloučením.
Současnou situaci v sociální oblasti mapuje připravovaná Koncepce rozvoje sociální pomoci v městě Brně pro období 2001 – 2004, která formuluje problémy a priority v sociální péči pro dané období a navrhuje jejich řešení.

sociální dávky
Garantem dávek sociální péče je stát, který na ně poskytuje dotace ze státního rozpočtu. Dávky sociální péče jsou poskytovány odbory sociální péče MMB a ÚMČ, a to formou jednorázových nebo opakovaných peněžitých příspěvků či věcných dávek. Jedná se o poskytování dávek sociální péče k doplnění životního minima a dávek sociální péče těžce zdravotně postiženým občanům a starým občanům.
Ucelený systém představují dávky státní sociální podpory, které jsou určeny převážně rodinám s nezaopatřenými dětmi. Dělí se na dvě základní skupiny: dávky testované, poskytované v závislosti na výši příjmu, a dávky netestované. Tyto dávky jsou poskytovány na pěti kontaktních místech v Brně.

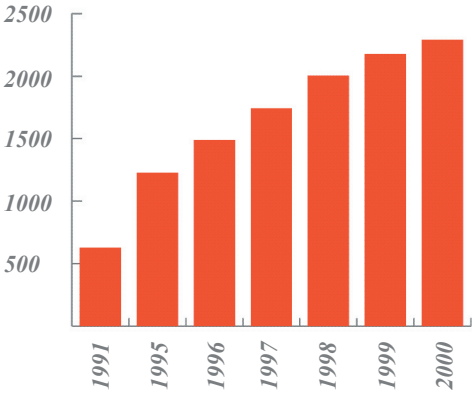
sociální služby
Sociální služby jsou poskytovány Odborem sociální péče MMB, šesti středisky pečovatelské služby při ÚMČ a deseti příspěvkovými organizacemi města (původní Městský ústav sociálních služeb byl k 1. 1. 2001 transformován do deseti příspěvkových organizací: Centrum sociálních služeb, čtyři domovy pro důchodce a pět domovů-penzionů pro důchodce). Sociální služby poskytuje rovněž řada zařízení provozovaných nestátními organizacemi, jejichž počet v posledních letech neustále narůstá.
Ve třinácti zařízeních sociální péče pro seniory (v městských i nestátních) je k dispozici 1 776 lůžek pro trvalý pobyt, dalších 115 lůžek v sedmi zařízeních je určeno pro pobyt přechodný, přesto současná kapacita zejména v domovech a penzionech pro důchodce nepostačuje poptávce.
(K 31. 12. 2001 bylo evidováno na Odboru sociální péče MMB celkem 1 737 žádostí o umístění do domovů důchodců a 1 592 žádostí do domovů-penzionů pro důchodce.)
Pro mentálně postižené děti a mládež jsou určeny čtyři stacionáře

Podíl osob v poproduktivním věku

Pramen: ČSÚ, SLDB 1991, Předběžné výsledky SLDB 2001

Počet společensky nepřizpůsobivých osob v evidenci kurátorů

Pramen: OSP MMB

Dávky státní sociální podpory
dávky testované:
přídavek na dítě
sociální příplatek
příspěvek na dopravu
příspěvek na bydlení

dávky netestované:
rodičovský příspěvek
zaopatřovací příspěvek
dávky pěstounské péče
porodné
pohřebné

Domovy důchodců - městské (kapacita - lůžka):

Nopova	*225*
Věstonická	*404*
Kosmonautů	*172*
Kociánka+Štefánikova	*306*

Domovy - penziony pro důchodce (kapacita - bytové jednotky):

Foltýnova	*213*
Koniklecová	*70*
Okružní	*65*
Podpěrova	*69*
Vychodilova+Tábor	*130*

Domovy důchodců - nestátních organizací (kapacita - lůžka):

Oblastní charita Brno, Kamenná ulice 43
Dům pokojného stáří, sdružení Naděje 26
penzion Ludmila, sdružení Concordia Bonum 41

Stacionáře pro mentálně postižené děti a mládež (kapacita - místa):

ÚSP, Ostrá	*20*
ÚSP, Schodová	*40*
Effeta	*55*

ÚPS pro mentálně postižené děti a mládež - celoroční pobyt (kapacita - místa):

ÚSP, Terezy Novákové	*15*
Domov sv. Markéty	*29*

Ubytovna pro matky s dětmi (kapacita - bytové jednotky):

Koniklecová	*49*

Krizová centra pro ohrožené děti (kapacita - místa):

ul. Hapalova	*2*
o. p. s. Spondea	*8*
Stanice pečovatelské služby, Hapalova	*10*

Centrum sociální prevence, Celní (kapacita - místa):

výchovně preventivní pobyt mladistvých 19
dům na půl cesty pro mládež do 25 let 18
středisko neodkladné pomoci pro mládež v tísni 3

Středisko výchovné péče (kapacita - lůžka):

o. s. Help me	*12*

Zařízení pro bezdomovce (kapacita - místa):

Vídeňská ul. (noclehárna)	*31*
Křenová ul. (ubytovna)	*18*
Středisko osob. hygieny	*6*

Ubytovna Armády spásy pro bezdomovce

Mlýnská ul.	*112*

s celkovou kapacitou 115 míst a ústav sociální péče pro mentálně postižené děti s celoročním pobytem o kapacitě 20 míst.
Město však má nedostatečnou kapacitu zařízení pro mentálně postižené dospělé, dále chybí specializovaná zařízení pro psychotiky a psychopaty, alkoholiky a toxikomany a přetrvává potřeba zřizovat chráněné bydlení pro občany s nižším stupněm mentálního postižení.
Sociální služby pro rodiny s nezaopatřenými dětmi jsou zajišťovány Odborem sociální péče MMB, 24 ÚMČ, Centrem sociálních služeb a nestátními organizacemi. Zmíněné organizace provozují manželské a rodinné poradny, stanici pečovatelské služby pro děti, domovy pro matky s dětmi v tísni a krizová centra pro ohrožené děti a mládež.
Sociálně nepřizpůsobeným občanům, jejichž počet v Brně neustále narůstá, jsou poskytovány služby v zařízeních města i nestátních organizací (noclehárna a ubytovny pro bezdomovce, středisko neodkladné pomoci pro mládež v tísni, zařízení pro preventivní pobyt mladistvých ohrožených sociálně patologickým chováním, dům na půl cesty pro mládež do 25 let, kontaktní klub pro mládež z ulice).
Přínos pro sociální péči v městě Brně představují nestátní organizace, jejichž počet rok od roku narůstá. Rozšiřují spektrum nabídky sociálních služeb, vytvářejí konkurenční prostředí v sociální sféře a díky grantům a dotacím z různých zdrojů přinášejí další prostředky na sociální péči.
Odbor sociální péče MMB spolupracuje v současné době s 35 nestátními organizacemi, jimž město ze svého rozpočtu přispívá na jejich činnost.

4.4. Kvalita života

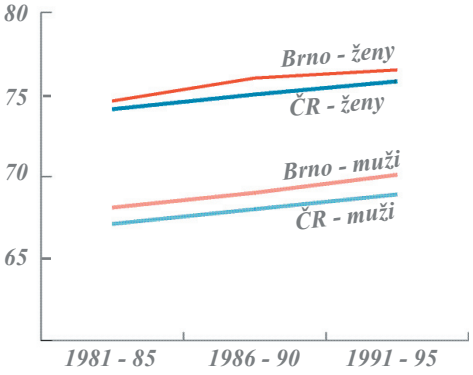
Pro spokojený život každého občana jsou nejpodstatnější čtyři základní věci – dobré zdraví, šťastný rodinný život, přiměřené životní šance a pracovní uspokojení. Tyto čtyři oblasti zahrnují téměř vše, co člověk potřebuje k životu, a zároveň jsou to věci, které nelze trvale udržet jenom z iniciativy jednotlivce, ale musí se o ně ve větší či menší míře postarat stát prostřednictvím svých institucí a v přenesené působnosti pak město.
Zdraví si nelze udržet, nejsou-li ve městě dobré životní podmínky, ať již ve sféře životního prostředí (včetně ekologicky nezávadných potravin či kvalitní vody), či ve sféře zdravotní péče. Šťastný rodinný život předpokládá nejen předvídavé řešení bytové otázky, ale např. i ochranu starých lidí či zajištění přijatelných startovacích podmínek pro mladé občany. O šancích, zejména dětí, v domácí, ale i zahraniční konkurenci rozhoduje právě dnes kvalita jejich přípravy. Nejde jen o úroveň škol, ale o celý komplex otázek spojený s optimální socializací mládeže, včetně systému celoživotního vzdělávání. A konečně město svou hospodářskou politikou nepřímo ovlivňuje např. počet a kvalitu pracovních příležitostí.
K těmto čtyřem nejzákladnějším oblastem života člověka, o které by se mělo město zajímat, je třeba ještě přidat zajištění bezpečnosti občanů a zajištění fungování města jako uceleného systému.

4.4.1. Zdraví

Jak vyplývá z nejrůznějších výzkumů, mezi nejčastější priority občana patří zdraví a bezpečnost. Od počátku devadesátých let je v městě Brně poměrně příznivý klesající trend celkové úmrtnosti. V dlouhodobém vývoji se počet zemřelých v Brně zvyšoval až do roku 1980, kdy dosáhl svého maxima, od poloviny 80. let mírně stagnoval a od počátku devadesátých let klesá. Ze srovnání standardizované úmrtnosti (v přepočtu na 100 tisíc obyvatel evropské standardní populace) s ostatními evropskými státy však vyplývá, že za většinou vyspělých států Evropy stále Brno zaostává.

V posledních letech se snížila zejména úmrtnost na oběhové nemoci. Další snižování úmrtnosti, a tím i přiblížení se k úrovni vyspělých evropských zemí, bude ve velké míře záviset na změně životního stylu obyvatel, především v oblasti výživy, pohybové aktivity a prevence stresů.
Struktura příčin smrti je dlouhodobě stabilní. První místo zaujímají nemoci oběhové soustavy, které jsou příčinou více než poloviny úmrtí, následují novotvary, poranění a otravy a nemoci dýchacího a trávicího ústrojí. Těchto pět příčin smrti představovalo v roce 1995 v Brně 97 % všech úmrtí. K důležitým ukazatelům patří i střední délka života při narození (vyjadřuje naději na dožití novorozence za předpokladu zachování úmrtnostních poměrů v daném období).
V dlouhodobém vývoji tento ukazatel sice pozvolně, ale trvale roste. V období od roku 1981 do roku 1995 se v městě Brně prodloužila střední délka života u mužů o 2 roky a u žen o 1,9 let. Příznivé postavení města Brna mezi ostatními okresy ČR je odrazem nižších hodnot úmrtnosti. Přesto za vyspělými státy Evropy zaostávají ve střední délce života muži o 6 – 7 let, ženy o 5 – 6 let.

Srovnání střední délky života

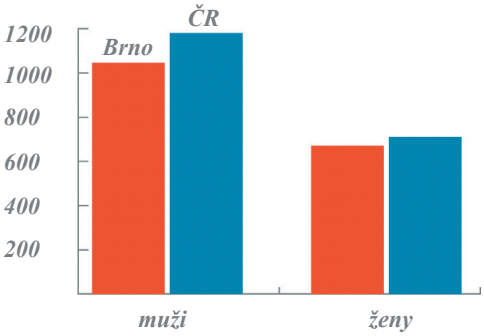

Pramen: ÚZIS, 1996

síť zdravotnických zařízení

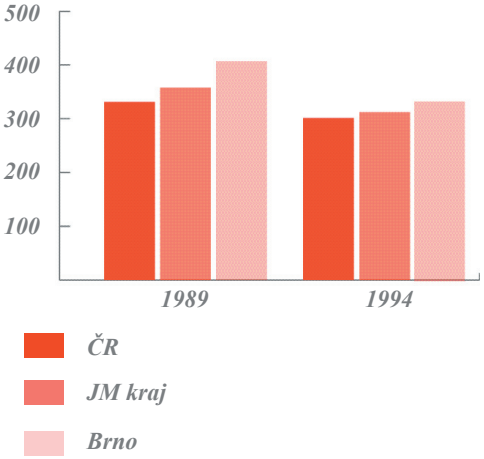
Zrušením Krajského ústavu národního zdraví vznikly samostatné zdravotnické organizace – Fakultní nemocnice Bohunice, Fakultní nemocnice u sv. Anny, Masarykův onkologický ústav, Úrazová nemocnice, Centrum transplantační chirurgie a Psychiatrická léčebna v Brně. Jejich zřizovatelem je Ministerstvo zdravotnictví ČR. Zrušením Městského ústavu národního zdraví vzniklo pět Sdružení zdravotnických zařízení (SZZ I – V), Centrum dětských odborných zdravotnických služeb a Lékárenská služba města Brna, jako samostatné právní subjekty, jejichž zřizovatelem je město Brno. Těmito subjekty byla provozována zdravotnická zařízení ambulantní i lůžková. Z nich se postupně jako samostatné právní subjekty vyčlenily Nemocnice Milosrdných bratří a Dětský domov. V průběhu let 1994 – 1997 bylo rozhodnuto o způsobu privatizace jednotlivých zdravotnických zařízení. Postupně byly realizovány privatizační projekty a vytvořila se hustá síť privátních ambulantních zařízení. Město Brno získalo v rámci privatizace zdravotnictví některé zdravotnické objekty bezúplatným převodem do svého majetku.
Město Brno se z hlediska zdravotní situace a skladby kapacit výrazně liší od jiných částí ČR a oblasti jižní Moravy. Značná část nemocniční péče včetně základní a zcela běžné je poskytována ve velkých fakultních nemocnicích. Aktuální se stává koordinace jejich specializovaných a finančně náročných činností. Historicky vzniklá skladba lůžkového fondu a jeho úzká vazba na okresní struktury jihomoravského regionu způsobuje situaci, kdy při relativním nadbytku lůžek je pociťován v řadě specializací (a zejména v zařízeních dlouhodobé péče) jejich citelný nedostatek.
V lůžkových a ambulantních službách jsou pro obyvatele města Brna zajištěny veškeré služby v dostačujícím rozsahu. Týká se to služeb základních i specializovaných. V současné době je síť ambulantních služeb stabilizovaná, následně dojde spíše k mírnému poklesu počtu poskytovatelů.
Potřeba akutních lůžek v jednotlivých oborech pro obyvatele města Brna je zajištěna v městských zařízeních i v nemocnicích a zařízeních, jejichž zřizovatelem je Ministerstvo zdravotnictví České republiky. V oblasti akutní péče počet lůžek v těchto zařízeních dostačuje potřebě.
U lůžek pro dlouhodobě nemocné není pokryta potřeba obyvatel města Brna. Z celkového počtu potřebných lůžek pro dlouhodobě nemocné (900) bylo v roce 2000 zajištěno přibližně 360 lůžek.

Standardizovaná úmrtnost (1999)

Pramen: ČSÚ, ÚZIS

Počet obyvatel připadající na jedno lékařské místo

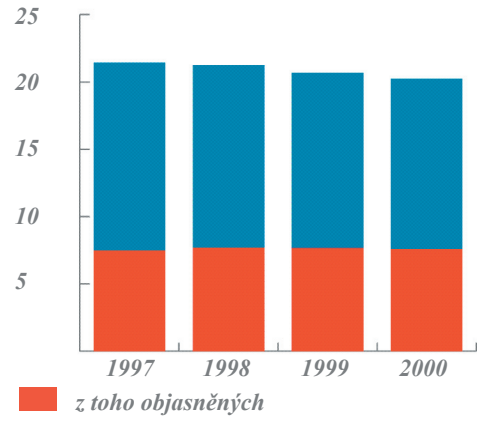
Pramen: OZ MMB

Ve většině základních oborů ambulantních služeb lze konstatovat, že jejich potřeba je nejen naplněna, ale vysoce překročena.
Pokud jde o síť zdravotnických zařízení, je situace poměrně stabilizovaná v oblasti lůžkové i ambulantní. Problémy financování zdravotnických služeb jsou problémy systémové, které nelze řešit z úrovně města. Faktem je zanedbanost budov městských zdravotnických zařízení jak lůžkových, tak ambulantních, a naopak rozestavěnost u fakultních nemocnic.
Hlavní předností zdravotnických služeb základních až po vysoce specializované je jejich dobrá dostupnost pro všechny obyvatele města. To je umožněno díky koncentraci odborných ambulancí i vysoce specializovaných pracovišť fakultních nemocnic a ústavů. Přirozenou základnu pro rozvoj vědeckého potenciálu v oblasti zdravotnictví tvoří univerzity a jejich specializovaná pracoviště.
Hlavním problémem je nedostatek lůžek dlouhodobé zdravotní péče a absence návaznosti na péči sociální, popřípadě zdravotně-sociální zabezpečení občanů po propuštění z lůžkového zařízení a komplex zdravotně-sociální péče o staré občany.
Zlepšit zdraví obyvatel, prostředí ve městě a stav místní komunity – to vše je cílem projektu Brno – zdravé město. Základem projektu Zdravé město je uplatňování principů udržitelného rozvoje na místní úrovni, komplexní podpora zdraví, důraz na aktivitu obyvatel při zlepšování životních podmínek a spolupráce s komunitou. Projekt Zdravé město uplatňuje v podmínkách města Brna strategii WHO Zdraví 2000 a mezinárodní úmluvu o udržitelném rozvoji Agenda 21.

4.4.2. Bezpečnost

Výchozím předpokladem je, že rozvíjet se může jen bezpečné město, tj. takové, ve kterém se nikdo necítí ohrožen na zdraví, životě a na majetku. K eliminaci sociálně patologických jevů a kriminality, která patří v Brně k nejvyšším v ČR, a k eliminaci zneužívání návykových látek jsou zřízeny orgány represivní (Policie České republiky a Městská policie Brno). Kromě toho existuje v Brně řada preventivních aktivit, koordinovaných od roku 1995 Městskou radou pro prevenci kriminality a od roku 1997 též protidrogovou komisí Magistrátu města Brna.
V roce 1996 byla provedena komplexní analýza bezpečnostní situace v městě Brně. Na základě analýzy byly pro období 2. poloviny 90. let stanoveny hlavní bezpečnostní problémy města Brna, mezi kterými čelná místa zaujímají problematika trestné činnosti dětí a mládeže, obavy obyvatel z romské menšiny a dopravněbezpečnostní komplex problematiky města.
Od roku 1998 je zaznamenáván mírný pokles kriminality. Nebezpečný je však nárůst brutality trestné činnosti a zvýšená kriminalita v nejnižších věkových kategoriích.

Počet trestných činů (tis.)

Pramen: Policie ČR

městské ředitelství policie ČR v Brně (MŘ PČR)
Sestává z útvarů pořádkové, dopravní a správní služby, kriminální služby a několika funkčních útvarů.
U některých kategorií trestných činů byl v posledních letech zaznamenán zvýšený index objasněnosti. Pokles trestné činnosti byl zaznamenán např. u loupežných přepadení. Na poklesu nápadu trestné činnosti u krádeží prostých se projevila pozitivně instalace městského kamerového systému, provozovaného MŘ PČR a vybudovaného z prostředků města Brna a ze státní dotace určené na program prevence kriminality. Výrazně také přispěla ke snížení počtu krádeží a případů vykradení motorových vozidel v centru města. Vzrostla hospodářská trestná činnost, u níž však objasněnost

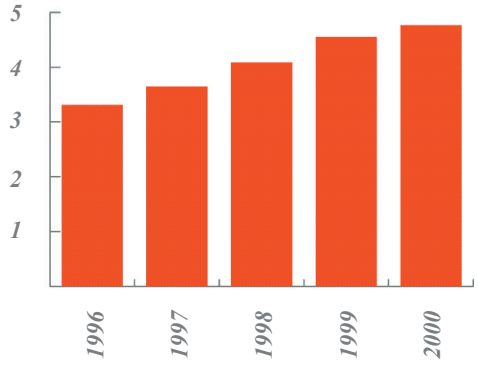
překročila již 90 %. V oblasti dopravní nehodovosti – po dlouhodobé vzestupné tendenci – došlo po roce 2000 k jejímu značnému poklesu. Kromě preventivní činnosti policistů se zde odrazila i změna v pravidlech silničního provozu.
Preventivní činnosti PČR jsou soustředěny od roku 1999 v Preventivní informační skupině MŘ PČR. Za finanční podpory města Brna a ze státního rozpočtu realizuje každoročně 2 – 5 projektů zaměřených především na oblast dětí a mládeže.

městská policie
Městská policie (MP) Brno pracuje od roku 1992. Organizačně má město rozčleněno do 8 revírů, kromě toho má další jednotky s celoměstskou působností. Kromě represivní činnosti (zejména v oblasti přestupků) a součinnostní akce s MŘ PČR organizuje rovněž - prostřednictvím oddělení analýz, taktické přípravy a prevence - preventivní aktivity. Patří k nim například bezplatná evidence jízdních kol, dopravní výchova pro děti na dopravním hřišti, elektronická ostraha budov a majetku města Brna, Centrum tísňového signálu CB – 9, Otevřená televizní ostraha parkoviště, Senior – linka, Tísňová linka pro neslyšící, Zóny vzájemné pomoci (které mají již více než 1 000 členů), pojízdné preventivní pracoviště MOBIDIK a další.

prevence kriminality
Od roku 1995 existuje v Brně Městská rada pro prevenci kriminality a její výkonný a administrativní orgán Koordinační centrum prevence kriminality.
V letech 1996 – 2000 bylo realizováno více než 100 projektů Komplexního součinnostního programu prevence kriminality na místní úrovni v celkové hodnotě téměř 60 milionů Kč. Na jejich realizaci se podílejí město Brno, městské části, nestátní neziskové organizace, organizace národnostních menšin a organizace církevní, MŘ PČR a MP Brno. Kromě těchto projektů náleží k preventivním aktivitám provoz nízkoprahových kontaktních klubů pro rizikové a neorganizované skupiny dětí a mládeže. V rámci Brna působí rovněž specializovaní terénní pracovníci pro práci s ohroženými dětmi a mládeží, tzv. streetworkeři, jejichž hlavním úkolem je vyhledávání rizikových skupin mládeže a jednotlivců a jejich zapojování do činností, které je odklánějí od sociálně patologického chování.
Druhá polovina 90. let je provázena příznačně nárůstem aktivity nestátních neziskových organizací v oblasti eliminace sociálně patologických jevů. K tradičním Katolické charitě a Armádě spásy se řadí Bílý kruh bezpečí (pro oběti trestných činů), obecně prospěšná společnost SPONDEA (pro týrané a zneužívané děti), občanské sdružení Magdalenium (pro týrané ženy), občanské sdružení Podané ruce (pro drogově závislé a experimentující s návykovými látkami) a další.

4.4.3. Kultura
Základy současného postavení brněnské kultury byly dány v roce 1996 po přijetí Statutů kulturních organizací.
Hluboké strukturální společensko-ekonomické změny v naší zemi zasáhly i oblast kultury. Hospodářské a daňové zákony byly od počátku koncipovány bez ohledu na potřeby kultury i bez ohledu na zásady aplikování v této oblasti v zemích EU. Za tohoto stavu je jediným prostředkem pro udržení chodu kulturních institucí státní a městský rozpočet.
Brněnská kultura je mimořádný a široce diferencovaný fenomén.

Počty návštěvníků kulturních institucí zřizovaných městem Brnem

Pramen: OK MMB

Kulturní příspěvkové organizace v Brně:
Knihovna J. Mahena
Národní divadlo v Brně
Centrum experimentálního divadla
Městské divadlo Brno
Loutkové divadlo Radost
KIC města Brna
Dům umění
Hvězdárna a planetárium M. Koperníka
Muzeum města Brna
Státní filharmonie Brno

Akce (spolu)pořádané městem Brnem:
Mezinárodní hudební festival
Mezinárodní divadelní festival Setkání
Klavírní soutěž Amadeus
Mezinárodní folklorní festival
Varhanní festival
Bienále grafického designu
Bonjour Brno
Brno - město uprostřed Evropy
Brněnské kulturní léto
Mezinárodní kytarový festival

Soustřeďuje bohaté umělecké zázemí v nejrůznějších oborech a mnoha směrech jedinečné, dále kulturně-uměleckou oblast tvořící většinu městem zřizovaných organizací a v neposlední řadě širokou amatérskou a poloprofesionální základnu orientovanou do všech forem umělecké a kulturní činnosti.

Specifikem Brna je, že základy brněnské kultury byly formovány multietnickou různorodostí města (působili zde Češi, Rakušané, Němci, Židé, v mladší historii např. Řekové či Bulhaři aj.). Nesporný vliv na kulturní rozvoj Brna mělo i sousedství Vídně.

Vysokou koncentrací uměleckých aktivit a z toho odpovídající šíří nabízených služeb se v Brně podařilo soustředit výraznou uměleckou komunitu lidí, která je schopna udržet a rozvíjet pozici druhého největšího kulturního centra v ČR. Kultura ve městě Brně svým významem a kvalitou přesahuje jak jeho hranice, tak hranice regionu. Přesto přetrvávajícími problémy a riziky je nestabilita ekonomických podmínek v krátkodobém i střednědobém časovém horizontu, vycházející z dosud státem nepojmenovaných a neřešených situací a vztahů.

Je nutné definovat veřejné služby státu v oblasti kultury jako služby veřejně prospěšné a funkce ekonomické.

Při vší snaze o zvyšování vlastních výnosů, získávání grantů a dotací z jiných zdrojů jsou prostředky, se kterými brněnské kulturní organizace hospodaří, často nedostačující. Snahu o alespoň základní údržbu svěřeného majetku a pokrytí zvyšujících se nákladů na služby a energie způsobují, že na vlastní činnost organizací je možné vynaložit stále méně finančních prostředků. Tato klesající tendence není nikterak radikální, je spíše postupná, a její dopad je tím zastírán. Mírně, ale přesto dochází ke snižování počtu premiér, často se objevují obnovené premiéry, které nevyžadují tak velké náklady, a pozvání k hostování významných mimobrněnských osobností a uměleckých souborů je determinováno omezenými finančními zdroji. Jsou redukovány náklady na propagaci, zvyšuje se cena vstupenek.

Také příprava a realizace nových výstav je časově i finančně stále náročnější. Jednotlivé kulturní instituce se vyrovnávají s novými náklady na úkor nejrůznějších aktivit, které se již začínají odrážet v úrovni jimi poskytovaných služeb. Např. Knihovna Jiřího Mahena není schopna nabídnout veřejnosti dostatečný počet nově nakupovaných titulů, což se pak projevuje negativně v zájmu čtenářů o její služby. Muzeum města Brna téměř zastavilo nákup nových sbírkových předmětů.

Číselné rozbory a analýzy dokazují absenci krytí inflačního nárůstu v průběhu let 1996 – 1999 ze strany zřizovatele. Tento vývoj vede ke snižování finančních prostředků v oblasti oprav a údržby, nedovoluje organizacím plně vytvářet a naplňovat fond reprodukce a přispívá k omezování činnosti. Výdaje na činnost tvoří druhou nejvyšší částku rozpočtu, neboť se jedná o finanční prostředky, které svým vkladem přinášejí organizaci výnosy.

Město Brno se podílí na konání mnoha významných kulturních akcí, přehlídek, festivalů, výstav, konferencí a soutěží. Činnosti pořádané v hlavní pořadatelské funkci, jsou zajišťovány prostřednictvím vybrané agentury, jako spolupořadatelské akce jsou konány prostřednictvím Odboru kultury MMB, který v těchto případech spolu s hlavním pořadatelem plní funkci organizační a koordinační.

Město Brno tvoří zázemí pro řadu kulturních aktivit soustředěných do nejrůznějších oblastí a funkcí kultury. Projevují se prostřednictvím činnosti obecně prospěšných společností, občanských sdružení, nadací, spolků, fondů i jednotlivých osob. Tyto aktivity jsou zdrojem a základnou všeobecné kulturnosti města.

Město Brno podporuje a oceňuje činnost všech těchto subjektů, protože deklarují aktivní zájem občanů o kulturu. Je to konkrétní realizace kulturní politiky, od aktivity občanů neoddělitelná.
Konkurzní řízení na rozdělení finančních prostředků se vyhlašuje každoročně. Finanční příspěvky jsou dvojího charakteru – určené na konkrétní projekty (dělí se do sedmi oblastí – hudební, výtvarné, divadelní, literární, tanec/folklor, klubové a různé) nebo na provozní náklady. Druhá kategorie příspěvků je určena pouze právnickým subjektům na celoroční zajištění podmínek spojených s činností. Tímto způsobem jsou podporovány pěvecké sbory, hudební tělesa, divadelní a folklorní soubory, které rozšiřují nabídku kulturních služeb a nemohou být městem zřizovány.

4.4.4. Volný čas

Současnou městskou civilizaci charakterizuje stoupající objem volného času, který je podmínkou, ale také příčinou stále se rozrůstajícího spektra volnočasových aktivit. Kromě aktivit realizovaných v prostředí domova jde o činnosti vyžadující různou míru vybavenosti. Brno má z hlediska dlouhodobé a víkendové rekreace velikou výhodu ve svém atraktivním zázemí, nicméně i toto zázemí potřebuje svou vybavenost. Ať již jde o Brněnskou přehradu, Mariánské údolí, Podkomorské lesy či údolí Bílého potoka.
Z hlediska krátkodobé – každodenní rekreace mají největší, tj. masový význam především aktivity kulturně-zábavní a sportovně-rekreační. Samostatnou kapitolou jsou pak takové aktivity, které zdánlivě žádnou zvláštní vybavenost nepotřebují, ale ve skutečnosti právě vybaveností tvoří město podmínky k jejich uskutečňování. Jde o využívání veřejných prostor pro procházky, odpočinek v parcích, ulicích a pasážích města. Právě městský mobiliář spojený s údržbou a čistotou města a bezpečností – jak vůči dopravě, tak vůči kriminalitě – vytváří podmínky pro bezkonfliktní trávení volného času.
Trávení volného času je úzce spojeno s demografickými a sociálně-ekonomickými charakteristikami obyvatel. Jiné požadavky mají děti, jiné mládež a opět jiné např. důchodci. Nesporné je, že právě vytvoření podmínek pro to, aby měly kde a jak možnost trávit svůj volný čas děti, je účinnou prevencí pozdějšího sociálně patologického chování mládeže. Organizování volnočasových aktivit dětí a mládeže se v Brně věnuje několik stovek občanských sdružení dětí a mládeže a dalších organizací nejrůznějšího zaměření (Junák, Pionýr, Česká tábornická unie, divadelní a folklorní soubory, sportovní kluby atd.). Téměř tři sta těchto organizací podporuje město Brno každoročními finančními dotacemi, čímž přispívá k rozvoji jejich činnosti a umožňuje účastnit se volnočasových aktivit i dětem ze sociálně slabších rodin.
V Brně dále pracuje sedm Center volného času s 13 pobočkami, které jsou vedle státu významně dotovány městem a úřady městských částí. Centra navštěvuje pravidelně přes 10 000 dětí, nepravidelnými aktivitami projde ročně na 135 000 mladých lidí.

Vybraná centra volného času:

CVČ	*Kosmonautů*
CVČ Lužánky	*Lidická 50*
CVČ Ulita	*Stamicova 7*
CVČ Řečkovice	*Ječná 26*
CVČ Koníček	*Rašelinová 9-11*
Bystrouška CVČ	*Fleischnerova 1a*
BCVČ	*Milénova 13*

4.4.5. Sport a tělovýchova

V Brně je přibližně 600 sportovních zařízení a sportovišť lokálního významu. Některá sportoviště však mají charakter sportovního zařízení celoměstského významu. Jde jednak o sportovní zařízení účelová (např. SKP Kometa Brno, Moravská Slavia, SK Královo Pole, TJ Start Brno atd.), jednak o sportovně rekreační zařízení (rekreační areály – koupaliště Brněnská přehrada, Mariánské údolí, Riviéra, koupaliště Dobrovského,

Brněnské tělovýchovné sdružení:
Organizace sdružuje téměř 45 000 členů ve více 200 tělovýchovných jednotách a klubech, její součástí jsou také významné sportovní asociace, např. Asociace vysokoškolského sportu, Brněnské atletické sdružení apod.

Česká obec sokolská:
Je rozdělena na dvě župy, které sdružují ve 25 tělocvičných jednotách 11 160 členů.

Česká asociace sport pro všechny:
Sdružuje 10 328 členů.

Asociace školních sportovních klubů:
Sdružuje 6868 členů v 87 klubech.

Klub českých turistů:
Sdružuje 1 616 členů ve 23 odborech.

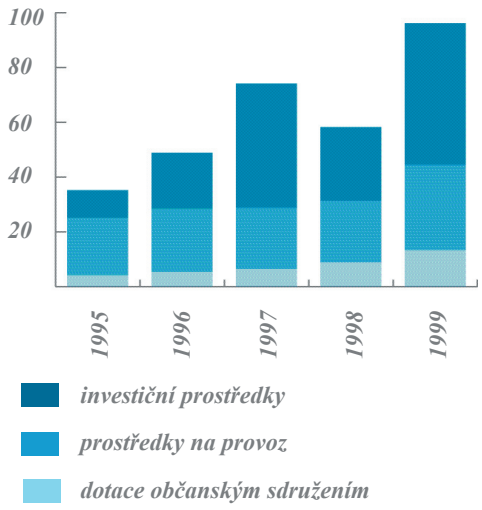
Orel:
Je rozdělen na dvě župy, které sdružují ve 14 jednotách 956 členů. Činnost je rozvíjena ve 24 sportovních odvětvích.

Český střelecký svaz:
Registrováno je 20 sportovně-střeleckých klubů s celkovým počtem 557 členů.

Vybraná sportovní zařízení:

koupaliště a bazény	*23*
hřiště	*321*
tělocvičny	*135*
stadiony	*17*
zimní stadiony	*5*
ostatní zařízení	*81*

Výdaje města Brna na sport (mil. Kč)

Pramen: OŠMT MMB

Kraví hora, Křižíkova, TJ Tatran Starý Lískovec a lázně Zábrdovice. Infrastruktura převážné části především lokálních sportovišť je však poměrně zanedbaná a zlepšení stavu si vyžádá značné prostředky.
Město Brno je tradičně významným centrem kopané, volejbalu, basketbalu i dalších kolektivních sportů. Současně je Brno přirozeným centrem pro pořádání vrcholných sportovních událostí, na druhé straně je otázkou, nakolik k tomu má potřebné zázemí ve formě sportovní vybavenosti na odpovídající úrovni. V současnosti byla dokončena hala míčových sportů v areálu SK Královo Pole, která bude zařízením se světovými parametry a umožní pořádání soutěží evropského i světového významu.
Brno v současnosti vlastní pouze víceúčelovou halu Rondo a rekreační a výukové bazény, včetně bazénů školních.
Město dosud podporovalo sport dvěma způsoby. Neinvestiční prostředky poskytovalo formou dotací občanským sdružením (tělovýchovné jednoty, sportovní kluby, Sokol, Orel apod.). Investiční prostředky a také příspěvek na provoz pak vkládalo do svých zařízení, tj. zejména do haly Rondo (provozované příspěvkovou organizací Starez) a rekreačního areálu v Zábrdovicích (Lázně města Brna). Výjimkou z tohoto pravidla je podpora plaveckého stadionu Za Lužánkami, kde město od roku 1995 poskytuje dotace akciové společnosti Kometa PS, a. s., včetně dotace na investice.
Vedle toho vkládají do sportu a tělovýchovy prostředky také jednotlivé městské části, přičemž nejvýznamnější příspěvky byly poskytovány na provozování sportovních zařízení – zimní stadion Úvoz, koupaliště Kraví hora, kluziště SK Královo Pole a koupaliště Dobrovského a Křižíkova. Menšími částkami pak městské části přispívají i na činnosti některých oddílů či na některé akce pořádané na území městských částí.
Nevyhovující základna pro profesionální a poloprofesionální sport není jediným handicapem města. Vzhledem k velikosti Brna existuje silná poptávka po možnostech sportovně-rekreačního vyžití ze strany obyvatelstva, jež v řadě případů není uspokojena.
Ačkoliv je v Brně řada sportovišť a velké množství oddílů, které poskytují možnost sportovat – a došlo i k výraznému nárůstu privátních (komerčních) sportovních zařízení, některé typy sportovně-rekreačních zařízení chybí, nebo je jich znatelný nedostatek. Do této kategorie patří zejména komplexní sportovně-rekreační areály určené pro volný čas obyvatel, kryté plavecké bazény a uměle chlazené ledové plochy.
Komplexní sportovně-rekreační areály, tedy taková zařízení, kde je pohyb spojen se zábavou, společenskými kontakty apod., jsou velmi žádoucí tím, že mohou motivovat velkou část populace k pravidelnému pohybu, a tím napomáhat zlepšení zdravotního stavu obyvatel.
Z hlediska nejširšího využití je v Brně – s výjimkou některých sídlišť – nedostatek plácků pro hry a volný pohyb dětí. I ty stávající jsou velmi často špatně vybavené a udržované, a tím ztrácejí význam funkce, pro kterou byly určeny.

4.4.6. Památky

Mezi významné faktory ovlivňující a spoluvytvářející kvalitu života patří kultura městského prostředí. Tento fenomén je spjat s ochranou a revitalizací dochovaných hodnot tzv. historického patrimonia, s uchováváním přírodního rámce sídla, s novým pojetím péče o veřejné prostory a s celoplošným pojetím kvalitativních zásahů a opatření.
Význam historického vývoje, prostředí a hodnot města Brna je zdůrazněn vyhlášením Městské památkové rezervace Brno o celkové výměře 158,3 ha vládním nařízením č. 54/89 Sb.

Územím širším lze definovat Ochranné pásmo Městské památkové rezervace Brno, v celkové výměře 2 932 ha. Městská památková rezervace má 797 budov a z toho má 475 objektů charakter kulturní památky. Město Brno pak má 1 346 kulturních památek (počet je pohyblivý).
Na území města Brna se nachází dále Památková zóna lidové architektury v Brně–Tuřanech – Brněnských Ivanovicích.
Mimo památkovou rezervaci je zatím v oblasti památkové správy poměrně málo zohledněn historický industriální charakter Brna. Z hlediska architektonického vývoje města je výraznou složkou "genia loci" města i rozsáhlý soubor funkcionalistických staveb.

Národní kulturní památky:
Petrov - Brno (areál)
Špilberk (hrad a park)
sv. Jakub Větší
vila Tugendhat
Kounicovy koleje
čestné pohřebiště na Ústředním hřbitově
Moravské zemské desky

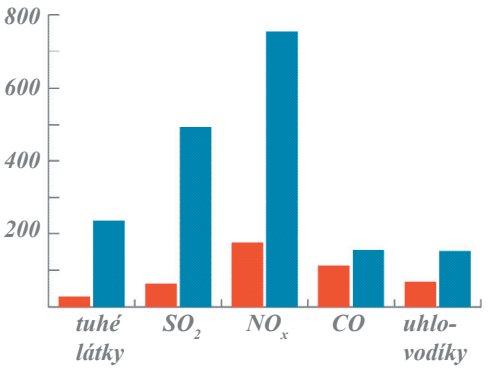
4.5. Životní prostředí

Zdraví a kvalita života člověka i společnosti nemalou měrou souvisí s kvalitou prostředí, ve kterém žijí. Kvalita ovzduší, vody a půdy, způsoby likvidace odpadů, rozsah a stav zeleně, to vše přímo či nepřímo ovlivňuje zdraví a životní spokojenost obyvatel města. Ve městě Brně patří k nejzávažnějším problémům životního prostředí znečištění ovzduší v bezprostředním okolí frekventovaných komunikací, hlučnost z dopravy a průmyslová kontaminace zemin, horninového prostředí a podzemních vod v zastavěném území města. Rozsáhlá je nabídka přírodních rekreačních možností pro obyvatele města.

4.5.1. Povrchové vody

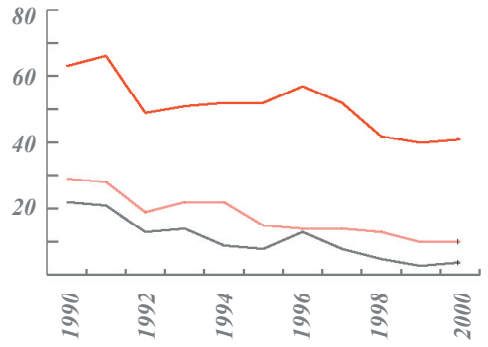
Hydrologickou síť na území města Brna tvoří řeky Svratka a Svitava se svými přítoky. Problémem značné části toků je čistota vody a neuspokojivý stav koryt a úprav břehů. Na území města je kvalita povrchové vody pravidelně sledována na řece Svitavě, Svratce a v potoce Vrbovci. Vývoj za poslední čtyři roky ukazuje zlepšení v kvalitě povrchových vod. Vzhledem k faktu, že Svratka je od Brněnské přehrady po Pisárky vodárenským tokem s pásmy hygienické ochrany, je rovněž dobře hodnocena kvalita vody ve Svratce v Pisárkách. Poměrně horší celková jakost vody přetrvává ve Svitavě vzhledem k zaústění dešťových odlehčení městské stokové sítě. Jakost vody ve Svratce při průtoku Brnem negativně ovlivňují průsaky ze starých kontaminací v prostoru Starého Brna. Řeky na území města jsou také nárazově znečišťovány odlehčovacími komorami kanalizačních stok, negativně působí i snížení samočisticí schopnosti toků jako důsledku předchozích špatných úprav. V důsledku rozvoje města ČOV Modřice není schopna dodržovat limity, zejména v oblasti odstraňování dusíku a fosforu. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k zahájení jejího rozšíření.
Přibližně 50 % vodních toků na území města je upravených, Svratka je regulována v délce 10 km, pět jezů upravuje spádové poměry. Svitava je upravena v délce 9 km s šesti jezy.
Velké procento malých toků je nevhodně upraveno. Koordinace revitalizace všech vodních toků (např. v rámci širších rozvojových projektů) je nedostatečná. Zanedbána je rovněž rekreační a estetická funkce nábřeží obou brněnských řek.
Z vodních ploch a nádrží je nejvýznamnější Brněnská přehrada s plochou 2,3 km^2 a se zásobním objemem vody 18,5 mil. m^3. Dále jsou významné nádrže v Mariánském údolí a rybníky na říčce Ponávce, především z hlediska budoucího využití k rekreačním účelům. Na Ivanovickém potoku je lokalita Holásecká jezera, která je rovněž významnou oblastí s možností dalšího využití.
Jako špatná je hodnocena kvalita vody v Brněnské přehradě vzhledem k vysokým hodnotám pH, navíc v posledních třech desetiletích dochází

Emise znečišťujících látek ze středních a velkých stacionárních zdrojů (t)

Pramen: OŽP MMB, 1999

Průměrné roční koncentrace PP, SO_2, NO_x (μg/m³)

Pramen: MHS, 2000

k eutrofizaci a masovému rozvoji cyanobakterií (sinic), které se stávají vzhledem k jejich množství problémem nejen estetickým, ale také hygienickým a zdravotním.

4.5.2. Ovzduší

Stav ovzduší se postupně zlepšuje. Na území Brna není kromě dopravy žádný dominantní zdroj znečišťování ovzduší, který by nadměrně zatěžoval kvalitu ovzduší. Zlepšení bylo dosaženo rekonstrukcí všech velkých a řady středních zdrojů znečištění ze spalování tuhých paliv. Veškeré velké zdroje znečišťování ovzduší jsou plynofikovány a využívají ve značné míře moderní spalovací technologie. Drtivá většina středních zdrojů byla rovněž plynofikována, nebo byla napojena na síť centrálního zásobování teplem. Výhodou Brna je oproti jiným srovnatelným městům v ČR rozsáhlá síť parovodního a horkovodního rozvodu dálkového tepla, díky které jsou v imisně exponovaných částech města (historické jádro, okolí komunikací s vysokou intenzitou dopravy, oblasti se sklony k tvoření inverzí apod.) udržovány hodnoty koncentrací škodlivin v přijatelných mezích. Tím je potlačen vliv malých zdrojů znečišťování ovzduší, které se i tak stávají po dopravě druhým největším znečišťovatelem města. Na území města Brna bylo v roce 1999 identifikováno 772 středních zdrojů a 78 velkých zdrojů znečišťování ovzduší.

Důsledkem nerovnoměrnosti cen paliv a energií existuje v poslední době velký tlak provozovatelů na odpojování od systému centrálního zásobování teplem spojený s přechodem na lokální vytápění (zejména zemním plynem) s negativním dopadem na kvalitu ovzduší. Preference ekologických způsobů vytápění je v současnosti uplatňována na území Městské památkové rezervace. Ke snížení znečištění ze stacionárních zdrojů přispívají rovněž probíhající regenerace a zateplování obytných domů, zejména pak panelových.

Mezi nejvíce imisně zatížené lokality patří centrální část města, části Komárova, Černovic a Židenic a okolí hlavních dopravních tahů. Vysoká intenzita dopravy je jednoznačnou příčinou vysokých imisních koncentrací zejména u polétavého prachu a oxidů dusíku (NO_x). Nadlimitní hodnoty NO_x jsou registrovány na měřicích stanici Svatoplukova, při inverzních podmínkách také na stanicích Zvonařka a Kounicova.

Podíl mobilních zdrojů znečištění na celkovém imisním zatížení je odhadován na 80 % a souvisí především s prudkým nárůstem IAD v průběhu 90. let. Relativně dobrý stav kvality ovzduší je v oblastech s nízkou intenzitou dopravy, bez přítomnosti závažnějších zdrojů znečišťování ovzduší, tj. v okrajových a výše položených částech města. K překračování imisních limitů u oxidu siřičitého (SO_2) a oxidu uhelnatého (CO) v Brně nedochází.

Koncentrace znečišťujících látek na území města jsou v současnosti sledovány staničními sítěmi Českého hydrometeorologického ústavu, Městské hygienické stanice (MHS) a Magistrátu města Brna. Město Brno provozuje síť imisního monitoringu sestávající nyní z pěti stacionárních měřicích stanic a dvou měřicích mobilních jednotek.

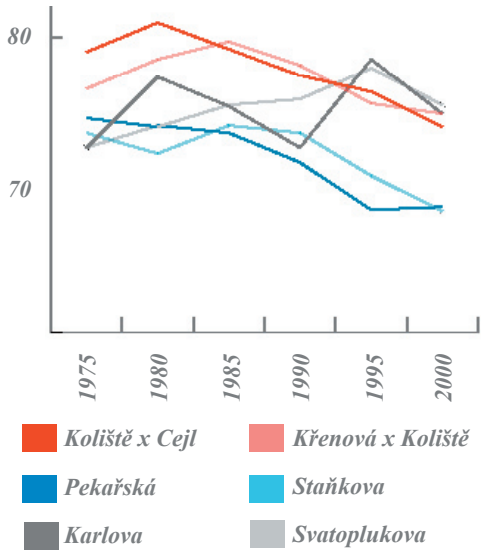
4.5.3. Hluk

Hluk je důležitým negativně působícím faktorem životního prostředí, který má výrazně stresující vliv. Největšími zdroji hluku ve městě Brně je doprava, průmysl, místně pak komunální provozovny.

Až 80 % hluku v městském prostředí je vyvoláno provozem automobilů, ve městě Brně je nadměrnému hluku z dopravy vystavována odhadem třetina obyvatel. Přípustné hladiny hluku nejsou dodrženy u žádné frekventované

komunikace.
Hladina hluku u většiny stanovišť sledovaných Městskou hygienickou stanicí, zejména u hlavních tahů, se pohybuje okolo 72 – 75 dB(A), čímž jsou překračovány limitní hodnoty ekvivalentní hladiny hluku 65 dB(A). V důsledku rovnoměrnějšího rozložení dopravy během dne jsou limitní hodnoty v současné době překračovány i mimo období ranních a odpoledních špiček. K zásadnímu poklesu hlučnosti nedochází ani v nočních hodinách. Nejvyšší hodnoty byly naměřeny na Kolišti, dále na stanicích Svatoplukova a Karlova. Problémy s hlukem z dopravy se prakticky nevyskytují v nových velkých obytných celcích.
Modernizace vozového parku, stejně jako uplatňování snížené maximální rychlosti 50 km/h jsou možnými příčinami menšího nárůstu hlukové zátěže, než by odpovídalo prudkému vývoji automobilizace v 90. letech. Ke snížení hladiny hluku dochází v řadě lokalit rovněž vybudováním nových úseků komunikací a změnami organizace dopravy.

Vývoj hlukové situace na vybraných komunikacích (dB(A))

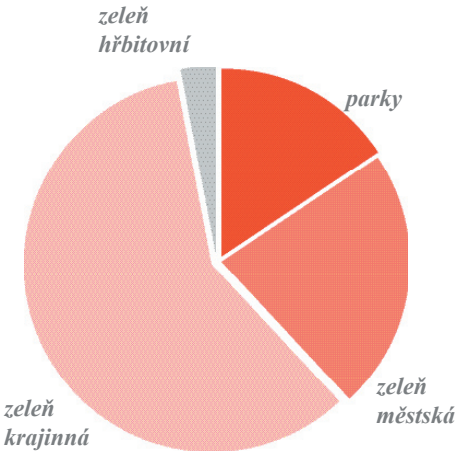

Pramen: OŽP MMB, 1999

4.5.4. Zeleň

Na území města je zeleň rozdělena podle převažující funkce na zeleň městskou (parky, zeleň rekreační a menší parkově upravené plochy do 0,5 ha – parčíky, nároží, plochy před veřejnými budovami apod.) a zeleň krajinnou (rozptýlená zeleň v krajině – keřové, stromové a smíšené skupiny, zarostlé meze, strže, dále pak souvislé rekreační plochy ve volné krajině – pláže Brněnské přehrady, travnaté břehy apod.).

Zastoupení zeleně na území Brna

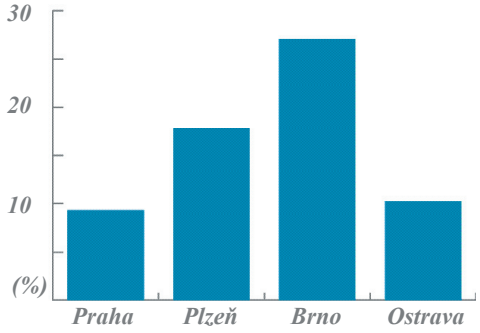

Pramen: OVLHZ MMB, 2000

městské parky

Jako park je chápána veřejně přístupná plocha zeleně minimální velikosti 0,5 ha. Celková výměra parků na území města Brna je 165 ha, tj. 4,3 m^2 na jednoho obyvatele. Park má v dochodné vzdálenosti (400 m) pouze 54 % obyvatel, což tedy znamená, že 46 % obyvatel Brna nemá v dochodné vzdálenosti žádnou parkovou plochu. Nejkritičtější situace je na území jihovýchodního sektoru města, kde 75 % obyvatel města nemá v dochodné vzdálenosti žádný park.
Pro město nad 100 000 obyvatel je udáván normativ 15 m^2 na 1 obyvatele (Výzkumný ústav okrasného zahradnictví Průhonice – VÚVA), to znamená, že v Brně by mělo být 582 ha parků. V současné době tedy chybí na území města 417 ha parkových ploch.
Brněnské parky jsou svou rozlohou nedostatečné a nemohou vytvořit prostor pro aktivní a různorodý způsob trávení volného času.
Brno má celkem 38 parků o celkové rozloze 165 ha, tedy průměrná velikost jednoho parku je 4,3 ha. Vybavenost parků vycházející z jejich tradičního pojetí je nedostatečná, omezuje jejich využití na procházky, posezení na lavičce, hry dětí předškolního věku. Ostatní věkové skupiny, zejména obyvatelé v produktivním věku, nenacházejí v současných parcích atraktivní prostor pro rekreaci.

Srovnání vybraných měst - lesnatost

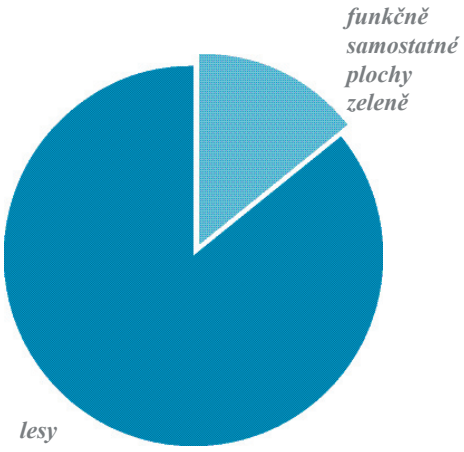

Pramen: Český ekologický ústav, 1999

rekreační oblasti

Z rekreačních oblastí města je nejvíce využívána Brněnská přehrada, která je v letních měsících roku rekreační návštěvností přetížena a dochází k devastaci přírodních prvků území. Ostatní rekreační oblasti – Mariánské údolí, Holedná, zejména Ponávka – nemají dostatečnou rekreační vybavenost, aby mohly být celoročně využívány.
Rekreační areály jsou přetíženy a devastovány, navíc trpí nedostatečnou vybaveností. Tato situace je markantní zejména v případě vodních ploch a koupališť, vodní toky jsou pro rekreaci využívány minimálně.

Zastoupení zeleně a lesů na území Brna

Pramen: OVLHZ MMB, 2000

Na území města Brna je v současné době více než 1 500 ha zahrádek, což představuje téměř 40 m² zahrádek na 1 obyvatele. Ukazatele VÚVA doporučují pro vyváženost městských funkcí 8 – 13 m² zahrádek na 1 obyvatele. V Brně je horní hranice doporučené výměry 3x překročena.

4.5.5. Lesy

Brno má velmi atraktivní okolí díky členitému terénu a velkému množství lesů, které ho s výjimkou jihu obklopují. Lesnatost na území města činí 27,8 %, kolísá však podle jednotlivých katastrálních území.

Výměra lesů na území Brna představuje 6 394 ha. Necelá desetina lesů na území Brna je ve vlastnictví města (město je druhým největším vlastníkem lesa v Jihomoravském kraji). Většina lesů má, kromě funkce hospodářské, i významný rekreační potenciál.

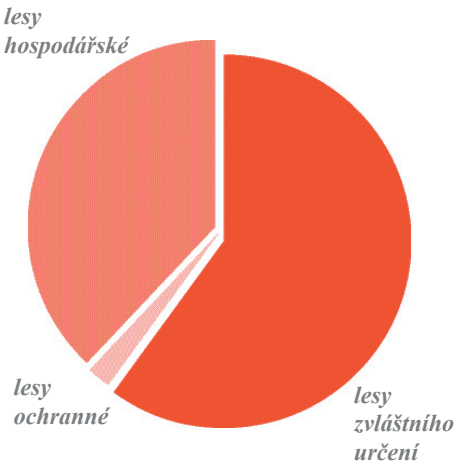
Mezi nejvýznamnější ohrožení současné kvality lesních celků patří zvýšené rekreační využívání a přibližování suburbánní obytné výstavby. Posledním vážným zásahem do příměstského lesního prstence byla stavba automotodromu v území Podkomorských lesů v roce 1987.

4.5.6. Ochrana přírody a krajiny

Na území města se dochovalo velké množství ploch blízkých přírodnímu stavu, které byly vyhlášeny jako maloplošná chráněná území. Legislativní ochrana je poskytována 29 přírodně cenným lokalitám, které jsou zařazeny do kategorie národní přírodní památka, přírodní památka a přírodní rezervace. Na katastr města zasahují také tři velkoplošná chráněná území: na severovýchodě je to Chráněná krajinná oblast Moravský kras, na severozápadě Přírodní park Podkomorské lesy a Přírodní park Baba. Průběžně probíhá registrace významných krajinných prvků (47 VKP v roce 2000).

Pro území města Brna je zpracován územní systém ekologické stability jako propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu.

Kategorie lesů na území Brna

Pramen: ÚHA MMB

4.5.7. Půda, horninové prostředí a podzemní vody

V severní a východní části města se nacházejí zásoby kvalitní podzemní vody, využívané prostřednictvím několika desítek vrtů, které však nejsou plně monitorovány. Také kontaminace podzemních vod je doposud poměrně málo zmapovanou oblastí. Řada průmyslových podniků uplatňuje nedokonalý environmentální management, pouze malý počet firem zavádí ISO normy či EMAS, což vede ke zvýšenému riziku kontaminací.

Půda, která nebyla využita pro výstavbu, je téměř bez výjimky silně pozměněna ekonomickou činností lidské společnosti (skrývky, zavážky, výkopy, hnojení průmyslovými hnojivy, nesprávné založení a provozování skládky apod).

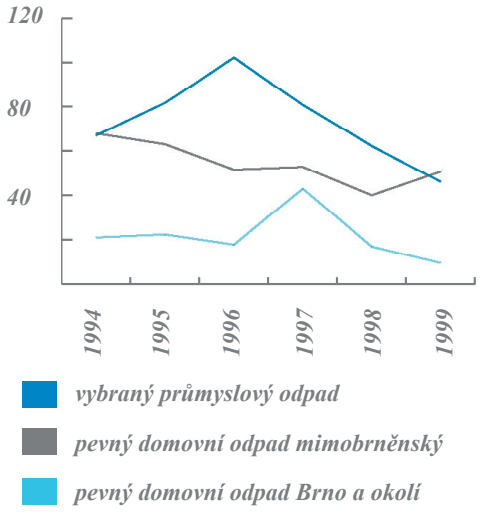
V oblasti znečištění půdy je z hlediska platných limitů stav dobrý. Dochází však k postupnému zvyšování zátěže vlivem dopravy zejména v okolí frekventovaných komunikací v místech s nedostatečným rozptylem škodlivin. Ze sledování vývoje znečištění půd v letech 1991 – 1996 vyplývá zejména postupný vyšší výskyt polyaromatických uhlovodíků, obsah těžkých kovů se zatím nemění.

Stav zemědělských ploch sloužících k zemědělské výrobě je vyhovující. Pouze v jižních částech města, kde byly dříve do půd aplikovány čistírenské kaly, se ojediněle vyskytují vyšší obsahy těžkých kovů a polyaromatických uhlovodíků.

Specifickým problémem je kontaminace horninového prostředí

průmyslovými zátěžemi. Od poloviny 90. let probíhá mapování všech zátěží za využití ekologických auditů podniků a plošných ekologických auditů financovaných městem. Ke kontaminaci horninového prostředí a podzemní vody prokazatelně přispívá činnost přibližně 100 podniků. Nejvíce znečištěné lokality se nacházejí v pásu vedoucím od Maloměřic přes Židenice do Komárova, Heršpic a Přízřenic. Dekontaminace je otázkou až několika desetiletí, z důvodů časové a finanční náročnosti na zmapování a provedení vlastní sanace. K sanacím ekologických zátěží krytých samotným podnikem nebo ze státních fondů dochází pouze selektivně.
Problematika kontaminací druhotně ovlivňuje také investiční atraktivitu městských pozemků, možnost jejich komerční revitalizace, a je tak jednou z příčin současné preference staveb na zelené louce.

Zbytkový odpad zneškodněný ve spalovně (tis. t)

Pramen: OŽP MMB, 1999

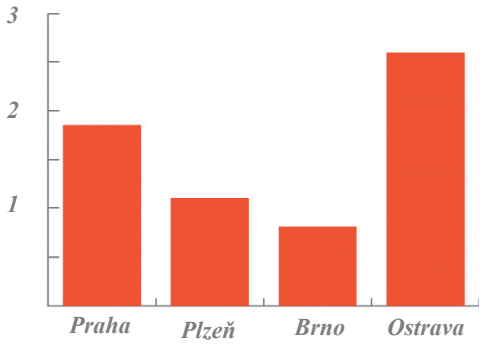
4.5.8. Zemědělský půdní fond

Na území Brna, stejně tak jako na území celé ČR, dochází k úbytku zemědělské půdy. Za posledních deset let se výměra zemědělské půdy snížila o 232 ha, z toho u orné půdy o cca 166 ha. Úbytky zemědělské půdy byly způsobeny zejména jejím převodem do ostatních a zastavěných ploch v souvislosti s individuální bytovou výstavbou (Útěchov, Žebětín, Komín, Horní Heršpice aj.) a pro stavby obchodních center (Globus, Tesco, Ikea, Macro, Carrefour aj.).

4.5.9. Odpady

Důležitou oblastí životního prostředí je způsob nakládání s odpady. Původcem komunálního odpadu je město, a proto je povinno stanovit systém nakládání s odpadem. K likvidaci odpadu využívá město spalovnu, která svou kapacitou (240 000 t/rok) patří mezi největší v republice.
Ve spalovně je ze zbytkových směsných odpadů využita termická energie a množství odpadů se objemově snižuje na jednu desetinu, váhově pak na jednu třetinu dovezeného množství. Teplo vyrobené při spalování odpadů je odebíráno Teplárnou Brno, a. s. a využito v městské teplovodní síti. Na skládky se ze spalovny ukládá pouze škvára a solidifikát, tedy konečné produkty vzniklé spálením odpadů.
Teplo produkované spalovnou není ovšem dostatečně finančně ohodnoceno, a dochází tak ke zvýšení nákladů na zabezpečení nakládání s komunálním odpadem.
Separovaný sběr všech složek komunálního odpadu probíhá ve 43 sběrných střediscích odpadů. Na sběrných místech jsou umístěny kontejnery na sběr bílého a barevného skla a textilu. Na území města se dále nachází 38 kontejnerů na sběr PET lahví. Nebezpečné složky komunálního odpadu jsou odebírány mobilní sběrnou ve střediscích odpadů.

Srovnání vybraných měst - produkce komunálního odpadu (tis. kg/ob)

Pramen: Český ekologický ústav, 1999

C. ANALÝZA SWOT

1. Perspektivní město

S SILNÉ STRÁNKY

Rozvinutá mezinárodní spolupráce
Příznivá poloha vůči evropským dopravním koridorům
Zapojení do sítě veletržních měst
Vazby v rámci euroregionu Brno - Bratislava - Vídeň
Silná pozice v regionu jižní Moravy
Existence těsných vazeb mezi městem a jeho zázemím
Potenciál migračního zázemí
Přítomnost institucí národního významu

Široké spektrum nestátních neziskových organizací
Vysoká úvěrová spolehlivost města
Vydávání a bezplatná distribuce městských novin Haló, Brno a zpravodajů městských částí
Existence samospráv městských částí

W SLABÉ STRÁNKY

Nedostatek "vlajkových" (flagship) projektů, institucí a událostí zviditelňujících město v evropském měřítku
Nedostatečné letecké spojení města v rámci Evropy
Relativně periferní poloha města v rámci ČR
Nedostatečně koordinovaná spolupráce s regionem
Neuspokojivé dopravní spojení v rámci potenciálního euroregionu, vzájemná nekoordinovanost jednotlivých aktivit
Malé množství institucí a orgánů národního významu, přetrvávající "syndrom poboček"

Nepružný systém komunikace uvnitř magistrátu, absence projektového řízení a dlouhodobého plánování
Nízké občanské povědomí obyvatel, nízká volební účast, nedostatečná sounáležitost s městem
Malá tradice a efektivita spolupráce mezi veřejnou a soukromou sférou (public-private partnership)
Nízká vzájemná informovanost veřejnosti a magistrátu (formální informování a komunikace)
Neexistuje systém jedněch dveří (např. informační strategicko-urbanistické středisko)
Přílišná decentralizace státní správy
Nevyhovující úroveň Haló, Brno

O PŘÍLEŽITOSTI

Cílené budování image města
Prohloubení mezinárodních vazeb po vstupu ČR do EU
Napojení na evropské dopravní sítě, podpora letecké dostupnosti města
Podpora projektů mezinárodního významu a internacionalizace města
Aktivní podpora imigrace, včetně zahraniční
Vybudování silného postavení v rámci ČR
Nalezení specifické role Brna
Posílení role regionální metropole, prohloubení spolupráce na území širší aglomerace
Rozvinutí potenciálu města v rámci středoevropského geopolitického prostoru Vídeň-Brno-Bratislava-Györ

Podpora mezisektorové spolupráce
Zefektivnění výkonu samosprávné politiky, stanovení dlouhodobých cílů

T RIZIKA A OHROŽENÍ

Zvýšená konkurence po vstupu do EU
Stagnace či zhoršení dopravní dostupnosti města
Utlumení přeshraniční regionální spolupráce
Pokles veletržních aktivit v důsledku konkurenčního tlaku
Degradace na úroveň řadového krajského města
Ztráta pozice centra regionu

Aktivizace nátlakových a lobbistických skupin
Preference krátkodobých rozvojových cílů
Nedostatečně vzájemně oddělená samospráva a státní správa

Zlepšení spolupráce MMB s veřejností, neziskovým a privátním sektorem
Definování komunikační strategie města
Využití zkušeností z partnerských měst
Efektivní využití financí z rozvojových programů
Vytváření vlastních městských a regionálních informačních systémů (např. městská TV, IS)

2. Prosperující město

S SILNÉ STRÁNKY

Blízkost trhu (silná místní poptávka)
Poměrně diverzifikovaná hospodářská základna, rozložení zaměstnanosti do jednotlivých sektorů
Zájem zahraničních investorů
Existence průmyslové zóny a Technologického parku
Aktivity BVV jako společnosti s multiplikačním efektem pro městskou ekonomiku
Významný potenciál lidských zdrojů
Existence silného sektoru služeb

Dostatečná nabídka základního a středního školství (i multilingvní)
Silný potenciál vědecko-výzkumných ústavů a vývojových pracovišť
Relativně vysoký podíl výzkumu s celostátním i mezinárodním významem
Téměř kompletní zastoupení všech směrů vysokoškolského studia a jejich vysoká úroveň
Rozvíjející se nabídka maturitních i nematuritních oborů na základě požadavků trhu práce i veřejnosti
Široká nabídka dalších forem vzdělávání

W SLABÉ STRÁNKY

Absence systému lokálních pobídek pro investory
Nízká úroveň zahraničních investic ve vybraných sektorech
Nízká úroveň výrobních technologií, nízká míra přidané hodnoty
Malá konkurenceschopnost většiny velkých průmyslových podniků
Nedostatečná nabídka producer services (služby podnikům)
Neexistence podpory malého a středního podnikání ze strany města
Nevyrovnaná skladba infrastruktury cestovního ruchu
Podhodnocení ceny práce v Brně
Absence monitoringu ekonomického prostředí
Nedokončená restrukturalizace hospodářských subjektů

Nízká úroveň spolupráce vysokých škol a dalších městských institucí a organizací
Stále nízký podíl aplikovaného výzkumu a vývoje, slabé propojení s komerční sférou
Nízká informovanost o souvislostech vzdělávací nabídky a uplatnění absolventů příslušných škol

O PŘÍLEŽITOSTI

Cílená podpora oborů s vyšší mírou přidané hodnoty, specializace průmyslových podniků
Vytváření územně navazujících výrobních kooperací
Propojení průmyslu s vědecko-výzkumnou činností, rozvoj inovačních a high-tech oborů
Podpora perspektivních odvětví výroby a služeb
Podpora inovativního malého a středního podnikání
Propojení Technologického parku s Brněnskou průmyslovou zónou
Zlepšení ekonomického marketingu města, včetně klíčových marketingových rozvojových projektů posílení investiční atraktivity města
Zkvalitňování nabídky v oblasti cestovního ruchu
Udržení absolventů vysokých škol a kvalifikované vědecké síly ve městě
Využití nového ekonomického prostoru po vstupu do EU, posílení mezinárodních vazeb

Optimalizace sítě základního a středního školství
Optimalizace ekonomických a kapacitních možností vysokých škol
Zlepšení vazeb mezi akademickou, veřejnou a soukromou sférou
Využití vědecko-výzkumného potenciálu v ekonomickém rozvoji města

T RIZIKA A OHROŽENÍ

Nedokončení restrukturalizace průmyslu s dopady na úroveň nezaměstnanosti a ekonomické konkurenceschopnosti
Pokles hospodářského významu Brna v národním měřítku
Nekoordinovanost turistické nabídky města
Odliv kvalifikované pracovní síly
Zvyšující se počet nezaměstnaných v rizikových skupinách
Odchod zahraničních investorů

Snížení atraktivity místní vzdělávací báze v důsledku ekonomických problémů
Problémy škol v souvislosti s demograficky podmíněným úbytkem dětí
Nekoordinovaná spolupráce městských částí a MMB při zabezpečování podmínek rozvoje školství
Nedostatečné propojení studijních programů a požadavků trhu práce

Velký rozvojový potenciál umožňující stát se významným centrem středoevropského vzdělání, vědy a výzkumu
Škola jako centrum komunikace, kultury a společenského a občanského života
Zpřístupnění vzdělání, podpora celoživotního vzdělávání rozvoj interaktivního vzdělávání
Koordinace studijních programů a požadavků trhu práce

3. Fungující město

S SILNÉ STRÁNKY

Příznivé rozložení dělby přepravní práce
Fungující síť hromadné dopravy

Dlouhodobě založený systém odkanalizování, včetně jeho rekonstrukce
Připravovaná rekonstrukce ČOV
Postupně realizovaná rekonstrukce kmenových stok
Dostatečné pokrytí území plynovodní sítí
Úspěšně provedená rekonstrukce předávací stanice Podolí
Dlouhá tradice kombinované výroby elektrické energie a tepla
Dostatečné pokrytí území rozvodnými sítěmi elektrické energie s vyhovující strukturou sítě VVN

Platný územní plán města z roku 1994 s výhledem do roku 2010
Příprava hlavních rozvojových projektů
Postupný útlum průmyslové výroby v centrálních částech města
Fyzická obnova nemovitostí
Systematické pořizování podrobnější územněplánovací dokumentace
Existence většiny oborových koncepcí

W SLABÉ STRÁNKY

Nekompletnost městské silniční sítě
Obtížné řešení parkování
Zastaralý vozový park MHD a síť tramvajových tratí
Omezená preference MHD
Absence integrovaného dopravního systému
Nedostatečná podpora cyklistické dopravy a příznivých podmínek pro pěší pohyb
“Bariérovost” veřejných prostor
Nedůslednost v dodržování energetické koncepce

Hlavní stoky ve městě Brně jsou přestárlé a kapacitně nevyhovující
Vytékání odpadních vod do Svratky a Svitavy přímo v zástavbě města
Nedostatečné tempo obnovy městské vodovodní sítě
Přetrvávající značné znečištění vody v převážné části toků
Negativní dopady dříve provedených úprav (zatrubňování, necitlivé regulace)
Zastaralost nízkotlaké a středotlaké místní sítě
Platební nekázeň u všech kategorií odběratelů
Chybějící dlouhodobá energetická koncepce města v návaznosti na celostátní legislativu
Konkurence neschopná cena tepla
Špatný technický stav systému

Územní plán města nebyl koordinován s plánem veřejných investic (výkup a zainvestování rozvojových pozemků)
Nezohledňuje regionální vazby
Velký počet změn a doplňků územního plánu oslabujících koncepci stávajícího ÚP
Neexistence strategického plánu rozvoje města
Nekoordinovanost s rozvojovými dokumenty sousedních obcí
Nejednoznačnost (nejednotnost) politické sféry při realizaci některých rozvojových projektů
Vlekoucí se jednání o přestavbě ŽUB
Oslabení rezidenční funkce z centra
Pomalé řešení problematiky Jižního centra
Prostorová nevyváženost pracovních a obytných funkcí

O PŘÍLEŽITOSTI

Vybudování IDS
Eliminace vzrůstající IAD formou podpory a zvýhodňování MHD
Dobudování vybrané dopravní infrastruktury, včetně zklidnění dopravy a parkování
Zvýšení efektivity využívání městských dotací Dopravnímu podniku
Vytvoření systému pěších tras ve veřejných prostorách

T RIZIKA A OHROŽENÍ

Pokračující nárůst IAD
Zvyšující se ekonomická náročnost provozu MHD

Nevyjasněnost technických problémů a ekonomických dopadů klesající specifické potřeby vody ve vazbě na uvedení VOV do provozu
Zhoršující se vodohospodářská funkce Brněnské přehrady
Odpojení celého systému CZT

Zlepšení orientace ve městě
Podpora vytváření cyklostezek

Zdrojové zabezpečení města Brna pitnou vodou vytváří předpoklady pro rozvoj nejen samotného města Brna, ale i celého regionu
Zahájení programů revitalizace říční sítě

Zpracování nového územního plánu města
Provázanost na strategii rozvoje města, Program rozvoje Jihomoravského kraje a ÚP VÚC
Revitalizace a rekonverze opuštěných areálů
Naplnění ÚPmB a definování rizik a deficitů
Příprava nového územního plánu města

Nerovnoměrné prostorové rozložení nákupních center
Neregulovaný prostorový rozvoj zvyšuje nároky na městskou infrastrukturu
Preference krátkodobých rozvojových cílů

4. Obyvatelné město

S SILNÉ STRÁNKY

Existence migračního zázemí

Privatizace bytového fondu, spolupráce města a soukromých investorů
Různorodé obytné prostředí
Zapojení do programu Integrovaný přístup k bydlení
Dostatek rozvojových lokalit
Kvalitní přírodní prostředí okrajových lokalit

Zvyšování podílu nestátních neziskových organizací na sociálních službách a rozvoj jejich aktivit
Rozmanitost nabídky sociálních služeb v zařízeních města i nestátních neziskových organizací
Rozvoj občanských aktivit podílejících se na službách sociální péče
Zapojení města do projektu Brno - Zdravé město
Růst střední délky života
Klesající trend celkové úmrtnosti
Existence špičkových zdravotnických zařízení
Hustá síť zdravotnických zařízení

Velký kulturní a sportovní význam v rámci regionu i v mezinárodním kontextu
Specifické místní tradice založené na historických základech, úspěšné zakládání tradic nových
Široce založená kulturní základna (divadla, kina, muzea, galerie)
Tradice multietnické rozrůzněnosti Brna
Široká amatérská a poloprofesionální základna (kultura, sport)
Velké množství památek
Historická identita městského prostředí (např. MPR)

Poměrně dobré ukazatele stavu životního prostředí ve srovnání s jinými velkými městy
Atraktivní přírodní zázemí města
Vybavenost infrastrukturou pro likvidaci odpadu (spalovna odpadů s rezervami výkonu)
Značný podíl zeleně ve městě
Příznivé mikroklimatické a terénní poměry

W SLABÉ STRÁNKY

Vysoký podíl obyvatelstva v poproduktivním věku
Nízká porodnost
Vysoký úbytek obyvatelstva přirozenou měnou i migrací

Existence bytů III. a IV. kategorie podle vybavenosti
Chybějící platforma pro trvalou spolupráci města, bytových družstev a privátních vlastníků bytů a domů
Nedostatek dostupných bytů pro střední a nižší příjmové skupiny obyvatelstva
Špatný stav bytového fondu a obytného prostředí
Nízký počet dokončovaných bytů
Nedostatek finančních prostředků na rozvoj bydlení v rozpočtu města
Nefungující trh s byty
Nedostatek bytů pro specifické skupiny obyvatel

Nedostatečná kapacita zařízení sociální péče pro seniory
Absence ústavních zařízení sociální péče pro zdravotně postižené dospělé (mentálně, tělesně a smyslově)
Nedostatečná kapacita a úroveň specializovaných zařízení sociální péče pro rizikové skupiny obyvatel (azylová zařízení pro bezdomovce a společensky nepřizpůsobivé, domovy pro matky s dětmi v nouzi, střediska výchovné péče pro děti a mládež)
Nestabilita ve způsobu financování nestátních organizací a organizací města
Nedostatečný počet sociálních kurátorů a streetworkerů
Nedostatečné řešení bezbariérových přístupů pro zdravotně znevýhodněné občany
Neprovázanost zdravotní a sociální péče
Nedostatek lůžek pro dlouhodobě nemocné
Vysoká nehodovost v dopravě

"Vizuální znečištění" městského prostředí
Chybí koncertní sál
Nedostatečné vybavení a úklid veřejných prostorů
Zanedbaná infrastruktura sportovních zařízení
Ústup některých tradičních špičkových sportovních disciplín
Nedostatek některých typů veřejných volnočasových zařízení a ploch (např. bazény, komplexní sportovně-rekreační areály)
Malý počet a malá provázanost cyklistických stezek
Zchátralý stav některých nemovitých památek
Nedostatečná provázanost veletržních aktivit s nabídkou kulturních a společenských akcí v centru města

Rozsáhlá kontaminovaná území
Nízká kvalita vodních toků
Nevyužitá kapacita spalovny

O PŘÍLEŽITOSTI

Podpora zvyšování počtu obyvatel přirozenou měnou
Aktivní podpora imigrace, včetně zahraniční
Podpora identifikace obyvatelstva s Brnem

Programy komplexní regenerace obytných zón
Podpora specifického bydlení pro absolventy škol a potenciální imigraci (spolupráce s Úřadem práce)
Podpora gentrifikace území
Změna struktury vlastnictví bytového fondu a přiblížení se poměrům v obdobných evropských městech (zvýšení podílu domů v soukromém vlastnictví)
Rekonstrukce bytů nižší kategorie
Spolufinancování inženýrských sítí ve vybraných lokalitách městem
Privatizace bytového fondu

Optimalizace spolupráce zařízení zdravotní a sociální péče
Integrace zdravotně postižených
Vytvoření efektivních programů prevence sociálně patologických jevů, včetně komplexního součinnostního programu prevence kriminality
Vybudování centra komunitní práce zaměřeného na koordinaci sociálních aktivit ve městě
Vytvoření komunitního plánu sociální pomoci v Brně
Změna životního stylu obyvatel
Vytváření podmínek pro činnost obecně prospěšných společností, občanských sdružení, nadací, fondů, spolků i jednotlivých osob
Preventivní aktivity Městské policie a Policie ČR

Vtažení kultury do ulic (pouliční divadla, umělci atd.)
Využití opuštěných areálů částečně pro kulturní účely
Vytvoření předpokladů pro pořádání vrcholových sportovních událostí
Zpřístupnění sportovišť veřejnosti
Vnášení nových funkcí do památkových objektů
Péčí o historické dědictví zvýšit přitažlivost města
Vytvoření širokého spektra možností provozovaní volnočasových aktivit v rámci organizací, případně placených služeb

Revitalizace krajiny a realizace ÚSES
Revitalizace vodních toků
Rostoucí ekologické povědomí obyvatel a zlepšení ekologické výchovy dětí a mládeže
Snižování počtu vybraných zdrojů znečištění ovzduší
Snížení produkce odpadu a zlepšení systému jeho třídění
Podpora zavádění ekologicky šetrných technologií

T RIZIKA A OHROŽENÍ

Stárnutí populace
Mezigenerační a interkulturní střety

Územní segregace bydlení
Pokračující chátrání většiny bytového a domovního fondu s nájemními byty v majetku obce, družstev i soukromých vlastníků
Sociální dopady růstu nákladů na bydlení
Nebezpečí vzniku vážných disproporcí v obytném prostředí v důsledku bytové výstavby
Vylidnění centrální části města

Disproporce mezi nabídkou a poptávkou sociálních služeb pro seniory a pro zdravotně postižené občany
Přetrvávající nedostatek finančních zdrojů na budování chybějících typů zařízení sociální péče a jejich provoz
Růst marginálních skupin obyvatelstva (dlouhodobě nezaměstnaní, bezdomovci, matky s dětmi v nouzi, nezaměstnaní absolventi atd.) ohrožených sociální exkluzí
Nárůst sociálně patologických jevů (zneužívání návykových látek, nárůst kriminality, zejména u dětí a mládeže, bezdomovectví)
Nárůst počtu společensky nepřizpůsobených
Prodlužování délky doby nezaměstnanosti a zvyšování počtu dlouhodobě nezaměstnaných
Vznik sociálně segregovaných oblastí města

Snížení významu funkce městských center
Vnášení nevhodných funkcí do památkových objektů
Další zhoršení stavu historických památek
Nedostatečné a nediferencované zdroje financování

Vzrůstající podíl IAD na úrovni hluku a znečištění ovzduší
Časová a finanční náročnost odstranění ekologických zátěží (dekontaminace)
Vliv rozpadu systému CZT

Nerovnoměrné rozložení ploch zeleně ve městě
Chybí infrastruktura pro třídění a recyklaci odpadu
Eutrofizace Brněnské přehrady

D. STRATEGICKÁ VIZE

1. Perspektivní město

Brno bude významným evropským městem střední velikosti poskytujícím vybrané mezinárodní služby a aktivity, zapojeným do evropských dopravních a kooperačních sítí v rámci středoevropského prostoru.

Brno bude národním centrem ekonomických, vědecko-výzkumných a kulturních aktivit posilujících specifickou roli a image města.

Brno bude silnou metropolí jižní Moravy a pólem růstu nadregionálního významu.

Brno bude přirozeným jádrem a koordinátorem rozvojové politiky širší aglomerace.

Brno bude městem podporujícím koncepční spolupráci mezi municipalitou, obyvateli a ostatními veřejnými a soukromými subjekty.

Brno bude městem aktivně využívajícím různých forem informačních systémů k vnitřní komunikaci a vytváření image města.

2. Prosperující město

Brno bude městem s restrukturalizovaným průmyslovým sektorem zaměřeným na technologicky vyspělá výrobní odvětví.

Brno bude centrem progresivního terciárního sektoru, včetně služeb cestovního ruchu a specializovaných výrobních a obchodních služeb.

V Brně bude vytvořeno investičně atraktivní prostředí s diferencovanou odvětvovou a velikostní skladbou ekonomických subjektů.

V Brně bude fungovat široce strukturovaný trh práce reagující na požadavky ekonomické restrukturalizace.

Brno bude atraktivním univerzitním centrem mezinárodního významu podporujícím vazby mezi akademickou, veřejnou a soukromou sférou, s úzkým napojením na místní průmysl a služby.

Brno bude centrem celoživotního vzdělávání zvyšujícího potenciál lidských zdrojů města.

3. Fungující město

Brno bude městem s pestrou nabídkou dopravních příležitostí umožňující efektivní dostupnost území všem skupinám obyvatel.

Brno bude preferovat hromadnou dopravu a předcházet negativním dopadům individuálního automobilismu.

Brno bude systematicky obnovovat a rozvíjet technickou infrastrukturu v souladu s dlouhodobými rozvojovými záměry města.

Brno bude městem podporujícím ekonomické a sociální funkce s ohledem na prostorovou vyváženost území.

Brno bude koordinovat prostorový vývoj s ohledem na městské i regionální rozvojové koncepce.

4. Obyvatelné město

Brno bude sídlem s kvalitním obytným prostředím a dostatečně diferenciovanou nabídkou bydlení pro jednotlivé vrstvy obyvatelstva.

Brno bude bezpečným městem aktivně předcházejícím vzniku fyzicky a sociálně degradovaných oblastí.

Brno bude městem zohledňujícím stárnutí populace a riziko nárůstu sociálně ohrožených skupin obyvatelstva.

Brno bude městem vytvářejícím podmínky pro plnohodnotný život všech obyvatel, včetně zdravotně znevýhodněných občanů.

Brno bude v nové kvalitě rozvíjet svou funkci centra kulturních, sportovních a volnočasových aktivit.

Brno bude prosazovat principy udržitelného rozvoje k ochraně environmentálních kvalit území.

E. STRATEGICKÉ ZÁMĚRY A PROGRAMOVÉ CÍLE

1. Vnější vztahy

Strategická vize

Brno bude významným evropským městem střední velikosti poskytujícím vybrané mezinárodní služby a aktivity, zapojeným do evropských dopravních a kooperačních sítí v rámci středoevropského prostoru.
Brno bude národním centrem ekonomických, vědecko-výzkumných a kulturních aktivit posilujících specifickou roli a image města.
Brno bude silnou metropolí jižní Moravy a pólem růstu nadregionálního významu.
Brno bude přirozeným jádrem a koordinátorem rozvojové politiky širší aglomerace.

Strategické záměry

Rz1 – Kulturní a ekonomické zviditelnění na evropské úrovni

Rz2 – Vytvoření moravské metropole s nadregionální sférou vlivu

STRATEGICKÝ ZÁMĚR RZ1 – KULTURNÍ A EKONOMICKÉ ZVIDITELNĚNÍ NA EVROPSKÉ ÚROVNI

Popis záměru

Cílem záměru je zviditelnit Brno v rámci odpovídající skupiny evropských měst střední velikosti. Obsahem záměru je zhodnocení postavení města v evropském kontextu (z hlediska geopolitického, kulturního, společenského a dopravního), formulování zahraniční politiky a zájmů města, příprava města na vstup ČR do EU, návrh a rozpracování možných specifických aktivit s mezinárodním dopadem.
Značka záměru: **Evropské Brno**

Indikátory

zapojení města do evropských předvstupních a strukturálních fondů

míra internacionalizace města

STRATEGICKÝ ZÁMĚR RZ2 – VYTVOŘENÍ MORAVSKÉ METROPOLE S NADREGIONÁLNÍ SFÉROU VLIVU

Popis záměru

Cílem záměru je upevnění pozice Brna v sídelní hierarchii ČR a vytvoření silného metropolitního regionu. Obsahem záměru je obnovení identity města v národním kontextu, posílení funkcí města, které mají již v současnosti celostátní význam, popř. definování nových, konsolidace regionálních vazeb na úrovni kraje a aglomerace.
Značka záměru: **Moravská metropole**

Indikátory

obrat dojížďky
ukazatel komplexní funkční velikosti

Programové cíle

Rc1 – Příprava na proces evropské integrace

Rc2 – Zajištění vnější dostupnosti města

Rc3 – Posílení národní pozice a image města

Rc4 – Rozvoj metropolitního regionu

Programový cíl Rc1 – Příprava na proces evropské integrace

Vazba na strategický záměr

Rz1 – Kulturní a ekonomické zviditelnění na evropské úrovni

Popis výchozího stavu

V evropském měřítku náleží Brno mezi města (vyšší) střední velikosti (dle počtu obyvatel). Demografická velikost podmiňuje poněkud ambivalentní postavení města mezi metropolitní aglomerací a regionálním centrem. Tato funkční dvojakost umožňuje Brnu být v evropském kontextu alternativou velkým metropolím (Praha, Vídeň) bez urbanistického a demografického tlaku a zároveň sehrávat roli regionálního centra bez tzv. pull out efektu (vysávání zázemí města), charakteristického pro velké aglomerace. Zároveň se však zvyšuje závislost města na okolních velkých metropolích s ovlivňující míru ekonomické autonomie a identity.

Produktem poválečného vývoje západoevropských měst je konsolidovaná struktura metropolitních regionů a sítí měst. Města střední Evropy nyní hledají svoji pozici v rámci takto nastavených územních a ekonomických vazeb.

Často citovaná strategická poloha města je relativním pojmem, který je naplněn teprve dopravní a ekonomickou integrací města. Brno geograficky spadá do formující se rozvojové oblasti městské dynamiky ležící na ose Berlín – Praha – Vídeň – Budapešť. Významná je rovněž poloha na pespektivně dynamicky se rozvíjející ose sever - jih, spojující Balkán s baltským regionem.

Při bližším vymezení jsou pro rozvoj města klíčové vnější vlivy metropolí Prahy a Vídně. Z tohoto úhlu pohledu je aktuální (zejména po vstupu ČR do EU) koordinace městské politiky s rozvojem vídeňské aglomerace. Vzhledem k historickým poutům a geografické blízkosti bude nutné promítnutí vídeňské rozvojové trajektorie do rozvojového scénáře Brna tak, aby byla preferována komplementarita namísto konkurence. Ve strategickém plánu Vídně jsou jako priority zdůrazněny mimo jiné posilování regionální spolupráce a potvrzení role Vídně jako hospodářského centra (euro)regionu. Lze předpokládat, že po rozšíření Evropského společenství bude určující vliv Vídně na Brno silnější než vliv Prahy. K zachycení pozitivních efektů sousedství Vídně je nezbytné zkvalitnění dopravního spojení. Vztahy s ostatními velkými městy potenciálního euroregionu (Bratislava, Győr, Budapešť) nedosahují, a v budoucnu pravděpodobně nedosáhnou, srovnatelné intenzity.

Po stránce funkční velikosti má město Brno přirozené partnery ve srovnatelně velkých evropských městech či ve městech s podobným ekonomickým profilem. S řadou z nich je navázána spolupráce v existujících kooperačních sítích (např. Eurocities). V souvislosti s posilováním městské agendy v regionální politice EU vzrůstá role podobných kooperačních a pozitivně nátlakových městských sítí. Brno zatím nemá konzistentně formulovány dlouhodobé cíle své "zahraniční" politiky a aktivity v rámci sítí jsou určovány krátkodobými či střednědobými prioritami. Zatím nepokryto je ve městě Brně monitorování EU agendy, formulování zájmů města řešitelných z úrovně EU, jejich zpracování a interpretace pomocí vhodných struktur.

Ambiciózním cílem je umístění vybraného pracoviště některé z globálních struktur (EU, NATO, popř. OSN) ve městě. Jeho uskutečnění je mj. podmíněno navázáním systematického kontaktu města s centrálními orgány státu a prezentací tohoto cíle na úrovni mezistátní. Mezi možné varianty patří umístění velitelské či výcvikové struktury NATO (výhoda vojenských škol a prostorů v Brně a Vyškově) nebo vytvoření centra evropských studií ve vazbě na vysokoškolský potenciál města a očekávané rozšiřování EU.

Indikátory

počet projektů v rámci kooperačních sítí
úspěšnost města při získávání prostředků z fondů EU

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
RRA JM
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje
MZV ČR
Informační středisko města Brna pro Evropskou unii
Euro Info centrum
vysoké školy
MO ČR

Programové nástroje

Program rozvoje Jihomoravského kraje
pravidla ČR a EU o čerpání financí z evropských dotačních fondů

Návrhy programových aktivit

zřízení pracoviště pro monitorování a koordinaci evropských záležitostí a fondů
profesionální příprava pracovníků veřejné správy na dopady členství ČR v EU (administrativní, organizační apod.)
identifikace dlouhodobých cílů města řešitelných z evropské úrovně a jejich prezentace v rámci kooperačních sítí
rozpracování pozice Brna jako hostitelského města evropských vzdělávacích (vojenských) struktur
posílení dvoustranných kontaktů s městem Vídní

Programový cíl Rc2 – Zajištění vnější dostupnosti města

Vazba na strategický záměr

Rz1 – Kulturní a ekonomické zviditelnění na evropské úrovni
Rz2 – Vytvoření moravské metropole s nadregionální sférou vlivu
Dz1 – Zefektivnění systému hromadné dopravy

Popis výchozího stavu

Město Brno má v rámci Evropy výhodnou geografickou polohu. Tato poloha dala historicky podnět k utváření nadnárodní i místní dopravní sítě. Svůj význam má i blízkost přirozené evropské dopravní trasy, kterou tvoří řeka Dunaj. Výhodná poloha města je potvrzena i návrhem současných transevropských dopravních koridorů. Město Brno leží na křižovatce IV. a VI.b multimodálního koridoru (železnice, silnice). Pro zajištění kvalitní vnější dostupnosti města nepostačuje pouze existence dopravního systému, ale je třeba, aby jednotlivé subsystémy byly vybudovány v odpovídající technické kvalitě, byly vzájemně provázány, existovala častá nabídka spojů a jejich vzájemná atraktivní návaznost s cílem nabídnout uživateli dopravního systému krátkou, bezpečnou, pohodlnou a jednoduchou cestu od začátku až k jejímu cíli.

Letecká doprava

Brno má dvě letiště, a to v Tuřanech, s mezinárodním statutem s betonovou vzletovou a přistávací dráhou sloužící převážně civilnímu provozu, a v Medlánkách, s travnatou vzletovou a přistávací dráhou sloužící pro sportovní motorové a bezmotorové létání.

Letiště v Tuřanech může hrát v zajišťování vnější dostupnosti Brna významnou úlohu za předpokladu, že se zdaří především zavést pravidelnou leteckou dopravu na významná evropská letiště. Připravuje se modernizace a rozšíření technické infrastruktury letiště včetně odbavovacích prostor a doplnění zařízení pro růst nákladní dopravy.

Železniční doprava

V brněnském regionu je hustá železniční síť srovnatelná se sítěmi v ekonomicky nejvýznamnějších oblastech EU. Na území města se propojuje sedm tratí a je zde několik železničních stanic a zastávek, z nichž nejvýznamnější jsou hlavní nádraží pro osobní dopravu, vlakotvorná a seřaďovací stanice Maloměřice a kontejnerové překladiště v Horních Heršpicích.

Je nutné konstatovat, že v oblasti železničního uzlu Brno (ŽUB) je infrastruktura značně zastaralá a kapacitně nevyhovující. Situace je komplikována nevyjasněností ohledně přestavby ŽUB, resp. výstavby nádraží v odsunuté poloze v lokalitě určené platným ÚPmB z roku 1994.

Z tratí zaústěných do uzlu Brno jsou modernizované na 160 km/h trať č. 260 Brno – Česká Třebová a úsek trati č. 250 Brno – Břeclav, ve vyhovujícím stavu je trať č. 250 Brno – Havlíčkův Brod. Zcela nevyhovující z hlediska dopravního významu je stav a parametry trati č. 300 Brno – Přerov (jednokolejná, elektrizovaná) a dále regionální tratě č. 240 Brno – Okříšky a č. 244 Brno – Hrušovany nad Jevišovkou (obě jednokolejné bez elektrizace). Stav uzlu a části zaústěných tratí neumožňuje nabídnout rychlou, pravidelnou a spolehlivou železniční dopravu, která by odpovídala požadavkům na kvalitní dopravní dostupnost.

Automobilová doprava

Silniční infrastruktura je v současné době systémem, který se nejvýznamněji podílí na dobré dopravní dostupnosti. Poloha Brna na křížení dálnic D1 a D2, které jsou součástí transevropské dopravní sítě, je významným potenciálem města. Existuje kvalitní jižní rychlostní trasa směrem na Vídeň, na druhé straně chybí rychlostní trasa R43 na sever pro spojení s oblastí severovýchodních Čech, Polabím.

Dalším pozitivem je hustá regionální silniční síť a funkční vnitroměstský komunikační systém. Technický stav komunikací zejména nižších tříd je však katastrofální.

Je třeba vybudovat spojení na sever R43, dokončit spojení na jih R52, rekonstruovat dálniční a silniční síť a dobudovat základní komunikační systém města, především velký městský okruh.

Cyklistická doprava

Nehraje v dostupnosti města Brna významnou roli, ale pro krátké vzdálenosti a vazby v regionu je zajímavým subsystémem doplňujícím ostatní druhy dopravy. Vlastní město Brno má nepříznivé terénní podmínky pro rozvoj cyklistické dopravy, přesto se postupně buduje systém cyklostezek a tras s regionálními vazbami.

Indikátory

délka trvání cesty jednotlivým druhem dopravy
parametry dopravní infrastruktury
přepravní ukazatele (počty cestujících, počty tun nákladu, osobokilometry, tunokilometry)

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje
MDS ČR
SFDI
ČD, s. o.
Česká správa letišť (ČSL)
Letiště Tuřany
ŘSD ČR
dotčená města a obce

Programové nástroje

Návrh rozvoje dopravních sítí v České republice do roku 2010
Harmonogram a finanční zajštění Návrhu rozvoje dopravních sítí, usnesení Vlády ČR č. 145/2001
Program rozvoje Jihomoravského kraje
ÚP VÚC BRA
ÚPmB

Návrhy programových aktivit

stanovení a schválení koncepce přestavby železničního uzlu Brno v odsunuté poloze
zpracování a schválení koncepce rozvoje dopravních sítí v Jihomoravském kraji
stanovení priorit výstavby a zajištění financování dopravních systémů na úrovni města Brna a Jihomoravského kraje
koordinace dopravní politiky v prostoru Brno – Vídeň

Programový cíl Rc3 – Posílení národní pozice a image města

Vazba na strategický záměr

Rz1 – Kulturní a ekonomické zviditelnění na evropské úrovni
Rz2 – Vytvoření moravské metropole s nadregionální sférou vlivu
Ez2 – Posílení a rozvoj obchodní a turistické atraktivity města

Popis výchozího stavu

Postavení města v národním kontextu, jeho konkurenceschopnost vůči ostatním srovnatelným evropským městům a zejména specifická role druhého největšího města státu jsou složitou problematikou, vyrůstající z historických a geografických předpokladů, aktuální geopolitické situace a působení ekonomických trendů. Pozice města v sídelní, ekonomické a socio-kulturní hierarchii současně formuje jeho vnější obraz – image. Image je nehmotným faktorem, který vykazuje velkou setrvačnost (časté je opakování pozitivních i negativních klišé), nicméně v dlouhodobém horizontu dochází k jeho změnám.

Brno je populačně druhým největším městem ČR. Demografická velikost a relativní pozice v sídelní struktuře přisuzují městu nadregionální význam (ve srovnání s ostatními krajskými městy ČR). Vytvářejí předpoklad pro soustředění řady funkcí, služeb a aktivit s celostátním, či alespoň nadregionálním dopadem. Významná správní role města byla zohledněna v období zemského zřízení, po jeho zániku došlo k faktickému oslabení správní funkce a jeho obnovení není reálné.

Geografická poloha v rámci státu je relativně nevýhodná. Faktory makro-regionální diferenciace, jako např. diverzifikace ekonomiky, kvalita lidských zdrojů, poloha vůči centrům nabídky a poptávky, vykazují výrazný gradient na ose západ-východ. Přestože město samotné se tomuto nerovnoměrnému rozložení vymyká, může být jeho poloha vnímána jako periferní.

Z pozice druhého největšího města ČR se Brno dostává do častého konkurenčního poměřování s hlavním městem Prahou. V souvislosti s poklesem významu průmyslu pro rozvoj měst v ČR klesl i relativní význam bývalých industriálních center. Tento proces, zvlášť markantní v případě Ostravy, zasáhl i Brno. Současně vzrostl význam terciárního a kvartérního sektoru. Liberalizace a otevření ekonomiky podstatně změnily rozložení špičkových ekonomických struktur v rámci ČR. Pro většinu z nich (ústředí národních či nadnárodních společností) je ve fázi zachycení se na relativně novém trhu klíčová blízkost institucí s celostátními rozhodovacími pravomocemi (vládní orgány, ministerstva, profesní svazy apod). Teprve až v případě lokalizace výroby vstupují do hry takové faktory, jako je kvalita a dostupnost pracovní síly, nabídka rozvojových ploch, přítomnost dodavatelů a odběratelů či kvalita života ve městě. Praha je nyní takřka výhradním transakčním a správním centrem státu, a Brno může konkurovat pouze ve vybraných oblastech. Možným indikátorem odrážejícím postavení sídla ve správní a ekonomické hierarchii je ukazatel stavu finančních služeb. Finanční služby jsou vrcholným segmentem progresivních služeb, citlivě reagujícím na územní rozložení ekonomického potenciálu a rozhodovacích pravomocí. Nízká velikost základního jmění bankovních institucí s ústředím v Brně signalizuje prozatímní nízký potenciál města jako silného správního střediska (pro srovnání – v roce 1920 byla síla bankovního sektoru v Brně přibližně trojnásobná než v současnosti).

Ke zviditelnění města i v mezinárodním kontextu rozhodně přispívají veletržní aktivity. Vzhledem k silné konkurenci ostatních tradičních (Poznaň, Budapešť, Lipsko) či rozvíjejících se (Praha) výstavních center vyžaduje udržení tradičního image veletržního města účinné investice do marketingu a rozšiřování nabídky doprovodných služeb.

Zatím málo zhodnoceným městotvorným prvkem je špičkový vzdělávací potenciál Brna nebo silná koncentrace vrcholových justičních orgánů. Silnou stránkou je výrazná kulturní identita Brna, podpořená historickou tradicí národnostního a kulturního promíšení. Výsledný obraz města je vedle dlouhodobě vytvářených daností ovlivňován i solitérními událostmi a aktivitami, jako jsou např. akce automotodromu.

Příležitostí Brna je posílení jeho komparativních výhod (včetně architektonického či historického dědictví, např. funkcionalismus, secese) a vytvoření metropole svého druhu (sui generis).

Indikátory

počet návštěvníků města
počet akcí mezinárodního významu
počet celostátně významných institucí se sídlem v Brně
ukazatele sektoru progresivních služeb

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Státní památkový ústav se sídlem v Brně
Veletrhy Brno
SMO JM
RRA JM
Design Centrum ČR

Programové nástroje

Marketingová strategie cestovního ruchu
Regulační plán MPR

Návrhy programových aktivit

atraktivní prezentace odkazu významných osobností (např. Mendel, Janáček)
propojení veletržních akcí s ostatními aktivitami ve městě
podpora propagace města v rámci sítě Českých center
další prohlubování vzdělávací a justiční role města

Programový cíl Rc4 – Rozvoj metropolitního regionu

Vazba na strategický záměr

Rz2 – Vytvoření moravské metropole s nadregionální sférou vlivu
Dz2 – Prostorově vyvážený rozvoj urbanistické struktury města
Sz2 – Výkon koncepční a dlouhodobě soudržné samosprávné politiky

Popis výchozího stavu

V průběhu 90. let se zintenzívnily v minulosti uměle tlumené metropolizační procesy. V širším regionu Brna, stejně jako ve spádových regionech dalších velkých měst ČR, dochází k poměrně extenzivnímu rozvoji interakcí mezi jádrovým sídlem a jeho zázemím. Transformací prochází struktura obytných, pracovních a obslužných funkcí v rámci nově se konstituujících metropolitních oblastí. V mnoha případech jde o změny s výrazným prostorovým dopadem, které jsou spjaty nejen se sociologicky chápaným procesem urbanizace, ale i územním přerozdělením pracovních sil z hlediska ekonomických sektorů. V regionu se uplatňují koncentrační tendence v územním rozložení funkcí či vlastnických vztahů, které posilují především roli Brna. Souběžně však probíhá i dekoncentrace některých funkcí, např. bydlení, průmyslu, která zakládá kvalitativně nové vztahy města a jeho zázemí.
Z ekonomického pohledu dochází k relativnímu nárůstu dominance Brna v metropolitní oblasti. Příčinou je zvyšování ekonomického významu progresivních služeb (finančnictví, obchod, administrativa, věda a výzkum) a současně tendence k vysoké územní koncentraci těchto aktivit. Prostý růst počtu obyvatel města je nahrazován růstem vlivu jeho ekonomických struktur na širší regionální systém. Ekonomické vazby jsou formovány i deindustrializací ekonomiky jádrového města, což vede k relativnímu zvýšení významu průmyslu zejména v satelitních sídlech Brna.
V souvislosti se zvýšenou prostorovou mobilitou obyvatelstva tak dochází ke změnám v orientaci a profesní skladbě dojížďkových toků do centra. Takto vymezené interakce se dotýkají širšího území jihomoravského regionu a formují pozici města v rámci kraje. Prostor úžeji vymezeného metropolitního regionu (přibližně hranicí okresu Brno-venkov) je rovněž scénou změn migračních vztahů města a zázemí. Jádrové město vykazuje od roku 1996 záporné migrační saldo, a to zejména ve prospěch svého nejtěsnějšího zázemí. Dochází k odstředivým tendencím, kdy obyvatelstvo migruje z města do příměstských zón.
V souvislosti s II. fází reformy veřejné správy dojde k ukončení činnosti okresních úřadů a vzniku obcí s rozšířenou působností. Vymezení správních obvodů těchto pověřených obcí je zvláště v zázemí velkých měst poměrně obtížné. Lze očekávat, že s rozhodnutím o definitivním počtu a rozložení pověřených obecních úřadů dojde i k dílčím změnám v spádových územích brněnské regionální aglomerace. Město Brno nebude patrně přebírat funkci obce s rozšířenou působností, nicméně je možné umístění detašovaného pracoviště některé z takto pověřených obcí (Šlapanice).

Indikátory

míra suburbanizace
počet obyvatel aglomerace
intenzita migračních vazeb

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje
vybrané obce brněnské regionální aglomerace

Programové nástroje

ÚPmB
ÚP VÚC BRA
Program rozvoje Jihomoravského kraje

Návrhy programových aktivit

institucionalizace spolupráce v rámci brněnské regionální aglomerace
monitoring a vyhodnocování dojížďkových proudů
podpora regionální solidarity

2. Řízení a správa

Strategická vize

Brno bude přirozeným jádrem a koordinátorem rozvojové politiky širší aglomerace.
Brno bude městem podporujícím koncepční spolupráci mezi municipalitou, obyvateli a ostatními veřejnými a soukromými subjekty.
Brno bude městem aktivně využívajícím různých forem informačních systémů k vnitřní komunikaci a k vytváření image města.

Strategické záměry

Sz1 – Podpora partnerství mezi veřejností, soukromými subjekty a veřejnou správou

Sz2 – Výkon koncepční a dlouhodobě konzistentní samosprávné politiky

STRATEGICKÝ ZÁMĚR SZ1 – PODPORA PARTNERSTVÍ MEZI VEŘEJNOSTÍ, SOUKROMÝMI SUBJEKTY A VEŘEJNOU SPRÁVOU

Popis záměru

Cílem záměru je vyšší zapojení veřejnosti a soukromé sféry do místních aktivit veřejné správy. Obsahem záměru je stanovení pravidel spolupráce, posílení vzájemné komunikace a zpětné vazby, aktivizace a využití místních odborných kapacit při formulování dlouhodobé politiky města.
Značka záměru: **Partnerství pro Brno**

Indikátory

počet PPP projektů a jejich kategorizace
počet organizací spolupracujících s MMB
účast občanů v místních volbách

STRATEGICKÝ ZÁMĚR SZ2 – VÝKON KONCEPČNÍ A DLOUHODOBĚ SOUDRŽNÉ SAMOSPRÁVNÉ POLITIKY

Popis záměru

Cílem záměru je zlepšení organizačních a systémových podmínek pro výkon městské samosprávné politiky. Obsahem záměru je zhodnocení efektivity funkcí a jejich pokrytí orgány města, případné organizační změny ve struktuře MMB, posílení role dlouhodobého plánování v řízení města, sladění městské politiky s národními a krajskými koncepcemi, resp. koncepcemi městských částí.
Značka záměru: **Úřad pro Brno**

Indikátory

existence dlouhodobých rozvojových cílů nebo koncepcí

Programové cíle

Sc1 – Rozšíření komunikace a prezentace veřejné správy, včetně jejich nástrojů

Sc2 – Zkvalitnění spolupráce veřejné správy, neziskového a privátního sektoru

Sc3 – Integrace dlouhodobé politiky hospodářského, sociálního a prostorového rozvoje města

Sc4 – Organizace spolupráce s úrovněmi kraje, aglomerace a městských částí

Programový cíl Sc1 – Rozšíření komunikace a prezentace veřejné správy, včetně jejich nástrojů

Vazba na strategický záměr

Sz1 – Podpora partnerství mezi veřejností, soukromými subjekty a veřejnou správou

Popis výchozího stavu

Město Brno poskytuje občanům na požádání informace vztahující se k jeho oblasti působnosti. Dotazy mohou být ústní, telefonické, či písemné, případně i elektronickou cestou.
Jako informační základna slouží informační středisko MMB, úřední desky veřejně přístupné 24 hodin denně a úřední tabule – vývěsky jednotlivých městských částí.
O aktuálním dění města Brna, včetně zpráv ze zasedání Zastupitelstva a Rady města Brna, jsou poskytovány informace v informačním a reklamním měsíčníku města Haló, Brno, který je vydáván v počtu cca 172 000 kusů a je zdarma expedován do všech domácností. Další informace dodávají městské části, a to prostřednictvím svých Zpravodajů. Významnou informační roli plní i internet. Obecné informace pro veřejnost i soukromé subjekty jsou uveřejňovány na adrese www.brno.cz. Kromě zápisů z Rady a Zastupitelstva města Brna jsou zde k dispozici vyhlášky města Brna, veřejné zakázky, dokumenty řízení města, podnikatelské prostředí, Strategie Jihomoravského kraje, ale zároveň lze položit např. přímé otázky na adresu primátora aj.
Jak stanoví zákon, je veřejnost dále účastníkem projednávání většiny územněplánovacích dokumentací, v posledních letech se však již začíná využívat i těch způsobů komunikace, jež nejsou předepsány zákonem (semináře a konference, workshopy, veřejná slyšení, hovory a shromáždění s občany apod.). Jednotlivé typy komunikačních kanálů se liší podle typu veřejnosti, jiné jsou používány pro tzv. laickou, jiné pro odbornou veřejnost či podnikatelské subjekty.
Největším problémem v této oblasti je získání zájmu veřejnosti o věci veřejné, a to především tehdy, netýkají-li se přímo záležitostí odehrávajících se na "jejich prahu". Přes všechny komunikační kanály pak přetrvává určitá zakořeněná nedůvěra z řad veřejnosti vůči úřednické mašinerii, podporovaná některými byrokratickými úředními postupy. Stále ještě chybí z hlediska magistrátu pohled na veřejnost jako na klienta a např. s tím související propracovaný systém "jedněch dveří", který by umožnil namísto "cirkulace" občana se žádostí "cirkulaci" příslušného formuláře. Rezervy existují ve využívání moderních informačních technologií, a to jak v oblasti komunikace s občanem, tak v oblasti každodenní agendy veřejné správy.
Veřejná správa doposud plně nedoceňuje význam atraktivní prezentace svých aktivit. Relativně nízká je intenzita využití veřejných audiovizuálních médií, nejsou používány netradiční formy prezentací – interaktivní výstavy, venkovní prezentace apod. Handicapem v tomto směru je neexistence vizuálního stylu města (radnice). Jednotný vizuální styl souvisí s identitou úřadu i města a z hlediska managementu má sjednocující význam. Znamená jednotnou grafickou úpravu tiskovin, jednotné označení budov, využívání společných grafických symbolů. Zkušenosti z komerční sféry ukazují, že jednotný vizuální styl výrazně přispívá ke zviditelnění organizace a k identifikaci všeho, co s touto organizací souvisí, zjednodušuje i zlevňuje prezentaci.

Indikátory

počet stížností na činnost MMB na 1000 obyvatel města Brna

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
ÚMČ
NNO
IIMCE
profesní sdružení a asociace

Programové nástroje

Listina základních práv a svobod, čl. 17
Zákon 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím
Marketingová strategie cestovního ruchu města Brna

Návrhy programových aktivit

vytvoření informačně-urbanistického střediska MMB
zavedení účinného systému prezentace výsledků práce MMB i MČ včetně srozumitelné, jednoduché a průhledné prezentace hospodaření města (městský rozpočet)
posílení spolupráce s masmédii, zejména TV
zpracování Komunikační strategie města
vytvoření systému pravidelného monitoringu a vyhodnocování názorů občanů
zefektivnit využití elektronické komunikace, modernizace koncepce internetové prezentace města
vytvoření jednotného vizuálního stylu města, včetně loga

Programový cíl Sc2 – Zkvalitnění spolupráce veřejné správy, neziskového a privátního sektoru

Vazba na strategický záměr

Sz1 – Podpora partnerství mezi veřejností, soukromými subjekty a veřejnou správou
Vz2 – Využití potenciálu vysokého školství v ekonomickém a sociálním rozvoji města

Popis výchozího stavu

Vývoj města ovlivňuje stále více subjektů (soukromý podnikatelský sektor, zahraniční investoři, občanská sdružení, nevládní organizace aj.) Město jen obtížně navazuje s těmito subjekty komunikaci. Na počátku 90. let neexistovali pro místní samosprávu odpovídající partneři zastřešující jednotlivé sektory a ani občané nevytvářeli tlak, aby se municipalita stala koordinátorem rozvoje.
Přetrvávající absence systematické spolupráce města se soukromým a neziskovým sektorem – zejména ve srovnání se zahraničními zkušenostmi - je proto stále více vnímána jako nedostatek, který může město v budoucnosti ekonomicky i společensky poškodit.
V případě spolupráce s neziskovými organizacemi může být překážkou jejich nepřehlednost a neznalost prostředí na obou stranách. Tento problém je v Brně do jisté míry řešen existencí Brněnské asociace nevládních a neziskových organizací (BANNO), která částečně zastřešuje a iniciuje spolupráci mezi NNO a veřejnou správou v širokém spektru oblastí (Informační a poradenské centrum brněnského regionu, kulaté stoly na aktuální témata, spolupráce při přípravě koncepcí). Slabou stránkou na straně města je ad hoc přístup ke spolupráci s NNO, absence koncepčního systému účasti NNO, občanských a zájmových sdružení na formulaci městských rozvojových cílů. Na straně neziskového sektoru je negativem jeho roztříštěnost a často i nereprezentativnost spolupracujících subjektů.
Kvalitativně odlišnou je spolupráce s podnikatelským sektorem. Poměrně dobrá je formální i neformální spolupráce s významnými podnikatelskými subjekty na území města, zvláště jsou-li členy Obchodní a hospodářské komory, která sehrává výraznou mediační roli. Méně kvalitní je pak spolupráce se sektorem malého a středního podnikání, kde jsou vnímány ze strany podniků některé závady. Nespokojenost je vyjadřována s úrovní informovanosti o rozvojových záměrech města a kvalitou úředního styku. Na druhou stranu je skutečností malá připravenost podniků podílet se na formulaci rozvojových záměrů města. Přesto zůstává role iniciátora spolupráce jednoznačně na veřejné správě.
Intenzita tzv. public-private partnership (veřejně-soukromé partnerství) v není v Brně obecně příliš vysoká (alespoň ne ve smyslu dlouhodobé, smluvně zajištěné spolupráce se sdílenými pravomocemi a prostředky). Běžnější je tento typ spolupráce při zajišťování “provozních” funkcí města (např. sociální péče) než v oblastech hospodářského či územního rozvoje. Příkladem projektů druhé jmenované oblasti může být Technologický park Brno nebo i připravovaná realizace kampusu Masarykovy univerzity. Rizikem pro město je často jeho nízká aktivita v těchto projektech a až přílišná orientace na jejich krátkodobou návratnost.

Indikátory

počet dlouhodobých PPP projektů
objem a struktura rozdělených příspěvků na činnost NNO

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
ÚMČ
OHK
BANNO, NNO

Programové nástroje

Koncepce sociální pomoci 2001 – 2004

Návrhy programových aktivit

podpora vytváření partnerů z řad laické, odborné a podnikatelské veřejnosti (tzv. klíčových skupin, např. neziskové organizace, různé formy občanských sdružení apod.)
vytvoření a aktualizace databáze NNO
vytvoření fondu pro granty malým občanským aktivitám
ustavení stálých odborných konzultačních skupin pro komise RMB
ustavení kontaktních osob na odborech MMB pro NNO působící v odpovídající tematické oblasti
vytvoření systému sběru projektů a námětů ze soukromého a neziskového sektoru
identifikace možných projektů veřejně-soukromého partnerství

Programový cíl Sc3 – Integrace dlouhodobé politiky hospodářského, sociálního a prostorového rozvoje města

Vazba na strategický záměr

Sz2 – Výkon koncepční a dlouhodobě konzistentní samosprávné politiky
Rz2 – Vytvoření moravské metropole s nadregionální sférou vlivu

Popis výchozího stavu

Po roce 1989 došlo k zásadním změnám v socio-ekonomickém vývoji měst ČR. Posílila role města jako ekonomické organizace zajišťující výrobu, distribuci, směnu a spotřebu. Ve srovnání s centralistickým systémem plánování nyní o rozvoji města spolurozhoduje velké množství subjektů veřejné a privátní sféry. Tradiční role místní správy spočívající v poskytování a správě určitého druhu obecních služeb financovaných příjmy města je značně rozšířena. Narůstá význam koordinace často protichůdných zájmů a trendů. Formulace zájmů města se stává obtížnou. Zvyšuje se meziměstská ekonomická konkurence, která nutí místní správu k proaktivní politice. Rovněž oblast veřejných služeb se otevírá ekonomické soutěži.
V případě Brna se změny vnějších podmínek jen obtížně odrážejí ve struktuře a fungování úřadu. Tradiční vertikální systém řízení města vytvořil řadu izolovaných veřejných sektorů spravovaných jednotlivými odbory magistrátu města. Tyto veřejné sektory jsou řízeny specialisty a vzájemně odděleny administrativními a komunikačními překážkami (systém úseků). Toto uspořádání je velice efektivní pro řešení sektorových problematik, nevyhovuje však při řešení průřezových témat, kdy je nutné integrovat ekonomické, sociální a prostorové aspekty za účelem stanovení dlouhodobých priorit rozvoje města. Formulace dlouhodobých záměrů může mít podobu územního plánu či komplexního dokumentu dlouhodobého (strategického) rozvoje města.
Existence strategického, resp. územního plánu dokumentuje celoměstskou shodu na dlouhodobých rozvojových cílech. Strategický či územní plán jsou rámcem pro rozhodování v jednotlivých dílčích sektorech města, slouží jako orientace pro ostatní subjekty (investory, občany, místní organizace) a proces jejich přípravy je současně platformou pro střetávání dílčích zájmů. Strategický plán navíc umožňuje postižení jiných než prostorových vazeb, resp. vyjádření prostorových vazeb ekonomickými kategoriemi a umožňuje cyklický monitoring a hodnocení.
Proces plánování je samosprávnou činností, která se skládá ze soustavné analýzy socio-ekonomických a prostorových dat, jejich interpretace a formulování souboru zásad a opatření. Vyžaduje týmovou spolupráci řady specialistů z oblastí urbanismu, dopravního plánování, technických sítí, životního prostředí a ekonomiky, doplněných demografy či sociology. Logickým trendem je pak centralizace těchto činností do jednoho orgánu. Při současné organizační struktuře Magistrátu města Brna jsou zmiňované činnosti rozloženy především v náplni Odboru hospodářského rozvoje a Útvaru hlavního architekta. Nevýhodnost tohoto uspořádání se projevuje nejen při sestavování plánovacích dokumentů, ale i při řešení konkrétních projektů většího měřítka (Brněnská podnikatelská zóna, Jižní centrum), či při komunikaci s potenciálními investory. Při stále rostoucím objemu agendy hospodářského rozvoje je navíc handicapem i podhodnocené personální obsazení OHR.
Stávající struktura negativně ovlivňuje i další činnosti, jako je např. systém sběru a analýzy statistických informací nebo koordinace případových šetření, specializovaných průzkumů a sektorových plánů.
V řadě evropských a českých měst (např. Praha, Plzeň, Olomouc) byla vytvořena koncepční pracoviště soustřeďující ekonomické, sociální a prostorové plánování. Většinou jde o útvary s nestandardní pozicí v rámci hierarchie úřadu a koordinačními pravomocemi. Další rolí je poskytování profesionálního servisu místní politické reprezentaci.

Indikátory

vytvoření útvaru rozvoje, počet pracovníků

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB

Programové nástroje

Statut města Brna
Evropská urbanistická charta

Návrhy programových aktivit

vytvoření útvaru (úseku) rozvoje města jako orgánu územního (a strategického) plánování
vybudování systému městských statistických ukazatelů a jejich sledování
institucionalizace účasti vybraných městských subjektů v procesu strategického plánování

Programový cíl Sc4 – Organizace spolupráce s úrovněmi kraje, aglomerace a městských částí

Vazba na strategický záměr

Sz2 – Výkon koncepční a dlouhodobě konzistentní samosprávné politiky
Rz2 – Vytvoření moravské metropole s nadregionální sférou vlivu
Dz2 – Prostorově vyvážený rozvoj urbanistické struktury města

Popis výchozího stavu

Statutární město Brno je územně členěno na 29 městských částí, Magistrát města Brna současně vykonává pro území okresu Brno-město působnost pověřeného obecního úřadu a působnost okresního úřadu.
Rozdělení města na dílčí správní části je výsledkem jeho demografického růstu a územního vývoje. Aktuální územněsprávní struktura respektuje existenci historicky vzniklých územních celků, vyznačujících se určitou vnitřní urbanistickou, sociální i politickou integritou. Nevýhodou tohoto uspořádání je nevyrovnaná velikostní skladba jednotlivých městských částí – vedle řádově desetitisícových existují městské části nedosahující počtu 1000 obyvatel. Princip "přirozených" městských částí není navíc uplatněn beze zbytku, např. v případě Brna-sever či Brna-jih.
Vysoký počet městských částí je předpokladem efektivnější účasti obyvatel na správě věcí veřejných a blízkosti veřejné správy k občanům. Systém decentralizace státní správy a samosprávy, včetně výkonu některých činností v přenesené působnosti pověřenými obecními úřady, je ovšem v řadě oblastí nepřehledný a přináší problémy v odborném pokrytí některých správních činností. Komplikovány jsou rovněž činnosti založené na integritě městské struktury a společnosti, jako je územní plánování, rozvoj dopravní infrastruktury, socio-ekonomické plánování apod. Poměrně nejasná jsou pravidla účasti městských částí v otázkách s celoměstským dopadem, resp. jejich účast na formulování celoměstských rozvojových dokumentů.
Řešením není extrémní decentralizace (narušení věcné celistvosti města, nákladnost byrokracie), ani extrémní centralizace (potlačení pozitiv místní samosprávy). Jako vhodný se jeví model určité centralizace státní správy a odborných činností, doprovázený stanovením přesných postupů účasti samosprávných orgánů v oblastech celoměstského významu.
Současná úroveň spolupráce mezi Brnem a regionálními partnery není v dlouhodobém výhledu udržitelná. Struktura státní správy a samosprávy, diskontinuita v důsledku změn politické reprezentace a nedostatečná koordinace velkých rozvojových projektů zdůrazňují nutnost nových způsobů formální i neformální kooperace. Řešení témat s výraznou regionální (metropolitní) dimenzí (prostorové plánování, ekonomický rozvoj, doprava, odpadové hospodářství) je zpomalováno nízkou úrovní komunikace. Přestože je koordinační funkce součástí agendy krajského úřadu, nemůže se město Brno vzhledem ke své výjimečné pozici v rámci kraje vzdát vlivu ve formálních i neformálních strukturách regionu. Nevýrazné zapojení města do formulace rozvojové politiky kraje, absence ekonomické a prostorové koncepce aglomerace a nízká úroveň komunikace se subregionálními centry ohrožuje dlouhodobou pozici města. Jednou z překážek efektivnější spolupráce je absence pracoviště zabývajícího se cíleně všemi aspekty regionálních vztahů. Zrušena byla rovněž komise regionálního rozvoje RMB.
Vzhledem k důrazu kladeném na regionální politiku v EU bude po připojení ČR podstatná část prostředků směřovat na projekty s regionálním dopadem. Město Brno tak riskuje sníženou efektivitu čerpání EU fondů v případě malého prosazování svých priorit do kontextu regionálních programů.

Indikátory

počet pověřených úřadů městských částí
demografické ukazatele městských částí
počet společných projektů s obcemi v zázemí města (aglomeraci)

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
ÚMČ
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje
obce brněnské aglomerace

Programové nástroje

Statut města Brna
Program rozvoje Jihomoravského kraje
ÚP města Brna
ÚP VÚC Brněnské regionální aglomerace

Návrhy programových aktivit

stanovení pravidel účasti městských částí na projednávání otázek celoměstského významu
analýza územněsprávního členění města, racionalizace dělby správních kompetencí
posílení role sněmu starostů
prohloubení, resp. ustanovení formálních i neformálních vazeb s obcemi brněnské aglomerace
posílení komunikace s krajským úřadem, prosazování městských cílů v regionálním kontextu
posílení agendy regionálních vztahů na MMB

3. Hospodářský rozvoj

Strategická vize

Brno bude městem s restrukturalizovaným průmyslovým sektorem zaměřeným na technologicky vyspělá výrobní odvětví.
Brno bude centrem progresivního terciárního sektoru, včetně služeb cestovního ruchu a specializovaných výrobních a obchodních služeb.
V Brně bude vytvořeno investičně atraktivní prostředí s diferenovanou odvětvovou a velikostní skladbou ekonomických subjektů.
V Brně bude fungovat široce strukturovaný trh práce reagující na požadavky ekonomické restrukturalizace.

Strategické záměry

Ez1 – Vytvoření silného centra technologicky vyspělých oborů průmyslu a služeb

Ez2 – Posílení a rozvoj obchodní a turistické atraktivity města

STRATEGICKÝ ZÁMĚR EZ1 – VYTVOŘENÍ SILNÉHO CENTRA TECHNOLOGICKY VYSPĚLÝCH OBORŮ PRŮMYSLU A SLUŽEB

Popis záměru

Cílem záměru je profilovat Brno jako centrum moderních technologií, výzkumu a vývoje s nadnárodním významem. Obsahem záměru je dokončení restrukturalizace místního hospodářství (zejména průmyslu), aktivní vytváření podmínek pro příchod nových investic do vybraných sektorů, cílená podpora oborů s vysokou mírou přidané hodnoty a vysokým podílem výzkumu.
Značka záměru: **Centrum moderních technologií**

Indikátory

odvětvová struktura hospodářství dle výkonů a zaměstnanosti

odvětvová struktura průmyslu dle výkonu a zaměstnanosti
podíl výdajů na výzkum a vývoj na celkovém HDP

STRATEGICKÝ ZÁMĚR EZ2 – POSÍLENÍ A ROZVOJ OBCHODNÍ A TURISTICKÉ ATRAKTIVITY MĚSTA

Popis záměru

Cílem záměru je posílení obchodní a turistické funkce města, včetně sektoru doprovodných služeb. Obsahem záměru je definování a realizace ekonomického marketingu města, zhodnocení a rozvoj stávající infrastruktury a know-how (veletrhy), podpora nadstandardních ekonomických a turistických služeb.
Značka záměru: **Brno (nejen) veletržní**

Indikátory

podíl terciárního sektoru na celkovém HDP
počet zahraničních návštěvníků

Programové cíle

Ec1 – Dokončení hospodářské restrukturalizace

Ec2 – Posílení investiční atraktivity města

Ec3 – Rozvoj inovativních a technologicky vyspělých oborů průmyslu a služeb

Ec4 – Podpora infrastruktury a marketingu obchodních a ekonomických služeb

Ec5 – Akcelerace cestovního ruchu ve městě

Programový cíl Ec1 – Dokončení hospodářské restrukturalizace

Vazba na strategický záměr

Ez1 – Vytvoření silného centra technologicky vyspělých oborů průmyslu a služeb

Popis výchozího stavu

Hospodářská restrukturalizace je procesem vznikajícím pod tlakem technologických změn, nových forem firemního uspořádání a měnící se poptávky. Zejména průmyslová odvětví a podniky procházejí strukturálními změnami, zintenzivňují a zeštíhlují výrobní kapacity. Větší důraz je kladen na kvalitu a efektivní využití lidských zdrojů. Řada činností a služeb přestává být vykonávána přímo podniky a je přenášena na subdodavatele. Průmysl přestává být rozhodujícím činitelem rozvoje města.

Přímým projevem restrukturalizace brněnské ekonomiky je trend deindustrializace, tj. relativní pokles zaměstnanosti v průmyslu. Příčinou je zvyšování produktivity výroby, popřípadě snižování přezaměstnanosti. Změny se dotkly především strojírenství, kde v roce 1989 pracovala více než polovina zaměstnaných v brněnském průmyslu. Více než třetinou se na celkové zaměstnanosti v průmyslu podílely čtyři podniky (Zetor, Zbrojovka, Královopolská strojírna a První brněnská strojírna). První vlna výrazného propouštění z výrobních podniků nastala v roce 1991. Prohlubující se ekonomická recese a složitá privatizace některých podniků vedly k dalšímu výraznému zvýšení míry nezaměstnanosti v roce 1997.

Vzhledem k obecně nízkému zájmu zahraničních investorů o akvizici tradičních strojírenských (textilních) podniků došlo ke vstupu strategického partnera pouze do několika brněnských společností (První brněnská strojírna, EJF – ABB; Mosilana – Marzotto; Chirana Brno – MMM Mnichov; ZHS Brno – Poclain Hydraulics). Ilustrativní je sestupný trend v žebříčku Czech Top 100 u vybraných strojírenských podniků bez strategického partnera (Královopolská, Zetor).

Jednou z úloh veřejného sektoru při deindustrializačním vývoji je především řešení jeho dopadů na zaměstnanost ve městě. Zatímco nárůst míry nezaměstnanosti v roce 1991 byl pokryt přesunem části pracovních sil do terciéru a do vznikajícího sektoru malého a středního podnikání, řešení zvýšené nezaměstnanosti po roce 1997 je obtížnější. Důvodem je saturace sektoru služeb a současný pokles počtu volných pracovních míst. Dochází rovněž k nárůstu počtu dlouhodobě nezaměstnaných.

Dalším aspektem hospodářské restrukturalizace je modernizace výroby, charakterizovaná rostoucím podílem služeb, kvartérního sektoru (věda a výzkum, vzdělávání) a vybraných průmyslových oborů (mechatronika, robotika, materiálové inženýrství, speciální chemie, sofistikovaná montáž a módně orientovaná výroba) na celkovém ekonomickém výkonu města. Modernizace vyvolává mimo jiné zvýšené nároky na kvalifikaci pracovní síly a schopnost rekvalifikace (flexibilitu). Vzhledem k přetrvávající strnulosti mobility pracovních sil (pouze 18 % ekonomicky aktivních v ČR předpokládá změnu zaměstnavatele) a malé ochotě ohrožených skupin zaměstnanců (manuální pracovníci, vyučení specialisté) se rekvalifikovat dochází k disproporcím mezi strukturou volných pracovních míst a skladbou volné pracovní síly.

Mění se i velikostní struktura podniků – významný je přechod zaměstnanců do nižších velikostních kategorií podniků, do malých a středních firem a do soukromého podnikání. Roste rovněž podíl malého a středního podnikání na obratu zahraničního obchodu.

Vstup firmy Flextronics International (z pohledu nově vytvořených pracovních nejvýznamnější podnik ve městě Brně) lze vnímat jako jeden z příznaků probíhající restrukturalizace. Jde o typ tzv. branch-plant industrializace, orientovaný na využití kvalifikovaných pracovních rezerv v upadajících průmyslových regionech. Přes nesporná pozitiva při řešení nezaměstnanosti vybraných profesních skupin může tento typ investic bez doplňujících aktivit vyvolat i některé negativní jevy – snížení kvalifikační úrovně, zpomalení technologických inovací, přílišné otevření místní ekonomiky globálním výkyvům. Výroba vázaná pouze na přítomnost levné pracovní síly je rovněž vysoce mobilní a z dlouhodobého hlediska ohrožená přesunem. Projekty založené na vyšších investicích do lidských zdrojů (např. IBM či vývojové aktivity Flextronicsu) nepřispívají významně k okamžitému řešení restrukturalizačních dopadů, výhledově však představují rozvojový potenciál (přenos nových technologií, zvyšování kvalifikace pracovní síly).

Indikátory

míra nezaměstnanosti
tržby z průmyslové činnosti
odvětvová struktura průmyslu dle výkonu a zaměstnanosti
produktivita práce
ekonomické subjekty podle kategorie počtu zaměstnanců

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje
OHK
Úřad práce Brno-město
CzechInvest
podnikatelské subjekty

Programové nástroje

Program rozvoje Jihomoravského kraje
studie Brno 2000
Sektorový operační program průmyslu
programy podpory malého a středního podnikání
offsetové programy

Návrhy programových aktivit

průběžný monitoring stavu ekonomických subjektů
podpora vstupu investorů do stávajících podniků
monitoring stavu na trhu práce
nepřímá podpora malého a středního podnikání
zainvestování a sanace nevyužívaných průmyslových areálů pro další komerční využití

Programový cíl Ec2 – Posílení investiční atraktivity města

Vazba na strategický záměr

Ez1 – Vytvoření silného centra technologicky vyspělých oborů průmyslu a služeb
Ez2 – Posílení a rozvoj obchodní a turistické atraktivity města
Sz1 – Podpora partnerství mezi veřejností, soukromými subjekty a veřejnou správou
Vz2 – Využití potenciálu vysokého školství v ekonomickém a sociálním rozvoji města

Popis výchozího stavu

Investiční atraktivita města je v současné době poměřována zejména stavem přímých zahraničních investic (PZI), přestože by zahraniční investoři neměli být výlučnou cílovou skupinou hospodářské politiky města. Na celkovém objemu PZI v ČR (stav k 31. 12. 1999) se Brno podílí 4,3 % (pro srovnání Praha 48,3 %, Ostrava 2,4 %, Plzeň 2,4 %). Lze předpokládat, že struktura PZI ve městě Brně kopíruje celorepublikový trend, kde v první řadě stojí investice do sektoru služeb (60 % z celkového objemu PZI – především expanze maloobchodních řetězců), následované investicemi do výrobního sektoru.

V rámci ČR jsou prioritními sektory pro přilákání investic zpracovatelský průmysl a strategické služby, ke kterým směřuje státní pobídková politika. Brno nabízí řadu lokalizačních výhod pro tento typ investic, z dlouhodobého hlediska je však nutné rozvíjet i předpoklady pro umístění investic nepokrývaných současným schématem pobídek.

Lidské zdroje

Silné střední a vysoké školství, společně s průmyslovou tradicí, pozitivně ovlivňují kvalifikaci pracovní síly. Výhodou je téměř kompletní zastoupení všech směrů studia, z hlediska investiční atraktivity města vykazují největší potenciál obory informačních technologií, elektroniky, elektrotechniky a výhledově i biofyziky. Předpokladem flexibility pracovní síly je rovněž široká vzdělávací základna. Relativní výhodou je nižší cena práce v porovnání se stejně kvalifikovanou pracovní silou např. v Praze či srovnatelných evropských městech. Obecně však platí, že se význam nízkých mzdových nákladů jako lokalizačního faktoru snižuje. Důvodem je klesající podíl mzdové složky na celkových výrobních nákladech. Podhodnocení ceny práce však může snižovat dostupnost pracovní síly, ohroženou odlivem vybraných kvalifikovaných profesních skupin z města. Pravděpodobně pouze investiční záměry s nižšími nároky na kvalitu pracovní síly mohou být pokryty dojížďkou z širšího regionu.

Institucionální a faktory

Brno není silným správním centrem – většina správních, řídicích a rozhodovacích pravomocí je soustředěna v Praze (syndrom poboček). Mezi viditelné "vlajkové" subjekty (flagship projects) místní ekonomiky patří v současnosti zejména Veletrhy Brno, zvnějšku vnímaný je rovněž rozvoj elektrotechniky a IT. Investice Flextronicsu a IBM jsou v současnosti hlavními referenčními ukazateli, signalizujícími stav a směřování zahraničního kapitálu dalším potenciálním investorům.

Institucionální podpora investic je dána rámcem zákona o investičních pobídkách. Slabinou je absence jasně stanovené hospodářské politiky města obsahující přehled podporovaných rozvojových sektorů a oborů s vazbou na nemovitostní a prostorovou koncepci města. Z tohoto důvodu je ekonomický marketing nevyhraněný a necílený. Na magistrátu doposud efektivně nefunguje tzv. one stop shop systém (systém jedněch dveří), soustřeďující informace a kapacity rozhodující pro umístění a realizaci investice. Pozitivem je schopnost města podílet se finančně na vybraných rozvojových projektech.

Regionální a místní prostředí

Brno zaujímá poněkud vzdálenější polohu vůči západním (německým) trhům, což může ovlivňovat jeho atraktivitu zejména pro distribuci a logistiku. Výhodná je ovšem poloha na evropských dopravních trasách a těsná blízkost Vídně jako důležitého světového správního a obchodního centra (tzv. světová metropole II. řádu). Omezujícím faktorem je nevyhovující kvalita dopravního spojení, včetně leteckého.

Ceny pozemků a nájmů v Brně jsou relativně nízké a vysoce konkurenceschopné, stejně jako náklady na místní služby podnikům (marketingové, poradenské, právní apod.). Nabídka vhodných nemovitostí je nevyvážená. Město nabízí kvalitní rozvojovou plochu pro zpracovatelský průmysl (BPZ), atraktivita Technologického parku je omezena poměrně vysokou úrovní nájmů. Brno postrádá ucelené portfolio nemovitostí vhodných pro lehkou technologicky vyspělou výrobu a produktivní (strategické) služby, včetně kvalitních nájemních administrativních prostor.

Úroveň nabídky telekomunikačních a veřejných datových služeb je v národním srovnání nadprůměrná. Limitem je kvalita příslušné infrastruktury.

Kvalita života

Dle hlavních environmentálních ukazatelů vykazuje město nadprůměrnou kvalitu životního prostředí. Ve srovnání

s populačně a hospodářsky zatíženějšími aglomeracemi si zachovává poměrně výrazné zastoupení zeleně, relativně nepřetížený dopravní systém (prostupnost města) a nižší životní náklady. Slabými stránkami je nedostupnost bydlení pro vybrané socio-profesní skupiny a nedostatečná nabídka služeb zejména pro cizince.

V souboru lokalizačních faktorů dochází k postupnému stírání rozdílů mezi "tvrdými" a "měkkými" faktory. Vhodnost lokality (města) pro umístění investic je dána komplexním působením jednotlivých složek, které ve svém celku vytváří tzv. corporate identity (jednotnou identitu) a je odlišná pro různé typy investic.
Syntézou výše uvedených charakteristik města můžeme zhodnotit jeho atraktivitu pro jednotlivé typy investic:

typ investice/ faktory		lidské zdroje	institucionální faktory	regionální a místní prostředí	kvalita života
speciální výroba	+	flexibilita a kvalifikace pracovní síly strojírenská tradice	-	BPZ	-
	-	nedostupnost vybraných profesí	nevyhraněný ekonomický marketing	malá variabilita rozvojových ploch	-
montáž a distribuce/ prodej	+	flexibilita a kvalifikace pracovní síly	obchodní tradice (Veletrhy Brno)	strategická poloha na dopravních trasách	-
	-	-	-	relativní vzdálenost trhů	-
služby	+	flexibilita pracovní síly	masivní rozvoj maloobchodu	cena pozemků a nájmů	dopravní prostupnost města
	-	-	-	-	-

Indikátory

stav přímých zahraničních investic
struktura příchozích investic

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Úřad práce Brno-město (popř. Brno-venkov)
Technologický Park Brno
RRA JM
CzechInvest

Programové nástroje

zákon o investičních pobídkách
program podpory rozvoje průmyslových zón
Program rozvoje Jihomoravského kraje
studie Brno 2000

Návrhy programových aktivit

zpracování průzkumu investičních příležitostí ve městě a struktury nabídky pracovní síly
formulace prioritních sektorů pro přilákání investic
zavedení efektivního systému komunikace s investory
posílení následného servisu pro investory (after care)
zmapování a doplnění nabídky vhodných rozvojových nemovitostí
cílený marketing silných stránek města

Programový cíl Ec3 – Rozvoj inovativních a technologicky vyspělých oborů průmyslu a služeb

Vazba na strategický záměr

Ez1 – Vytvoření silného centra technologicky vyspělých oborů průmyslu a služeb
Vz2 – Využití potenciálu vysokého školství v ekonomickém a sociálním rozvoji města

Popis výchozího stavu

Úspěšnost místního hospodářství v dlouhodobém výhledu není podmíněna cenou pracovní síly či objemem produkce, ale kvalitativními předpoklady, jako jsou míra přidané hodnoty, technologická náročnost výroby (služeb) a produktivita práce. Dalším klíčovým prvkem regionální konkurenceschopnosti je schopnost inovace, týkající se buď přímo produktu, nebo procesu jeho produkce.

Obecným trendem v oblasti inovací je zkracování doby výzkumného cyklu, vzrůst nákladů na výzkum a vývoj, stejně jako navyšování podílu počtu pracovníků v podnikovém výzkumu. V souvislosti s odvětvovou restrukturalizací se zkracují výrobní a inovační cykly jednotlivých produktů. Tyto tendence pak vyvolávají potřebu rozložení nákladů na výzkum a vývoj mezi více subjektů a vytvářejí prostor pro rozvoj mezisektorové spolupráce a vznik specializovaných technologicky orientovaných firem.

V 90. letech došlo v prostředí tradičního brněnského průmyslu k utlumení podnikových výzkumných a vývojových aktivit. Nové technologie jsou v převážné míře importovány prostřednictvím zahraničních společností. Brno (stejně jako celá ČR) je součástí semiperiferie, tzn. že místní hospodářství je schopné použití a produkce vyspělých technologií, nicméně jejich vlastní vývoj je omezený.

Několik málo odvětví rozvíjejících se ve městě Brně lze označit jako celek za technologicky vyspělá. Mezi nejvýraznější patří patrně segment informačních technologií (zejména produkce softwaru). Prudký růst je dán relativně malými nároky tohoto oboru na vstupní kapitál, neobsazenými oblastmi na vyvíjejícím se trhu a úrovní příslušných vysokoškolských oborů. Jde o aktivity tzv. new economy, které však bez alespoň částečného využití v tradiční výrobě či službách nemusí zaručit dlouhodobý efekt. V ostatních oborech, jako je například elektrotechnika nebo přesné strojírenství, je technologická úroveň podniků rozkolísaná.

Pro celkové zvýšení inovačního a technologického potenciálu místního hospodářství je nezbytné propojení tradičních odvětví výroby a služeb s růstovými obory. Jako perspektivní obory jsou dnes vnímány biotechnologie, materiálové inženýrství, optoelektronika a elektrotechnika, přesné strojírenství, telekomunikace, produkce vybraného okruhu hardware a software. Ve většině případů je nutné jejich sepětí s klasickou výrobou, která vyvolává poptávku, je významným zdrojem kvalifikovaných odborníků a zajišťuje komercializaci technologií. Inovační potenciál města je nejlépe využit při vzájemné spolupráci místních subjektů. Tato síť kooperujících podniků, škol, výzkumných pracovišť a veřejných institucí je nazývána termínem "cluster" (shluk, seskupení). V řadě evropských měst se vyprofilovala výrobní seskupení, která jsou klíčovými motory místní ekonomiky (např. Lipsko – mediální cluster, Eindhoven – mechatronika, Vídeň – zdravotnictví). Ve většině případů tyto kooperační sítě navazují na tradiční odvětví daného regionu. V Brně se v současnosti formují zárodky vazeb, které se mohou stát určujícím prvkem post-strojírenského ekonomického vývoje města. Prvním z nich je již zmiňovaný rozvoj informačních a komunikačních technologií, kam spadá produkce softwaru, e-komerce, zakázkové aplikace, vybraný hardware apod. Výhodou je především přítomnost odborně zaměřených fakult MU a VUT a tím dosažitelnost odborné pracovní síly, navíc poměrně levné. V Brně funguje řada takto orientovaných firem, které jsou konkurenceschopné i po opadnutí prvotního boomu v ICT. Většinou se jedná o podniky malé a střední velikosti, avšak s výrazným technologickým potenciálem. Vnějším posílením tohoto sektoru jsou vstupy zahraničních firem, zejména investice IBM. Navazujícími odvětvími jsou elektronika a elektrotechnika, která jsou soustředěna především ve firmách vyšší velikostní kategorie a na území širšího regionu. Přestože se nyní firmy jako Flextronics, Tyco, Celestica apod. zaměřují především na kompletaci produktů, jejich seskupení v brněnské aglomeraci poskytuje příležitost pro rozvoj sdílených výzkumných a vývojových kapacit.

Ze strojírenské tradice města vychází druhé možné seskupení navazujících výrob a vývojových aktivit. Jde o širokou oblast zahrnující mechatroniku, robotiku, materiálové inženýrství a biomechaniku, která je opět dobře pokryta studijními obory brněnských vysokých škol. Tento směr otevírá možnosti aplikací v přesném strojírenství, ale i medicínských a elektrotechnických oborech.

Podmínkami technologického rozvoje je trvalá poptávka po inovacích ze strany regionálních společností, vytvoření podmínek pro komercializaci místního výzkumu a vývoje a zajištění kvalifikované pracovní síly. Neméně důležitým

faktorem je navození prostředí spolupráce mezi kvalitativně odlišnými partnery – jak institucionální formou (BIC, profesní asociace), tak neformálními prostředky (First Tuesdays apod.). Složitou otázkou je podpora začínajících high-tech firem, buď formou inkubátoru, či zprostředkováním přístupu ke startovnímu kapitálu.

Indikátory

míra přidané hodnoty
produktivita práce
výdaje na vědu a výzkum
počet pracovníků ve vědě a výzkumu
průměrná mzda dle odvětví

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
BIC Brno
AV ČR
vysoké školy
Technologický Park Brno
klíčoví investoři

Programové nástroje

Regionální inovační strategie Jihomoravského kraje – projekt InterpRISe (v přípravě)
Program rozvoje Jihomoravského kraje
programy výzkumu a vývoje MPO ČR

Návrhy programových aktivit

identifikace růstových a technologicky vyspělých oborů
podpora transferu technologií, inkubátorů a inovačních center
vytvoření podmínek pro přilákání kvalifikované pracovní síly, zabránění "odlivu mozků"
vytvoření platformy propojující průmyslové subjekty, finanční zdroje a vědecko-výzkumné aktivity

Programový cíl Ec4 – Podpora infrastruktury a marketingu obchodních a ekonomických služeb

Vazba na strategický záměr

Ez2 – Posílení a rozvoj obchodní a turistické atraktivity města
Rz1 – Kulturní a ekonomické zviditelnění na evropské úrovni
Rz2 – Vytvoření moravské metropole s nadregionální sférou vlivu

Popis výchozího stavu

Podíl sektoru služeb na ekonomickém výkonu města zaznamenal v uplynulé dekádě výrazný nárůst. Tento vývoj je v souladu s obecným trendem postupné terciarizace ekonomik středních a velkých měst. V základě lze služby rozdělit na skupinu služeb spotřebních (maoloobchod, ubytování, pohostinství) a tzv. progresivních a podpůrných služeb, kam spadají aktivity jako např. peněžnictví, pojišťovnictví, reality, poradenství, zpracování dat, či vědecko-výzkumné služby.

V oblasti spotřebních služeb je fenoménem prudký rozvoj maloobchodu, a to zejména v kategorii velkých nákupních center. Z dlouhodobého hlediska však nejde o činnosti přinášející strategický efekt, např. formou zkvalitňování pracovní síly, přísunu nových technologií nebo pozitivního působení na rozvoj jiných oborů. Pomineme-li aspekt prostorového rozvoje maloobchodu, nevyžaduje tento segment podporu či spolupráci s veřejným sektorem.

Jedním z klíčových pilířů brněnské ekonomiky jsou veletržní a výstavní aktivity. Výstavnictví jako obor prochází v současné době modernizací, zejména pod tlakem rozvoje telekomunikačních a prezentačních technologií. Příklady z Birminghamu či Lipska ukazují na nutnost provázání veletržních aktivit s potenciálem daného města – veletržní aktivity jsou ve značné míře závislé na podmínkách, které jim vytváří zázemí města, a naopak. Nejen v případě Brna je přítomnost veletrhů podstatnou součástí městského image a významným ekonomickým stimulem. Zejména v případě měst kategorie do 500 000 obyvatel je proto výhodná koordinace mezi rozvojem veletrhů a ostatních sektorů města. Častým jevem je rovněž kapitálový vstup měst do veletržních správ.

Vzhledem k délce působení ve městě a vedoucí pozici na národním trhu jsou Veletrhy Brno významným nositelem finančních (daňové příjmy, stimulace ostatních oborů průmyslu a služeb) i nefinančních (přenos know-how) efektů pro město. Veletržní aktivity se postupně staly "ochrannou známkou" města a spoluvytváří jeho vnější image. Portfolio veletržních akcí není v současnosti omezeno pouze na výstavnictví, ale je spojeno s dalšími činnostmi, jako jsou kongresové aktivity, incentivní turistika, informatika či různé způsoby trávení volného času. Mezi možná rizika vývoje patří především ekonomicky slabší regionální zázemí (otázka poptávky), vzrůstající konkurence v euroregionu (včetně Prahy) a probíhající restrukturalizace místní ekonomiky (ztráta tradiční klientely).

Spolupráce mezi městem a veletrhy je nutná zejména v oblasti posílení dopravní infrastruktury města a zlepšení dostupnosti veletržního areálu, v oblasti sjednoceného marketingu města a veletržní správy, dále pak při novém využití veletrhů k podpoře místní ekonomiky (viz lipský mediální průmysl a Leipziger Buchmesse). Žádoucí je rovněž zintenzivnění využití unikátního výstavního areálu a jeho začlenění do aktivit města.

Brno nabízí hned po Praze druhou nejvyšší koncentraci podpůrných služeb (služeb pro podniky) v republice. V řadě oborů je však patrná malá internacionalizace těchto služeb (např. obchod s nemovitostmi), daná relativně nízkým správním významem města a regionu. Situace v tomto segmentu je řízena poptávkou trhu, nicméně za účelem posilování investiční atraktivity města je nutné poskytovat podmínky pro jejich rozvoj, zejména v žádoucích oborech strategických služeb. Obecným předpokladem je udržování dobré kvality života ve městě, konkrétnějšími opatřeními je minimálně udržování přehledu o nabídce vhodných nemovitostí a struktuře kvalifikované pracovní síly.

Indikátory

počet subjektů v sektoru progresivních služeb
ukazatele výkonu Veletrhů Brno

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Veletrhy Brno
OHK
CzechInvest

Programové nástroje

studie Brno 2000
Program rozvoje Jihomoravského kraje

Návrhy programových aktivit

koordinace rozvojových a marketingových aktivit mezi městem Brnem a veletržní správou
vytvoření portfolia nemovitostí pro umístění investic v oblasti služeb
příprava podmínek pro přilákání ústředí společností národního či nadnárodního významu
marketingová podpora internacionalizace služeb

Programový cíl Ec5 – Akcelerace cestovního ruchu ve městě

Vazba na strategický záměr

Ez2 – Posílení a rozvoj obchodní a turistické atraktivity města
Rz1 – Kulturní a ekonomické zviditelnění na evropské úrovni
Rz2 – Vytvoření moravské metropole s nadregionální sférou vlivu
Kz1 – Rozvoj infrastruktury pro kulturní, sportovní a rekreační aktivity
Kz3 – Kultivace městského prostředí s důrazem na ochranu historického dědictví

Popis výchozího stavu

Městská turistika ve velkých městech se odlišuje od klasické poznávací a rekreační turistiky. Specifikem je daleko vyšší podíl tzv. profesní turistiky, kam lze zařadit kongresovou, obchodní a incentivní turistiku, dále jsou nadstandardně zastoupeny různé formy cestovního ruchu vyvolané nákupními příležitostmi, sportovními či kulturními událostmi. Tyto specifikace platí i pro cestovní ruch ve městě Brně. Odráží se v sezonnosti cestovního ruchu ve městě (řídí se spíše pracovním rytmem podniků a termíny velkých akcí než rytmem dovolených) a ve významu jednotlivých atraktivit města jako turistických produktů.

Brno nemá jeden velký zdroj cestovního ruchu a ani není na něj secializované. Různorodost poněkud komplikuje identifikaci cílových skupin a koordinaci jednotlivých aktivit. Významným zdrojem obchodní turistiky ve městě jsou aktivity brněnských veletrhů. Cílovou skupinou zde jsou obchodníci, podnikatelé, odborníci a instituce různého oborového zaměření. Kvalitu produktu výrazně ovlivňuje úroveň doprovodné infrastruktury (doprava, parkování) a služeb (úroveň hotelů, nabídka doprovodných kulturních akcí).

Navazujícími formou turistiky je turistika kongresová a incentivní, která je vázána mj. na intelektuální potenciál města. Patří mezi devizově velice efektivní a má rovněž význam z hlediska propagace a prestiže města. Předpokladem její výraznější intenzity je dostatečné množství potenciálních pořadatelů a nabídka vybavenosti pro uspokojení jejich nároků. Brno disponuje četnými vlastními zdroji pro pořádání kongresů (vysoké školy, vědecké instituce, zdravotnická zařízení, velké společnosti, vědecké nebo technické asociace apod.). Co se týče nároků na vybavenost a služby je současným trendem výstavba areálů s možností realizace kongresových aktivit společně s kulturními a sportovními příležitostmi pro obyvatele města. Brno v současnosti postrádá takovéto multifunkční centrum – účelům kongresové turistiky slouží především prostory v areálu Veletrhů Brno, prostory Kongresového centra a hotelů v bezprostředním okolí výstaviště. Dalšími kongresovými centry jsou pak lokality v centru (Besední dům, hotel International, rektorát VUT apod.). Překážkou je absence profesionální organizace koordinující a zabezpečující realizaci kongresů ve městě Brně. Slabinami současného stavu jsou termínové kolize či naopak rozcházení významnějších aktivit a také fakt, že v mnoha případech není dostatečně podporována cykličnost těchto akcí ve městě.

Poznávací turistika je určena širokému spektru klientely, přestože je významně napojena na kongresovou a obchodní turistiku, převažující podíl má turistika individuální. Produkt je variabilní dle zájmu návštěvníků – v případě Brna jsou jeho zdroji především historické architektonické památky a muzea. Daleko větší význam než u předešlých forem cestovního ruchu má vazba na region a jeho přírodní či historické památky.

Další složkou cestovního ruchu je turistika vázaná na sportovní a kulturní události organizované ve městě. Hlavními atraktory jsou události a památky významnějšího formátu, jako např. významné motoristické závody na Automotodromu, vila Tugendhat – památka na Seznamu světového kulturního dědictví UNESCO, festival Brno - město uprostřed Evropy, hudební festival Moravský podzim aj. Menší kulturní a sportovní akce hrají většinou doplňkovou roli, zejména veletržním aktivitám.

Specifickou formou turistiky charakteristickou pro velká města je turistika nákupní. V Brně je poznamenána probíhajícími změnami ve struktuře maloobchodní sítě, které mají za důsledek přemístění hlavních nákupních příležitostí ze středu města do okrajových částí a přispívají tak ke snížení atraktivity centra. Cílená turistika za účelem nákupu (především regionální či slovenští návštěvníci) se realizuje bez využití dalších služeb nabízených v historickém jádru města.

Poměrně vágně jsou zmapovány ekonomické a prestižní přínosy cestovního ruchu pro město. Samotné město nenabízí turistický produkt s konkrétním obsahem, pouze propaguje nabídku existujících atraktivit a zdůrazňuje jejich specifičnost. Zodpovědnost za tvorbu a distribuci turistického produktu je přenesena výhradně na soukromý sektor.

Podpora turistiky v Brně trpí nevyjasněnými úlohami a pravomocemi subjektů působících v cestovním ruchu. Slabinou je nízká vzájemná informovanost a nedokonalé sjednocení marketingu, který je omezen pouze na propagaci. Citelná je absence zastřešující organizace koordinující turistické aktivity a doprovodné služby.
Ze strany návštěvníků jsou jako nedostatky vnímány úroveň informačního systému ve městě a dopravní situace (MHD, parkování).

Indikátory

ukazatele návštěvnosti
kapacita a obsazenost ubytovacích zařízení

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje
Česká centrála cestovního ruchu
RRA JM
Veletrhy Brno
KIC
klíčoví poskytovatelé služeb

Programové nástroje

Marketingová studie cestovního ruchu města Brna
Program rozvoje Jihomoravského kraje

Návrhy programových aktivit

standardizace turistických informačních center a informačního systému
vytvoření dlouhodobých turistických produktů, strukturovaných dle cílových skupin, či orientovaných na akce a události
průběžná analýza nabídky konkurence
jednotná propagace města a turistických produktů
rozvoj doprovodné infrastruktury (kongresové, sportovní apod.)
zapojení města do tematických programů v rámci jižní Moravy, ČR a střední Evropy
vytvoření systému incomingových partnerů

4. Vzdělávání

Strategická vize

V Brně bude fungovat široce strukturovaný trh práce reagující na požadavky ekonomické restrukturalizace.
Brno bude atraktivním univerzitním centrem mezinárodního významu, podporujícím vazby mezi akademickou, veřejnou a soukromou sférou, s úzkým napojením na místní průmysl a služby.
Brno bude centrem celoživotního vzdělávání zvyšujícího potenciál lidských zdrojů města.

Strategické záměry

Vz1 – Dosažení standardů evropského univerzitního města

Vz2 – Využití potenciálu vysokého školství v ekonomickém a sociálním rozvoji města

STRATEGICKÝ ZÁMĚR VZ1 – DOSAŽENÍ STANDARDŮ EVROPSKÉHO UNIVERZITNÍHO MĚSTA

Popis záměru

Cílem záměru je vytvoření zázemí kvalitního univerzitního centra. Obsahem záměru je zlepšování podmínek pro rozvoj vysokoškolské infrastruktury, využití vysokého školství k oživení vybraných území města, zvýšení internacionalizace vysokých škol, nepřímá podpora doplňkových a servisních aktivit a služeb.
Značka záměru: **Brno – univerzitní město**

Indikátory

podíl vysokoškolských studentů na celkovém počtu obyvatel

podíl zahraničních studentů na celkovém počtu posluchačů

STRATEGICKÝ ZÁMĚR VZ2 – VYUŽITÍ POTENCIÁLU ŠKOLSTVÍ V EKONOMICKÉM A SOCIÁLNÍM ROZVOJI MĚSTA

Popis záměru

Cílem záměru je posílení vazeb mezi školami a místním prostředím. Obsahem záměru je podpora spolupráce akademické a vzdělávací sféry s místním výrobním a výzkumným sektorem, službami a veřejnou správou, motivace mladých odborníků, eliminace tzv. ”odlivu mozků”, vytváření podmínek pro celoživotní vzdělávání.
Značka záměru: **Školy pro Brno, Brno pro školy**

Indikátory

počet realizovaných projektů 5. (6.) rámcového programu

Programové cíle

Vc1 – Infrastrukturní rozvoj vysokých škol

Vc2 – Podpora služeb a aktivit pro studenty a absolventy

Vc3 – Komplexní zvyšování kvality lidských zdrojů

Vc4 – Mezisektorová spolupráce akademické, soukromé a veřejné sféry

Programový cíl Vc1 – Infrastrukturní rozvoj vysokých škol

Vazba na strategický záměr

Vz1 – Dosažení standardů evropského univerzitního města

Popis výchozího stavu

Brněnské vysoké školy a s nimi spolupracující vědecko-výzkumná pracoviště jsou významným městotvorným prvkem. Město Brno má prioritní zájem na jejich rozvoji, a to jak z hlediska odborného a společenského růstu, tak z hlediska plošného a prostorového rozvoje na území města.

Charakteristickým rysem velkých brněnských vysokých škol – kromě častých organizačních změn – je značná dislokační roztříštěnost v městském organismu, a to hlavně v jejich vlastní organizační struktuře. Týká se to zejména Masarykovy univerzity, Vysokého učení technického a Vojenské akademie. Tento faktor vedl vždy k zatížení městské dopravy, časovým ztrátám při přesunech pedagogů a studentů během dne, organizačním a rozvrhovým problémům i vlivu na samu efektivitu využití přístrojové techniky i prostor. Až do konce 80. let (kromě VUT) nebyla zřejmá tendence ke kampusovému řešení struktury těchto škol. Tento trend začíná převažovat a hlavně se cíleně realizovat v 90. letech (zejména na Masarykově univerzitě) a je to trend srovnatelný s prostorovou organizací vysokých škol v Evropě.

Ucelený charakter měly a udržely zejména menší vysoké školy – Veterinární a farmaceutická univerzita, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita a svým pojetím ryze umělecká Janáčkova akademie múzických umění.

V současnosti jsou díky integračním tendencím založeny nebo se zakládají logické a odborně kompatibilní kampusy či jim podobné městotvorné komplexy, zejména areál VFU v Brně-Králově Poli, areál MZLU v Brně-Černých Polích, areál MU v Brně-Bohunicích, areál MU v Brně - Vinařské ulici, areál VUT v Brně - Pod Palackého vrchem.

Výše uvedené areály jsou skutečně komplexní, tj. soustřeďují pedagogicko-vědeckou zónu, bydlení, stravování a někde i sportovní aktivity v enklávách uvnitř a na okraji města.

Samostatným problémem zůstávají komplexy studentských kolejí, jejich většinou prostorová samostatnost a oddělenost od pedagogicko-vědecké zóny, ale hlavně nedostatečná kapacita.

Indikátory

ukazatel standardu užitkové plochy (čistá užitková plocha v m^2/ užitková plocha v m^2)
norma užitné kvality (čistá užitková plocha v m^2/účelová jednotka (student))

Dotčené subjekty

statutární město Brno
MŠMTV ČR
vysoké školy

Programové nástroje

Zákon o vysokých školách (1999)
urbanisticko-architektonické studie rozvoje areálu VUT Pod Palackého vrchem
návrh Regulačního plánu Červený kopec (před projednáváním) – kampus Bohunice
koncepce vojenského školství
dlouhodobé záměry vysokých škol

Návrhy programových aktivit

dobudování univerzitního kampusu
rozvoj areálu VUT Pod Palackého vrchem
rekonstrukce a revitalizace některých lokalit v centru města

Programový cíl Vc2 – Podpora služeb a aktivit pro studenty a absolventy

Vazba na strategický záměr

Vz1 – Dosažení standardů evropského univerzitního města
Kz2 – Zpřístupnění kultury a sportu široké veřejnosti

Popis výchozího stavu

Vzdělání je rozhodujícím prvkem hospodářského a kulturního rozvoje, významným společenským stabilizátorem a jedním z předpokladů zviditelnění města v evropské konkurenci. Brno má dobré výchozí podmínky stát se významným centrem středoevropského vzdělání, vědy a výzkumu (tradice, atraktivní poloha, velký rozvojový potenciál). K tomu směřují i některé rozbíhající se aktivity, jako např. Technologický park, Centrum evropského vzdělávání nebo projekt Medical Parku.
Význam jakéhokoli města jako centra vzdělání, vědy a výzkumu nespočívá v pouhé lokalizaci školských zařízení všech stupňů, ale v neposlední řadě také v nabídce doplňkových služeb a aktivit.
U drtivé většiny brněnských vysokých škol je nutno konstatovat velké negativum – nedostatečné vybavení sportovními venkovními a krytými zařízeními, včetně provozů relaxačně–regeneračních, které mohou zároveň sloužit jako nezanedbatelný zdroj integrace vysokých škol a jejich mateřského města.
Jednou ze základních lidských priorit je potřeba bydlení. Vytvoření příznivých podmínek pro bydlení je významným aspektem, který může napomoci ke změně současné nepříznivé demografické struktury města z hlediska věku jeho obyvatel a nastavení žádoucích migračních trendů zejména mladých a vzdělaných skupin obyvatelstva. Současná situace v této oblasti by mohla do budoucna způsobovat stále více problémů, mimo jiné i na trhu práce, kde nedostatečná nabídka bytů může způsobit odliv kvalifikované pracovní síly do jiných regionů.

Indikátory

podíl absolventů brněnských vysokých škol pracujících v Brně
počet bytů ve vlastnictví VŠ

Dotčené subjekty

AIC
vysoké školy
statutární město Brno, MMB
MŠMTV ČR

Programové nástroje

dlouhodobé záměry vysokých škol
Marketingová studie cestovního ruchu města Brna

Návrhy programových aktivit

vznik a podpora studentského centra
podpora veletrhů práce
realizace marketingu města orientovaného na studenty

Programový cíl Vc3 – Komplexní zvyšování kvality lidských zdrojů

Vazba na strategický záměr

Vz2 – Využití potenciálu vysokého školství v ekonomickém a sociálním rozvoji města
Ez1 – Vytvoření silného centra technologicky vyspělých oborů průmyslu a služeb

Popis výchozího stavu

Jedním z nejvýznamnějších trendů ve vývoji vzdělávání vůbec je rychlý rozvoj různých způsobů vzdělávání dospělých. Hlavní příčiny tohoto vývoje spočívají v požadavcích trhu práce. V důsledku rozšiřování nabídky a ve snaze o zlevňování výrobků a služeb v podmínkách sílící konkurence a rozšiřující se globalizace rychle rostou požadavky na rychlou aplikaci nejnovějších poznatků, které umožňují zvyšovat produktivitu, kvalitu a efektivnost. Zároveň dochází ke změnám ve struktuře zaměstnanosti. Mění se také obsah práce, zejména v rychle se rozvíjejících odvětvích (např. informační technologie, komunikace) se mění obsah práce a používané poznatky tak rychle, že většina jich zastarává za několik málo let. Sociologické teorie postindustriální společnosti ukazují na rostoucí roli znalostí a vzdělání jak pro ekonomický růst, tak pro sociální stratifikaci a individuální pozici v ní. Dosavadní tradiční jednorázové vzdělávání "pro celý život" již zdaleka nestačí, rozhodující se stává koncepce celoživotního vzdělávání.
Ve srovnání s tzv. počátečním vzděláváním mládeže v rámci školské soustavy je další vzdělávání značně diferencované, a to jak pokud jde o hlavní skupiny vzdělávaných, tak i o poskytovatele vzdělávání, vzdělávací cíle, metody, organizaci, řízení a financování. Účastní se ho zaměstnanci podniků a dalších institucí všech odvětví, samostatní podnikatelé i nezaměstnaní. Další vzdělávání poskytují vzdělávací firmy, podniky, státní i nestátní školy.
Do schématu celoživotního vzdělávání zapadá také vysokoškolské vzdělávání pro občany–seniory, kteří ukončili výdělečnou činnost, nebo občany invalidní, kteří mají zájem o určitý vědní obor. Tento typ vzdělávání se nazývá Univerzita třetího věku a v Brně ho poskytují celkem čtyři vysoké školy a jejich fakulty.

Indikátory

podíl nezaměstnaných absolventů SŠ a VŠ na celkové nezaměstnanosti
podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel

Dotčené subjekty

vysoké školy
střední školy
vzdělávací organizace
statutární město Brno, MMB
samostatná vědecko-výzkumná pracoviště
výrobní a obchodní sféra
neziskové organizace zabývající se vzděláváním
Úřad práce Brno-město

Programové nástroje

dlouhodobý záměr MŠMTV ČR
dlouhodobé záměry vysokých škol
koncepce sociální pomoci 2001 – 2004

Návrhy programových aktivit

vytvoření efektivní informační sítě v oblasti celoživotního vzdělávání
prohloubení spolupráce vzdělávacích organizací s Úřadem práce
vytvoření koncepce města zahrnující opatření na trhu práce
vytvoření koordinačního orgánu pro řešení disproporcí mezi poptávkou a nabídkou na trhu práce

Programový cíl Vc4 – Mezisektorová spolupráce akademické, soukromé a veřejné sféry

Vazba na strategický záměr

Vz1 – Dosažení standardů evropského univerzitního města
Vz2 – Využití potenciálu vysokého školství v ekonomickém a sociálním rozvoji města
Sz1 – Podpora partnerství mezi veřejností, soukromými subjekty a veřejnou správou

Popis výchozího stavu

Silné vysoké školství v Brně je významným činitelem formujícím jak ekonomický, tak sociální rozvoj městského prostředí. Město, vysoké školy a hospodářské subjekty ve městě působící vytvářejí systém, jehož složky se navzájem ovlivňují v takových tématech, jako je např. trh práce, investiční atraktivita či kulturní image města.
Významnou oblastí je napojení vysokých škol na místní hospodářství. V oblasti aplikovaného (orientovaného) výzkumu je situace poznamenána útlumem tradiční průmyslové výroby ve městě, nicméně vysoké školy jsou poměrně flexibilní ve své orientaci na přicházející nová sekundární a terciární odvětví. Intenzita kontaktů mezi akademickou a podnikatelskou sférou narůstá (i v důsledku transformace hospodaření vysokých škol), není však posilována intervencemi veřejné správy – např. v podobě podnikatelského inkubátoru nebo masivnější podpory kontaktních a zprostředkovatelských aktivit. Město počítá s potenciálem vysokého školství ve svém ekonomickém marketingu, současně však již nesleduje využití tohoto potenciálu konkrétními investory.
Poměrně málo je akademická sféra angažována na formulaci rozvojové politiky města. Pouze sporadicky je její znalostní potenciál využíván Magistrátem města Brna pro zpracování expertiz, politik či jako poradní zázemí.
Dílčí význam mají vysoké školy v řadě specifických oblastí, jako jsou kulturní události (projekt Pouliční divadlo) či rozvoj kongresové turistiky.
V současnosti neexistuje soustředěný přehled o jednotlivých spolupracích VŠ a soukromého i veřejného sektoru. Spolupráce existuje na úrovni jednotlivých výzkumných záměrů (hospodářských aktivit) konkrétních řešitelů. Na druhé straně město Brno podporuje rozvojové (investiční) plány VŠ v Brně na základě dvoustranných jednání.
Rovněž nejsou stanoveny ukazatele hodnotící míru zapojení akademické sféry do socio-ekonomického rozvoje města. Je žádoucí jejich jednotná formulace a uplatnění ve výročních zprávách VŠ (počty vytvořených pracovních míst, dosažený výkon (obrat) v Kč, posouzení významu realizované aktivity vůči vědeckým, výzkumným, uměleckým záměrům i výstupům VŠ v daném roce).
Zlepšením stavu v této oblasti a vytčením cílů se má zabývat program “Brno - univerzitní město”. Výstupem by měla být koordinace, soustřeďování a vyhodnocování informací.

Indikátory

vědecko-výzkumné ukazatele VŠ
ukazatele aplikovaného výzkumu

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
OHK
vysoké školy
Technologický park Brno

Programové nástroje

dlouhodobé záměry vysokých škol
Regionální inovační strategie Jihomoravského kraje – projekt InterpRISe (v přípravě)

Návrhy programových aktivit

zintenzivnění využití odborného potenciálu vysokých škol v přípravě rozvojových koncepcí města
zprostředkování kontaktů mezi podnikatelskou sférou a VŠ, zejména při zvyšování investiční atraktivity města
koordinace významných projektů a událostí mezi městem a VŠ

5. Doprava a prostorový rozvoj

Strategická vize

Brno bude městem s pestrou nabídkou dopravních příležitostí umožňující efektivní dostupnost všem skupinám obyvatel.
Brno bude preferovat hromadnou dopravu a předcházet negativním dopadům individuálního automobilismu.
Brno bude městem podporujícím ekonomické a sociální funkce s ohledem na prostorovou vyváženost území.
Brno bude koordinovat prostorový vývoj s ohledem na městské i regionální rozvojové koncepce.

Strategické záměry

Dz1 – Zefektivnění systému hromadné dopravy

Dz2 – Prostorově vyvážený rozvoj urbanistické struktury města
Dz3 – Regenerace a funkční rekonverze upadajících či zanedbaných území

STRATEGICKÝ ZÁMĚR DZ1 – ZEFEKTIVNĚNÍ SYSTÉMU HROMADNÉ DOPRAVY

Popis záměru

Cílem záměru je zajištění mobility obyvatel města bez vyvolávání negativních dopravních vlivů. Obsahem záměru je účinná podpora městské hromadné dopravy, její zapojení do regionálního kontextu, ochrana města před nadměrnou dopravní zátěží a regulace individuální automobilové dopravy.
Značka záměru: **Přístupné město**

Indikátory

přepravní ukazatele MHD

kvalita a kapacita dopravních sítí

STRATEGICKÝ ZÁMĚR DZ2 – PROSTOROVĚ VYVÁŽENÝ ROZVOJ URBANISTICKÉ STRUKTURY MĚSTA

Popis záměru

Cílem záměru je rozvoj urbanistické struktury města reagující na nové ekonomické a sociální prostorové trendy. Obsahem záměru je umísťování nových urbanistických funkcí s ohledem na dopravní a ekonomické vazby, omezování nekontrolované suburbanizace a rozvoj sekundárních městských center.
Značka záměru: **Polycentrické město**

Indikátory

objem suburbánní komerční a rezidenční výstavby
územní rozložení nové výstavby

STRATEGICKÝ ZÁMĚR DZ3 – REGENERACE A FUNKČNÍ REKONVERZE UPADAJÍCÍCH ČI ZANEDBANÝCH ÚZEMÍ

Popis záměru

Cílem záměru je zabránění vzniku fyzicky a sociálně degradovaných území ve městě. Obsahem záměru je regenerace a oživení oblastí postižených funkčními změnami (průmyslové okrsky, střed města), podpora gentrifikace, realizace velkých rozvojových projektů jako ohnisek dalšího rozvoje území.
Značka záměru: **Regenerace**

Indikátory

změny počtu trvale bydlících osob dle urbanistických obvodů
celková plocha brownfields

Programové cíle

Dc1 – Rozvoj a aktivní preference systému HD
Dc2 – Optimalizace systému dopravy a regulace IAD
Dc3 – Regionální koordinace rozvoje jádrového území města
Dc4 – Dokončení velkých rozvojových projektů
Dc5 – Fyzická a funkční obnova zanedbaných areálů a území

Programový cíl Dc1 – Rozvoj a aktivní preference systému hromadné dopravy

Vazba na strategický záměr

Dz1 – Zefektivnění systému hromadné dopravy
Pz1 – Zavedení principů dlouhodobě udržitelného ekonomického a sociálního rozvoje města

Popis výchozího stavu

Hromadná doprava (HD) je nejvýraznější alternativou vůči individuální automobilové dopravně (IAD).
Velikost podílů obou subsystémů na přepravě je podmíněna řadou dopravních, ekonomických a sociálních faktorů. Hromadná doprava se s IAD dostává do silného konkurenčního boje a v souladu s celostátními trendy v Brně a jeho okolí dochází ke změně v podílu přepravní práce ve prospěch IAD.

Dělba přepravní práce mezi prostředky IAD a MHD ve vnitroměstských cestách v %:

rok	1968	1976	1994	2000*	2000**
IAD	19	15	27	33	25
MHD	81	85	73	67	75

*) prognóza ÚPmB
**) prognóza ÚDI BRNO

Dělbu přepravní práce je třeba brát jako orientační hodnotu pro celé město lokálně proměnlivou. V některých částech města dosahuje poměr přepravených obyvatel IAD a MHD až hodnot 40:60 %.

Stav jednotlivých subsystémů
Tramvajová doprava
V městě Brně vždy byla a je nosným prvkem MHD. Její úloha byla posílena realizací tramvajových tras v parametrech "rychlé tramvaje" v letech 1960 – 1990. Pomalé tempo realizace vyvolalo růst náhradní autobusové dopravy podílející se na přepravě až 49 %. Tento stav upravila reorganizace v roce 1995 a v současné době tramvaj opět svými 58 % podílu přepravního výkonu dominuje.
Tato role, pokud se nic zásadně nezmění, tramvaji zůstává. Je třeba důkladně zvažovat poptávku, jejíž objem významně poklesl oproti roku 1989 cca o 30 %. S ohledem na prostorovou a ekonomickou náročnost tramvajové dopravy spojenou s nabídkou značné kapacity je třeba vyhodnotit celý subsystém, optimalizovat jej s ohledem na poptávku, zvýšit kvalitu preferenčními opatřeními a modernizací vozového parku zaměřenou na nízkopodlažní vozidla.
Trolejbusová doprava
Úloha trolejbusů v systému MHD se v průběhu desetiletí postupně mění. Až do reorganizace dopravy v 90. letech byly trolejbusy provozovány na radiálních trasách do nových obytných celků, následně začaly trolejbusy plnit také funkci napaječů na tramvajové radiály. K výrazné změně došlo v roce 1994 propojením většiny radiálních a napaječových tras zavedením tangenciální linky Líšeň – Vinohrady – Starý Lískovec. V současné době má tedy subsystém trolejbus význam jako vhodný doplněk tramvajové dopravy. Hlavním problémem trolejbusové dopravy je provoz na komunikacích s velkou intenzitou souběžné automobilové dopravy. Negativně ovlivňuje rychlost trolejbusové dopravy světelná signalizace (10 – 30 % zpoždění). Zlepšení v subsystému trolejbusové dopravy je třeba řešit modernizací a rozšířením vozového parku s přihlédnutím ke kapacitním potřebám na jednotlivých linkách, zřizováním samostatných trolejbusových pruhů a úpravou plánů SSZ.
Městský autobus
Městský autobus až do roku 1995 v radiálních cestách silně konkuroval tramvaji. Souběhy s tramvajovou dopravou vedly k přelivu cestujících a vyústily až zahlcením centra cca 1 400 autobusy denně. Změna nastala po zásadní reorganizaci MHD v roce 1995, kdy radiální autobusová doprava byla zrušena a nahrazena napaječovými linkami a okružní autobusovou linkou.
Subsystém městský autobus má v současné době velké možnosti rozvoje v okrajových nově urbanizovaných částech města s rozptýlenou zástavbou. Je nezbytné udržet autobusové linky jako napájecí nebo tangenciální, optimalizovat vozový park a provoz s ohledem na poptávku a řešit kapacitu a rozložení vozoven.

Příměstský autobus, železnice

Základní úloha příměstské autobusové dopravy spočívá v zajištění přepravních vazeb mezi městem Brnem a okolím. Měla by být zajišťována v kombinaci s železniční dopravou, optimálně pak jako součást integrovaného systému veřejné hromadné dopravy (IDS).

Příměstská železnice slouží komplexnímu pokrytí zájmového území kolem Brna, pro řešení vlastní dopravy v Brně nemá železnice podstatný význam. V regionu byly zjištěny čtyři nejzatíženější hlavní směry, a to Skalice nad Svitavou, Břeclav, Střelice a Tišnov. Směr Vyškov je zeslaben malou nabídkou způsobenou vyčerpáním propustnosti jednokolejné tratě dálkovou rychlíkovou dopravou.

Spotřeba času cestujícího a cena jsou při přepravě důležitými kritérii pro volbu dopravního prostředku. Vývoj železniční dopravy nezajišťuje její konkurenceschopnost vůči silniční dopravě.

Oba subsystémy jsou páteří dopravní obslužnosti regionů a posílení úlohy hromadné regionální dopravy je nutné zajistit řadou opatření v souladu s Národním rozvojovým plánem. Pro začlenění zmíněných subsystémů do IDS Brněnska je nutné přijmout zásadní změny v organizaci osobní dopravy, proti současným zažitým zvyklostem.

Indikátory

délka trvání cesty
parametry vozového parku
parametry dopravní infrastruktury
přepravní ukazatele (počty cestujících, osobokilometry)

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje
MDS ČR
SFDI
ČD, s. o.
DPMB
provozovatelé regionální autobusové dopravy
Koordinátor integrovaného systému veřejné hromadné dopravy v Jihomoravském kraji
ŘSD ČR
dotčená města a obce Jihomoravského kraje

Programové nástroje

Dopravní politika města Brna
ÚPmB
Dopravní politika ČR schválená usnesením vlády č. 413/98
Program rozvoje Jihomoravského kraje
ÚP VÚC BRA

Návrhy programových aktivit

optimalizace vnitroměstské sítě HD a její realizace
vytvoření integrovaného systému veřejné hromadné dopravy v Jihomoravském kraji
obnova vozového parku DPMB a dopravců působících v IDS
řešení preference HD na území města Brna a v Jihomoravském kraji

Programový cíl Dc2 – Optimalizace systému dopravy a regulace individuální automobilové dopravy

Vazba na strategický záměr

Dz1 – Zefektivnění systému hromadné dopravy
Pz1 – Zavedení principů dlouhodobě udržitelného ekonomického a sociálního rozvoje města

Popis výchozího stavu

Prudký nárůst IAD je fenoménem, který můžeme v městské dopravě pozorovat zejména po roce 1990. Celkový počet motorových vozidel na území města Brna během sledovaného období 1990 – 2000 vzrostl o 58 %. Největší podíl na tomto celkovém růstu tvoří přírůstek osobních vozidel, kde za stejné období jde o nárůst o 72,5 %.

Vývoj motorizace a automobilizace

rok	1990	1994	1997	2000
celkem motorových vozidel	123 792	147 004	183 526	195 974
počet motorových vozidel na 1 000 obyvatel	315	377	476	513
počet osobních automobilů	90 061	111 459	142 981	155 383
% z celkového počtu motorových vozidel	72,8	75,8	77,9	79,3
počet osob. automobilů na 1 000 obyvatel	229	286	371	407
stupeň motorizace (SM)	1 : 3,17	1 : 2,65	1 : 2,10	1 : 1,95
stupeň automobilizace (SA)	1 : 4,36	1 : 3,50	1 : 2,70	1 : 2,46

Ze sledovaných údajů vyplývá, že v posledních letech je nárůst počtu vozidel nižší než do roku 1997 a pro další období lze předpokládat růst počtu motorových vozidel do 15 % ročně.
Nárůst počtu automobilů a zvyšování jejich využívání jsou jedny z faktorů, které vedou ke změnám v dělbě přepravní práce, zejména na úkor hromadné dopravy.
Intenzity dopravy na komunikační síti města trvale stoupají a na některých úsecích dosahuje kapacitní vytížení hodnot 75-90 %, tzn. že ve špičkách dochází stále častěji k dopravním zácpám z důvodu překročení kapacity (malý městský okruh, Úvoz, Křížová, úseky velkého městského okruhu – Poříčí, Opuštěná, Žabovřeská, Svatoplukova - a významné radiály a tangenty – Hněvkovského, Vídeňská, Hlinky, Sportovní, Drobného apod.).
Rozvoj automobilismu je mnohem rychlejší než rozvoj komunikační sítě města. Stávající neúplný radiálně-okružní model silniční sítě vede k neúměrnému zatěžování centrální části města Brna automobilovou dopravou. Situaci ještě zhoršuje severojižní tranzit, pro který neexistuje žádná komunikace mimo centrální část města. Dálniční síť, původně příznivě trasovaná na jižním okraji města, byla degradována lokalizací velkých nákupních center na jihu, což má za důsledek neúměrné využívání dálnice obslužnou dopravou do těchto center.
Naléhavým problémem je parkování, a to jak v historickém centru města, tak ve starších obytných územích a na sídlištích. V centru města v městské památkové rezervaci (MPR) je obrovská disproporce mezi poptávkou, která kopíruje bilanční nároky (dle ČSN cca 21 500 míst), a skutečnou kapacitou parkovacích míst (cca 2 500 stání). Bilanční nároky nemohou být s ohledem na charakter území nikdy uspokojeny a disproporce může být zmírněna pouze realizací parkovacích kapacit v MPR do cca 6 500 stání za předpokladu uplatňování regulace parkování a maximálního využívání MHD.
Situace v oblasti parkování v obytných celcích je řešena především organizací dopravy (zjednosměrňování uliční sítě), což však nepostačuje a bude nutné přistoupit k výstavbě parkovacích a garážovacích objektů.
Územní plán města Brna a Dopravní politika stanovují komplexní podmínky pro dostavbu dopravních systémů a organizaci dopravy na území města.

Indikátory

intenzity dopravy na komunikacích centrální oblasti města a v obytných územích
hlukové a emisní zatížení
počet cestujících v MHD
vytíženost a kapacita parkovacích stání
vytíženost komunikačního systému

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje
MDS ČR
SFDI
ŘSD ČR
PČR
DPMB
Koordinátor integrovaného systému veřejné hromadné dopravy v Jihomoravském kraji

Programové nástroje

ÚPmB
Dopravní politika města Brna
Zákon č. 12/1997, o bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích
Zákon č. 13/1997, o pozemních komunikacích
Zákon č. 361/2000, o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů
Dopravní politika ČR schválená usnesením vlády č. 413/98
Vyhlášky města Brna

Návrhy programových aktivit

zpracování a realizace generelu parkování
návrh a realizace návrhu preference hromadné dopravy
dostavba základního komunikačního systému města
výstavba parkovacích kapacit v centru města a záchytných parkovišť P + R
návrh řešení vnitroměstského integrovaného dopravního systému

Programový cíl Dc3 – Regionální koordinace rozvoje jádrového území města

Vazba na strategický záměr

Dz2 – Prostorově vyvážený rozvoj urbanistické struktury města
Rz2 – Vytvoření moravské metropole s nadregionální sférou vlivu
Sz2 – Výkon koncepční a dlouhodobě soudržné samosprávné politiky
Pz2 – Revitalizace a ochrana krajiny a jejích jednotlivých složek

Popis výchozího stavu

Urbanizační procesy probíhající mezi Brnem a jeho bezprostředním okolím jsou stále silnější a v zásadě znamenají rozpínání města a jeho základních funkcí mimo jeho administrativní hranice.
V rámci jádrového území brněnské aglomerace, kromě záměrů deklarovaných v územněplánovacích dokumentacích jednotlivých obcí, je možno definovat dvě skupiny rozvojových záměrů. První skupinu tvoří dlouhodobě sledované záměry rozvoje dopravní a technické infrastruktury (koridory dopravy a technické infrastruktury). Do druhé skupiny patří oficiálně nediskutované záměry reagující na nabídku disponibilních ploch.
Návrh nových rozvojových ploch dle schválených územněplánovacích dokumentací předpokládá nárůst počtu obyvatel v jádrovém území aglomerace (Brno, okres Brno-venkov) na 600 000 obyvatel. Plochy pracovních příležitostí navržené v těchto dokumentacích převyšují nabídku ekonomicky aktivních obyvatel jádrového území aglomerace a je nutno pro tento rozvoj počítat s dojížďkou z okolních regionů.
Současný vývoj sídelní struktury probíhá atomizovaně dle platných územních plánů jednotlivých sídel. Rozptýlení finančních prostředků do atomizovaného rozvoje bez preferování klíčových oblastí vede k nekoordinovanému konkurenčnímu zápasu jednotlivých obcí o investory, peníze i obyvatele. Nekoordinované dostředivé vazby mohou vyústit v dopravní přetížení jádra aglomerace.
Nejdynamičtější současné změny se odehrávají v okrajových příměstských částech Brna. Markantními projevy prostorové expanze jádrového města je masivní rozvoj bytové výstavby (zejména ve formě rodinných domů a rozsáhlých obytných kondominií) a boom velkoprostorových nákupních středisek. Co se týče umístění výrobních činností, zejména v jihovýchodním sektoru města dochází v souvislosti s rozvojem Brněnské podnikatelské zóny k růstu investic tzv. na zelené louce. V současnosti jsou ovšem průmyslové zóny natolik novým fenoménem v urbanistické struktuře města, že je krajně obtížné předvídat vyvolané prostorové, dopravní a ekonomické dopady s regionálním kontextem. Územní diferenciace bytové výstavby kopíruje demografický vývoj – dochází ke stagnaci a úbytku bytového a domovního fondu v oblasti kompaktního jádra a jeho nárůstu v okrajových městských a příměstských oblastech. Hlavní expanze bytové výstavby probíhá v environmentálně kvalitním prostředí severního sektoru města (Útěchov, Soběšice, Ořešín, Ivanovice). Tento fakt může být dokumentován i zvýšeným pohybem na trhu se stavebními pozemky právě v tomto sektoru, který byl zachycen během aktualizací cenové mapy města.
Úroveň rezidenční suburbanizace či rozvoj průmyslu v kontaktním pásu města nejsou doposud příčinou výraznějších dopravních či prostorových střetů. Je to dáno zejména nízkou intenzitou těchto procesů ve srovnání s velkými aglomeracemi (např. Prahou).
Jako potenciální nebezpečí pro vyvážený rozvoj města je vnímán dynamický rozvoj velkých nákupních center v okrajových polohách Brna, uvnitř i vně administrativní hranice města. Nekontrolovaná komerční suburbanizace je pravděpodobně jediným aspektem prostorového vývoje, který vyvolává relativně živou diskusi mezi místními odborníky, veřejnou správou a developery.
Z územního pohledu je rozložení maloobchodní sítě (v kategorii velkoplošných prodejních jednotek) nevyvážené. Zatímco v severním sektoru města fungují pouze dvě velkoplošné prodejny (Globus a OBI), je jižní část území těmito jednotkami výrazně přetížena. Jde především o hypermarkety, které společně se zábavním a nákupním centrem Olympia ležícím těsně za administrativní hranicí města vytvářejí územní koncentraci maloobchodu v příměstské poloze.
Je evidentní, že taková koncentrace maloobchodních a volnočasových aktivit se stala fenoménem, pro který se jen obtížně hledají analogie v jiných českých městech. Jednotlivé dopady tohoto vývoje lze kategorizovat na ekonomické, prostorové a sociální, s rozdílnými možnostmi regulace a koordinace. Mezi přímé dopady s jasnou kauzalitou patří zvýšení dopravní zátěže na dotčené komunikační síti. Nevyvážené rozložení nákupních center přetěžuje nejen jižní dálniční tangenciálu, která se více než tranzitní komunikací stává tepnou obsluhující jižní nákupní areály, ale rovněž generuje dopravu na ose sever–jih zasahující centrální části města.

Dle provedených průzkumů dojížďky do realizovaných nákupních center v jižním sektoru lze konstatovat, že podíl zákazníků z města Brna nepřesahuje 45 %, 55 % je minimálním podílem dojížďky z regionu, vzdálenějších okresů a Slovenska. Speciální sortiment (nabízený např. prodejnou IKEA) přitom vyvolává dojížďku až ze vzdálenosti 200 km. Přirozený růst dopravy na centrálních trasách nepřekračuje 5 %, největší nákupní a zábavní areály Shopping Park a Olympia však zvyšují nárůst vozidel o více než 40 %.
Mezi nepřímé dopady prostorového umístění a rozsahu nákupních areálů patří změny v centrální části města, přesněji v jeho historickém jádru. Tyto změny jsou jen obtížně kvantifikovatelné a dají se dokumentovat pouze nepřímými ukazateli, jako je změna sortimentu v jádru města ("secondhandizace" obchodní sítě), pokles obratu a tržeb, snižování návštěvnosti centra apod.
Efektivní koordinace regionálního prostorového rozvoje předpokládá řešení dopravní obslužnosti stanoveného rozvojového směru (sever-jih) tak, aby byly vytvořeny podmínky pro stabilizaci komerčních, výrobních a rezidenčních aktivit vznikajících na "zelené louce".

Indikátory

míra suburbanizace
dopravní zatížení vybraných komunikací
koeficient saturace (m^2 maloobchodní prodejní plochy na jednoho obyvatele)

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje
obce a města v aglomeraci
ÚMČ
ŘSD ČR
DPMB

Programové nástroje

Koncept ÚP VÚV BRA
ÚPmB
Program rozvoje Jihomoravského kraje
ÚPD obcí aglomerace

Návrhy programových aktivit

stabilizace koridorů VRT
respektování regionálního ÚSES
identifikace ploch bydlení s preferencí města a regionu
usměrňování výstavby velkých nákupních a zábavních center

Programový cíl Dc4 – Dokončení velkých rozvojových projektů

Vazba na strategický záměr

Dz2 – Prostorově vyvážený rozvoj urbanistické struktury města
Dz3 – Regenerace a funkční rekonverze upadajících či zanedbaných území
Sz1 – Podpora partnerství mezi veřejností, soukromými subjekty a veřejnou správou

Popis výchozího stavu

Město Brno je iniciátorem a podílí se na několika velkých rozvojových projektech, které výhledově přispívají k řešení některých latentních problémů města Brna a zároveň posilují jeho konkurenceschopnost v rámci ČR i středoevropského prostoru. Většina projektů je zohledněna ve stávajícím ÚPmB; jedná se především o rozvojové projekty zaměřené na vytváření nových pracovních příležitostí nejen v rámci města, ale i regionu.

Projektem města Brna, anglické firmy Bovis (P&O) a Vysokého učení technického v Brně je Technologický park Brno (cca 100 ha). Je provozován na principu akciové společnosti Technologický park a nabízí podmínky pro umístění high-tech výroby. Rozjezd projektu byl poznamenán malou konkurenceschopností na mezinárodní úrovni – Česká republika neposkytovala pro tento typ investic škálu pobídek srovnatelných s Maďarskem a Polskem. Technologický park nedostatečně využíval své hlavní přednosti, jakými jsou vazba na silné Vysoké učení technické a disponibilní levná a přitom kvalifikovaná pracovní síla. Modifikace zákona o pobídkách a následně příchod silného investora požadovaného typu (IBM) teprve v současnosti předznamenává obrat ve vývoji projektu, který je svým způsobem ojedinělý v rámci republiky. Území, na němž je technologický park, se nachází v blízkosti kompaktní zástavby města v městské části Královo Pole. Další prostorový i ekonomický vývoj projektu závisí nejen na schopnosti přilákat investory, ale také na integraci parku do místního hospodářského prostředí (vytvoření inkubátoru, koordinace s rozvojem BPZ, zatraktivnění parku pro místní podnikatelské subjekty).

Jižní centrum je záměrem revitalizace rozsáhlého nefungujícího území (cca 100 ha) přiléhajícího k historickému centru města. Cílem projektu je rozšíření stávajícího centra města a vytvoření prostoru pro lokalizaci vyvážené nabídky služeb, obchodu, administrativy, kultury a bydlení. Koordinátorem zájmů investorů v území je akciová společnost Jižní centrum. Největšími problémy realizace projektu je jeho částečná provázanost s vyřešením přestavby brněnského železničního uzlu, dalším problémem je pak financování základní infrastruktury rozvojového území. Další úspěch projektu je založen na získání kritické masy investorů schopných pilotními investicemi nastartovat komerční atraktivitu území, resp. zaplatit zainvestování území. Citlivou otázkou je typ investic, tj. jejich vhodnost k umístění do bezprostřední blízkosti městského centra. V současnosti je registrována řada investičních záměrů různého charakteru jak ze strany státních subjektů, tak ze strany soukromých investorů. Nutno dodat, že původní koncept projektu Jižního centra byl vytvořen na základě analýz trhu nemovitostí a socio-ekonomických dat platných na počátku 90. let. S postupnými změnami vnějších ekonomických podmínek je nutné přehodnotit některé výchozí teze projektu týkající se rychlosti proveditelnosti a způsobu financování.

Specifickou součástí projektu je otázka rekonverze bývalé slévárny "Vaňkovka", která je národní kulturní památkou. Problémem je nalezení udržitelného modelu financování, který předpokládá vyvážený poměr komerčních a neziskových kulturně-vzdělávacích funkcí.

Projektem předinvestované průmyslové zóny na zelené louce je Brněnská průmyslová zóna-Černovická terasa. Projekt vznikl jako reakce na nutnost aktivního přilákání zahraničních investic do města (součást aktivních opatření ke zvýšení investiční atraktivity města). Svým plánovaným rozsahem patří Brněnská průmyslová zóna k největším v rámci ČR (cca 200 ha) a je schopna pokrýt i prostorově náročné investice. Jde o nástroj časově omezený (masivní příliv zahraničních investic je odhadován na pět, max. 10 let), který vyžaduje aktivní management a koordinaci s ostatními projekty, především pak s Českým technologickým parkem. Brněnská průmyslová zóna-Černovická terasa je lokalizována v okrajové části města Brna, v městských částech Slatina a Černovice. V současné době se z hlediska územněplánovacího připravují a projednávají změny ÚPmB pro další etapy výstavby. Reálné je další rozšíření mimo administrativní hranice města a částečná integrace letiště do struktury a provozu zóny. Nevyjasněným zůstává způsob managementu území (ustanovení a náplň funkce developera zóny) a zajištění rozvoje území po oslabení intenzity přímých zahraničních investic.

Indikátory

struktura nových pracovních míst
vynaložený objem finančních prostředků města Brna vzhledem k počtu nově vytvořených pracovních míst
ukazatele ekonomické výnosnosti území

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
majitelé nemovitostí
vysoké školy
CzechInvest
velcí investoři
dotčené obce

Programové nástroje

ÚPmB
ÚP VÚC BRA
zákon o investičních pobídkách

Návrhy programových aktivit

zhodnocení příležitostí a proveditelnosti dílčích kroků včetně vytvoření modelu financování
koordinace přípravy jednotlivých rozvojových projektů
dílčí monitoring a zpětné vyhodnocování jednotlivých rozvojových projektů
organizační posílení managementu rozvojových projektů
prezentace velkých rozvojových projektů jako regionálně významných

Programový cíl Dc5 – Fyzická a funkční obnova zanedbaných areálů a území

Vazba na strategický záměr

Dz3 – Regenerace a funkční rekonverze upadajících či zanedbaných území
Sz1 – Podpora partnerství mezi veřejností, soukromými subjekty a veřejnou správou
Pz2 – Revitalizace a ochrana krajiny a jejích jednotlivých složek

Popis výchozího stavu

Velice orientačně lze v území města Brna rozlišit čtyři až pět kvalitativně odlišných oblastí, definovaných odlišným charakterem zástavby, funkčními charakteristikami či společenským statutem. Historické centrum města, v případě Brna relativně malé, bylo ovlivněno komercializací a prudkým rozvojem služeb. Dochází zde k postupnému vytěsňování rezidenční funkce (od roku 1991 ubylo v městské části Brno-střed téměř 15 % trvale obydlených bytů) a posilování obchodní a administrativní role (v období 1997 – 2000 došlo ve stejném území k nárůstu maloobchodní prodejní plochy o více než 30 %, což představuje 2,4 m^2 prodejní plochy na jednoho obyvatele). Oblast vnitřního města je tvořena poměrně kompaktním prstencem (s výjimkou jižního, resp. jihovýchodního sektoru). Území s relativně souvislou obytnou zástavbou představují konsolidované oblasti, které však mohou být v některých případech ohroženy sociální degradací. Naopak je možné rovněž vydělit oblasti se zřetelně vyšším sociálním statusem. Průmysl lokalizovaný v tomto prstenci byl hluboce postižen změnami makroekonomických podmínek. Pro řadu konkurenceneschopných podniků znamenal přelom 90. let silný útlum výroby spojený s jejím vymísťováním a postupnou degradací výrobních areálů.
Okrajové sídlištní celky jsou oblastmi s poměrně příznivou sociální skladbou, zatím pouze selektivně ohroženými sociální exkluzí a plošnou degradací. V řadě sídlišť probíhají programy humanizace obytného prostředí a bytového fondu.
Nejvýznamnější podíl na plochách upadajících či zanedbaných areálů mají v Brně nefungující areály průmyslu, skladů a těžby, armády a železničních pozemků (v roce 1991 bylo v Brně cca 1000 ha ploch průmyslu, skladů, těžby a skládek). Po roce 1990 narůstal postupně počet nefungujících areálů, a to zejména v centrální části města. Největší koncentrace opouštěných areálů se projevuje především v posvitavské průmyslové zóně. Pozemky a nemovitosti uvnitř urbanizovaného území, které ztratily svoji funkci a využití, jsou pravděpodobně ekologicky zatíženy. V Brně lze v hrubém odhadu mluvit o cca 170 až 200 ha zdevastovaných a nevyužívaných ploch, existujících či potenciálních.
Na plochách „brownfields" se může jednat o úplné umrtvení areálu, areál může být nedostatečně využit, nebo je jeho vývoj chaotický a dochází k postupnému štěpení (Kovošrot, Prefa). U větších výrobních areálů dochází často k atomizaci jejich vlastnické a funkční struktury. Vytváření komplikovaných majetkoprávních vztahů (pronájmy, subpronájmy) znesnadňuje zachycení jasného obrazu využití ploch ve městě. Výsledkem je pak degradace areálů i jeho okolí. Snižuje se cena nemovitostí a roste kriminalita v okolí zdevastovaných ploch. Většina investorů upřednostňuje výstavbu na zelené louce před akvizicí a adaptací výrobních prostor v tradičních průmyslových okrscích města. Zmíněné areály jsou v současnosti atraktivní většinou pouze pro maloobchodní či velkoobchodní činnost.
Na státní úrovni je připravován program zaměřený na znovuvyužití opuštěných areálů pro účely průmyslové výroby a tzv. strategických služeb. Program ovšem předpokládá kvalitní zmapování městských „brownfields" a jejich získání do majetku města, což je alespoň v případě Brna dlouhodobý proces náročný na veřejné zdroje.

Indikátory

celková plocha „brownfields" např. vzhledem k zastavěnému území města nebo k velikosti průmyslových ploch
poměr ploch „brownfields" a nových ploch určených pro výrobu
vývoj cen nemovitostí ve vybraných lokalitách

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
CzechInvest
majitelé nemovitostí
podnikatelské subjekty

Programové nástroje

ÚPmB
programy MŽP ČR (sanace starých ekologických zátěží)
podprogram regenerace průmyslových zón v rámci programu podpory průmyslových zón

Návrhy programových aktivit

vytvoření metodiky pro kvalitativní a kvantitativní standardizaci „brownfields" v kontextu ČR, Jihomoravského kraje
územně-technická příprava a zmapování nefunkčních ploch ve městě Brně
sanace a odkup areálů v rámci vybraných pilotních projektů
podpora vlastníků ochotných realizovat záměry veřejného zájmu

6. Technická infrastruktura

Strategická vize

Brno bude systematicky obnovovat a rozvíjet technickou infrastrukturu v souladu s dlouhodobými rozvojovými záměry města.

Strategické záměry

Iz1 – Obnova a rozvoj technické infrastruktury města
Iz2 – Optimalizace systému zásobování energiemi a médii
Iz3 – Zajištění podmínek rozvoje informačních a telekomunikačních služeb

STRATEGICKÝ ZÁMĚR IZ1 – OBNOVA A ROZVOJ TECHNICKÉ INFRASTRUKTURY MĚSTA

Popis záměru

Cílem záměru je obnova a rozvoj systému odvodnění města, optimalizace zásobování pitnou vodou a koordinace výstavby nové infrastruktury. Obsahem záměru je rekonstrukce stokové sítě města, dokončení modernizace ÚČOV v Modřicích, obnova vodovodní sítě a koordinace výstavby kolektorů.
Značka záměru: **Městské sítě**

Indikátory

tempo obnovy stokové sítě
ztráty vody ve vodovodní síti
délka sítě kolektorů

STRATEGICKÝ ZÁMĚR IZ2 – OPTIMALIZACE SYSTÉMU ZÁSOBOVÁNÍ ENERGIEMI A MÉDII

Popis záměru

Cílem záměru je optimalizace systému kombinované produkce tepla a elektřiny ve městě a maximální úspornost využívání primárních zdrojů. Obsahem záměru je zefektivnění systému CZT, podpora ekologicky šetrných produkcí energie a zpracování energetické koncepce města.
Značka záměru: **Energie pro Brno**

Indikátory

spotřeba energií ve městě
počet lokálních tepelných zdrojů

STRATEGICKÝ ZÁMĚR IZ3 – ZAJIŠTĚNÍ PODMÍNEK ROZVOJE INFORMAČNÍCH A TELEKOMUNIKAČNÍCH SLUŽEB

Popis záměru

Cílem záměru je zvýšení standardu informačních a telekomunikačních služeb na území města. Obsahem záměru je podpora rozvoje telekomunikační infrastruktury a technické zkvalitnění městských informačních sítí.
Značka záměru: **Propojené město**

Indikátory

digitalizace telefonní sítě
počet ISDN připojení

Programové cíle

Ic1 – Obnova vodovodní a stokové sítě města
Ic2 – Rozvoj sítě kolektorů
Ic3 – Oživení a zvýšení konkurenceschopnosti systému centrálního zásobování teplem
Ic4 – Rozvoj telekomunikační infrastruktury a datových sítí

Programový cíl Ic1 – Obnova vodovodní a stokové sítě města

Vazba na strategický záměr

Iz1 – Obnova a rozvoj technické infrastruktury města
Pz2 – Revitalizace a ochrana krajiny a jejích jednotlivých složek

Popis výchozího stavu

Dodávku pitné vody na území města Brna zajišťují Brněnské vodárny a kanalizace, a. s. Město Brno je vlastníkem vodohospodářské infrastruktury, kterou pronajímá akciové společnosti BVK, kde je současně významným akcionářem.
Zásobování města Brna pitnou vodou je postaveno na dvou zdrojích – podzemní voda je dodávána z prameniště Březová nad Svitavou a upravovanou vodu povrchovou z řeky Svratky zajišťuje úpravna vody v Pisárkách.
V roce 2002 by měl být dokončen a uveden do provozu Vírský oblastní vodovod, který se má stát dalším významným zdrojem pitné vody pro město Brno. V současné době pokrývá březovský zdroj spotřebu vody ve městě téměř stoprocentně, úpravna vody v Pisárkách plní funkci doplňkového zdroje.
BVK spravují vodovodní síť o celkové délce 1 485 km, z toho 1 086 km vodovodních řadů včetně přivaděčů a 399 km veřejných částí vodovodních přípojek.
Průměrné stáří vodovodní sítě je 44 let, přibližně 30 % vodovodního potrubí je starší 50 let, značná část vodovodní sítě je tedy přestárlá. Negativem je pomalé tempo obnovy potrubního systému. Přesto se ztráty vody v síti pohybují na úrovni 16 %, což je hluboko pod celostátním průměrem.
Kvalita vody v brněnské vodovodním systému splňuje dané limity po stránce chemické a mikrobiologické.

Systém základní kanalizační sítě města Brna vytvářejí kmenové a hlavní stoky jednotného (stoky A, B, C, D, E) a oddílného systému (AI, BI, CI, F, FII). Převážná část stokové sítě města Brna (cca 860 km) je kapacitně přetížena a trpí fyzickou opotřebovaností. V některých okrajových částech v Brně splašková kanalizace zcela chybí a pracuje se na jejím dobudování.
K dostavbě a rekonstrukci je navržen hlavně systém základní kanalizační sítě, tj. kmenových stok, z nichž některé byly pouze rozestavěny (C, D) a nedokončeny, rekonstrukce některých nebyla započata vůbec (A, E). Dokončena byla pouze stoka B, jejíž výstavba byla zahájena jako první. Stoka C se dobudovává v současné době. Částečně byl rozestavěn a rovněž nedokončen systém kmenových stok splaškového systému (AI, BI, CI, EI).
Stav kanalizační sítě je hodnocen jako opotřebovaný, zčásti až na hranici životnosti. Značná část stok je hodnocena jako kapacitně nevyhovující. V důsledku špatného stavebního a kapacitního stavu hlavních stok dochází přímo v zástavbě města Brna k vytékání odpadních vod do málo vodných recipientů Svratky a Svitavy. Zhruba 25 % stokové sítě je v havarijním stavu a je nezbytné je rekonstruovat.
Nedílnou součástí systému odkanalizování města Brna je Ústřední čistírna odpadních vod v Modřicích, uvedená do provozu v roce 1961. S rozvojem města a následným přetížením čistírna není schopna dodržovat veškeré limity, zejména v oblasti odstraňování dusíku a fosforu. Od počátku 90. let se rozbíhá projekt rozšíření a intenzifikace, finančně krytý úvěrem Evropské banky pro obnovu a rozvoj. Po výstavbě a uvedení modernizovaného zařízení do provozu (2001 – 2004) by měly všechny parametry vyčištěné vody odpovídat požadovaným limitům evropské úrovně.

Indikátory

ukazatele kvality pitné vody
objem vody fakturované v jednotlivých letech
vyhovující stavební a kapacitní stav kanalizace
čistota vody ve vodních tocích
počet km rekonstruovaných kanalizačních stok
počet m nově budovaných kmenových stok
% připojení nemovitostí na kanalizační síť

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
VSV, s. r. o.
obce a města v zájmovém území včetně provozovatelů jejich vodovodní sítí
BVK, a. s.
obce v zájmovém území
provozovatelé jejich stokových sítí
správci vodních toků

Programové nástroje

Smlouva o provozování vodovodů a kanalizací mezi Městem Brnem a BVK, a. s.
Generel vodovodní sítě města Brna
zpřesňující studie zásobování vodou
Městské standardy pro vodovodní síť - střednědobý plán rekonstrukcí a oprav
generely odkanalizování kmenových stok
Provozní řád stokové sítě města Brna
Městské standardy pro kanalizační zařízení
střednědobý plán rekonstrukcí a oprav

Návrhy programových aktivit

zlepšování kvality pitné vody
optimalizace provozu vodovodní sítě (měření na vodovodní síti, snižování ztrát vody, úpravy tlakových poměrů, řízení vodovodní sítě)
pořizování generelů odkanalizování kmenových stok s cílem vytvoření generelu odvodnění
realizace monitoringu a měření (srážek, průtoků a kvality odpadní vody v kanalizační síti)

Programový cíl Ic2 – Rozvoj sítě kolektorů

Vazba na strategický záměr

Iz1 – Obnova a rozvoj technické infrastruktury města

Popis výchozího stavu

Rozvoj kolektorového systému byl zahájen v souvislosti s řešením rekonstrukce komunikací a s tím spojených obtíží obnovy hlavních inženýrských sítí.

V systému primárních kolektorů jsou uloženy rozvody tepla, vody, elektrické energie a spojové kabely. Trasování primárního hlubinného systému bylo v prvních fázích výstavby dáno průběhem generálních oprav komunikací, resp. potřebou výměny dožitých nebo málo kapacitních sítí v určitých úsecích komunikací. Je dokončen okruh kolem průmyslové části v blízkosti centra města. Po dokončení okruhu kolem historického jádra zbývá postavit kolektor Mendlovo náměstí, Hlinky, Špilberk, Vídeňská, případně kolektor Moravské náměstí-Červený mlýn.

V současné době je preferována výstavba sekundárních (podpovrchových) kolektorů v historickém jádru města, propojených se stávajícím primárním systémem. Požadavek na zásadní řešení obnovy inženýrských sítí v historickém jádru města Brna vyplývá ze skutečnosti, že jejich potřebnou funkci již nelze většinou stávajícími způsoby zajistit.

Uliční prostor ve středu města je zaplněn natolik, že další ukládání inženýrských sítí je z prostorových důvodů obtížné, někdy i vyloučené. Například rozvoj centrálního zásobování teplem, rozvoj telefonizace a zkvalitnění zásobování vodou vyžadují další ukládání potrubí a kabelů. Jedním z hlavních problémů jádra města je nutnost obnovy kanalizace. Výstavba sekundárních kolektorů řeší uvedené problémy, zejména obnovu havarijního stavu kanalizační sítě s omezením rozkopávání vozovek a chodníků.

Indikátory

délka primárních a sekundárních kolektorů

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Technické sítě Brno, a. s.
správci sítí

Programové nástroje

ÚPmB
Generel sekundárních kolektorů

Návrhy programových aktivit

pokračování ve výstavbě okružního systému primárních kolektorů
dokončení systému sekundárních kolektorů v historickém jádru města

Programový cíl Ic3 – Oživení a zvýšení konkurenceschopnosti systému centrálního zásobování teplem

Vazba na strategický záměr

Iz2 – Optimalizace systému zásobování energiemi a médii

Popis výchozího stavu

Z historického pohledu patřilo město Brno v budování systému CZT v bývalém Československu ke špičce. Již v roce 1930 zde byla uvedena do provozu kombinovaná výroba tepla a elektrické energie s 5,5 km distribučního parovodního potrubí. V současné době je Brno v oblasti teplárenství, alespoň pokud se týká výrobních teplárenských zdrojů, opět na špičce. Rozhodující část zdrojů je obnovena, přičemž paroplynový cyklus na provozu Červený Mlýn snese i evropská měřítka.

Cena prodávané tepelné energie je jednou z nejvyšších v ČR, a tak se stává ne pouze brzdou jeho dalšího rozvoje, ale přímo likvidátorem systému CZT. Pro stále větší počet odběratelů v kategorii bytových odběrů je stávající cena ze systému CZT neúnosná. Stejně kvalitní teplo dodávané odběratelům z velkých sídlištních výtopen, spalujících stejně jako teplárenské zdroje zemní plyn, je až o 80 Kč/GJ levnější. U nebytových odběrů je situace ještě horší. Rozdíl mezi cenou dálkového tepla a cenou tepla vyrobeného ve vlastní kotelně v kategorii velkoodběratel plynu se pohybuje na úrovni 130 Kč/GJ, přičemž investiční náklady na vybudování plynové kotelny nebo výměníkové stanice se příliš neliší.

Uvedená cenová politika provozovatele systému CZT má jednoznačně negativní vliv na zachování a další rozvoj systému CZT v městě Brně. Důsledkem této politiky je stále rostoucí počet odběratelů, především v kategorii nebytových dodávek tepla, kteří se od systému CZT odpojují, což se zpětně projevuje v dalším růstu ceny tepla pro zbývající odběratele.

Vzhledem k tomu, že již dnes jsou ve městě místa, kde jsou vysoce překračovány imisní limity NO_x, má město zájem nejen o udržení, ale i o další rozvoj systému CZT. Podpora systému CZT je zakotvena v zásadách energetické koncepce města Brna schválených Radou města Brna v roce 1997. Kromě podpory systému CZT tyto zásady prosazují i připojování nových odběratelů na stávající tepelné zdroje s cílem zvýšit energetickou účinnost těchto zdrojů, a tím i jejich efektivnost, a současně nezvyšovat počet znečišťovatelů ovzduší.

Uvedené zásady energetické koncepce nejsou obecně závazné a mají pouze podpůrný efekt. Rozhodující pro změnu využívání dálkového tepla je jeho cena, protože v podmínkách tržního hospodářství se ze zboží shodných užitných vlastnosti na daném trhu uplatní to, které je levnější. U vytápění by to mělo být srovnání ceny dodávek dálkového tepla s cenou tepla vyrobeného spalováním zemního plynu v lokálních tepelných zdrojích. Tyto ceny by se vzhledem k nákladům na transformaci obou médií (přibližně shodnou) neměly příliš lišit. Ve světě se akceptovatelný rozdíl pohybuje okolo 10 % v neprospěch dálkového tepla, v městě Brně je však tento rozdíl několikanásobně vyšší.

Indikátory

množství odebíraného tepla ze systému CZ
počet odběratelů tepla ze systému CZT

Dotčené subjekty

ÚMČ
Teplárny Brno, a. s.
Tepelné zásobování Brno, a. s.
odběratelé tepla ze systému CZT
statutární město Brno, MMB

Programové nástroje

Zásady energetické koncepce města Brna
Zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energii
Zákon č. 458/2000 Sb., energetický zákon

Návrhy programových aktivit

vydání závazného právního předpisu k realizaci územní energetické koncepce
zpracování územní energetické koncepce města Brna

Programový cíl Ic4 – Rozvoj telekomunikační infrastruktury a datových sítí

Vazba na strategický záměr

Iz3 – Zajištění podmínek rozvoje informačních a telekomunikačních služeb

Popis výchozího stavu

Telekomunikace

Obor telekomunikací v městě Brně se v posledním období vyznačuje mimořádně dynamickým kvantitativním a kvalitativním rozvojem. Jedná se nejen o nasazení zařízení digitální, spojovací a přenosové telekomunikační techniky, ale i o vytvoření komplexního systému digitalizované telekomunikační sítě, včetně dálkových dohledů provozu. Tento systém je podmínkou pro zavedení nových telekomunikačních služeb (např. ISDN) s cílem zavedení tzv. inteligentní sítě v plném rozsahu možností její aplikace (např. virtuální pobočkové ústředny, přenositelnost účastnického telefonního čísla atd.).

Současným trendem je instalace "inteligentní sítě" a postupná integrace hlasových a datových sítí. Z hlediska účastnických sítí se jedná především o dobudování metalických sítí. V současnosti jsou preferovány ekonomicky výhodné dílčí projekty oproti dříve uplatňované celoplošné výstavbě, resp. realizaci velkých plošných celků. Základním pozitivem zůstává vysoce dynamický rozvoj telekomunikačních služeb pevné i mobilní sítě, adekvátně se snižující doba pro zřízení HTS, rychlý rozvoj internetových sítí a zahájení moderních služeb systému EURO-ISDN.

Od roku 2002 se uvažuje o plné liberalizací telekomunikačních služeb v ČR na základě příslušné legislativní úpravy (zákon č.151/2000 Sb.) a předpokládá se velký nárůst počtu operátorů. Jejich vliv na rozvoj systému telekomunikačních služeb v souvislosti s posílením tržního prostředí bude možno posoudit v dalším období.

Radiokomunikace

Nabídka radiokomunikačních služeb pro město Brno je již v současnosti rozsáhlá. Spočívá v šíření rozhlasových a televizních programů veřejnoprávních i soukromých subjektů a v existenci vhodného prostředí pro poskytování datových a hlasových služeb v pevných i mobilních radiokomunikačních sítích. Dosud vytvořené zázemí umožní jejich další dynamický rozvoj v blízké i vzdálené budoucnosti, který již dnes sleduje evropské a světové tendence.

Současným trendem v oblasti rozhlasového a televizního vysílání je přechod od analogových systémů k systémům digitálním. V nejbližším období se předpokládá na území města Brna realizace pilotních projektů. Rovněž se bude zvyšovat kapacita datových sítí (celostátní páteřní síť, propojení do jednotlivých okresů). Tyto sítě budou vybaveny nejmodernějšími digitálními technologiemi, umožňujícími poskytovat telekomunikační služby na evropské úrovni. Dalším trendem v oblasti radiokomunikací je rozvoj mobilních hlasových služeb v pásmu 1 800 Mhz a mobilních služeb satelitních.

Indikátory

počet HTS/obyv.
počet účastníků ISDN

Dotčené subjekty

Český Telecom, a. s.
České radiokomunikace, a. s.
další operátoři mobilních a datových sítí
operátoři KTV

Programové nástroje

Zákon č. 151/2000Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů (telekomunikační zákon)
ÚPmB, ÚPD

Návrhy programových aktivit

vytváření územně- technických podmínek pro rozvoj telekomunikačních a radiokomunikačních služeb (lokalizace vysílačů a ústředen, výstavba kolektorů a kabelovodů)

7. Kvalita života

Strategická vize

Brno bude sídlem s kvalitním obytným prostředím a dostatečně diferenciovanou nabídkou bydlení pro jednotlivé vrstvy obyvatelstva.
Brno bude bezpečným městem aktivně předcházejícím vzniku fyzicky a sociálně degradovaných oblastí.
Brno bude městem zohledňujícím stárnutí populace a riziko sociálně ohrožených skupin obyvatelstva.
Brno bude městem vytvářejícím podmínky pro plnohodnotný život všech obyvatel, včetně zdravotně znevýhodněných občanů.

Strategické záměry

Qz1 – Podpora skupin obyvatelstva se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení
Qz2 – Rozšíření a diferenciace nabídky bydlení ve městě
Qz3 – Zvýšení bezpečnosti ve městě

STRATEGICKÝ ZÁMĚR QZ1 – PODPORA SKUPIN OBYVATELSTVA SE ZVÝŠENÝM RIZIKEM SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ

Popis záměru

Cílem záměru je umožnění rovného přístupu k příležitostem pro všechny skupiny obyvatel, resp. omezení rizik plynoucích ze zvýšené nerovnováhy v sociální struktuře obyvatelstva. Obsahem záměru je reakce na stárnutí městské populace, podpora sociálně potřebných, národnostních a etnických menšin, integrace zdravotně postižených občanů a akceptace potřeb ostatních minoritních skupin obyvatel.
Značka záměru: **Město pro všechny**

Indikátory

index stáří
objem vyplacených sociálních dávek
počet dlouhodobě nezaměstnaných

STRATEGICKÝ ZÁMĚR QZ2 – ROZŠÍŘENÍ A DIFERENCIACE NABÍDKY BYDLENÍ VE MĚSTĚ

Popis záměru

Cílem záměru je zpřístupnění přiměřeného bydlení co nejširšímu spektru obyvatel. Obsahem záměru je obnova stávajícího bytového fondu, oživení nové rezidenční výstavby, konsolidace vlastnických poměrů a aktivizace standardního trhu s byty v transparentním prostředí.
Značka záměru: **Brno – dobrá adresa**

Indikátory

objem nové bytové výstavby
struktura domovního a bytového fondu
migrační saldo

STRATEGICKÝ ZÁMĚR QZ3 – ZVÝŠENÍ BEZPEČNOSTI VE MĚSTĚ

Popis záměru

Cílem záměru je snížení trestné činnosti a sociálně patologických jevů a zvýšení pocitu bezpečnosti v Brně. Obsahem záměru je realizace přímé i nepřímé prevence, podpora zapojení obyvatelstva a koordinace jednotlivých preventivních a represivních aktivit.
Značka záměru: **Bezpečné město**

Indikátory

nápad trestné činnosti
objasněnost trestné činnosti

Programové cíle

Qc1 – Zachycení negativních důsledků a rizik stárnutí populace
Qc2 – Integrace společensky marginalizovaných skupin obyvatel
Qc3 – Oživení a zpřehlednění trhu s byty
Qc4 – Podpora regenerace a výstavby bydlení
Qc5 – Komplexní prevence sociálněpatologických jevů a sociální degradace

Programový cíl Qc1 – Zachycení negativních důsledků a rizik stárnutí populace

Vazba na strategický záměr

Qz1 – Podpora skupin obyvatelstva se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení
Sz1 – Podpora partnerství mezi veřejností, soukromými subjekty a veřejnou správou

Popis výchozího stavu

Z celkového počtu cca 380 000 obyvatel města Brna je cca 79 000 v poproduktivním věku, tj. starší 60 let, a z toho cca 11 000 obyvatel je starších 80 let. Naděje dožití činí u mužů 72,8 let a u žen 79 let. Brno stárne rychleji než zbytek ČR. Podíl obyvatel starších 60 let činil v roce 1999 20,12 % populace, zatímco v ČR to bylo 18,22 % (dolní hranice seniorského věku je 60 let).

Při srovnání kapacity a počtu klientů v zařízeních sociální péče pro seniory v městě Brně s dostupnými údaji pro Českou republiku vykazuje město Brno deficit v nabídce většiny typů služeb. Zejména v případě domovů důchodců a domovů–penzionů pro důchodce již několik let převyšuje poptávka nabídku. Věkový průměr obyvatel domovů důchodců ve městě Brně se pohybuje kolem 84 let, přičemž hlavními uživateli lůžek v těchto zařízeních jsou lidé nad 80 let, tedy ve věkové kategorii s nejvyšším stupněm handicapu. Obvyklý odhad kalkulace potřebnosti institucionální péče ve věku nad 80 let se pohybuje mezi 20 až 25 %, což odpovídá potřebě 2 200 až 2750 lůžek. V současné době je v Brně pět městských domovů důchodců s celkovou kapacitou 1 117 lůžek a tři zařízení nestátních neziskových organizací s celkovou kapacitou 112 lůžek. Počet míst ve čtyřech domovech–penzionech pro důchodce činí celkem 547. K 31. 12. 2000 evidoval Odbor sociální péče MMB celkem 1 737 žádostí o umístění do domova důchodců s čekací dobou 1 – 3 roky a 1 592 žádostí o umístění v domově–penzionu pro důchodce, kde se čekací doba pohybuje mezi 7 – 10 lety.

Do roku 2030 se předpokládá prodloužení střední délky života u mužů i žen o 4 až 5 let. Při přetrvávající nízké porodnosti a klesající standardizované úmrtnosti je pravděpodobné, že do roku 2030 vzroste počet obyvatel v Brně nad 80 let až na 30 000, z čehož se odvíjí předpokládaná potřeba 6 000 lůžek.

V oblasti péče o seniory je pro město Brno k dispozici 44 lůžek geriatrického oddělení FN Brno Bohunice, 85 lůžek LDN Babice, 243 lůžek LDN Polní a Červený kopec a částečně lze využívat i lůžkovou kapacitu 50 lůžek v LDN Zastávka. Kapacitu Doléčovacího a rehabilitačního oddělení Nový Lískovec lze pro seniory využívat jen částečně, protože se profiluje více pro rehabilitaci.

Při propočtu doporučeného koeficientu 0,2 geriatrického lůžka na 1 000 obyvatel a 0,8 lůžka dlouhodobé péče na 1 000 obyvatel pro 550 000 obyvatel brněnské aglomerace činí deficit 40 lůžek geriatrické péče a 130 – 170 lůžek dlouhodobé péče. Lůžka charakteru následné ošetřovatelské péče – jak dočasná (respitní), tak i trvalá – dosud v Brně prakticky neexistují. Jejich odhadovaná kalkulace je 0,8 na 1000 obyvatel, tzn. že deficit je 320 – 360 těchto lůžek.

V současné době je v Brně 15 domů s pečovatelskou službou (DPS) s 555 bytovými jednotkami. I zde poptávka převyšuje nabídku. DPS představují spíše než zařízení pečovatelské služby chráněné bydlení. Jejich správa spadá do oblasti bydlení, do kompetence bytového odboru. Odbor sociální péče pouze posuzuje vhodnost umístění žadatele do DPS.

Terénní sociální péči o cca 4 500 obyvatel zajišťuje šest středisek pečovatelské služby při úřadech městských částí, jejichž součástí jsou domovinky (denní pobyt pro seniory), přechodné pobyty (maximálně 3 měsíce) a domy s pečovatelskou službou. Terénní péči poskytuje i šest nestátních neziskových organizací, které pečují o cca 550 občanů.

Tři nestátní neziskové organizace provozují rovněž denní stacionáře a přechodné pobyty.

Programy aktivního stáří jsou realizovány zejména prostřednictvím 31 klubů důchodců, které ze svých rozpočtů podporují příslušné městské části.

Indikátory

podíl obyvatel ve věku nad 65 let
počet míst v domovech důchodců a v domovech–penzionech pro důchodce
počet míst v domech s pečovatelskou službou
počet klientů pečovatelské služby
počet členů Klubů důchodců
počet organizací, které se zabývají péčí o seniory
počet studentů univerzity třetího věku
programy realizované v rámci podpory aktivního stáří
index ekonomického zatížení – počet dětí (0 – 14) let a osob ve věku 60 a více let na 100 osob ve věku 15 – 59 let

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
příspěvkové organizace města
střediska pečovatelské služby při úřadech městských částí
úřady městských částí
kluby důchodců
nestání a neziskové organizace zabývající se poskytováním zdravotních a sociálních služeb
FN Brno

Programové nástroje

Koncepce sociální pomoci v městě Brně na období 2001 – 2004
Plán zdraví města Brna
Zákon č. 100/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 114/88 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Vyhláška MPSV ČR č. 182/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 482/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 463/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Vyhláška č. 82/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Vyhláška č. 83/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon o některých vybraných službách sociální péče
Standardy sociálních služeb MPSV ČR
akreditace
Koncepce geriatrie MZ ČR 2000
Koncepce péče o dlouhodobě nemocné MZ ČR 1999
Evropská charta pacientů-seniorů 1997
Stárnutí populace – výzva veřejnému zdravotnictví 1998
Zákon č. 149/1994, č. 48/1997, vyhláška č. 134/1998, metodické opatření č. 5a 12/1998 věstníku MZ ČR

Návrhy programových aktivit

zajištění dostatečné informovanosti veřejnosti o všech poskytovatelích sociálních služeb pro seniory
rozšiřování kapacity domovů důchodců, resp. nová výstavba
posílení větší otevřenosti ústavní péče
podpora chráněného a sociálního bydlení
podpora respitní péče a denních stacionářů

Programový cíl Qc2 – Integrace společensky marginalizovaných skupin obyvatel

Vazba na strategický záměr

Qz1 – Podpora skupin obyvatelstva se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení
Qz3 – Zvýšení bezpečnosti ve městě
Sz1 – Podpora partnerství mezi veřejností, soukromými subjekty a veřejnou správou

Popis výchozího stavu

Za "společensky marginalizované a rizikové skupiny obyvatel" lze považovat osoby, které jsou ohroženy nerovností a různými znevýhodněními ve společnosti a na trhu práce. K znevýhodněným a ohroženým skupinám obyvatel patří zejména zdravotně postižení občané, příslušníci etnických menšin, osamělé matky s dětmi, osoby společensky nepřizpůsobené a rodiny s nízkými příjmy.

Zdravotně postižení

V Brně žije cca 50 000 zdravotně postižených občanů s různými typy postižení. Podle expertních odhadů je v Brně kolem 4 000 zrakově postižených, kolem 1 000 sluchově postižených, 1 200 mentálně postižených, 6 000 osob s civilizačními a interními chorobami a 4 000 duševně nemocných.

Zdravotně postižení jedinci se musí potýkat nejen s fyzickým či mentálním handicapem, ale velmi často i s handicapem sociálním, kdy je postižená osoba často vyloučena ze způsobu života běžného u lidí bez postižení. Důsledkem může být sociální izolace, která mnohdy vede až k sociální exkluzi. Zřetelná je tato skutečnost zejména na trhu práce, kde zdravotně postižení patří mezi nejrizikovější skupinu.

V Brně chybí specializované ústavy pro zdravotně postižené, přetrvává nedostatek chráněného bydlení a chráněných pracovišť a dílen pro handicapované.

Národnostní menšiny

Z hlediska národnostní struktury je město Brno relativně homogenní. V Brně v současné době působí deset organizací národnostních menšin, kterým město přispívá na jejich činnost. Kromě toho, zejména v souvislosti s intenzivním migračním pohybem v Evropě, narůstá počet cizinců, kteří ve městě trvale nebo dlouhodobě žijí, včetně osob s přiznaným postavením uprchlíka. V současné době je v Brně evidováno cca 10 000 cizinců.

Podle hrubých odhadů v Brně žije cca 13 000 Romů, kteří byli uznáni jako samostatná národnostní menšina až po roce 1989. V Brně nyní pracuje 12 romských a proromských organizací, včetně Muzea romské kultury. Příslušníci romské komunity se potýkají s celou řadou sociálních problémů – vysoká míra nezaměstnanosti, většinou dlouhodobá, nízká úroveň vzdělanosti a kvalifikace, špatné bytové podmínky, nevyhovující podmínky hygienické a zdravotní, nižší hodnoty naděje dožití, nižší životní úroveň, problematická školní docházka dětí, vysoká míra drogové závislosti u mládeže, gamblerství, vysoká míra závislosti na sociálních dávkách atd.

Na základě zákona o azylu vyplácí Magistrát města Brna finanční příspěvky. Žádost si podává účastník řízení o udělení azylu prostřednictvím MMB na Ministerstvu vnitra ČR.

Osoby společensky nepřizpůsobené

Dle legislativy se jedná o skupinu lidí, kteří byli propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody; proti nimž je vedeno trestní řízení, popř. jimž byl výkon trestu podmíněně odložen; kteří žijí nedůstojným způsobem života; kteří byli propuštěni ze školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy po dosažení zletilosti; kteří jsou závislí na alkoholu a jiných toxikomaniích.

Tyto osoby jsou ohroženy marginalizací nebo sociálním vyloučením. K problémům, se kterými se potýkají, patří: omezené příležitosti a omezená motivace k účasti na pracovním a občanském životě společnosti; dlouhodobá nezaměstnanost a nepravidelný příjem; potíže v oblasti bydlení, bezdomovství; obtížná komunikace s institucemi majoritní společnosti; využívání pololegálních nebo mimolegálních způsobů uspokojování potřeb; závislost na substancích a ústavních zařízeních atd.

V roce 2000 připadalo na 1 000 obyvatel města Brna cca 6 osob společensky nepřizpůsobených (v roce 1996 3,7). S narůstajícím procentem míry nezaměstnanosti lze předpokládat vzestupnou tendenci v počtu osob společensky nepřizpůsobených v městě Brně i do budoucna.

Indikátory

objem dávek sociální péče vyplacených sociálně potřebným rodinám s dětmi
objem dávek vyplacených seniorům, občanům těžce zdravotně postiženým a nezaměstnaným
počet bezbariérových bytů pro zdravotně postižené
počet malometrážních bytů pro nízkopříjmové skupiny obyvatel
počet chráněných dílen a pracovišť pro zdravotně postižené
nabídka pracovních příležitostí pro zdravotně postižené z Úřadu práce
míra nezaměstnanosti zdravotně postižených
počet romských asistentů na základních školách
počet terénních pracovníků pro práci v romské komunitě
počet tzv. nultých ročníků pro romské děti na ZŠ
počet klientů evidovaných u sociálních kurátorů OSP MMB
počet sociálních asistentů (v rámci města i nestátních neziskových organizací)
počet nízkoprahových klubů a nízkoprahových ubytoven
kapacita azylových zařízení pro matky s dětmi v tísni

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
úřady městských částí
Úřad práce Brno město
Centrum sociálních služeb
Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity Vlády ČR
MŠMTV ČR
MPSV ČR
MZ ČR
NNO
organizace národnostních menšin v Brně
romské a proromské organizace v Brně
Muzeum romské kultury
FSS MU

Programové nástroje

Koncepce rozvoje sociální pomoci v městě Brně na období 2001 – 2004
Vize soužití mezi majoritou a minoritami v městě Brně
Zákon č. 100/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 114/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Vyhláška MPSV ČR č. 182/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 482/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 463/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Vyhláška č. 82/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Vyhláška č. 83/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 50/1973 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Zákon o některých vybraných službách sociální péče
Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu

Návrhy programových aktivit

zdravotně postižení
podpora projektů, které se zabývají psychosociální rehabilitací zdravotně postižených
podpora výstavby specifického bydlení
podpora rekvalifikací zdravotně postižených
rozvoj individualizace sociální péče
podpora svépomocných aktivit

národnostní menšiny
integrace příslušníků národnostních menšin do života majoritní společnosti, odstranění pocitů diskriminace
vybudování prostředí tolerantního k příslušníkům všech národnostních menšin žijících v Brně, informační kampaň
řešení nedostatečného počtu romské inteligence
zhodnocení a upravení bytové situace Romů
rozšíření příležitostí romské komunity na trhu práce

osoby společensky nepřizpůsobené
navázání kontaktů s obtížněji dostupnou a rizikovější částí cílové populace osob společensky nepřizpůsobených
poskytnutí materiální i nemateriální pomoci při pokusech o jejich nekonfliktní integraci do sociálního života města Brna
podpora vzniku nízkoprahových zařízení

zvyšování počtu a kvalifikace sociálních pracovníků

Programový cíl Qc3 – Oživení a zpřehlednění trhu s byty

Vazba na strategický záměr

Qz2 – Rozšíření a diferenciace nabídky bydlení ve městě

Popis výchozího stavu

Neexistuje dostatečný trh s byty – velmi omezená nabídka zejména volných nájemních bytů znamená malou dostupnost bydlení pro většinu obyvatel v nižších příjmových vrstvách. Důvodem je především skutečnost, že výše regulovaného nájemného nedosahuje hladiny ekonomického nájemného.
Na trhu s byty je disproporce mezi nabídkou a poptávkou, zvyšuje se poptávka po levném bydlení a po malých bytech. Přetrvává sice nízké čisté nájemné u nájemních bytů, zvyšují se ale celkové náklady na bydlení, což vede ke zvyšujícímu se počtu dlužníků nájemného. Přetrvávají deformace ve vztazích mezi nájemci a pronajímateli vzniklé tím, že nebyly založeny na smluvní volnosti stran, nýbrž jsou důsledkem dřívějšího přídělového systému. Pronajímatelé je považují za deformované tím, že nerozhodují volně o dispozici se svým majetkem, a dále proto, že nájemné nedosahuje takové výše, která by jim umožnila kvalitní údržbu domu. Naopak nájemci často problematické vztahy s pronajímatelem nemohou řešit tak, že ukončí nájem bytu a pronajmou si byt jiný, nemohou byt vyměnit za přiměřený svým potřebám, problémy vznikají se zabezpečením oprav, které má nést pronajímatel, s úhradami za služby spojené s užíváním bytu apod.
Privatizace obecního bytového fondu přispívá k rozvoji trhu s byty, nedosáhla však zatím takové úrovně, aby zabránila černému trhu s obecními byty.
S postupným rozvojem trhu s byty se rozšiřují možnosti řešit vlastní bytovou situaci vlastními silami, nicméně podíl osob spoléhajících se na řešení bytové situace z úrovně města je stále vysoký.
K rozvoji trhu s byty město přispívá zejména převodem vlastnictví části bytových domů do vlastnictví nájemců bytů a nebytových prostor v těchto domech, výstavbou nových bytů formou půdních vestaveb a nástaveb na stávajícím bytovém fondu i výstavbou zcela nových domů a postupnou deregulací nájemného v rámci stávající právní úpravy. Je nezbytné, aby došlo k narovnání cen v oblasti nájemního bydlení, a tím k podpoře mobility obyvatelstva v závislosti na vlastní ekonomické situaci.

Indikátory

počet domů a bytů převedených z obecního bytového fondu do soukromého vlastnictví
počet nově vybudovaných bytů

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
ÚMČ
správci obecního bytového fondu
privátní developeři

Programové nástroje

Zákon č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů v úplném znění
Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., v úplném znění
Zákon č. 117/1995 Sb., o sociální podpoře v platném znění
Strategie bydlení města Brna
Vyhláška č. 4/1996 o pronájmu bytů v domech v majetku města
Pravidla prodeje domů, bytů a nebytových prostor
Statut Fondu bytové výstavby

Návrhy programových aktivit

podpora převodu stanovené části obecního bytového fondu do soukromého vlastnictví
deregulace nájemného v obecních bytech
kontrola využívání obecních bytů a vyvození důsledků vůči nájemcům porušujícím své povinnosti
zvýšení informovanosti obyvatelstva o možnostech řešení bytové otázky
vyhodnocení prodeje bytových domů z hledisek ekonomických a organizačních dle Pravidel prodeje domů, bytů a nebytových prostor
vybudování fungující centrální evidenci obecních bytů a jejich nájemců, žadatelů o byt a o výměnu bytu

Programový cíl Qc4 – Podpora regenerace a výstavby bydlení

Vazba na strategický záměr

Qz1 – Podpora skupin obyvatelstva se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení
Qz2 – Rozšíření a diferenciace nabídky bydlení ve městě
Dz3 – Regenerace a funkční rekonverze upadajících či zanedbaných území

Popis výchozího stavu

V oblasti regenerace stávajícího bytového fondu ze statistických údajů vyplývá, že převážná část obyvatel města Brna žije v bytových domech, je tedy nutné zaměřit pozornost na tuto skupinu domů. Téměř 24 tisíc bytů se nachází v domech, jejichž stáří je více než 80 let, a tomu odpovídá i jejich stavebně-technický stav. Z toho vyplývá nutnost postupné rekonstrukce a modernizace. Více než 68 tisíc bytů je v domech postavených panelovou technologií (z toho 22,5 tisíce v majetku města), jejichž technický stav, vzhledem k životnosti tohoto druhu staveb, vyžaduje postupnou regeneraci. Zhruba 4 tisíce bytů v majetku města potřebuje nezbytně modernizaci tak, aby tyto byty odpovídaly současnému standardu bydlení

Novou bytovou výstavbu je nutné realizovat především s důrazem na řešení potřeb specifických skupin obyvatelstva, jako jsou důchodci, lidé v nouzi, či mládež opouštějící dětské domovy, ale i pro podporu takových cílových skupin, jako jsou mladé rodiny či dospělé osamostatňující se děti.

Pro celé území Brna je zpracován územní plán, definující mimo jiné i funkci bydlení v rámci území města. Pouze část lokalit vymezených tímto územním plánem pro funkci bydlení má zpracovanou upřesňující územněplánovací dokumentaci. Nová výstavba vyžaduje dokončenou územní přípravu a stanovené regulační podmínky zástavby území.

Pro operativní nabídku možností výstavby potenciálním investorům je nutné vytvoření centrálního registru lokalit plánované bytové výstavby na základě územního generelu bydlení a jejich aktivní nabídka investorům bytové výstavby.

U strategicky významných lokalit pro novou bytovou výstavbu je nezbytné řešit majetkové vypořádání a zainvestování minimálně podmiňujícími investicemi technické infrastruktury z úrovně města pro vytvoření možnosti vstupu jednotlivých investorů do území a finanční zpřístupnění nové výstavby širší veřejnosti. Vzhledem k finanční náročnosti nové bytové výstavby, možnostem města a soukromých investorů je vhodné podporovat vytváření modelů sdružování finančních prostředků podnikatelského sektoru, soukromého sektoru a města. Nezbytná je diferenciace cen obecních pozemků poskytovaných pro novou bytovou výstavbu v závislosti na druhu výstavby (nájemní bydlení, soukromé bydlení).

Indikátory

objem finančních prostředků vynaložených na regeneraci bytového fondu
počet nově vybudovaných bytů

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
ÚMČ
správci bytového fondu
bytová družstva
privátní developeři
sdružení vlastníků nemovitostí

Programové nástroje

Regenerace bytového fondu

Program podpory oprav bytového fondu MMR ČR (platí pouze pro panelový bytový fond)
nařízení vlády č. 384/2000 Sb. – podmínky státní finanční podpory oprav, modernizací nebo rekonstrukcí bytových domů postavených panelovou technologií (platí pouze pro panelový bytový fond)
Program státních podpor při snižování spotřeby paliv a energie v ČR
nařízení vlády č. 494/2000 Sb., o podmínkách poskytování dotací ze státního rozpočtu na podporu regenerace panelových sídlišť
Zákon č. 211/2000 Sb., o Státním fondu rozvoje bydlení
Vyhláška č. 8/1998 v úplném znění
Pravidla prodeje domů, bytů a nebytových prostor
Pravidla města pro úvěrování a ručení (nově navrhovaný nástroj)
Statut města Brna

Nová bytová výstavba

Podpora výstavby obecních nájemních bytů (nájemní bydlení) – program
Podpora výstavby domů s pečovatelskou službou (nájemní bydlení) – program
nařízení vlády č. 244/1995 Sb., které stanovuje podmínky státní finanční podpory hypotečního úvěrování bytové výstavby
nařízení vlády č. 149/1997 Sb., kterým se stanoví podmínky pro poskytování další finanční podpory hypotečního úvěrování bytové výstavby
nařízení vlády č. 80/2001 Sb., o rozsahu a podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části úroků z hypotečních úvěrů (pro fyzické a právnické osoby)
nařízení vlády č. 148/1997Sb., o poskytování bezúročné půjčky na bytovou výstavbu (vlastnické bydlení)
nařízení vlády č. 481/2000 Sb., o použití prostředků Státního fondu rozvoje bydlení formou dotace ke krytí části nákladů spojených s výstavbou bytů
Zákon č. 211/2000 Sb., o Státním fondu rozvoje bydlení
zásady pro zapojení finančních prostředků FBV do kapitálových výdajů města
Vyhláška č. 5/1996 o budování bytů a nebytových prostor v půdních prostorách v domech majetku města Brna
Pravidla o budování bytů v nástavbách na domech v majetku města
Územní generel bydlení
Centrální registr nabídky lokalit k bytové zástavbě (nově navrhovaný nástroj)
Strategie bydlení města Brna

Návrhy programových aktivit

Regenerace bytového fondu

vyhodnocení zanedbanosti bytového fondu, pasportizace technického stavu
regenerace stávajícího panelového bytového fondu
modernizace starého bytového fondu v objektech stávající urbanistické struktury, řešení stavu objektů v mimořádně špatném technickém stavu
regenerace bytového fondu v kontextu všech faktorů, které ovlivňují pohodu bydlení,
vytvoření účinnějších právních podmínek pro zachování a regulaci bytové funkce v historickém jádru a v dalších centrech městských částí
zlepšení správy obecního fondu

Nová bytová výstavba:

zpracování programu přípravy a zainvestování rozvojových lokalit pro novou bytovou výstavbu v Brně
vytvoření centrálního registru nabídky lokalit pro bytovou výstavbu
vytvoření metodiky pro poskytování pozemků ve vlastnictví města Brna pro novou bytovou výstavbu
podpora partnerství veřejného a soukromého sektoru orientovaného na výstavbu bytů
podpora nové bytové výstavby pro cílové skupiny obyvatel

Programový cíl Qc5 – Komplexní prevence sociálněpatologických jevů a sociální degradace

Vazba na strategický záměr

Qz1 – Podpora skupin obyvatelstva se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení
Qz3 – Zvýšení bezpečnosti ve městě

Popis výchozího stavu

Ve městě Brně je vybudována koordinovaná síť státních i nestátních organizací, které se zabývají komplexní prevencí sociálněpatologických jevů. Do komplexnosti sítě chybí pouze zařízení terciální protidrogové prevence pro děti do 15 let. V oblastech prevence kriminality a protidrogové prevence je činnost koordinována z úrovně města Brna.
Od roku 1995 existuje v Brně Městská rada pro prevenci kriminality a její výkonný a administrativní orgán Koordinační centrum prevence kriminality.
V letech 1996 – 2000 bylo realizováno více než 100 projektů Komplexního součinnostního programu prevence kriminality na místní úrovni v celkové hodnotě téměř 60 milionů Kč. Na jejich realizaci se podílejí město Brno, městské části, nestátní neziskové organizace, organizace národnostních menšin a organizace církevní, MŘ PČR a MP Brno. Kromě těchto projektů náleží k preventivním aktivitám provoz nízkoprahových kontaktních klubů pro rizikové a neorganizované skupiny dětí a mládeže. V rámci Brna působí rovněž specializovaní terénní pracovníci pro práci s ohroženými dětmi a mládeží, tzv. streetworkeři, jejichž hlavním úkolem je vyhledávání rizikových skupin mládeže a jednotlivců a jejich zapojování do činností, které je odklánějí od sociálně patologických jevů.
Druhá polovina 90. let je provázena příznačně nárůstem aktivity nestátních neziskových organizací v oblasti eliminace sociálně patologických jevů. K tradičním Katolické charitě a Armádě spásy se řadí Bílý kruh bezpečí (pro oběti trestných činů), o. p. s. SPONDEA (pro týrané a zneužívané děti), o. s. Magdalenium (pro týrané ženy), o. s. Podané ruce (pro drogově závislé a s návykovými látkami experimentující) a další.
Městská policie v Brně pracuje od roku 1992. Organizačně má město rozčleněno do osmi revírů, kromě toho má další jednotky s celoměstskou působností. Vedle represivní činnosti (zejména v oblasti přestupků) a součinnostních akcí s MŘ PČR organizuje rovněž preventivní aktivity. Patří k nim například bezplatná evidence jízdních kol, dopravní výchova pro děti na dopravním hřišti, elektronická ostraha budov a majetku města Brna, Centrum tísňového signálu CB-9, Otevřená televizní ostraha parkoviště, Senior-linka, Tísňová linka pro neslyšící, Zóny vzájemné pomoci (které mají již více než 1000 členů), pojízdné preventivní pracoviště MOBIDIK a další.
Preventivní činnosti PČR jsou soustředěny od roku 1999 v Preventivní informační skupině MŘ PČR. Za finanční podpory města Brna a ze státního rozpočtu realizuje každoročně 2 – 5 projektů zaměřených především na oblast dětí a mládeže.

Indikátory

index nápadu trestné činnosti
vybrané ukazatele objasněnosti trestné činnosti

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje
MŠMTV ČR
MŘ PČR v Brně
MP Brno
NNO
centra volného času dětí a mládeže
Městské státní zastupitelství v Brně
Probační a mediační služba České republiky se sídlem v Brně – organizace, útvary a složky zapojené do Integrovaného záchranného systému na stupni obec (statutární město)
organizace národnostních menšin
Úřad práce Brno-město
zdravotnická zařízení
Střední policejní škola Ministerstva vnitra ČR se sídlem v Brně

Programové nástroje

Koncepce rozvoje sociální pomoci 2001 – 2004
Vize soužití mezi majoritou a minoritami v městě Brně
Rotterdamská charta policejní práce v multietnické společnosti
Komplexní součinnostní program prevence kriminality a primární protidrogové prevence ve městě Brně (v roce 2001 Program prevence kriminality)
Program protidrogové prevence na místní úrovni

Návrhy programových aktivit

identifikace a cílená sociální regenerace vybraných problémových lokalit města
zřízení pracoviště terciální protidrogové prevence pro děti do 15 let
zamezení vzniku sociálně problémových lokalit rozptýleným umísťováním bydlení pro problémové skupiny obyvatel
omezení pouliční kriminality a vandalismu poškozujících dobrý obraz města
prohloubení občanské odpovědnosti

8. Kultura a sport

Strategická vize

Brno bude v nové kvalitě rozvíjet svou funkci centra kulturních, sportovních a volnočasových aktivit

Strategické záměry

Kz1 – Rozvoj infrastruktury pro kulturní, sportovní a rekreační aktivity
Kz2 – Zpřístupnění kultury a sportu široké veřejnosti
Kz3 – Kultivace městského prostředí s důrazem na ochranu historického dědictví

STRATEGICKÝ ZÁMĚR KZ1 – ROZVOJ INFRASTRUKTURY PRO KULTURNÍ, SPORTOVNÍ A REKREAČNÍ AKTIVITY

Popis záměru

Cílem záměru je fyzická obnova a rozvoj sportovišť, kulturních zařízení a rekreačních areálů na území města. Obsahem záměru je vytvoření podmínek pro pořádání vrcholných kulturních a sportovních akcí, rozšíření nabídky sportovních a rekreačních příležitostí a posílení role města jako nadregionálního centra v oblasti kultury a sportu.
Značka záměru: **Město v pohybu**

Indikátory

kapacita kulturních a sportovních zařízení
návštěvnost kulturních a sportovních akcí
počet sportovních a kulturních akcí mezinárodního významu

STRATEGICKÝ ZÁMĚR KZ2 – ZPŘÍSTUPNĚNÍ KULTURY A SPORTU ŠIROKÉ VEŘEJNOSTI

Popis záměru

Cílem záměru je poskytnutí možnosti aktivního sportovního a kulturního vyžití co nejširším vrstvám obyvatel. Obsahem záměru je systémová podpora individuálních i organizovaných kulturních a sportovních aktivit, podpora zdravého životního stylu a vytvoření podmínek pro alternativní trávení volného času.
Značka záměru: **Kultura a sport pro všechny**

Indikátory

počet osob sdružených v tělovýchovných organizacích
počet kilometrů cyklistických stezek na území města
počet akcí spolupořádaných městem Brnem

STRATEGICKÝ ZÁMĚR KZ3 – KULTIVACE MĚSTSKÉHO PROSTŘEDÍ S DŮRAZEM NA OCHRANU HISTORICKÉHO DĚDICTVÍ

Popis záměru

Cílem záměru je zatraktivnění prostředí města a oživení historického dědictví. Obsahem záměru je obnova genia loci vybraných lokalit, ochrana kulturních památek a vnášení nových funkcí do památkově chráněných objektů.
Značka záměru: **Město s duší**

Indikátory

objem finančních prostředků určených na obnovu historického dědictví

Programové cíle

Kc1 – Rozvoj sportovní a kulturní infrastruktury
Kc2 – Využití sportu a kultury k posílení image města
Kc3 – Podpora sportovních a kulturních příležitostí pro širokou veřejností města
Kc4 – Ochrana a rozvoj kulturního dědictví v jeho mnohovrstevnatosti
Kc5 – Kultivace a rozvoj veřejných prostorů

Programový cíl Kc1 – Rozvoj sportovní a kulturní infrastruktury

Vazba na strategický záměr

Kz1 – Rozvoj infrastruktury pro kulturní, sportovní a rekreační aktivity
Kz3 – Kultivace městského prostředí s důrazem na ochranu historického dědictví

Popis výchozího stavu

Sport

V Brně je přibližně 600 sportovních zařízení a sportovišť lokálního významu. Některá sportoviště však mají charakter sportovního zařízení celoměstského významu. Jde jednak o sportovní zařízení účelová (např. SKP Kometa Brno, Moravská Slavia, SK Královo Pole, TJ Start Brno atd.), jednak o sportovně-rekreační zařízení (rekreační areály – koupaliště Brněnská přehrada, Mariánské údolí, Riviéra, koupaliště Dobrovského, Kraví hora, Křižíkova, TJ Tatran Starý Lískovec a lázně Zábrdovice). Infrastruktura převážné části především lokálních sportovišť je však poměrně zanedbaná a zlepšení stavu si vyžádá značné prostředky.

V současnosti byla dokončena hala míčových sportů v areálu SK Královo Pole, která je zařízením se světovými parametry a umožňuje pořádání soutěží evropského i světového významu.

Neutěšená situace je v oblasti výstavby zimních stadionů. V současné době je v Brně jedna víceúčelová hala Rondo (lední hokej, kulturní a sportovní akce), krasohala TJ Stadion Brno (krasobruslení a lední hokej) a hokejová hala při ZŠ Úvoz (lední hokej). Vzhledem k vytíženosti těchto zimních hal nezbývá časový prostor pro bruslení škol a široké brněnské veřejnosti.V současné době slouží pro veřejnost pouze otevřené kluziště na Vodově ulici a od prosince roku 2001 je v provozu mobilní ledová plocha na Františkánské ulici. V současnosti město Brno usiluje o získání zimního stadionu Za Lužánkami do svého majetku.

Nevyhovující základna pro profesionální a poloprofesionální sport není jediným handicapem města. Vzhledem k velikosti Brna existuje silná poptávka po možnostech sportovně-rekreačního vyžití ze strany obyvatelstva, jež v řadě případů není uspokojena.

Kultura

Převážná většina městem zřizovaných kulturních zařízení je situována v budovách patřících městu. Jsou jim svěřeny ve zřizovacích listinách s povinností správy a údržby. Vzhledem k dlouhodobě zanedbávané údržbě je část objektů kulturních zařízení ve stavebně a technicky nedostatečném stavu a je třeba je celkově rekonstruovat. Velmi výrazná zanedbanost budov a jejich nedostatečná vybavenost znamená značnou zátěž pro rozpočet města.

Obecně je nejhorší situace v oblasti divadel. Po započatých rekonstrukcích budov Loutkového divadla Radost a Janáčkova divadla je již dlouhodobě připravována rekonstrukce divadla Reduta se zahájením v roce 2002. V roce 2001 byla započata dostavba venkovní hudební scény Městského divadla Brno. Nově byly situovány divadelní sklady do areálu v Brně-Černovicích, s možností rozšíření i pro další kulturní organizace a dílny v Bohunicích. Po provedených dílčích úpravách Mahenova divadla se počítá po roce 2004 s jeho celkovou rekonstrukcí. Trvale bude třeba dořešit i dislokaci HaDivadla do vlastních prostor.

Závěrečnou druhou etapou pokračuje rekonstrukce národní kulturní památky (NKP) Špilberk pro účely Muzea města Brna. Je připravována rovněž rekonstrukce NKP Vily Tugendhat, nově zapsané do seznamu památek chráněných UNESCO. Po ukončení rekonstrukce Domu pánů z Kunštátu v roce 2003 pro výstavní účely Domu umění města Brna je třeba počítat s rozsáhlejší úpravou a dostavbou Domu umění města Brna.

Prostory Knihovny J. Mahena, Hvězdárny a planetária M. Koperníka, Centra experimentálního divadla, Městského divadla Brno byly již rekonstruovány a zároveň byla dokončena první etapa rekonstrukce NKP Špilberk.

Nejdůležitějším cílem je výstavba koncertního sálu pro Brno, dosud částečně nahrazovaného Janáčkovou operou.

Je třeba rovněž hledat umístění pro městský klub s víceúčelovým využitím, venkovní prostory pro promenádní koncerty a pouliční divadla atd. V této souvislosti se počítá i s využitím areálu Vaňkovky pro kulturní účely.

Indikátory

struktura a počet sportovních a kulturních zařízení
kapacita kulturních zařízení
návštěvnost kulturních zařízení
návštěvnost vybraných sportovních akcí

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
MK ČR
MŠMTV ČR
tělovýchovné a kulturní instituce a zařízení

Programové nástroje

Koncepce kultury v působnosti města
Kulturní politika v ČR

Návrhy programových aktivit

převedení vybrané základní infrastruktury do majetku města za účelem její rekonstrukce a modernizace
dobudování některých chybějících sportovních zařízení, včetně center pohybových aktivit
podpora využívání školských zařízení
podpora existence sportovních tříd a sportovních center mládeže
výstavba koncertního sálu
zřízení víceúčelového městského klubu
realizace venkovní galerie
zmapování a další rozšíření nabídky kulturních služeb v Brně v návaznosti na vhodné rozvojové nemovitosti

Programový cíl Kc2 – Využití sportu a kultury k posílení image města

Vazba na strategický záměr

Kz1 – Rozvoj infrastruktury pro kulturní, sportovní a rekreační aktivity
Rz2 – Vytvoření moravské metropole s nadregionální sférou vlivu

Popis výchozího stavu

Sport

Město Brno je tradičně významným centrem kopané, volejbalu, basketbalu i dalších kolektivních sportů. Současně má Brno přirozené předpoklady pro pořádání vrcholných sportovních událostí, na druhé straně je otázkou, nakolik k tomu má potřebné zázemí ve formě sportovní vybavenosti na odpovídající úrovni. Zařízením se světovými parametry, které umožní pořádání soutěží evropského i světového významu, je hala míčových sportů v areálu SK Královo Pole.

Kultura

Kulturní aktivity lze pokládat za důležité růstové faktory ve městě. Oblast kultury může být za určitých podmínek významným hospodářským odvětvím. Využívá sice prostředky města, ale podílí se i na jejich vytváření přímo, prostřednictvím tzv. kulturního turismu, jehož významným motivem je naše kulturní dědictví. Tento kulturní kapitál stále není dostatečně využívaný, což dokazuje jeho nízká ziskovost.

Město Brno se podílí v hlavní pořadatelské a spolupořadatelské funkci na konání mnoha významných kulturních akcí, přehlídek, festivalů, výstav, konferencí a soutěží. Jedná se o akce, které svým dopadem odpovídají významu města a regionu, často ho přesahují a mají i mezinárodní platnost, dále o akce již zaužívané, se zavedenými tradičními hodnotami.

Činnosti pořádané v hlavní pořadatelské funkci (např. Mezinárodní hudební festival, jehož součástí je Velikonoční festival duchovní hudby a Moravský podzim) jsou zajišťovány prostřednictví vybraných agentur, spolupořadatelské akce (Mezinárodní divadelní festival Setkání, klavírní soutěž Amadeus, Mezinárodní folklorní festival, Bienále grafického designu, Bonjour Brno, Evropský fejeton, sochařské plenéry, TANEC Brno apod.) jsou konány ve spolupráci města Brna a dalších kulturních subjektů. Tento vztah se od počátku 90. let postupně utvářel do současného rozsahu a zaměření. V posledních letech nabývá na významu a četnosti i vztah města k partnerským městům v zahraničí (Utrecht, Kaunas, Rennes, Stuttgart atd.).

Obecně je zvažována idea, že další rozvoj města by měl následovat příkladu některých významných evropských měst a postupně nabývat takové tvářnosti, kde jsou všechny správní, hospodářské, rozvojové, školské a kulturní aktivity atd. kvalitativně novým způsobem propojeny. A to proto, že kultura nejen zahrnuje, ale i mění způsob života, hodnotové systémy a přesvědčení. Jde tedy o celý komplex materiálních i nemateriálních rysů, které charakterizují městskou pospolitost.

Brno je už desítky let považováno za tzv. stínové hlavní město české kultury. A právě se svou vratkou pozicí mezi regionalismem na straně jedné a pověstí nevyčerpatelné zásobárny talentů na straně druhé je přímo předurčeno k tomu, aby čas od času hrálo roli skutečného centra.

Indikátory

ukazatele návštěvnosti města
počet mezinárodních sportovních a kulturních akcí

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
ČCCR
sportovní a kulturní instituce a zařízení
Design centrum ČR

Programové nástroje

Marketingová strategie cestovního ruchu ve městě Brně
Kulturní politika v ČR
Základní funkce a cíle brněnské kultury

Návrhy programových aktivit

podpora vybraných sportovních a kulturních aktivit s marketingovým potenciálem
vytvoření podmínek pro spolupořádání vrcholných sportovních a kulturních akcí
modernizace a další rozvoj Zoologické zahrady s cílem posílit její významnou mezinárodní společenskou funkci kombinující nabídku ochrany přírody, chovu ohrožených druhů zvířat, vzdělávání a trávení volného času

Programový cíl Kc3 – Podpora sportovních a kulturních příležitostí pro širokou veřejnost

Vazba na strategický záměr

Kz2 – Zpřístupnění kultury a sportu široké veřejnosti

Popis výchozího stavu

Sport

Město dosud podporovalo sport dvěma způsoby. Neinvestiční prostředky poskytovalo formou dotací občanským sdružením (tělovýchovné jednoty, sportovní kluby, Sokol, Orel apod.). Investiční prostředky a také příspěvek na provoz pak vkládalo do svých zařízení, tj. zejména do haly Rondo (provozované příspěvkovou organizací Starez) a rekreačního areálu v Zábrdovicích (Lázně města Brna). Výjimkou z tohoto pravidla je podpora plaveckého stadionu Za Lužánkami, kde město od roku 1995 poskytuje dotace akciové společnosti Kometa PS, a. s., včetně dotace na investice.

Mimo tyto prostředky vkládají do sportu a tělovýchovy prostředky také jednotlivé městské části, přičemž nejvýznamnější příspěvky byly poskytovány na provozování sportovních zařízení – zimní stadion Úvoz, koupaliště Kraví hora, kluziště SK Královo Pole a koupaliště Dobrovského a Křižíkova. Menšími částkami pak městské části přispívají i na činnosti některých oddílů či na některé akce pořádané na území městských částí.

Ačkoliv je v Brně řada sportovišť a velké množství oddílů, které poskytují možnost sportovat – a došlo i k výraznému nárůstu privátních (komerčních) sportovních zařízení –, některé typy sportovně rekreačních zařízení chybí, nebo je jich znatelný nedostatek. Do této kategorie patří zejména komplexní sportovně rekreační areály určené pro volný čas obyvatel, kryté plavecké bazény a uměle chlazené ledové plochy.

Právě komplexní sportovně-rekreační areály, tedy taková zařízení, kde je pohyb spojen se zábavou, společenskými kontakty apod., jsou velmi žádoucí tím, že mohou motivovat velkou část populace k pravidelnému pohybu, a tím napomáhat zlepšení zdravotního stavu obyvatel.

Z hlediska nejširšího využití je v Brně – s výjimkou některých sídlišť – nedostatek plácků pro hry a volný pohyb dětí. I ty stávající jsou velmi často špatně vybavené a udržované, a tím ztrácejí význam funkce, pro kterou byly určeny.

Kultura

V zájmu rozvoje kulturního bohatství je nezbytná podpora mladých talentů, tvůrčí konfrontace a výměny uměleckých názorů, které umožňují mezinárodní přehlídky, festivaly, výstavy apod. Je proto žádoucí umožnit prezentaci profesionální, ale i amatérské divadelní, hudební, výtvarné a literární tvorby v konfrontaci se zahraničními trendy. S tím je spojena možnost atraktivnějších domácích i mezinárodních koprodukčních projektů, které jsou zajímavé i pro sponzory.

Brněnská kultura je mimořádný a široce diferencovaný fenomén. Soustřeďuje bohaté umělecké zázemí, v nejrůznějších oborech a mnoha směrech jedinečné, dále kulturně-uměleckou oblast, tvořící většinu městem zřizovaných organizací, a v neposlední řadě další širokou profesionální, poloprofesionální a amatérskou základnu, orientovanou do všech forem umělecké a kulturní činnosti.

Tato úroveň je dána historickým vývojem, podmínkami umožňujícími rozvoj města a s tím související koncentrací uměleckých a kulturních aktivit, působností významných osobností i tradicemi uměleckého školství.

Statutární město Brno tvoří zázemí pro řadu kulturních aktivit, soustředěných do nejrůznějších oblastí kultury. Projevují se prostřednictvím činností obecně prospěšných společností, občanských sdružení, nadací, spolků, fondů i jednotlivých osob. Tyto aktivity jsou zdrojem a základnou všeobecné kulturnosti města. Proto je nezbytné podporovat a oceňovat činnosti všech těchto subjektů, neboť deklarují aktivní zájem občanů o kulturu. Je to konkrétní realizace „kulturní politiky“, od aktivity občanů neoddělitelná. Výše finanční podpory na činnost uvedených subjektů je závislá na finančních možnostech města.

Indikátory

počet neziskových sportovních a kulturních organizací
počet akcí pořádaných, spolupořádaných, příp. finančně dotovaných městem Brnem

Dotčené subjekty

Sdružení neziskových kulturních organizací v ČR
statutární město Brno, MMB
sportovní a kulturní instituce a zařízení

Programové nástroje

Kulturní politika v ČR
Základní funkce a cíle brněnské kultury
Plán zdraví

Návrhy programových aktivit

zmapování a další rozšíření nabídky kulturních služeb v Brně
podpora a ocenění činnosti obecně prospěšných společností, občanských sdružení, nadací, spolků, fondů i jednotlivých osob působících v oblasti kultury a sportu

Programový cíl Kc4 – Ochrana a rozvoj kulturního dědictví v jeho mnohovrstevnatosti

Vazba na strategický záměr

Kz3 – Kultivace městského prostředí s důrazem na ochranu historického dědictví
Ez2 – Posílení a rozvoj obchodní a turistické atraktivity města

Popis výchozího stavu

Historická atraktivita města je dána především uceleným souborem památkově hodnotných objektů, které tvoří Městskou památkovou rezervaci (MPR) Brno, památkově nejvýznamnější objekty jsou evidovány jednotlivě v Ústředním seznamu kulturních památek, přičemž šest těchto objektů bylo prohlášeno Národními kulturními památkami: hrad a pevnost Špilberk, Kounicovy vysokoškolské koleje, Čestné pohřebiště na Ústředním hřbitově, katedrála sv. Petra a Pavla s přilehlými objekty – Petrov, Kostel sv. Jakuba Většího a vila Tugendhat.
V roce 2001 exekutiva UNESCO schválila zapsání národní kulturní památky – vily „Tugendhat“, Černopolní 45 - do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví.
Převážná většina městem zřizovaných organizací sídlí v památkově chráněných objektech. Po jejich rekonstrukci a s tím spojené památkové rehabilitaci dochází postupně k rozšiřování prostor pro kulturní využití. Převážně se jedná o venkovní prostory s přesahem do zeleně, nádvoří budov a městského parteru. Tyto prostory nabízejí širší návštěvnickou klientelu, jsou vhodnější pro různé letní kulturní přehlídky, festivaly a plenéry, umožňují vybudování letních mobilních scén, např. na nádvoří hradu Špilberku, Staré i Nové radnici, v Kapucínských zahradách, Denisových sadech, Lužánkách apod.
Významnou historickou lokalitou a předmětem zájmu Odboru památkové péče MMB je také památková zóna lidové architektury Tuřany – Brněnské Ivanovice a rovněž soubor nemovitých kulturních památek v Brně–Líšni, jehož ochranné pásmo bylo ustanoveno rozhodnutím Odboru památkové péče MMB.
Důležitou roli ve snaze o zachování genia loci města Brna mají i drobné architektonické a výtvarné historické objekty, jejichž pasportizaci provedl Odbor památkové péče MMB pro jednotlivé městské části v roce 1998.
Při obnově historických hodnot města a tvorbě nových městských prostorů je nutné mít na zřeteli, že se zde nachází mnoho lokalit, jež je možno klasifikovat jako území archeologického zájmu, a je nutné tyto prostory respektovat.

Indikátory

počet památkově chráněných objektů a lokalit
subjektivní pocity obyvatel a návštěvníků města

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
ÚMČ
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje
Státní památkový ústav v Brně
Státní ústav památkové péče, Praha
Archeologický ústav památkové péče, Brno
Archeologický ústav akademie věd České republiky

Programové nástroje

Zákon č. 20/87, o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů
Instrukce Ministerstva kultury č. 3084/97
Ústřední seznam kulturních památek
Pasport drobných architektonických a výtvarných historických objektů
Program městských památkových rezervací a zón
Program záchrany architektonického dědictví

Návrhy programových aktivit

úprava ochranného pásma Městské památkové rezervace Brno pojmenováním a definováním nových městských zón a ochranných pásem hodnotných historických souborů staveb
regenerace Městské památkové rezervace Brno
rekonstrukce a restaurace památkově chráněných objektů
vnášení nových funkcí do památkově chráněných objektů, včetně brněnského podzemí

Programový cíl Kc5 – Kultivace a rozvoj veřejných prostorů

Vazba na strategický záměr

Kz3 – Kultivace městského prostředí s důrazem na ochranu historického dědictví

Popis výchozího stavu

Ve struktuře současného města Brna a jeho dříve samostatných předměstí vzniklo během staletí množství klasických veřejných prostranství – ulic, náměstí, návsí, parků, nábřeží a pěších tras, které se staly přirozenou kostrou obytné i smíšené zástavby. Některé z nich slouží svému původnímu účelu dodnes (např. Zelný trh), některé se postupně přizpůsobují aktuálním požadavkům (např. bývalá náves v Komíně).

Části organicky rostlého uličního systému byly narušeny nebo zcela zničeny již v 19. století v souvislosti s rozvojem průmyslu. Dnes tvoří rozsáhlé a zčásti nevyužívané průmyslové areály neprostupné bariéry mezi dříve propojenými částmi města. Tyto veřejně nepřístupné enklávy jsou ovšem současně významnou územní rezervou pro nové funkce i veřejná prostranství uvnitř zastavěného území města (např. posvitavská průmyslová zóna).

Velká část ulic a náměstí začala být v poslední třetině dvacátého století využívána velmi jednostranně – převážně jako komunikace nebo parkoviště pro překotně se rozvíjející automobilovou dopravu. Některá veřejná prostranství byla v této době znehodnocena necitlivou demoliční přestavbou (např. Stará osada, Mariánské náměstí, oblast Mendlova náměstí).

V panelových sídlištích budovaných na zeleném okraji zastavěného území v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století většinou zcela chybí rozlišení soukromých, poloveřejných a veřejných prostranství. Důsledkem je obtížně vznikající pocit sounáležitosti místní komunity – se všemi společenskými důsledky. Někde dosud existuje šance strukturu veřejných prostranství dotvořit v rámci dostavby nerealizované vybavenosti a rekonstrukce vzrostlé zeleně, která pokrývá rozlehlé nezastavěné plochy sídlišť.

Odpovídající veřejná prostranství scházejí i v nejnovější podnikatelské výstavbě lokalit rodinných domů z 90. let.

Rostoucí podpora kultivace veřejných prostranství je spojena s obnovou městských center ve vyspělých státech od 80. let 20. století. Veřejná prostranství začínají kromě svých tradičních funkcí uspokojovat rostoucí společenské potřeby, vyplývající zejména z požadavků na větší kvalitu života a zdravý životní způsob. S nárůstem volného času roste poptávka po pěší chůzi, jízdě na kole, možnosti setkávat se, dostupnosti zeleně a dalších prvků přírodního prostředí.

Parky a ostatní zelená veřejná prostranství, jako nábřeží a přírodní rezervace ve městě, přispívají k pohodě městského života, snižují stres a umožňují lidem chápat hodnotu přirozeného prostředí.

Kvalitní veřejná prostranství mohou vytvářet pro město také skutečný a měřitelný ekonomický přínos Jejich veřejné, kulturní a sociální funkce lákají návštěvníky a zvyšují atraktivitu a tržní hodnotu okolních stavebních pozemků.

Veřejná místa jsou jevištěm veřejného života – jestliže města i jednotlivé čtvrtě mají ”živá” veřejná prostranství, mají jejich obyvatelé silný pocit sounáležitosti ke komunitě, a naopak, jestliže tato místa chybí, lidé se s lokalitou neidentifikují.

V Brně probíhá systematická rekonstrukce nejcennějších historických veřejných prostranství v Městské památkové rezervaci i centrech některých městských částí až od poloviny 90. let 20. století.

Průzkumy prokázaly, že možnost využívání veřejných prostranství pro krátkodobou rekreaci – procházky, odpočinek v parcích, ulicích a pasážích města – má velký význam pro bezkonfliktní trávení volného času. Podmínkou využívání veřejných prostranství je kvalitní mobiliář, dobrá údržba a zajištění bezpečnosti návštěvníků jak vůči dopravě, tak vůči kriminalitě.

Indikátory

plocha nově budovaných veřejných prostranství
počet celoměstských společenských akcí na území MPR a jednotlivých městských částí
počet rekonstruovaných veřejných prostranství v Brně
návštěvnost jednotlivých VP (počty osob procházejících a pobývajících, počty parkovacích míst)
bezpečnost (počty dopravních nehod, trestných činů a přestupků)
společenská atraktivita (možnosti různorodého využívání VP – počty organizovaných a spontánních akcí během roku, přítomnost různých věkových a společenských skupin)

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
ÚMČ
NNO
Brněnské komunikace
DPMB
VZMB
Technické služby města Brna
kulturní instituce a zařízení
PČR
MP Brno
majitelé nemovitostí

Programové nástroje

ÚPmB
ÚPD a ÚPZ

Návrhy programových aktivit

projekt územního systému VP zakotvený v územním plánu
podpora participace občanů na tvorbě nových či regeneraci stávajících VP
příprava atlasu veřejných prostranství města
vytvoření systému pěších tras a okruhů pro cílové skupiny veřejnosti a vytvoření informačního orientačního systému pohybu ve městě
modernizace a harmonizace městského mobiliáře

9. Životní prostředí

Strategická vize

Brno bude prosazovat principy trvale udržitelného rozvoje k ochraně environmentálních kvalit území.

Strategické záměry

Pz1 – Implementace principů dlouhodobě udržitelného ekonomického a sociálního rozvoje města

Pz2 – Revitalizace a ochrana krajiny a jejích jednotlivých složek

STRATEGICKÝ ZÁMĚR PZ1 – ZAVEDENÍ PRINCIPŮ DLOUHODOBĚ UDRŽITELNÉHO EKONOMICKÉHO A SOCIÁLNÍHO ROZVOJE MĚSTA

Popis záměru

Cílem záměru je zavedení širších environmentálních kritérií do oblastí s výrazným dopadem na životní prostředí města a jeho aglomerace. Obsahem záměru je podpora ekologických dopravních systémů, snižování energetické náročnosti města a závislosti na neobnovitelných zdrojích energie, optimalizace odpadového hospodářství, stejně jako zohledňování environmentálních principů při výkonu veřejné správy a ve vzdělávání.
Značka záměru: **Kvalitně obyvatelné město**

Indikátory

roční spotřeba energie na osobu
roční produkce odpadů na osobu
stupeň motorizace

STRATEGICKÝ ZÁMĚR PZ2 – REVITALIZACE A OCHRANA KRAJINY A JEJÍCH JEDNOTLIVÝCH SLOŽEK

Popis záměru

Cílem záměru je trvalá fyzická obnova přírodního prostředí a veřejných prostor města, včetně uplatňování preventivních ochranných opatření. Obsahem záměru je odstranění starých environmentálních zátěží a rizik, regenerace městské a příměstské krajiny s důrazem na veřejné prostory, zlepšování stavu jednotlivých ekosystémů na území města a jejich systémová ochrana.
Značka záměru: **Městská krajina**

Indikátory

změny využití území (land use)
realizace ÚSES

Programové cíle

Pc1 – Zohlednění environmentálních principů v oblastech s výrazným dopadem na životní prostředí města

Pc2 – Fyzická obnova městského prostředí a jeho krajinného rámce

Pc3 – Ochrana významných ekosystémů na území města

Programový cíl Pc1 – Zohlednění environmentálních principů v oblastech s výrazným dopadem na životní prostředí města

Vazba na strategický záměr

Pz1 – Implementace principů dlouhodobě udržitelného ekonomického a sociálního rozvoje města
Sz1 – Podpora partnerství mezi veřejností, soukromými subjekty a veřejnou správou
Iz2 – Optimalizace systému zásobování energiemi a médii

Popis výchozího stavu

Podle současné legislativy je obec plně odpovědná za nakládání s komunálním odpadem. Zákon o odpadech 185/2001 Sb., platný od 1. 1. 2002, upřednostňuje předcházení vzniku odpadů a využívání odpadů před skládkováním. Pomalé zavádění nové legislativy v oblasti nakládání s odpady a obaly vedlo v minulých letech ke zhroucení systému výkupu vratných obalů. Současně se změnami v chování obyvatel tak došlo k výraznému nárůstu množství odpadů. Je nedostatek kapacit pro recyklaci a není legislativní opora pro přednostní využití tepla vyrobeného spalovnou. Tyto vlivy kumulovaně vedly k velmi výraznému zdražení celkového systému nakládání s KO pro obce obecně, v Brně navíc zvýšené nedostatečným oceněním tepla. Nová legislativa v oblasti nakládání s odpady bude odpovídat směrnicím EU. Postupně jsou uplatňovány nové zákony a vyhlášky, z pohledu Brna je to především zákon o odpadech, zákon o obalech, energetický zákon, v procesu schvalování je zákon o tzv. registru znečištění atd.
Provozováním systému nakládání s KO je v současnosti pověřena mandátní smlouvou společnost SAKO Brno, a. s., ve 100% vlastnictví města. Tato společnost provozuje společně se subdodavateli (A.S.A., s r. o a van Gansenwinkel) svoz směsného (netříděného) komunálního odpadu, který je spalován ve spalovně komunálního odpadu v Brně. Město v roce 2000 provozovalo systém 41 sběrných středisek, ve kterých občané i živnostníci mohli odkládat tříděný a velkoobjemový odpad. V roce 1998 byl zaveden celoplošný systém separace skla. Separace papíru po rozpadu sítě sběrných surovin probíhá ve sběrných střediscích a na některých městských částech. Město připravuje zavedení celoplošného systému sběru papíru. Separace plastů byla po několika neúspěšných pokusech v Brně opuštěna. V roce 1999 bylo v souvislosti s výrazným zvýšením podílu PET obalů v KO zahájeno postupné budování systému sběru a dotřiďování PET. Problémy jsou s výkupem suroviny. Město zabezpečuje separaci nebezpečných složek KO. V roce 2002 dochází ke změně systému platby za komunální odpad a neustálé změny vyvolávají nedůvěru a nespokojenost obyvatel.
Město prostřednictvím společnosti BVK, a. s., odpovídá za nakládání s čistírenskými kaly a prostřednictvím SAKO, a. s., za nakládání se škvárou a odpadem z čištění spalin. U obou produktů je třeba hledat způsoby snížení obsahu škodlivých látek a využití a rovněž snížení finanční náročnosti.
V oblasti nakládání s živnostenským a průmyslovým odpadem je město v pozici výkonu státní správy. Možnost ovlivnění městskou vyhláškou je omezená. V posledních letech došlo vzhledem k nepříznivým cenovým relacím ke snížení množství živnostenského odpadu likvidovaného ve spalovně ve prospěch ukládání na skládky. Přetrvává problém s nelegálním skládkováním živnostenského odpadu, město ročně odstraňuje asi 6 tis. tun odpadu z nelegálních skládek. V oblasti nakládání s průmyslovým odpadem došlo v posledních letech k výraznému zlepšení evidence a nakládání s odpady. Přetrvává problém starých zátěží a nebezpečí havárií nebo úniků ze zastaralých provozů.
Problémem je efektivní komunikace s veřejností, získání zpětné vazby od občanů a schopnost vysvětlovat městskou politiku (která však není zcela transparentní).

Indikátory

celkové množství odpadu na obyvatele
podíl separovaných složek na celkovém množství odpadu
náklady na jednotku KO

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
SAKO Brno, a. s.
ÚMČ
občanská sdružení a NNO zabývající se výchovou a osvětou
ČIŽP

Programové nástroje

městské vyhlášky
kritéria pro hospodaření městských úřadů a městských společností

Návrhy programových aktivit

důsledné prosazení principů, že za nakládání s odpady odpovídá výrobce (zásada znečišťovatel platí)
znovuzavedení systému vratných obalů a možnost výběrů
informování občanů o možnostech předcházení vzniku odpadů a finančních nákladech systému
využití recyklovatelných materiálů a rozšíření kapacit pro recyklaci
kontrola nakládání s odpady a zlepšení systému prevence a postihování nelegálního chování (černé skládky)
modernizace a optimalizace provozu spalovny KO, zabezpečení využití energie
provedení ekologického auditu městských úřadů a městem zřízených společností a optimalizace jejich OH (čistá produkce)
dobudování efektivního systému primární separace odpadů od obyvatel
vytvoření cílených osvětových programů pro cílové skupiny (zahrádkáři, školy, úřady, domácnosti, živnostníci atd.)
zavedení environmentálních kritérií do veřejných zakázek města (nákupy materiálů, stavby)
využití čistírenských kalů a odpadů ze spalovny
modernizace a další rozvoj Zoologické zahrady s cílem posílit její významnou mezinárodní společenskou funkci, kombinující nabídku ochrany přírody, chovu ohrožených druhů zvířat, ekologického vzdělávání a trávení volného času

Programový cíl Pc2 – Fyzická obnova městského prostředí a jeho krajinného rámce

Vazba na strategický záměr

Pz2 – Revitalizace a ochrana krajiny a jejích jednotlivých složek
Dz3 – Regenerace a funkční rekonverze upadajících či zanedbaných území

Popis výchozího stavu

V současné době zajišťují obnovu a údržbu ploch veřejné zeleně na svém území jednotlivé městské části, a to v souladu se Statutem města Brna.
Veřejná zeleň města Brna má ve správě parky Lužánky, Tyršův sad (ulice Kounicova), Koliště (za Domem umění), Denisovy sady, Studánka, Špilberk, Wilsonův les a uliční stromořadí na území města Brna. Správu, údržbu a obnovu zeleně na území města Brna zajišťuje ještě celá řada dalších správců (Brněnské komunikace, Dopravní podnik města Brna, Povodí Moravy atd.).
Veřejná zeleň města Brna zajišťuje rekonstrukci parku Lužánky, a to po jednotlivých etapách, které na sebe plynule navazují (I-V. etapa). Dále probíhá rekonstrukce parku Denisovy sady a Studánka, která zahrnuje obnovu zeleně, obnovu stavebních prvků v parku a obnovu staveb.
Veřejná zeleň města Brna zajišťuje obnovu uličních stromořadí na území města Brna. Obnova liniové zeleně je zajišťována rovněž prostřednictvím Brněnských komunikací, a. s., jako součást rekonstrukce komunikací. V současné době je součástí uličního stromořadí 15 tisíc stromů. Ročně je třeba vysadit minimálně 500 stromů, aby uliční stromořadí mohla náležitě plnit své funkce psychologické a biologické a bylo dosaženo optimálního počtu stromů 20 tisíc.
Brno disponuje ve srovnání s ostatními velkými městy relativně kvalitním a snadno dosažitelným rekreačním zázemím příměstských lesů. Ve vlastnictví města je necelá desetina lesů na území Brna. Vedle hospodářského využívání lesních porostů je stále významnější jejich rekreační funkce, která ovšem vede k většímu zatížení území a vyvolává potřebu dovybavení příslušnou infrastrukturou. Rovněž zesílil tlak suburbánní bytové výstavby, který má za důsledek podstatné změny krajinného rázu v okrajových částech města.
Specifickým problémem je v současnosti stav nejvýznamnější brněnské rekreační oblasti – Brněnské přehrady. Mimo negativní důsledky zvýšené návštěvnosti je zvlášť alarmující kvalita vody (produkce sinic v důsledku eutrofizace). Situace je dlouhodobě řešitelná pouze za účinné spolupráce s obcemi v povodí Svratky.
Z hlediska kultivace městského prostředí nejsou vhodně využívány břehové partie brněnských řek. Problémem jsou neuspokojivé úpravy břehů a často nevhodné využívání říční nivy (přetížení jinými funkcemi – dopravní, průmyslové). Tempo revitalizace vodních toků a její koordinace s většími rozvojovými projekty je často nedostatečná.
Zátěží městského prostředí jsou rovněž rozsáhlé kontaminace horninového prostředí v důsledku průmyslové činnosti.

Indikátory

počet vysázených stromů v uličních stromořadích
počet rekonstruovaných parků
podíl revitalizovaných toků
ukazatele kvality vody v přehradní nádrži

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
VZmB
Bkom, a. s.
Povodí Moravy
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje

Programové nástroje

ÚPmB
Regulační plány
Generel zeleně
Evidence uličního stromořadí
Koncepce péče o uliční stromořadí v městě Brně
ekologické audity kontaminace horninového prostředí

Návrhy programových aktivit

obnova a rozvoj městské zeleně
revitalizace říční nivy
zlepšení kvality Brněnské přehrady
ochrana příměstských lesů
dokončení mapování a sanace průmyslových zátěží

Programový cíl Pc3 – Ochrana významných ekosystémů na území města

Vazba na strategický záměr

Pz2 – Revitalizace a ochrana krajiny a jejích jednotlivých složek
Dz2 – Prostorově vyvážený rozvoj urbanistické struktury města

Popis výchozího stavu

Cílem ochrany přírody, tzn. přírodně cenných biotopů, je zachovat chráněné druhy živočichů a rostlin. Za tímto účelem je zajištěna legislativní ochrana téměř třiceti nejzachovalejším přírodním lokalitám a 67 významným krajinným prvkům.
Maloplošné chráněné části přírody jsou rozděleny dle zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, do čtyř kategorií: národní přírodní památky, přírodní památky, národní přírodní rezervace a přírodní rezervace. Prioritou je zachování přirozeného vývoje těchto chráněných lokalit a jejich zachování pro budoucí generace. Z tohoto důvodu je postupně vytvářen ÚSES, který je součástí závazné části ÚPmB. Cílem je uchovat co největší druhovou diverzitu rostlin a živočichů a zachránit mizející druhy.
Byla provedena revitalizace Medláneckého potoka a ochranného pásma Velká Klajdovka, zpracována studie na revitalizaci Ivanovického potoka a vymezena kostra ekologické stability v katastrálních územích Bystrc, Kníničky a Žebětín. Připravuje se realizace biocentra a biokoridoru na soutoku Svratky a Svitavy v katastrálním území Dolní Heršpice a biocentra v Mokré Hoře.
Vyhlašování ZCHÚ – přírodních památek, přírodních rezervací, přírodních parků - a registrace významných krajinných prvků, stejně jako péče o ně zajišťuje příslušný orgán ochrany přírody, tj. Odbor životního prostředí MMB. Biotechnické zásahy ve ZCHÚ provádí na základě "plánů péče" odborné firmy s ekologickým zaměřením.

Indikátory

objem realizovaných ÚSES
počet ZCHÚ a VKP

Dotčené subjekty

statutární město Brno, MMB
Jihomoravský kraj, Krajský úřad Jihomoravského kraje

Programové nástroje

Zákon ČNR č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny
Vyhláška 395/92 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zák. č. 114/92 Sb.
Zákon č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivu na životní prostředí ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 17/1992, o životním prostředí
Zákon č. 16/1997, o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů živočichů a rostlin
Legislativa EU
Směrnice č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků
Směrnice č. 92/43/EEC o ochraně přírodních stanovišť volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Návrhy programových aktivit

zlepšení biotopu pro rostliny a živočichy chráněné ve smyslu zákona 114/92 Sb. ve zvláště chráněných územích včetně jejich ochranných pásem, registrovaných významných krajinných prvcích a přírodních parků na území města Brna
aktualizace ÚSES na území města Brna v rámci ÚPmB
aktualizace generelu ÚSES

Seznam zkratek

AIC	Akademické informační centrum
AV ČR	Akademie věd České republiky
BANNO	Brněnská asociace nevládních neziskových organizací
BIC	Podnikatelské a inovační centrum
Bkom, a.s.	Brněnské komunikace, a. s.
BO MMB	Bytový odbor Magistrátu města Brna
BRA	Brněnská regionální aglomerace
BVK, a.s.	Brněnské vodárny a kanalizace, a. s.
BVV	Brněnské veletrhy a výstavy
CO	oxid uhelnatý
CVČ	centrum volného času
CZT	centrální zásobování teplem
ČCCR	Česká centrála cestovního ruchu
ČEZ, a.s.	České energetické závody, a. s.
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČOV	čistírna odpadních vod
ČRa	České radiokomunikace
ČRo	Český rozhlas
ČSL	Česká správa letišť
ČSN	Česká státní norma
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSÚ	Český statistický úřad
D1	dálnice D2
D2	dálnice D1
dB(A)	ekvivalentní hladina hluku
DC ČR	Design centrum ČR
DpmB	Dopravní podnik města Brna
DPS	dům s pečovatelskou službou
EMAS	Environmental Management System
ESF MU	Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity
EU	Evropská unie
HD	hromadná doprava
HDP	hrubý domácí produkt
HTS	hlavní telefonní stanice
IAD	individuální automobilová doprava
IBC	International Business Centre
ICT	informační a komunikační technologie
IDS	integrovaný dopravní systém
ISDN	Integrated Services Digital Network
ISO	International Organization for Standardization
IT	informační technologie
JM kraj	Jihomoravský kraj
JME, a.s.	Jihomoravská elektrárenská, a. s.
JMP, a.s.	Jihomoravská plynárenská, a. s.
KIC	Kulturní a informační centrum
KO	komunální odpad
KTV	kabelová televize
MČ	městská část
MDS ČR	Ministerstvo dopravy a spojů ČR
MHD	městská hromadná doprava
MMB	Magistrát města Brna

MMR ČR	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
MP	Městská policie
MPO ČR	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
MPR	Městská památková rezervace
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MŘ PČR	Městské ředitelství Policie České republiky
MŠMTV ČR	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR
MU	Masarykova univerzita
MZ ČR	Ministerstvo zdravotnictví ČR
MZLU	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita
NATO	Severoatlantická aliance
NKP	národní kulturní památka
NN	nízké napětí
NNO	nevládní neziskové organizace
NO_x	oxidy dusíku
OK MMB	Odbor kultury Magistrátu města Brna
OSB MMB	Odbor správy budov Magistrátu města Brna
OSN	Organizace spojených národů
OSP MMB	Odbor sociální péče Magistrátu města Brna
OSSP MMB	Odbor státní sociální podpory Magistrátu města Brna
OŠMT MMB	Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu města Brna
OTS MMB	Odbor technických sítí Magistrátu města Brna
OVLHZ MMB	Odbor vodního a lesního hospodářství a zemědělství Magistrátu města Brna
OZ MMB	Odbor zdravotnictví Magistrátu města Brna
OZV MMB	Odbor zahraničních vztahů Magistrátu města Brna
OŽP MMB	Odbor životního prostředí Magistrátu města Brna
P+R	park and ride
PCŘ	Policie České republiky
PET	polyethylen
pH	vodíkový exponent - veličina vyjadřující kyselost vodných roztoků
POS	provozně-obchodní správa
PP	polétavý prach
PPP	public-private partnership
PS PČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
PZI	přímá zahraniční investice
R43	rychlostní komunikace 43
R52	rychlostní komunikace 52
RMB	Rada města Brna
RRA JM	Regionální rozvojová agentura jižní Moravy
ŘSD	Ředitelství silnic a dálnic
SDH	synchronní digitální hierarchie
SFDI	Státní fond dopravní infrastruktury
SK	sportovní klub
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SMO JM	Sdružení měst a obcí jižní Moravy
SO_2	oxid siřičitý
SSZ	světelné signalizační zařízení
SZZ	sdružení zdravotnických zařízení
TJ	tělovýchovná jednota
ÚDI	Ústav dopravního inženýrství
UFI	Union des Foires Internationales

ÚMČ	Úřad městské části
ÚP	územní plán
ÚPD	územněplánovací dokumentace
ÚPmB	Územní plán města Brna
ÚPZ	územní plán zóny
ÚSES	Územní systém ekologické stability
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VKP	významný krajinný prvek
VMO	velký městský okruh
VN	vysoké napětí
VP	veřejná prostranství
VRT	vysokorychlostní tratě
VSV, s.r.o.	Vodárenská soustava Vír, s. r. o.
VÚC	velký územní celek
VUT	Vysoké učení technické v Brně
VVN	velmi vysoké napětí
WHO	World Health Organisation
YMCA	Young Mens` Christian Association
ZMB	Zastupitelstvo města Brna
ZPF	zemědělský půdní fond
ŽS, a.s.	Železniční stavitelství, a. s.
ŽUB	Železniční uzel Brno